BIBLIOTECA KRITERION

paraschiv

paraschiv

Georg Scherg

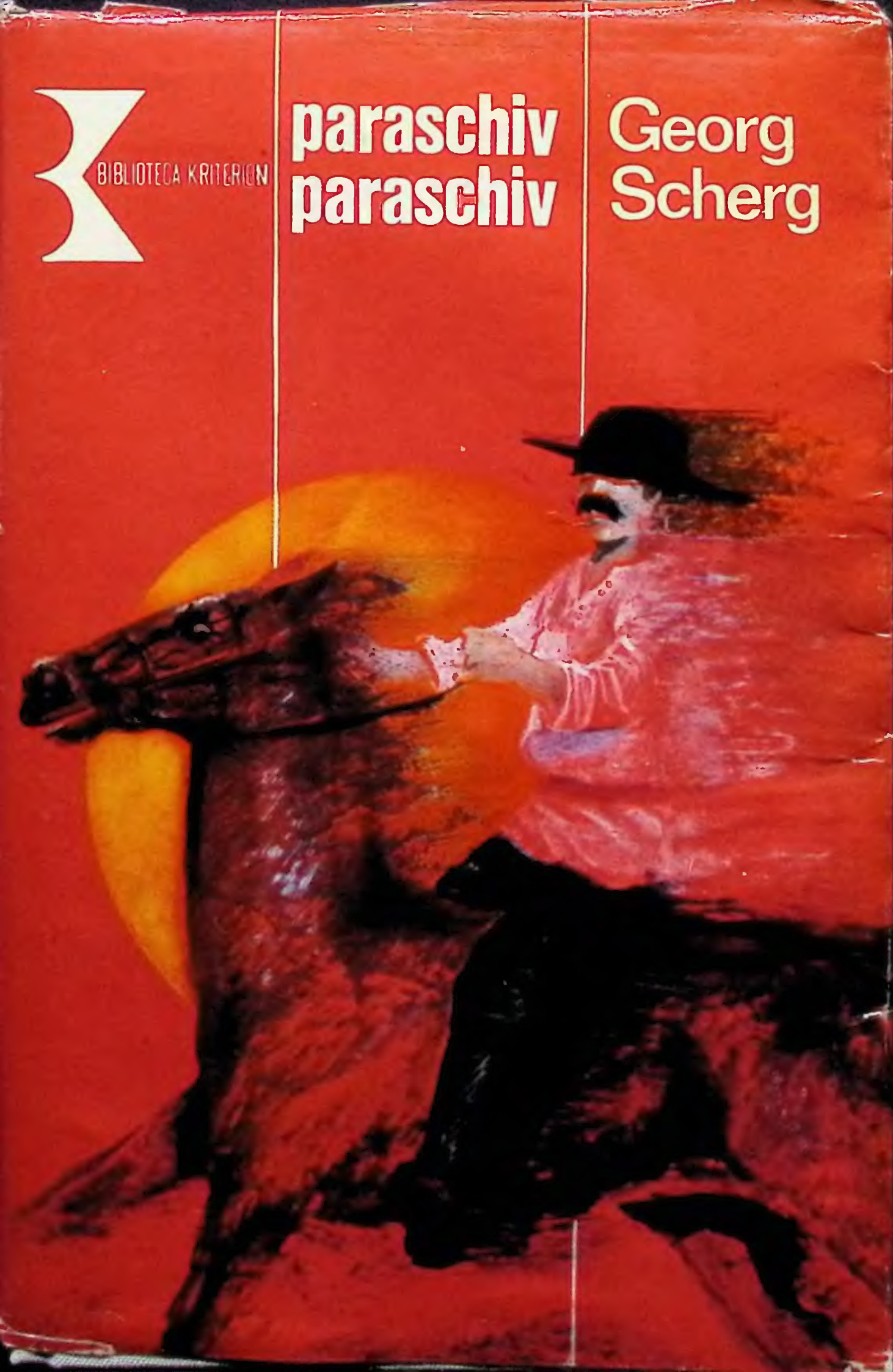

GEORG SCHERG s-a născut la 19 ianuarie 1917 la Braşov. Studii şcolare în oraşul natal, apoi cursuri filologice la Giessen, Berlin, Paris (1935-38), Tubingen şi Strasbourg (1941-44). După război lucrează ca profesor în diferite oraşe ardelene, între care şi la Braşov; este şef al catedrei de limbi germanice la Universitatea Babeş-Bolyai din Cluj pînă în 1958, apoi violonist în orchestra filarmonică din Braşov (1963-68), pentru ca, din 1970, să fie conducătorul catedrei de germană a facultăţii de filologie din Sibiu.

Debutează cu o schiţă în revista braşoveană „Klingsor". Primele volume publicate însă de Georg Scherg sînt două piese de factură clasică, în versuri: *Giordano Bruno* (1954; în româneşte 1966) şi *Ovid* (1955). Cu excepţia unui volum de versuri: *Die Silberdistel* (Scaietele de argint, 1968), scriitorul s-a consacrat mai cu seamă lucrărilor în proză, fiind unul din romancierii de frunte ai literaturii germane din România. Romanul *Da keiner Herr und keiner Knecht* (Unde nu-i stăpîn, nici slugă, 1956) şi culegerea de nuvele *Die Erzählungen des Peter Merthes*, (Povestirile lui Peter Merthes, vol. I 1957; vol. II, 1969), avîndu-l drept protagonist pe eroul-autor, sînt urmate, în deceniile şapte şi opt, de o serie de romane ce configurează cu pregnanţă formula literară amplă, asociativă — plină de simboluri, implicaţii, aluzii şi tehnici narative care nu o dată sînt cele ale romanului experimental al secolului XX — practicată de autor, precum şi stilul său propriu, inconfundabil: *Das Zünglein an der Waage* (Braţul balanţei, 1968), *Der Mantel des Darius* (Mantaua lui Darius, 1968; în româneşte, 1974), *Penelope ist anderer Meinung* (Penelopa e de altă părere, 1971), *Bass und Binsen* (Bas şi papură, 1973), *Spiegelkammer* (Camera cu oglinzi, 1974; în româneşte, ed. Kriterion, 1977), *Paraskiv Paraskiv* (1976), *Die Axt im Haus* (Toporul din casă, 1979).

Autorul este deasemeni un traducător constant și autorizat al literaturii române: M. Eminescu, Marin Preda, Laurențiu Fulga, Al. Ivasiuc, Nicolae Breban, Ion Caraion; a fost distins în două rînduri cu premiul Uniunii Scriitorilor: pentru proză (1969) și pentru traducere (1975).

În colecția BIBLIOTECA KRITERION vor apărea:

memorialistică

Mikes Kelemen
SCRISORI DIN TURCIA

schițe, povestiri

Otto Alscher
POVESTIRI DESPRE ANIMALE

Lei 16

BIBLIOTECA KRITERION
apare sub îngrijirea lui Domokos Géza

Georg
Scherg

Paraschiv
Paraschiv

În românește de
Yvette
Davidescu

EDITURA KRITERION
București, 1980

Coperta: DONE STAN

Georg Scherg
Paraskiv Paraskiv
Dacia Verlag
Cluj—Napoca, 1976

O istorie cu tăietori de lemne

Există proceduri şi proceduri, adică simple şi complicate. Cele complicate pot fi destrămate şi se transformă în simple, iar cele simple pot fi răsucite şi devin importante. Cele simple sînt neimportante prin chiar firea lor. Există oameni care susţin că, prin însăşi natura sa, orice proces este complicat. Aceştia sînt judecătorii şi ei vorbesc bazîndu-se pe o dublă pricepere : ştiinţa şi experienţa. Ştiinţa cărţilor şi experienţa vieţii. Cărţile spun : aşa trebuie să fie. Viaţa spune : aşa este. Singura deosebire pe care o admit judecătorii este că există procese pur şi simplu complicate şi altele multiplu complicate.

Paraschiv Paraschiv putea spune şi el cîte ceva în această privinţă. Numai că n-o făcea atît de întortocheat ca juriştii. El folosea un alt limbaj de specialitate. Era căruţaş, prin urmare cunoscător de cai, renumit ca cel mai bun specialist în lunga comună Poiana, un „espert" cum scrie la carte. Le-o spunea oamenilor de la obraz : Lumea vrea întotdeauna să fie trasă pe sfoară. Adică ar fi putut spune, dacă ar fi fost lăsat. Faptul că nu era lăsat fu cît pe aci să-i frîngă inima. Căci fusese băgat la răcoare.

Îşi dădea seama că Poiana Merilor încă nu pomenise un proces atît de complicat. Şi mai recunoştea că el era cel puţin de două ori implicat. E drept că acelaşi lucru îl mai puteau spune şi alţii despre ei înşişi. Dar nici unul nu putea spune că era implicat în acelaşi timp în mod favorabil şi defavorabil ca Paraschiv, anume în mod favorabil faţă de faptul în sine, iar în mod defavorabil faţă de aparenţe. Gîndind drept, el era aşadar nevinovat. Dar cine stă să gîndească, şi mai ales drept ? Las' că nici nu era timp. Căci, îndată ce chestiunea începuse să miroasă urît, cursul eveni-

mentelor a făcut ca Radu Gheorghe, un ilegalist, să fie ales președinte al comunei... același Radu Gheorghe care acum, cînd devenise vioara întîi, divorțase de Maria cea roșcovană din Ozana și se mutase în Valea. Firește că era treaba lui să vadă ca lucrurile să miroasă așa cum trebuie. Cît ai zice pește, totul se transformase într-un proces grozav, și nimeni nu știa cum. Paraschiv le reproșa anchetatorilor că amplificau lucrurile pentru a-și da mai multă importanță față de Radu, iar lui Radu îi reproșa că ațîță autoritățile ca să-și justifice acolo sus alegerea. Oamenii zilei știu să folosească momentul. Și tocmai acum se ivise iar un asemenea moment în care era nevoie de un om al zilei, dar de unul cu o mînă de fier. Paraschiv nu era păgubos, însă în fiece clipă avea un ‚dar' pe buze, iar norocul nu-l aștepta întotdeauna pînă ce ajungea să-l rostească. Cu norocul nu se putea tocmi, norocul nu era negustor de cai. Sau — cum spunea Paraschiv — în anumite împrejurări prea îi era milă de alții... pînă ce i-a dat de furcă propria lui inimă. Atunci a devenit necruțător. Mă rog frumos, legitimă apărare. De tine mi-e milă, dar de mine mi se rupe inima. Din milă față de alții nu trebuia să i se frîngă lui inima. De ce ?

Păstrează-ți mintea limpede, Paraschive, își spunea el, și sîngele rece. De atîtea ori i-ai ajutat pe alții. De atîtea ori i-ai făcut scăpați pe alții. De atîtea ori ai știut să îndrepți cuiele strîmbe. Ar însemna că nu e lucru curat, dar nici alte lucruri nu sînt curate. Prin urmare sînge limpede și mintea rece : unde s-a mai pomenit ca cineva să fie în același timp și acuzat și apărător — acuzat într-o cauză proprie și apărător într-una străină. De fapt nici una din ele nu-l privea. Adică așa părea cel puțin...

Judecătorii aveau dreptate, nu există decît procese complicate. Acesta se compunea propriu-zis din două procese și, la rîndul său, fiecare din ele putea fi într-adevăr și simplu și multiplu complicat.

Dacă... Paraschiv ajungea întîi ca acuzat în fața instanței, atunci totul era pierdut, nu i se va mai da crezare ca apărător în cauza cealaltă, oricît de limpede ar fi fost ea. Dacă, dimpotrivă, era mai întîi audiat ca apărător în chestiunea cu copiii orfani, apărea ca un om de onoare și putea privi drept în față acuzația strîmbă în legătură

cu istoria cu caii : Ce vreţi, v-am dovedit doar că sînt inatacabil. Dar, după cum spuneam — dacă.

Lucrurile stăteau cam aşa : acelaşi proces putea decurge cu totul altfel şi în general se putea face cu totul altceva din el, dacă o luai de la capătul greşit. Cine ar fi putut şti, dacă nu cel mai bun specialist, că unui cal nu-i pui frîul la coadă, că o treabă nu se face de-a-ndoaselea, uite popa nu e popa. Iar Radu din Ozana era mare de tot acum, şi toată viaţa nu fusese decît un şmecher şi jumătate, mă rog frumos. Să îndrăznească acum careva să crîcnească împotriva lui.

Trebuia doar convinsă instanţa să nu pună cele două pricini în aceeaşi oală, ci să le cerceteze separat şi să nu facă al doilea pas înaintea primului. Să ţină seama de ordinea în care s-au petrecut lucrurile şi să destrame frumos firele, nu să le încurce, amestecînd laolaltă întîmplări diferite. În afară de acesasta, oamenii trec înaintea animalelor, orfanii înaintea cailor, ceea ce e drept înaintea a ceea ce e strîmb — cu atît mai mult cînd tatăl copiilor a fost ucis de un copac strîmb în timp ce lucra. Mă rog frumos, chiar şi pentru acest accident vina o purta numai o răsuceală aflată în natura însăşi a copacilor ce se prăbuşesc, pînă şi o minte de găină poate înţelege atîta lucru — iar de aici înainte toate veneau de la sine : fireşte că cei trei copii au fost nevoiţi să meargă să adune lemne. Mai erau şi minori pe lîngă toate, mama lor o femeie singură, va să zică văduvă, mă rog frumos. — De aceea.

Părintele Chiriac spusese ‚bineînţeles'. Prin urmare şi el înţelesese. Paraschiva, dragă, laspemineeee, de pe urma liturghiei atît de lungi se învăţase să vorbească repede şi să lungească ultimele silabe cîntînd parcă — laspemineeee, dragă. Ce-ar fi fost de făcut, asta n-o putea şti nici el, dar dădu a înţelege *că va*. Cineva trebuia să aibă undeva rudă pe altcineva, şi asta era important. Şi inima Domnului putea fi înduplecată, cine rămînea de piatră ? Rudele trebuiau să poarte de grijă neamurilor de la puşcărie, mă rog frumos, nu ? Le adusese părintele Chiriac însuşi, să tot fi fost trei feluri de mîncare, nici supa de pasăre nu lipsea, nici sarmalele, Doamne Dumnezeule — sărmăluţe de carne în foi de viţă, cu smîntînă — şi mai erau şi plăcinte, toate acestea mai există încă, Paraschive, Paraschive, îndură-te,

Doamne. Şi Paraschiv mîncă toate cîte erau, şterse cratiţele cu un coltuc de pîine, părintele Chiriac se uita la el, zîmbea blînd şi n-avea nimic de zis, Doamne, ce tînăr era tineretul de azi, luă cu el şi cratiţele goale, ceea ce nu ştirbea cu nimic din demnitatea odăjdiilor sale — afară îl aştepta dascălul care ducea întotdeauna căldeniţa : iar Paraschiv era încă leoarcă de sudoare din cauza ostenelii de a mînca sau din cauza interogatoriului de mai înainte de acolo sus, căci în birouri era întotdeauna prea cald... Sau din ce cauză asuda oare Paraschiv, căci popa nu făcuse decît să pomenească o vorbă de înrudire încîlcită, iar la plecare întrebase :

— Ce să-i spun nevestei tale ?

Paraschiv rămase fără grai şi privi ţintă la pereţi.

Apoi fu vîrît înăuntru un nou venit. Acesta se suci prin încăpere puţin stînjenit, mic, îndesat, rotofei, cu pielea trandafirie de măcelar şi asuda. Era acolo din cauza unor poveşti de inimă. Aşa spunea el. Şi se aşeză pe marginea celui de-al doilea pat de fier.

Paraschiv se pricepea la poveşti de inimă. Paraschiv se pricepea la toate. Tot ce ştia, Paraschiv ştia mai bine. Ce nu ştia foarte curînd mai bine decît el ce-i explica lucrul acela. Căci şi în război învăţase să vorbească nemţeşte mai bine decît nemţii.

Acum trecuse vremea cînd omul era adus aici pentru cine ştie ce încăierări şi poveşti de inimă. Ori trebuie să fi fost poveşti de iubire primejdioase, riscante, pornite din rîvna după putere din duşmănie de clasă ori ceva asemănător. Iar la noul venit nu părea a fi nimic din toate acestea. Se numea Túró, cu două vocale lungi şi era ungur. Paraschiv asculta, Túró vorbea distractiv, punea accentele greşit, de preferinţă pe prima silabă, oarecum ca dactilele, fără ca Paraschiv să le poată da acest nume — e drept că el era „espert“ la cai —, sporovăia repezit şi adesea repeta unele lucruri ca şi cum le-ar fi ştiut de mult, se supăra cînd cineva rîdea de el, în schimb el rîdea de alţii — însă despre picioarele unui vers nu ştia nimic, ritmurile sale erau trapul şi galopul, tocmai contrarul a ceea ce îi oferea noul venit.

Se numea deci Túró, adică brînză, şi era contabil. Aşa spunea el. Ce spuneai aici era şi simplu şi complicat, de la

caz la caz. Cine să ştie mai bine ca Paraschiv? Asta înseamnă că totul putea fi minciună curată, dacă nu cumva era vreo momeală, vreo provocare. Auzi, poveşti de inimă, hihihaha.

— Moi, Turro, moi — spunea Paraschiv, moi, brînză, moi.

Îşi miji ochii mici, ascuţiţi, ca de şoarece, însă asculta, puţin lacom, puţin sarcastic, avînd puţin dreptate, neavînd puţin dreptate, asta ştia el să facă, semnul de sub ochiul drept fulgera, adică tresărea din cînd în cînd, ceea ce putea da impresia de pericol, de conspiraţie. Brînzoiului i se părea hazliu cum îi strîmba Paraschiv numele, rîdea fiindcă Paraschiv nu izbutea nicicum să-l pronunţe şi, din această cauză, propria lui pronunţie deveni tot mai greşită. Bine. Paraschiv nu se tăvălea chiar de rîs, el era învăţat cu altele mai dure. Dar se distra privindu-l pe brînzoi cum se distrează singur Posomorît neîncrezător atent curios bucuros superior reflexiv. De obicei nu era aşa, îi plăcea să se ia la întrecere cu alţii pînă ce toţi cei de faţă erau de partea lui. Dar poate că acest brînzoi era rînced, căci prea se arăta vesel :

— Tilliche, draghe, eu spunem chind el chitanţie scris, ce tu ischelit, trebui plateşte.

Haha, făcu Paraschiv. Şi întrebă mai departe :

— Esti însurat ?

— Şi ce forte însurat ! — exclamă Túró şi ridică amîndouă mîinile pînă peste cap.

Atunci Paraschiv îşi aduse din nou aminte de întrebarea pe care o pusese părintele Chiriac la plecare : Ce să-i spun nevestei tale ? — Trăzni-ar crucea pe — iubeşte-l pe duşmanul tău. Ceva nu era în ordine. Căci Maria negruţa ştia totul, ştia precis pe ce căi să meargă, ştia că balamalele uşilor nu mai puteau fi unse, de cînd — în sfîrşit. Şi mai ştia că mîinile lui au rămas curate, fiindcă ea spusese atîtea rugăciuni pînă ce s-au curăţit — mai ales în legătură cu copiii lui Saftu, al căror tată şi aşa mai departe, pomul s-a răsucit, nu-i aşa, şi de dragul văduvei mortului voia acum Paraschiv să facă o faptă bună şi cu adevărat dezinteresată. Aşa stăteau lucrurile, dadada, nununu, nici un gînd strîmb. Lemn sănătos, atîta tot. Şi ce dacă, mă rog frumos ? Un bărbat zdravăn vede dintr-o privire dacă o

femeie e zdravănă, dacă are tot ce-i trebuie, natura nu poate fi siluită. Văduva lui Saftu a avut nevoie de lemne, lemne de foc, mă rog frumos, uscături.

Dincolo de spusele lui Túró, în gîndurile lui Paraschiv întrebarea popei devenea o provocare, e drept, foarte ascunsă, dar semănînd tot mai limpede cu cinci anafure în toată legea, cu silabele finale prelungite liturgic. Pe neașteptate, litania trecea din nou într-o proză hurducată atunci cînd Paraschiv, sluga nepocăită, se gîndea că e nevoie de tocmeală pentru orice preț nici un negoț cinstit nu se încheia fără asta. În ziua de azi pîinea era mai scumpă decît un cal, iar un cal mai scump decît banii. Of, proza asta de zi de zi era atît de nemelodioasă. Imediat suna a amenințare cu vaiete și scrîșnete de dinți. Hristosul lui de popă. Fir-ar al naibii. Paraschiv ar fi vrut să se scuture. Nu se scutura, dar se înfiora, de frig. Nici vorbă să asude de frică. Sus asudase, dar de căldură.

Dar Túró, brînzoiul, vedea mai adînc. Vedea că se întîmplă ceva cu Paraschiv.

— *Mi van?* Ce este la tine? — întrebă el. Și continuă: — *Nohát* — da, cînd află ce întrebase popa. Asta nu troghicuș, și făcu un semn cu mîna.

El era din regiunea de nord, de dincolo de Curata, acolo se întind pădurile, *hát*, mereu mai departe și nu se sfîrșeau niciodată, oamenii trăiesc cu toții în pădure și de pe urma pădurii, „dar podure nu pase nimic". Dar și în asta el găsea o anume consolare:

— Asta — poveste pote troghicuș este, asculte, Paraschiv.

Doi tăietori de lemne, unul bătrîn și unul tînăr, stăteau în pădure în genunchi dinaintea unui brad, gros cît un om, și tăiau trunchiul său cu ferăstrăul, la un lat de palmă peste rădăcină. Trăgeau tăișul ferăstrăului într-o parte și în alta, într-o parte și în alta, și de fiecare dată cînd ferăstrăul ieșea fîșîind, crăpătura scuipa cîte o grămăjoară de rumeguș, o scuipa nepăsătoare într-o parte și în alta, așa cum o gură învățată, mîncînd seminte de floarea-soarelui, scuipă cojile golite într-o parte și în alta. După un timp bătrînul își ridică fruntea, privi de-a lungul trunchiului, văzu cît de înalt și cît de drept era, văzu cum flutură lichenii pe

crengile de jos, adia un vînticel, privi din nou ferăstrăul şi întrebă liniştit: „Ce să-i spun nevestei tale?" — „De ce?" întrebă cel tînăr. Bătrînul repetă după un timp întrebarea, ca şi cum n-ar fi auzit răspunsul, curînd după aceea îşi ridică din nou capul ca mai înainte, privi mult timp în sus şi întrebă pentru a treia oară: „Ce să-i spun nevestei tale, Pista, ai?" Iar cel tînăr întrebă din nou, fără să-şi ridice ochii de la ferăstrău, însă foarte cuviincios: „Da' de ce?". Altminteri era o linişte desăvîrşită în pădure. Dintr-o dată, copacul trozni şi căzu la pămînt, răsucindu-se viclean în ultima clipă şi omorîndu-l pe loc pe tînăr. Bătrînul se ridică, puse ferăstrăul pe umăr, arătă mortul cu degetul şi spuse, gata de plecare: „De-asta".

Asta fu povestea lui Túró. Minunat de naivă, minunat de emoţionantă, minunat de sucită. Cu osteneli multiple: cea proprie ca să se facă înţeles şi cea a lui Paraschiv ca să înţeleagă. Cu ostenala de a rămîne serios în continuare, însă de a rîde totuşi — de a rîde fără ca vreunul să-l jignească pe celălalt. Erau bărbaţi atît de plini de tact, într-o situaţie şi cu o dispoziţie atît de neplăcute — doamne, fiecare din ei era ca un butoi de pulbere, iar în jur nervii lor stăteau aşezaţi ca fitilele care ard înfundat pe sub pămînt. Oriunde ar fi pus unul din ei piciorul, putea sări în aer fără să ştie cineva cum şi de ce.

Paraschiv ştia să se poarte şi aşa şi aşa. Adică şi aşa şi altfel. Adică în amîndouă felurile dintr-o dată sau întîi într-un fel, apoi în altul, cum s-ar spune, *suceschiv*. Acum el prefera să arate că nu se poartă nicicum, ci că surîde plictisit. Înţelegător. Moale ca un rege bolnav de moarte, care nu dă ordinul de decapitare fiindcă pînă şi semnul cu mîna pe care ar trebui să-l facă l-ar chinui. Nu merita. Puteai să-ţi dai seama chiar dacă priveai de la capătul celălalt al Spurcatei: brînzoiul ăsta era un mare nătărău, aşa-l făcuse Dumnezeu. Nu ştia ce spune, nu bănuia unde lovea şi nici nu pricepuse cu cine vorbeşte. Paraschiv, dimpotrivă, îşi dădea seama că trebuie să fie mărinimos. Túró trebuia să afle, întîi să-i dea de înţeles cu blîndeţe iar apoi să-l silească să priceapă prin orice mijloace, dacă nu-şi dădea seama singur, la cine şi unde nimerise.

— Ai fost vreodată la Poiana Merilor ? — întrebă Paraschiv. Ca din întîmplare.

Mititelul se lăsă puţin pe spate şi rîse ca şi cum ar fi fost întrebat dacă vrea să mănînce broaşte. Rîsul se revărsa din el fără nici o stavilă, ca pietrişul cînd Paraschiv îşi golea căruţa pe o duşumea de lemn. Paraschiv era uimit de această lipsă de respect. Era atît de uimit, încît îi veni o bănuială, una îngrozitoare.

— Moi, Turro, moi — spunea Paraschiv, moi, brînză, — întrebă Paraschiv şi îşi miji ochiul drept.

Grăsunul se zguduia, multă vreme nu-şi mai reveni de-atîta veselie. În mod vădit se ştia atît de lipsit de orice vină că nici măcar nu pricepea ce bănuia Paraschiv despre el. Pînă şi ideea i se părea o glumă. Un gînd ca un hipopotam. El nu-şi dădea seama nici de faptul că Paraschiv era bănuitor pînă la superstiţie. Popa şi istoria cu tăietorii de lemne, două semne rele dintr-o dată : Túró nu făcea nici o legătură între ele şi nu vedea vreun semn rău.

— Te pricepi la vise ? — întrebă Paraschiv.

Túró nu se pricepea.

— Dar la ce te pricepi ? — exclamă Paraschiv sarcastic. Nici româneşte nu ştii. Nu mănînci pîinea noastră ?

— Cu asta tu nu cumpere vorba la mine — răspunse Túró. Pentru pîine eu lucru.

— Şi ce lucrezi ?

— Eu spus odate. Contabil.

— Pff — făcu Paraschiv, rahat. Asta poate spune oricine. Vreau să ştiu dacă te descurci şi într-o chestie ca... — se opri, era încă prea devreme ca să întrebe esenţialul.

— Se descurc la ce... ? — mustăci Túró.

— Nimic, iasă — Paraschiv făcu un semn cu mîna. Mai vorbim noi — adăugă plictisit, despre asta. Se aşează brusc în faţa lui Túró, picioarele-i strîmbe formînd un O frumos şi spuse, înveselit :

— Trebuie să facem cunoştinţă. N-ai fost niciodată prin satele dintre Vadu şi Ozana ? Nici Spurcata n-o ştii ? Cum e posibil, Turro, ce fel de om eşti tu ?

— Ce fel de om, *hát*... tu fost pote *kérem* poftim la... no, asta frumos este, hoho... la podure la noi ?

— La voi ? Unde te trezeşti ? Sînt ale noastre, ce-ţi veni ?

— Tu nu fost, Paraschiv ! — constată Túró, sări în sus, arătă cu degetul spre întărirea spuselor sale, se aşeză repede la loc, se frecă pe coapse şi faţa îi strălucea fără pic de răutate, ca pruncul Isus.

— Să te ia... — strigă Paraschiv. — Ce să caut la voi în pădure, că avem şi noi păduri.

– Podure nu este podure — ripostă mititelul.

— Asta aşa e — sfidă Paraschiv. Da' rachiu bei ?

— *Istenem*, izbucni bucuros Túró, palinka, domne...

— Ce palincă, zvîrli Paraschiv jignit. Ţuiculiţă, ţuiculiţă, strigă el, subit îl apucă entuziasmul, începu aproape să cînte şi punînd accentele ajungea uneori cu glasul în falset :

— Ţuiculiţa, ce te ia, într-o clipă, Turro măi, nici nu ştii, ce se-ntîmpla. O ţuică, omule, de cel puţin... ha... şaizeci de focuri.

— Moimoi — spuse Túró, asta place la mine.

— Sau chiar mai mult de şaizeci — spuse Paraschiv, totul e să fii tu mai tare decît ea. Şaizeci, optzeci de cai putere, omule, trebuie să fii cineva pentru asta... Nu vorbesc despre beţie, orice porc poate să se îmbete. Vorbesc despre iluminare, dacă ştii ce înseamnă asta.

— Mooo... — spuse Túró. Se mira cu gura larg deschisă, se bucura şi totodată se freca pe coapse cu vădită plăcere. Ochii lui erau mici înguşti hunici, începea să aibă o vagă idee despre cel pe care îl avea în faţa sa. — Ioi, ce frumos iluni... este dreptate la tine.

— Frumos, nefrumos... dar adevărat — declară Paraschiv sec şi didactic, ridicînd din sprîncene.

Pe peretele din faţă stătea scris : Să nu rîvneşti la bunul altuia. Un glumeţ adăugase : Ce mă interesează nevasta şi averea, dacă eu sînt în siguranţă. Dar ceea ce citea Paraschiv acolo îi stăruia în minte astfel : Ce să-i spun nevestei tale ? Nu se simţea bine. Pentru a-şi înfrînge nemulţumirea trebuia să se vadă admirat de brînzoi. Pentru asta nu era nevoie să umble pe căi prea ocolite. Viaţa lui fusese destul de bogată în fapte eroice, trebuia doar să le prezinte într-o lumină favorabilă.

Butoaie noi

Aşadar stătea acum şi îşi revedea cum se întîmplase totul.

Mişuna.

Sub plasa de sîrmă cutia neagră şi plată era plină ochi cu bilete de toate soiurile. Fîşii înguste şi lungi, care începuseră să fie uşor îndoite în partea de jos, atîrnau acolo, se acopereau unele pe altele, fluturau neîncetat în curentul din gang. Şuşoteau. Limbi care bîrfeau, limbi ale Satanei. *Banderole* ale unor crainici absenţi, interpreţi ai unor guri absente. Tipărite, caligrafiate sau scrise pe deasupra cu apeluri şi proclamaţii, decizii şi sentinţe. Iar dedesubt peceţile, litere încîlcite şi zorzoane ce dădeau o impresie stranie, semne ale unor înalte şi ale celor mai înalte puteri asupra vieţii şi libertăţii, împreună cu numele citeţe ale noilor lor purtători precum şi ale celor care au înfrînt legea. Prin urmare mişuna în numele legii, atît în faţa cît şi îndărătul barierelor ei, de ranguri noi şi de nume noi ca sunetul de trîmbiţă — faţă de numele neînsemnate ale unor păcătoşi ca Ion Aluiacob, Iacob Alumihai, Mihai Aluion — vasăzică Ion, Iacob, Mihai, un fiu al lui Iacob, unul al lui Mihai, un al treilea al lui Ion. Dracul se mai descurca printre ele. Căci cel de-al doilea Iacob, Mihai, Ion era altul decît primul.

În faţa cutiei mişunau cojoacele, hainele de postav, bluzele femeilor, mişunau traistele şi desagii, căciulile, basmalele şi capetele goale, culorile şi mirosurile. Mirosuri din grădini de flori şi din ocolul de oi, de mahorcă şi de poşircă, de mucegai şi de latrină. Mişuna în gang, pe uşile deschise, în faţa uşilor închise, pe scări, la intrarea principală, sub poartă, în faţa porţii, pe stradă în faţa clădirii. Iar ea era mare cît zece case obişnuite construite alături şi cît trei case de oraş îngrămădite una peste alta.

Mişunau întrebările care urmăreau un singur adevăr — şi răspunsurile, care nu-l urmăreau, mişunau temerile, emoţiile, strigătele, lacrimile, pumnii, degetele arătătoare, gesturile, mişcările, setea de viaţă. Nu era loc să calci cu piciorul prin mulţime. Se dezlănţuise diavolul şi punea capcane. Superstiţia

cosea cruci prin aer pentru a-l împiedica. Raţiunea se pregătea respirînd adînc să distrugă superstiţia.

Mulţimea ; erau nedumeriţi, iar peste ei tronau, pîlpîiau, foşneau noţiunile, imposibil de înţeles. În faţa acestor noţiuni se plecau cei nedumeriţi — şi se împotriveau. Ei nu au avut niciodată de-a face cu preşedinţi şi cu generali. Nu au fost niciodată poftiţi la tribunalul regional. Judecătorul rural şi popa împărţeau dreptatea, şi cu asta basta. Noile demnităţi ne mai auzite le spuneau altceva decît însemnau de fapt. În aceste capete tunse, pletoase, cu cosiţe, bărboase, cărunte, negre, exista impresia că ştiu ei mai bine ceea ce ştiu. Un judecător — ei bine, pînă acum el fusese cel mai mare, un bărbat tangibil, iar un secretar, cel de-al doilea ca importanţă şi tot atît de tangibil, amîndoi mai mult sau mai puţin accesibili. Accesibili pînă la bunăvoinţă sau pînă la răceală. Toţi ceilalţi : Ion, Iacob, Mihai, întregul pomelnic, fuseseră oameni făcuţi din carne şi oase, cunoscuţi ca avînd casă şi ogradă, nevoi omeneşti, sentimente apropiate, un trecut de care fiecare din ei îşi legase o parte din propria sa viaţă. Cu atîta erau obişnuiţi şi atîta puteau înţelege, ca şi găvanele lor din lemn cioplit sau ulcelele lor pîntecoase.

Acum urmau să răstoarne conţinutul unei vieţi cu care se obişnuiseră astfel în alt fel de vase. Nu izbuteau prea bine, dar în acelaşi timp nu se ştiau cu nimic vinovaţi. Căci se dovedea că acest conţinut care era tras în burdufe noi, ca şi vinul, era cum se putea, fiindcă ei nu se pricepeau la pritocit. Popa Chiriac folosise această metaforă cu pritocitul vinului, dar nici el nu se gîndise că oamenii lui luau astfel de metafore drept realitate şi că de fapt nici nu le înţelegeau : căci numai cum să-şi pritocească gîndurile nu i-a învăţat nimeni, pînă şi credinţa lor rămăsese o superstiţie, iar el însuşi se mulţumise să lase lucrurile aşa, privise zîmbind şi cu braţele încrucişate gesturile lor neîndemînatice şi aşteptase. Ei însă vărsau mult pe de lături, mai şi gustau şi se minunau cum se schimbase gustul peste noapte. Dintr-o dată li se spunea că este prost acest conţinut, ca şi cum ar fi trebuit să fie vin adevărat, era stătut, poate chiar prost conservat şi i se aduceau învinuiri atît de aspre ca şi cum ei ar fi înstrăinat cu bună ştiinţă vreo sumă mare de bani — prea aspru, căci pentru ei fusese destul de bun încă din vremurile străvechi.

Pentru asta erau ei acum trași la socoteală, ca și cum vinul s-ar fi stricat din cauza nepăsării lor, sau poate chiar din rea voință și nici nu le trecea prin minte că nu trebuia să fie neapărat vin atunci cînd se vorbea despre vin. În același timp ei aproape că nu știau cum este vinul care se bea, dintotdeauna fuseseră prea săraci și tot așa erau și acum, priviți laolaltă. Țăranii săraci, păstorii de oi, răchierii erau ei, nu preotul. Vorbele lor semănau cu rachiul lor, în cel mai bun caz cel de șaizeci de grade pe care mai înainte Gruia Umflatu putuse să-l distileze la Vadul Ciorilor, dar mai degrabă semănau cu poșirca țăranilor săraci din colibele de lut de la Poiana Merilor, jos în vale.

Tot așa erau și noțiunile cu care se deprinseseră din moși strămoși: clare și limpezi, tulburi pînă deveneau lăptoase. Prin această tulbureală, dacă se furișa în ochi sau în creier, auzeau noile funcții și numele apărute peste noapte, le vedeau cum tronează pe jilțuri îndepărtate, iar a trona însemna a amenința. Nu erau învățați altfel, se ghemuiau în sine față de această amenințare, față de noua putere, față de asprimea zornăitoare prin care își anunțase lupta.

Le era frig oamenilor. Nici ce e lupta nu știau: cunoșteau cel mult războiul. Oile lupii furtunile seceta sărăcia boala, împielițatul, țuica limpede, tulbure, rece, fierbinte — toate acestea nu erau înfruntate prin luptă. Cei bogați erau puțini la Poiana Merilor, poate numai cîțiva în toate cele șapte sate, iar aceștia trăgeau și ei oamenii pe sfoară. Dar, ce-i drept nu-i păcat, cine nu i-ar fi tras la rîndul lui pe sfoară cu vicleșuri mărunte. Le era frig din pricina noii judecăți care va să vie și care urma să le aducă vaiete și scrîșnete de dinți și așa mai departe. Nu asta au meritat și nu asta au vrut, nu așa, cu președinți și generali. Iar cea veche fusese destul de bună, așa era părerea lor. Și deodată a apărut aceasta, rece, neașteptată, lipsită de indulgență, înarmată pînă în dinți ca și cum s-ar fi temut de țăranii săraci — iar biata mulțime tot mai mișuna prin curentul din săli, scări, ganguri, în fața ușilor închise, îndărătul cărora noua justiție osîndea pe toți cei ce o obținuseră singuri pe cea veche prin șiretenie, puțină viclenie și uneltiri, căutînd să se sustragă însă celei noi.

Foaie verde de susai, Doamne, dă-ne și-azi mălai.

Comuna lungă

Iată înălţimile, muntele, Craiul... un rege de piatră. Îşi întinde o coamă către ţinutul de la poalele sale, ca şi cum ar vrea să se scarpine cu mîna dreaptă pe umărul stîng şi împinge Curata, rîul cel limpede, izvorînd larg şi neaşteptat din stînca împădurită către dreapta şi spre cîmpie. Trecînd pe lîngă Vadu, îşi sapă grăbit şi adînc o albie, tot de-a lungul coamei muntoase, apoi prin pădurile adînci urmăreşte stavila făcînd un ocol uriaş pînă ce înconjoară muntele cu totul, mergînd de fapt în spirală, apoi o ţine aproape drept de-a curmezişul stepei, spre mare. În arcuirea închiderii împăduririle se întind livezile de meri, cele şapte sate care dau numele comunei, Poiana..., se întind, mai degrabă se caţără, înghesuite în vîlcea, se revarsă peste margini în amîndouă părţile, urcînd în stînga povîrnişul muntelui, iar în dreapta nenumăratele deluşoare, mereu între peretele stîncos şi culmile primului şir de coline, care sosesc valuri-valuri dinspre podiş.

Vadu, primul sat de lîngă Curata, peste Vadul Ciorilor, urcă de-a lungul închiderii văii pînă la cumpăna apelor, dincolo de crestătura cea mică, iar sus trece pe nesimţite în cel de-al doilea sat fiind udat pe partea aceea de Spurcata cea cu apele murdare. Şi aşa se înşiră unul după altul, de-a lungul cotiturilor văii Vadu Valea Moara Iabeni Gura Lespezi Dumbrava. Pe urmă şirul s-a terminat, Curata şi-a încheiat ocolul, primeşte apele Spurcatei, iar dincolo, pe celălalt mal al marelui rîu se află Ozana, Hosianna !

Sub condeiul funcţionarilor din instituţii toate aceste nume au devenit mai lungi, dar în viaţa de toate zilele şi oamenii îşi spuneau unii altora tot numai pe numele mic, de ţărani săraci, de păstori, de grădinari de tăietori de lemne. Instituţiile sînt făcute ca să menţină ordinea, de aceea din punct de vedere administrativ satele erau cuprinse într-o mare comună. Însă numai instituţia spunea Comuna Mare. Părintele Chiriac, popa, îi spunea Comuna lungă, oamenii păstrau numele fiecărui sat în parte în ordinea în care erau aşezate pornind dinspre reşedinţa de judeţ. Din direcţia opusă nu venea nici un străin, acesta venea pe şoseaua naţională sau cu acceleratul, făcînd un ocol de-a lungul Curati, rîul tot

mai mîndru, iar munţii nu se vedeau decît din depărtare. Pînă şi trenul local nu ajungea la aceste sate decît cu gîndul, cum s-ar spune. Munţii nu-l lăsau să se apropie prea mult, ar fi trebuit ca stînca să fie complet străpunsă. Oamenii n-au fost niciodată în stare să suporte această cheltuială, ei se refugiau cu tot cu casă şi ogradă ascunzîndu-se după ridicătura cea mai apropiată, dar mai îndepărtată de calea ferată şi de gări. Numai în Vadu şi Ozana se putea într-adevăr ajunge cu trenul local. Era nevoie de cal şi de căruţă ca să te mişti mai liber. Pentru a merge pe cărările şi potecile de munte dintre păşunile abrupte erau de-ajuns şi mărunţii cai de munte. Şi, în general, prin aceste sate umblau numai cei ce erau de prin partea locului sau voiau să vîneze în pădure, atît erau de inaccesibile.

Chiar şi Vadu sau, pe numele lui oficial, Vadu Ciorilor. De pe pragul său muntos nici nu îndrăznea bine să se apropie de Curata, aici o casă, dincolo o casă, sus una, jos una, zugrăvite albastru, acoperişul de şindrilă, faţada îngustă, geamurile e drept, micuţe, dar în schimb o minune de poartă cioplită în lemn, către curte un cerdac de lemn cu scară, în jurul ogrăzii un gard de nuiele, o cingătoare de floarea-soarelui, smocuri de mătasea-porumbului bălaie şi roşcate, măciuliile verde deschis, sfeştoace de frunze verde închis şi fîşîitoare ca o coasă, mult mai sus pămătuful de spice... astfel se tîrau pînă sus, pe cumpăna apelor, de fapt ieşind afară din lume şi totul trecea pe nesimţite în următorul sat, Valea Morilor, lumea nu se sfîrşise, Spurcata abia acum începea, adică abia acum se apropia, după ce făcuse un ocol înconjurînd Vadu, mai sus de care îşi avea izvorul, între Capra şi Plaiu, două cocoaşe pe povîrnişul Craiului ; urmau apoi aceleaşi case, aşezate ba într-un fel, ba într-altul, Moara Mariei, unde Leşioasa se vărsa în Spurcata dîndu-i forţe noi pentru a învîrti roţile de lemn ale morilor ; aceleaşi case, nerostuite anume, niciodată chiar de-a lungul străzii, Iabeni, oficial Iacobeni, numit iniţial Scara lui Iacob, fiindcă acolo scara cea lungă ducea pînă sus, la bisericuţa cu acoperişul de tablă ruginită, toate potrivite cu locul în care se aflau, anume cu povîrnişul cel înclinat destul de domol ; sub fiece nuc cîte o casă, micuţă, sub coroana de frunze prea falnică şi prea întunecată, dar în schimb muşcate spre partea însorită ;

Gura Iepii, înconjurată de livezi, meri, pruni, pere pădureţe, tîrle de oi sau ţarcuri şi mereu strada întortocheată, încîlcită sau înşirată, căsuţele sclipind vesel în timpul verii, după căderea frunzelor fiecare din ele stinsă, plecată departe, în ceaţă, în părăsire, abia dacă ajungea vreun strigăt pînă la ea, uneori înecată în viţă, încununată cu funii de ceapă roşcată, împletituri de ştiuleţi de porumb — şi tot aşa înainte ; Lespezi cu fîşiile sale de dale de piatră, se întindea cît vedeai cu ochii, fiecare bisericuţă cîte un sat, o biserică de piatră, o biserică de lemn, o biserică de lemn, o biserică de piatră, fiecare deoparte, pe dealul ei, în apropiere şcoala ; şi mereu pe lîngă drum cîte o troiţă zidită, o cruce de piatră, o icoană, un Hristos, din tinichea, spălăcit, ruginit, strîmbat de vreme, cimitire sprijinite pe povîrniş, agăţate de coastă, prinse de pantă cu cruci care şi ele lunecau, abia dacă se mai ţineau locului, prinse în ghearele tufelor de porumbar şi liliac ; dar morţii urcau necontenit în sus, an după an, îngrăşau pămîntul şi tufele, înfloreau nemuritori peste satele de jos, dincolo de garduri, priveau cu ochi de toate culorile ce se petrecea în cîrciumile înşirate de-a lungul apei pînă la Dumbrava, fie că îi întorceau spatele, fie că se deschideau spre ea cu grădinile de pomi din faţa clădirii — cîteva mese în faţa pridvorului închis cu geamuri şi băcănia în spatele lui : gaz şi zahăr, caiete, cuţite pentru coasă, stambă, sule de cizmărie — cîteva aşa, cîteva altfel, pînă dincolo sau pînă mai sus, trecînd de Ozana, Hosianna.

Era departe de la Vadu pînă la Dumbrava. Mergînd cu nădejde pe jos, abia dacă ajungeai într-o singură zi. Însă nu toţi erau liberi destul de multe zile pentru ca să-şi întipărească în minte ordinea satelor uitîndu-se la ele cu ochii lor, chiar şi cei maturi le mai încurcau uneori, nu numai copiii, care încă nu fusesră niciodată de la un capăt pînă la celălalt. Nimeni nu se necăjea din pricina aceasta, afară de părintele Chiriac, cel mai vîrstnic dintre cei şapte colegi. Cum să mai fie ordine pe lumea aceasta, dacă pînă şi serviciile lumeşti...

— O Doamne — gemea el, cînd venea vorba despre asta catehism, — la şcoală nu învăţaţi geografia patriei ? Ce învăţaţi voi acolo despre pămîntul nostru cel frumos ? Întipăriţi-vă în minte numele cu ajutorul unei zicale iscusite, aşa cum ţineţi minte şi duminicile postului. Fiecare iniţială

este un sat, nu-i așa : „Vere, vere, mare-i grădina lui Dumnezeu, oleeu.“ Și, odată cu oleeeu, intra și satul Ozana în comună.

Domnița

O taină

Visul era pricina sau pricina era visul : neica Iacov nu deosebea bine. Visul se numea Domniță. Domniță, deci doamnă mică, deci crăiasă. Visul avea coapsele zvelte și albe, avea gleznele subțiri, avea o rețea deasă de vine ce scăpărau fulgere mute și rămînînd prinse sub piele, se loveau se frecau se aprindeau unele de altele — rîsete înfundate de fată, arșiță de fată, mocnită. Domniță era o mînză, Domniță era o fată, Domniță era un vis, neica Iacov nu deosebea bine.

Nu știa nici măcar de unde se pomenise cu visul. Într-o zi a crezut că îl visează pentru prima oară, însă chiar și atunci era de mult o amintire. Vedea cum două ființe pătrund una într-alta, cum una se ascunde în cealaltă. Era mulțumit așa. Dacă o avea pe una din ele, era a lui și cea de-a doua, ca sufletul din trup, ca flacăra din foc — nici una nu putea fi desprinsă de cealaltă. De plăcere, sufla greu.

Stătea întins lîngă apă, se ridică și se așeza, simțea încă mînza din el : venea la trap către el, trecea prin el, ieșea din el, dispărea, iar el se uita pierdut după ea, fără să vadă, mișcat tulburat răscolit în toate fibrele sale pînă în șale de adînca pătrundere, în timp ce trupul i se zăvora dureros, pielea lui se întindea cît pe-aci să se rupă și în același timp simțea cum înăuntrul lui galopează mînza Domniță-domniță-domniță, așezînd o copită după alta foarte gingaș dar foarte adînc în iarba roșie. Așa că zîmbi, zîmbi înnebunit, zîmbi chinuit, ca golit, și totuși era plin de dor. În jurul lui era pustie numai lumea în care nu exista împlinire, atît de mult se îndrepta spre înăuntru privirea lui, uitîndu-se țintă la picioarele lui goale, pe care nu le vedea.

Valea Merilor — cine știe pe unde a fi. E o vale întreagă. Dar de fapt nu e vorba decît de satul din capătul de sus. Valea Merilor, așa se numește. Culmea prelungă a dealului așezat la poalele muntelui și care se întinde de-a lungul lui se numește Poiana Merilor. Pe valurile povîrnișurilor sale se află livezi care se întind și peste ultima coamă de deal pînă dincolo, unde coboară spre cîmpie. Însă în vale aceste grădini se îngrămădesc de cele două părți ale drumului pînă aproape de curțile risipite, pătrund în curți, trec de ele, încă o bucată bună în sus pe munte, se prefac, adesea fără să știi cînd și cum, în stufăriș, cu tufe de alun porumbari carpeni și pe neașteptate ești în pădure, o pădure de foioase și de conifere o pădure bătrînă o pădure de fagi o pădure de brazi, depinde de locul în care te pierzi în ea.

În fundul văii pîrîul — ca toate pîraiele care vin din munte. Îngust neînsemnat ocolit grăbit pisicos, atît cît trebuie de adînc pentru ca să înece puii fătați de curînd ai cățelușelor, abia dacă se zărește acolo unde nu sînt piedici în calea lui. Aici găsești prundiș bolovani colțuri de stîncă trepte, sînt maluri suspendate peste apă și acoperite cu o coamă de iarbă fluturîndă, coturi pline de tufe păduri de urzici straturi de scaieți, printre care firul de apă pare să fie supt de pămînt cînd e secetă. Uneori mustește cîte o băltoacă grasă, lucind verzui de gunoaie ouă de broască lintiță măruntaie. Dar nu ține decît cel mult pînă la următoarea furtună care se năpustește prăvălindu-se peste culmile stîncilor, poate de-a dreptul peste pomii în floarea destul de tîrzie, sau peste recolta ce mai este pe cîmp, peste mămăliga ce n-a fost încă fiartă, în fața cuptorului în aer liber, la focul făcut pe ogor. Există zile și nopți de vară mînioase. În plină zi se face beznă, în noaptea cea mai tihnită se rostogolește tunetul, bîntuie fulgerele, se împrăștie în jur snopi de foc vijelii copacii stînci, se prinde ca o pisică sălbatică cu ghearele de spinarea caselor, le sparge ca nucile, ca oasele cu măduvă, își înfige adînc colții dogorîtori iar fălcile îi aburesc de sînge. Atunci crește și îndrăzneala Spurcatei, se preface într-o dihanie ce-și arată ghearele și colții, smulge garduri, mai departe își construiește singură stăvilare, se oprește, se revarsă peste maluri, înghite grădinile și ogoarele, linge ștergînd de pe fața pămîntului colibele de lut și silește casele de lemn să cadă în genunchi.

Neica Iacov nu-şi dădea seama ce era dihanie, ce era dorinţă, ce era aproape, ce era setea, ce era îndîrjire, ce era departe, ce era crăiasă, foc, furtună. Înainte de toate nu-şi dădea seama ce era pe dinăuntru şi ce era pe dinafară. Joia era tîrg de vite la oraş. Banii nu aveau nici o importanţă de cînd murise tatăl lui Iacov, iar Iacov însuşi se făcuse bărbat în toată puterea cuvîntului. Mamă-sa nu mai avea nimic de zis, oricum era nebună după singurul ei copil. Vise — da' de unde. Voia să o pipăie cu mîna lui. Un vis nu era un cal, un cal nu era un vis, şi chiar dacă ambele ar fi însemnat fericirea, totuşi o fericire nu semăna cu alta, căci unde o mai pui pe Domniţa şi unde ograda, şi unde mai pui cei nouăsprezece ani ai lui neica Iacov. Pe dinăuntru era o dorinţă, pe dinafară o cerinţă. În Domniţa se contopeau amîndouă, fără să le deosebeşti. Nu mai exista nici o deosebire dacă izbutea să unească dorinţa şi visul în Domniţa. Adică prin îndurare sau prin înverşunare, prin îndurarea Domniţei sau prin înverşinarea lui Iacov, ieftin sau scump : fără nici o îndoială că fuziunea trebuia să izbutească de vreme ce Iacob o visase atît de limpede, ca şi cum şi-ar fi jertfit toate coastele.

Dar Joia nu se găseau cai la tîrg. Caii erau la război. Pentru cai nu se făcuse nici o lege care să-l scutească de serviciul militar pe singurul urmaş bărbătesc. Vite oi păsări erau la tîrg, erau dobitoace, gloabe, mîrţoage, iepe, toroape şi mîrţîne, erau betegi şi moşnegi, femei tinere şi femei bătrîne, mîncînd bînd sporovăind fumînd. Era zgomot de glasuri de oameni şi de animale, uruit de care, duduit de motoare, sfîrîit de untură, erau mirosuri de haine, piei, poame, verdeţuri, mititei la grătar, gogoşi fierte în ulei, căldură, fîn, praf, gunoi, baligă, erau culori, mişcare, înghesuială — dar nu erau cai şi nu era ordine.

Neica Iacov îşi trăsese pantalonii, îşi îndreptase pălăria cea nouă, îşi vîrîse mîinile în buzunare, îşi trăsese umerii înapoi. După prima raită, umerii îi căzeau în jos, pumnii îi umflau buzunarele surtucului şi genunchii i se înmuiau. Pe urmă scuipă, se îndreptă din spate, se întoarse pe călcîie şi se duse la „Barieră". Asta era — n-are rost să mai spunem ce era, şi ceru să i se dea un rachiu, care însă nu avea şaizeci de grade. Apoi o gustare. Apoi o bere. Apoi încă una. Apoi un rachiu.

— Să nu fie botezat — îi spuse el crîşmăriţei, eu sînt păgîn.

Îşi ridicase mînecile cămăşii, cămaşa era albastră, bluza crîşmăriţei galbenă ca gutuia.

— Nu sînt cai azi, prţţ,

ea îi atinse mîna cu mîna ei,

— azi nu sînt cai ? haha,

cu gutuile îi atinse obrazul,

— aşteaptă să vină Anton,

se plecă peste masă spre paharul lui Iacov,

— el are întotdeauna cevai mai deosebit,

îl învălui pe Iacov într-un abur de iasomie,

— bulibaşa,

şi îi puse în faţă paharul plin.

Iacov nu mai vedea înaintea ochilor nici gloabe, nici mîrţoage.

— Lucia — strigă crîşmarul ciung, şase rachiuri în camera ailaltă —, îşi rostogolea ochii şi îi vîra lui Iacov socoteala sub nas ca un pumn ameninţător. Gelosule, ticălosule.

Iacov ieşi afară şi scuipă departe, dincolo de scară. Gîndurile lunecară pe lîngă el îndreptîndu-se spre muşterii din cerdac şi atinseră în treacăt braţele lui goale. Afurisit de fierbinte mai era şi asta... a dracului de muiere.

Dacă nimic nu se schimbase la oborul de vite... în sfîrşit, poate că între timp... nu, doar pentru crîşmă nu meritase să vină la oraş, Iacov ar fi putut avea o socieate mai plăcută la Valea, sau la Vadu brînză şi slăninuţă avea şi el în afumătoare, şi rachiu avea în beci — dar ce rachiu, măiculiţă, nu lături ! Îşi vîrî pumnii în buzunarele pantalonilor, trase umerii înapoi, întinse gîtul, se apropie, înaintă sfredelind învălmăşeala de negustori muşterii boi saci aburii de rachiu roşul vioriu duhneala de mahorcă norii de praf. Se rostogoleau poamele, săltau merele, se legănau roşiile.

De unde au apărut atîţia gîndaci negri şi lucioşi ? Mişuna acolo peste morman, la umbra plopului, strigăte chiote scînteieri de dinţi şi de priviri, fîlfîiri de plete şi de coame, împunsături de culori şi de ţipete, vîrtej de şolduri fuste picioare, căţărături furnicături colcăituri viermuituri de cîini copii sugari, scuipau îmbălau udau, respingeau ameninţau atrăgeau captivau.

Iacov se oprise şi privea. Işi împinse pălăria pe ceafă, vîrî pumnii mai adînc în buzunare, propti bine călcîiele în pămînt, stătea nemişcat şi privea. Uneori îşi îndrepta sumanul aruncat peste umăr, dădea impresia de supărare sau de teamă, lipsă de stăpînire de sine, stinghereală. Omule, Iacove, toate-s rahat cîte ţi s-au spus, cîte ai crezut şi cîte ai văzut doar de departe, trecînd pe lîngă aşezarea lor, pe malurile Spurcatei de la Moara. Aici ai în faţa ta ceea ce nu cunoşti decît din auzite: deschide ochii, e altfel şi e realitate, aşa cum şi tu eşti realitate, şi ceea ce a fost pînă acum realitate e altceva.

Vîlvătăi roşii pe fond galben, acesta e strărveziu de tot şi în acelaşi timp elastic, întreţesut de un verde veninos ca frunza şi de tulpine mlădii, se înşiră în jurul tău, zăbrele multe, o alee şerpuită răsucită în jurul unui ax nevăzut. Flori mari orbitoare ca soarele, fîntîni ţîşnind, sînge ţîşnind, fîntîni întunecate purpurii strălucitoare sinuoase. Apoi vîlvătăi galbene pe o oglindă roşie, aceasta este plină de cute şi de mişcare, o draperie făcută din plăcere; aceasta e splendoarea. O splendoare din mătase foşnitoare. Si mereu tufele de un verde veninos, pe care frunzişul flutură face semne se învîrteşte, prin ţipete de flăcări pe brocat în care se îmbracă femeile, din care ies la iveală picioare şi sîni. Nu, Iacove, păstrează-ţi capul limpede: sînt ţesături ieftine, stambă uşoară în care s-au îmbrăcat femeile, o simţi cu ochii, o simţi ca şi cum degetele tale ar pipăi pe întuneric. Dar, prin felul în care poartă ele stamba, ea devine scumpă, devine brocat pentru biserică. Asta din pricina pielii peste care este aşezată, pielea unor madone negre, faţă de care sare în ochi albeaţa dinţilor, a ochilor, a semilunei de sub unghii. Străluceşte, scînteiază; pînă şi părul dobîndeşte o altă însemnătate; ca şi cum o perdea ţi-ar flutura peste pieptul gol, o adiere, o boare peste şale, luceşte el însuşi, din creştet, din undele pletelor de pe umeri, atît timp cît nu sînt ascunse de basmalele pieptenăturii, străfulgeră din bănuţii cu acele aurii, printre sînii pe jumătate dezgoliţi, de pe frunte sau numai de pe oglinda stinsă a pielii. De aceea părul pare albastru, singurul lucru albastru în această beţie de culori, aşa că buzele ard ca măceaşa, bucuria jubilează ţîşneşte tresare în sîngele spumegător, boabe de mărgean, fiecare boabă rotundă lucind mătăsos frumos împlinită de jur împrejur, mustind

de propriul ei belşug, coaptă picătură cu picătură pînă ce dogorăşte şi înşirate ca o salbă de ochi roşii în timpul nopţii.

Este cu putinţă ca toate să fie atît de frumoase ? Nu, dar cele urîte sînt răzleţite ici şi colo asemeni măştilor satanice, obrazurilor lăsate la o parte şi nedesăvîrşite de natură, schimonoseli, pocoli, contrarul frumuseţii, de-a dreptul îngrozitoare. Nici nu ajungi să vezi toate cu de-amănuntul, e mult prea mult, se revarsă mereu din căruţe, de sub coviltire, dindărătul perdelelor roşiiverzigalbene întredeschise sau închise, din umbră, se ascunde, dispare, se preschimbă prea repede, te surprinde mereu, se întrece pe sine, te uimeşte mereu cu ceva nou, mereu altfel, te pipăie la subsuori, la buric, la rinichi, cu ţipătoare culori, cu stridente sunete, cu zăpăcite mişcări, cu mult prea dulci arome, cu moi atingeri — toate laolaltă, precum şi invers : pisicesc, apucător, repezit, furişat, linguşit, văicărit, duhnit, aprig. Şi vorba tare, aspră, repezită, răstită, guturală, miloagă, nazală, fie că mîngîie, fie să ameninţă, fie că doar dă de ştire, şuierînd ascuţit sau împroşcînd mut ura, furia, scuipatul. Cuvintele care pornesc de-a dreptul la lucruri ca şi mîinile care apucă sînii, pipăie pe sub fuste şi nimeresc întotdeauna fructul din frunziş, privirea i-a şi cîntărit greutatea — fără nici un ocol, fără frunză de viţă, fără mofturi, cu o claritate firească.

Iacov stătea pironit locului şi privea : de ce să-i asculţi pe alţii, Iacove ? Aici vezi tu însuţi ce-ţi ascund ceilalţi, vezi cum simţi, miroşi, auzi. Să auzi n-are importanţă. Să simţi — asta este. Să respiri, să respiri. De unde atîta mireasmă ? De la flori, fructe, trupuri, balegă de cal şi sudoare de fată. Ai mai văzut vreodată asemenea ochi, de o asemenea negreaţă de o asemenea formă alungită, cu pleoapele puţin prea grele, cu privirile ieşind ca după vălul unui abur de întristare, de nepătruns, totodată dispreţ, ameninţare, batjocură, ademenire. N-ai decît să întinzi mîna şi să apuci, drept în cuibul de năpîrci ce frige şi mişună, să ţii bine ce-ai apucat, învălmăşeala arzătoare şi tresăltînd din braţe picioare umflături scobituri măruntaie. Ai mai văzut vreodată asemenea gîturi sîni şolduri picioare glezne asemenea fete şi asemenea cai ?

Da, dar privind lucrurile cu capul limpede, Iacove, trebuie să recunoşti : mai toate fustele sînt prea lungi, pantofii

prea mari, atunci cînd poartă pantofi, mînecile prea largi, părul adeseori prea creţ, încîlcit sau lăţos, basmalele prea uriaşe — nimic nu-i potrivit pe măsură, totul nespus de zdrenţăros. Da, aşa e, se pare că dă de gîndit, şi totuşi se potrivesc una cu alta şi cu oamenii lipsiţi de griji. Toţi sînt veseli, bine dispuşi, ceea ce face ca frumoasele să fie de două ori mai frumoase. Viaţa e o mare sărbătoare, uită-te bine, Iacove, o excursie în aventură, şi taman astăzi este de aşteptat cea mai frumoasă aventură, aşa că merită să rîzi şi să te bucuri. Şi mamele sînt vesele şi aproape toate femeile sînt mame, doi copii se ţin de fustă, unul e la piept, unul nenăscut în pîntec — iar ele saltă de bucurie. Bărbaţii şi băieţii în cămăşi spălăcite sînt numai năzdrăvănii, se ţin de cingătoare, cingători din curele simple de piele tăbăcită, din curele împletite, din curele cusute cu înflorituri, roşiigalbeneverzi, curele fără şi curele cu buzunare, unele bătute în ţinte galbene, ţinte scînteietoare ca cercelul din ureche... în faţa cui se pleacă ? Tot veseli sînt, şi moşnegii, babele cărunte şi ştirbe cu pipa în gură, chincite lîngă foc peste pirostrii, acoperite cu velinţe de culoarea broderiilor de la altare, învăluite în fum : un ritual al plăcerii nomade, al plăcerii ce poposeşte, al aşteptării unei sărbători încă mai strălucite.

Iacov se împinse înainte, un umăr, un picior, trupul — asta este o jumătate de pas —, se opri, stătu pe loc, privi. Iată-l pe Anton, pe bulibaşa, pe voievod. Iacov nu-l văzuse încă niciodată : Trebuia să fie Anton. Aşa se ţine numai o căpetenie, atît de prezent, atît de absent. Atît de tînăr, atît de vîrstnic. Era ceva mai înalt decît neica Iacov şi mai lat în umeri. Purta o pălărioară verde, iar sub ea îi atîrna părul în plete lungi negre lucioase pînă în ceafă, plete de o negreală grasă şi moale care bătea în albastru. Zîmbea, dar numai cu buzele. În ochii îngînduraţi o tristeţe ascunsă. Buzele strident de roşii, albul ochilor şi al dinţilor albăstrui, contrastul şi puritatea acestor culori erau neîntinate : verde ca iarba, negru ca noaptea, roşu ca sîngele, alb ca zăpada — înfloreau peste pielea măslinie, o piele turnată fără nici o boţitură peste obraz gît braţe picioare şi piept, pînă sub cămaşa deschiată, ca şi cum ai fi pipăit-o pe tot trupul ascuns în îmbrăcăminte, netedă lucioasă întunecată

mlădie strîngerea fiecare mușchi, fiecare scobitură, pînă și sfîrcurile sînilor erau tivite cu negru, peste marginile lor zimțuite și de mărimea unui bănuț se ascuțea ca un ghimpe formînd o micuță bilă din care mai izvora chiar un luciu luminos, puțină dogoare stinsă, puțin ștearsă, ca un trandafiriu deschis zugrăvit sub negreala lavei. Drept în picioare, nemișcat, o cizmă dusă puțin înainte, tocul celeilalte așezat pe butucul roții din față, se sprijinea de căruța lui, drept în picioare, dar indolent, fără să încerce să fie demn, fără să încerce să fie fermecător, încheietura brațului stîng în jurul loitrei, cămașa — o cămașă galbenă spălăcită cu mînecile suflecate — prinsă între loitră și braț și răsfrîntă, mîna înfundată în buzunarul pantalonilor, cotul drept sprijinit de scările căruței, mîna întinsă, în degete o nuia goală de trestie, în vîrful căreia se ofilea un mănunchi de frunze : așa stătea sprijinit acolo Anton, căpetenia, bulibașa, voievodul.

În jurul lui, ceilalți dădeau un fel de reprezentație grosolană și caraghioasă, ca pentru a-i face o bucurie stăpînului lor. Dar se părea că el o vede tot atît de puțin pe cît o vedea și Iacov deocamdată, cu toate că îl stinghereau fiindcă veneau aproape și făceau zgomot și umblau chiuiau se certau rîdeau plîngeau. Totul se topea se revărsa peste margini se mistuia în vînt. Iacov privea dincolo de toate acestea. Anton aproape că nu-și ridica pleoapele. Iacov holba ochii, ochi ca cepele, înghițea o imagine care îl vrăjea, îl trăgea cu lanțuri, Anton privea în depărtare fără să vadă, ceata dansa dormea mînca bea scuipa fuma se încăiera, Iacov se strecura cu tot mai mare greutate printre ei împingea șterge a alunga tot ce îi venea în drum, copii femei bețivi cei cu treburi glumeții hoinarii — cu cît se apropia mai mult, cu atît mai mulți mișunau în jurul cercului celui mai dinăuntru, gol, curtea. Anton nu se sinchisea de toate acestea, nu alunga nici chiar cîinele pe jumătate mort de foame, legat sub căruță și care, cu coada între picioare, căuta să prindă cu privirea cîte o fărîmă zvîrlită, astfel că uneori se încurca printre picioarele stăpînului său. Iacov își pironea privirile pe caii de după căruță.

Dar nu distingea prea bine : nu vedea decît unul singur, căci numai acesta era un cal, era o comoară, era calul cailor, o fată, Domnița cailor, crăiasa printre tovarășele

sale, fecioara printre femeile evlavioase. Pentru o clipă, între două bătăi ale pieptului, Iacov fu din nou întins în coama de iarbă, jos lîngă Spurcata, peste povîrnişul cu scaieţi, sub zăpezile muntelui, sus la Valea, carîmbii negri ai cizmelor lîngă ei ca stîlpii unei portiţe ce duce în grădină şi peste care îşi pleacă umbra o tufă de porumbar, clipea privind în depărtare — aceasta se boltea în jurul lui ca şi trupul său — o privea dinăuntru şi prin el gonea un pas, îi spărgea pieptul, trăgea de suflarea lui, îi biciuia inima iuţindu-i bătăile. Iacov nu-şi dădea bine seama dacă era o crupă, un trup sau un şold, dacă era alb sau era vînăt, dacă pasul era legănat sau jucăuş — dar era o provocare a simţurilor sale, pînă la rădăcina limbii, pînă la sughiţ, pînă la un spasm al fălcilor care îl silea să se reţină cu totul, să strîngă pumnii şi doar să scrîsnească din dinţi, în timp ce dorinţa lui cea mai fierbinte ar fi fost să se lipească, să apese puternic, să-şi înfigă dinţii şi buzele, palmele, vîrfurile degetelor şi unghiile pentru a se agăţa, a se prinde cu ghearele, a se prinde cu dinţii în muşcătură, a se înţepeni sorbind, ca să se lase dus, tîrît, înghiţit de această carne ce trăia, care pe dinăuntru era roşie şi fierbinte, să se lase zvîrlit departe şi apoi prins din nou într-o cavalcadă peste pietre şi obstacole peste zăpezi peste gheţuri prin foc prin sînge. Atunci creşte şi îndrăzneala Spurcatei, se preface într-o şi se pierdea în izbînda simţurilor ce vuiau.

Ochi în ochi, s-ar putea spune, se afla în faţa împlinirii, în sfîrşit se strecurase pînă în cercul cel mai dinăuntru, umbla în vîrfurile picioarelor aproape fără zgomot în jurul iepei, cu buzele întredeschise, lucitoare, cu ochii larg deschişi, în fundul lor imaginea unui vis reîntors, în sfîrşit putea fi atins cu mîna, era chiar el, devenit carne şi oase, viu, străbătut de sînge de pulsaţii de tresăriri — întinse mîna, atinse, pielea se înfiora şi iapa întoarse capul purtat de gîtul lung către el: atunci o cuprinse ca într-o îmbrăţişare, pielea se lipea de piele în îndoitura braţului lui gol, privirea se cufunda în altă privire, iapa sufla uşor către el, nările i se mişcau, îl adulmeca începînd cu buzunarele hainei pe care o purta pe umeri, zîmbi. În acelaşi timp vîntul îi arunca în obraz coama ei, era o mică durere biciuitoare, căreia îi urma de îndată plăcera, o plăcere fluturîndă sorbindă mîngăietoare trăgînd ca un magnet de la coapse în

sus prin tot trupul său. Apoi îşi trecu palma întinsă peste spate, peste crupa cea vînăt rotată, de-a lungul coapselor înalte, iar gura îi lăsa apă, lui însuşi i se zbîrlea fiece perişor din cauza atingerii, simţea cum îi tresaltă lui pielea, în obraz, la umăr, la şale, ca şi cum în fiecare loc ar bate un alt puls, ar tresări un alt semnal.

— Al cui e calul ăsta ? — izbuti el să spună, fără să-şi ia ochii de la el, pentru nimic în lume n-ar fi putut face aşa ceva.

Se iscă o oarecare vîlvă. Ţipetele din jurul lui amuţiră. Se formă un nou cerc, un cerc al cărui centru Iacov constată că era chiar el, Iacov cu cizmele sale negre cu sarîmbi, Iacov cu gîtul întins, cu haina atîrnată pe umărul stîng, cu ochii cufundaţi în ochii calului, Iacov vorbind cu calul, Iacov emoţionat, în extaz — dar el nu-şi dădea seama.

Anton, acum la marginea cercului, se sprijinea nemişcat de căruţă, ridică numai puţin pleoapele, privi încolo cu coada ochiului, îşi întoarse privirile înapoi, coborî pleoapele puţin prea grele, nuiaua lovi o dată, zîmbetul de pe buzele lui nu se schimbase.

Abia după ce Iacov îşi repetă întrebarea, Anton răspunse :

— Al celui care poate să-l plătească.

— De unde îl ai ? — întrebă Iacov, prea repede şi prea fierbinte pentru a nu-şi da seama că proceda greşit.

— Dar tu de unde ai banii ? — întrebă cu blîndeţe Anton la rîndul lui, ridică din nou puţin privirea, aşa, din coada ochiului, preţuind, adăugă puţin zeflemitor : — De unde o ai pe iubita ta ? Apoi s-au privit deschis pentru prima oară : — De unde ai ochii ăştia ? Nu era spus cu răutate. Erau spusele unui cunoscător.

— Ce mă întrebi pe mine ? — aruncă Iacov o vorbă şi, privind iar spre cal, adăugă în treacăt : — Va să zică îl vinzi ?

— Dacă o veni vreunul care să-l plătească... — spuse Anton. Răspunsul rămase deschis ca o întrebare. În acest timp ochii lui Anton lunecau pe sub pleoape depărtîndu-se de Iacov şi îndreptîndu-se către ceata din faţa lui, apoi din nou către cal, fără să-şi schimbe poziţia. Nici măcar nuiaua nu lovi.

Ceata făcea un zgomot aprobator, nu tare, dar cu bună dispoziţie. O fată frumoasă în straie verzulii se apropie pe furiş, trăgea cu ochiul, fluturarea fustelor ei îl atingea pe Iacov, un bănuţ îl orbi, mîna lui fu apucată de degete, un obraz se plecă peste mînă, o voce răguşită începu să-i vorbească încetişor gutural pe nas.

Iacov se desprinse, dădu ocol iepii, o bătu uşor pe gît, se auzea cum plescăie sub palma întinsă, calul îşi mişcă urechile în direcţia lui, îl privi luminos, îl mirosi iar, începînd cu mîinile, pe gînduri, cu seriozitate, îl privi în ochi.

— Cum o cheamă ? — întrebă Iacov, învăluit el însuşi cu totul de mirosul fierbinte al calului.

— Nu cumva vrei s-o cumperi tu ? — răspunse Anton. O urmă de mirare se citea în acest *tu*.

— N-ai fi cu nimic păgubit — strigă Iacov şi o privi totodată pe frumoasa verzulie care venea după el în pas de dans, începu să se rotească în jurul lui, să se lipească de el, să-i atingă din nou braţul gol — şi totuşi el nu o vedea.

— Da' cîţi ani ai ? — întrebă Anton, îşi ridică privirea şi nuiaua plesni o dată.

— Ce-ţi pasă ? — Iacov era mînios, se vedea după tonul lui. Un cumpărător nu vorbea de obicei atît de nepoliticos. Avea voie să insulte marfa, dar nu pe vînzător.

— Ce să mai vorbim ? — spuse Anton apăsat : — Dacă ai bani, asta vreau să spun — ştii bine. Un băiat ca tine, firește... Zîmbi, nu doar prietenos, ci poate chiar linguşitor.

Poate că această linguşire trezi neîncrederea lui Iacov. Fără să ţină seama de nimic, pe şleau, deşi gîfîia de emoţie şi de jind, foarte aspru, el întrebă :

— Nu cumva e furată ? — trecu pe partea cealaltă şi făcu astfel ca iapa să fie între el şi Anton.

— Omule... — mîrîi Anton, ceee întrebi ? Bagă de seamă, eşti singur.

— Ca şi cum niciodată pînă azi vreun cal... — îl sîcîi Iacov.

Anton şuieră :

— Calul ăsta nu-i pentru tine, — se întoarse cu spatele, plesni cu nuiaua de cizmele sale, iar frumoasa verzulie holbă ochii înfricoşaţi, veni din nou lîngă el, aproape, îi luă

mîna şi îi mîngîie braţul. Pe dinăuntru, acolo unde pielea e de mătase, la încheietura cotului, unghiile ei strînse lunecau cu partea rotundă din afară de-a lungul încheieturii.

Iacov nu se retrase.

— Dă-mi voie — îşi învinse el teama, doar e voie să pun o întrebare. Mîngîierile frumoasei îi făceau bine, îi dădeau siguranţă. Sătenii străini se apropiau, se uitau la cal, puneau întrebări, pipăiau, găseau cusururi calului, calul lui, se uitau la dinţi, verzulia şoptea, Anton răspundea, se ciorovăia cu sătenii, dezmiţea criticile, Iacov auzea fără să audă, vedea fără să vadă, se necăjea că nu era băgat în seamă, se complăcea în mîngîierile fetei, ale mîinilor ei, ale ochilor ei, tocmeala din faţa sa nu era decît o comedie, ca să-l prindă pe el în cursă, îşi dădea bine seama, ca să urce preţul.

— Lasă-ţi mîna într-a mea — şoptea verzulia, ai o mînă frumoasă, o mînă norocoasă, o...

Iacov se desprinse brusc, înaintă printre săteni, îi împinse la o parte cu amîndouă braţele, la dreapta şi la stînga.

— Nu vezi — strigă el, că ei nici nu vor să cumpere nimic ? Ei vorbesc doar ca să vorbească şi îţi defăimează calul.

— Care cal ? — întrebă mirat Anton. Sînt doi cai...

— Doi ? — întrebă Iacov şi se răsuci în jurul său. Părea că-i lipseşte aerul.

— ...şi eu nu-i vînd decît împreună — adăugă Anton. Atît de sincer şi de prietenos încă nu zîmbise Anton astăzi.

— Doi... — spuse Iacov, cai ? şi îi veni să înghită. Eu vorbesc despre bălanul vînăt rotat.

— El vorbeşte despre bălanul vînăt rotat — spuse verzulia.

— Despre iapă, strigă Iacov.

— Despre iapă — repetă verzulia, ca şi cum ar fi trebuit să tălmăcească, şi acum izbucniră rîsetele : toată ceata hohotea dintr-o dată. Era un singur nechezat revărsîndu-se ca un val. Anton îl stăvili cu un singur gest. Însă, în timp ce valul se retrăgea, iapa nechează şi ea o dată, toţi priviră spre ea, deveniră din nou atenţi şi auziră cum declara Anton fără nici un înconjur :

— Să ştii că eu nu-i vînd decît împreună.

— Dar de ce? — replică Iacov. Nici nu se potrivesc. Ce ţăran o să înhame aşa o pereche la căruţă?

— Asta-i treaba cumpărătorului. De ce îţi storci tu creierii pentru asta? — zîmbi Anton. Ţi-am mai spus, caii ăştia nu sînt pentru tine.

Iacov îşi împinse pălăria în ceafă, se scărpină după ureche.

— Fii serios, bulibaşo, fii serios. Aşa n-o să ne înţelegem. Eu vreau iapa. Altul o să ia murgul.

— Nu înţelege! — chiui ceata. Bărbaţii se plesneau peste coapse şi se zvîrcoleau, femeile zbierau de rîs.

— Altul o să ia murgul. Auzi prostie! — îl zeflemisi Anton. Unde e ăla? Adu-mi-l să-l văd.

Nuiaua sălta, ceata hohotea.

— Sînt destui muşterii pe-aici! — insistă Iacov. Spune un preţ ca lumea şi scapi şi de murg.

— Nu vreau să scap de el, omule. Vreau să vînd cum trebuie amîndoi caii şi să iau atît cît m-au costat. Să-i vînd cum trebuie, înţelegi? Ştii cum arată un om aşa cum trebuie? Uită-te la mine. Ce mai vorbim?! Dă şase mii de lei încoace şi îi iei pe amîndoi — spuse Anton şi se desprinse de căruţă.

— Şase... — Iacov se îneca.

— Amîndoi — spuse Anton, se întoarse cu spatele şi strigă: — Gata mîncarea?

Iacov rămase în urmă, nu mai vedea şi nu mai auzea nimic. Nici căruţa, nici caii. Nici pe Anton şi nici pe frumoasa cea verzulie. Şi nici pe el însuşi pe malul Spurcatei, oricît de bine îşi închidea ochii şi oricît de bine era să stai în gînd întins acolo. În jurul lui era freamăt. Negru şi măsliniu. Verde şi fierbinte. Roşu şi alb. Rotat. Învîrtejit. Alburiu. Pîlpîia vîjîia palpita. Inima şi tîrtiţa. Mucii şi năduseala.

Caii. Amîndoi. Amîndoi! Amîn...

Nemaipomenit. Imposibil. Nici vorbă. Nu. Să ajungi la o înţelegere cu Anton, ha. O înţelegere şi amîndoi: asta era o contradicţie. Să nu poţi plăti: contradicţie. Unul. Poţi face faţă. Şi la doi. Un tînăr zdravăn face faţă la orice contrazicere şi la toate contrazicerile. Un măr verde nu se zvîrlă în iarbă. Cade singur cînd bate vîntul cum trebuie. Poţi să-l ridici să-l muşti să-l arunci. Sau nu. Chestie de

gust. Nu asta era problema. Într-o mînă întinsă sînt adunaţi mulţi sorţi. Cine stă să citească fiecare pagină, fiecare cuvînt, cînd soluţia se găseşte de cele mai multe ori pe ultima pagină ?

Ţiganii nu trebuie să te prindă în tufiş cu vreuna din frumoasele lor, iar ai tăi nu trebuie să te vadă cu vreun cal ţigănesc. Fie murg fie vînăt, fie roib fie sur. N-ai voie să-l duci nici măcar pînă la casap ca să i-l dăruieşti. La primul colţ te-a şi zărit cineva, şi atît timp cît vei mai trăi nu vei fi scutit de batjocură. Stricăciunea e o cămaşă de foc. Toate domniţele din lume nu pot îndrepta lucrurile. Nici cele oacheşe, nici cele verzulii, nici gutuile şi nici merele, nici Domniţa, nici Saveta şi nici Maria.

Baborniţa de colo probabil că era mama lui Anton. Anton mînca ce îi aducea ea. Anton nu se grăbea. Ducea lingura la gură, înghiţea, Anton tăia, muşca, mesteca, rupea. Înghiţea. Un picior alb de pui în mîna lui arăta ca un deget de fată pe care îl dezmierda pofticios cu degetele şi cu dinţii săi. Dinţi minunaţi ascuţiţi scînteietori. Buze lucioase. Buze roşii calme care sfîşiau. Mîini mîngîietoare, delicate, distinse, dar agile. Cu pielea oacheşă şi cu semiluna deschisă sub unghii. Aşa mănîncă un rege. Sau un singuratic. Atît de destins, atît de concentrat în sine în mijlocul vîrtejului lumii, cu pleoapele coborîte şi atent numai la mestecatul mîncării, la topirea dumicatului pe limba cercetătoare. Atît de în afara timpului, de retras în sine într-o plăcere desăvîrşită, întreagă şi desăvîrşită, o lume în sine, liniştită, ca şi cum tăcerea i-ar vorbi prin arome, prin sucuri, prin gusturi, fără lăcomie, ca şi cînd cu fiecare îmbucătură ar intra lumea în el şi în fiecare din ele ar fi hotărîtă întreaga înţelepciune a plăcerii şi s-ar împlini abia în această călătorie prin sîngele său. O asemenea călătorie în afara timpului înghiţea timpul. Anton şi-l îngăduia. Îşi îngăduia atît de mult timp ca şi cum el ar fi fost cumpărătorul.

În orice caz, Iacov avea timp să se uite pe îndelete la iapă. Se apropie şi mai mult de ea, o bătu uşor, o mîngîie, îi încercă dinţii, se lăsă mirosit, lăsă ca nările ei să se vîre la subsuoara lui, o lăsă să-i lingă din mînă scuipatul, o plimbă puţin. Făcea tot ce trebuia să facă un cumpărător care nu vrea să fie tras pe sfoară : acesta era calul şi tre-

buia să fie al lui. Plimbă calul în pas jucăuş în jurul frumoasei celei verzulii, se plimbă şi el în jurul ei. Avea sînii ascuţiţi. Cui îi place laptele de iapă...

Dar tocmai atunci cînd este vorba despre un cal,
despre calul tuturor viselor,
despre inspiraţii.

Unele lucruri există numai ca să existe şi nimic mai mult. Pentru a fi împlinite, chiar dacă acela care trebuie să le împlinească se distruge din cauza lor. Vinul şi jocul de cărţi încă nu erau cît un cal. Cu femeile lucrurile stau altfel, fie că sînt verzulii, fie că sînt oacheşe ca gîndacii. Dar un cal nu are toanele unei femei. Un cal se leagă de tine, dacă.

Şi nici nu trebuia să poarte chiar dragoste unui asemenea cal. Domniţa, da. Nu o lua de dragul credinţei pe care un cal... Adeseori, din pricina necredinţei dragostea este o ameţeală, un vis. Credinţa, un vis în ameţeală. Nu-ncurca borcanele, Iacove. De multe ori femeile îşi ţin soda în ele. Nu cumpăra roibul, vinde murgul, călăreşte şargul şi hrăneşte surul.

Oare rostire verzulia cuvintele acestea? Iacov ştia zicala. La ei, fiecare a doua frază era un proverb sau o expresie. Frumuseţea nu se mănîncă pe pîine. Trebuia să aibă iapa, trebuia s-o aibă, s-o aibă.

— Domniţa — şopti el. Îşi ridică privirea. Fascinat. Tulburat.

Nu, Anton era destul de departe, nu-l auzise. Iacov mîngîie iapa pe crupa vînăt rotată. Nu era netedă ca mătasea pielea ei, nu se putea oglindi în ea. Era puţin aspră, aşa cum îi plăcea lui, aşa că vedea mai limpede desenul rotat. Îl simţea de-a dreptul. Prin pielea lui bătătorită senzaţia rotunjimii îi pătrundea pînă în sînge, se rostogolea prin el. Prin braţe pînă la buric, de acolo iradia mai departe. Pulsa, bătea, lovea. Moale şi totuşi puternic. Fierbinte şi totuşi proaspăt. Iapa îşi întoarse capul, îl îmbrăţişă prinzîndu-l de gît. De jur împrejur. Iacov nu-şi dădea seama că verzulia îl ţinea de mînă, îl împungea cu sînul drept în braţ, moale şi totuşi puternic şi vorbea, fierbinte şi obraznic, în timp ce el îi întindea mîna lui Anton.

— Dau două mii pentru iapă — spus Iacov. Cît putu de liniştit. Într-o singură mînă sînt mulţi sorţi.

— Nu ţi-am spus eu că nu eşti cumpărător ? — spuse Anton, scuipă şi îşi pipăi buzunarele. Scoase o tabacheră de tinichea şi începu să-şi răsucească o ţigare.

— Nu sînt cumpărător... eu ? — strigă Iacov la el, împinse la o parte toate rotunjimile, mai nestăpînit decît ar fi trebuit şi se repezi la Anton. Totodată îşi smulse portofelul din buzunar. — Na — gîfîi el, răsfoind un teanc de hîrtii albastre sub nasul lui Anton, na, uite.

De jos în sus îl străfulgeră Anton, lăsă ochii în jos, răsuci mai departe ţigara, luă cu vîrful degetelor cîteva fire de tutun, le puse la loc în tabacheră, o închise, îşi trecu limba pe marginea foiţei.

— Eu nu sînt cumpărător ? — se înecă Iacov.

Un zîmbet pe buzele lui Anton. Fugar ca o părere de unduire a apei. Drăgăstos.

— Bani — spuse el, da, se aplecă, îşi luă un vreasc arzînd, aprinse ţigara, începu să fumeze, să bea fumul, închise ochii, din nou părerea de unduire pe buzele lui, în timp ce fumul izbucnea prin ele şi le ascundea. — Bani ai — dădu din cap Anton, dar la cai nu te pricepi deloc.

— Să lăsăm asta ! — vorbi Iacov cu greu. Ţine două mii pentru iapă. Şi ne mai cinstim şi la „Barieră". Ia-i.

Anton întinse mîna după nuiaua lui.

— Hei, ia ascultă aici. Anton se ridică tacticos. Tinere. Anton se îndreptă din şale, se întinse, îşi întinse braţele. Prietenos.

— Iapa — spuse el, duse în mîna făcută căuş ţigara la gură, ea licărea pe după degetele sale, iapa asta, omule, aşa cum o vezi, pot s-o şi dăruiesc, omule, mă-nţelegi, şi totuşi să beau un aldămaş. Ei, ce spui ? Aici nu-i vorbă de tocmeală. Dar cum te cheamă pe tine ? Nu eşti tu Iacov din Valea. Vezi ? Eu cunosc oamenii. Cu tată-tău, ehei... el nu şi-a bătut joc de mine. Frate, frate... dar brînza pe bani.

— Cît, Antoane ?

— Şase. Amîndoi. Eu nu-s muiere.

— Dacă îţi dau două pentru iapă şi una pentru murg — spuse Iacov agitat, deşi nici prin gînd nu-mi trece aşa ceva, înţelegi, capeţi pe puţin de două ori cît valorează amîndoi şi cu tot ce au mîncat pînă acum. Ce crezi, că eu am fabrică de bani ?

— Aşa s-ar zice — îl ironiză Anton. Cumpără-ţi de colo, vezi, de colo — spuse el şi arătă cu nuiaua spre ieşire, cumpără-ţi o pereche de boi. Unde mai găseşti tu cai ca ăştia ?

Aici avea dreptate Anton. În legătură cu iapa şi cu murgul. Iapa era singurul cal din tîrg, maica mă-sii... azi şi mîine. Ce mai iapă, omule. Iar murgul — o batjocură, jalea lumii, o batjocură a firii. Rîia pe picioroange. Răpciugă şi în spate şi în faţă. Jupuit şi tăbăcit de viu, plin de puroi şi de buboaie, în jurul lui bîzîiau tăunii, iar coada îi era prea obosită şi prea subţire şi prea scurtă ca să-i gonească. Picioarele strîmbe. Picioarele strîmbe şi în spate şi în faţă, dar în spate cu două laturi de palmă mai îndoite decît în faţă. Pentru un cal pe jumătate mort şi coada-i o povară. Tot ce a fost în stare să născocească dracul ca molimă şi ca boală se prinsese de animalul acesta. Cu un singur ochi. Un ochi era orb, celălalt o scobitură sîngerîndă, loc de hrană pentru muşte.

— Dar să ştii că trage — spuse Anton, n-ai decît să-l încerci.

— Da, să-l biciuiesc — spuse Iacov.

— Încearcă numai — zîmbi Anton, şi ai să vezi cum te arde cu copitele peste urechi. Ştii ce-i aia o tobă. De cînd e lumea şi pămîntul încă n-ai văzut un drac atît de împieliţat. Într-adevăr, pentru călărie, da... nu prea merge. Pentru călărie o ai pe-asta. Dar voia lui, a murgului, trebuie să i-o faci. E drept, cu el nu poţi face ce-ţi trăzneşte prin cap. Mai aveţi multe de învăţat, voi tinerii.

— Am să fac — spuse Iacov, cîte o petiţie scrisă de cîte ori vreau să-l duc la jgheab.

— Omule ! — se repezi Anton răsucindu-se în loc. Pentru prima dată îl privi pe Iacov drept în faţă.

Iacov înţelese. Destul cu ameninţările, căci altfel se strica învoiala. Prietenia e prietenie, iar batjocura batjocură. Dar batjocura nu trebuie să strice prietenia. Fără înţelegere nu se face nici o învoială, chiar şi o mică înşelătorie trebuie s-o înţelegi şi s-o accepţi. Căci altfel cum rămîne cu învoiala ?

— Atunci ce să fac eu ? — întrebă Iacov şi ridică din umeri.

— Pleacă, tinere — se întoarse Anton cu spatele, mă plictiseşti. Ştii tu cine sînt eu ? Nu veni la mine dacă-ţi arde

de glumă. Ăştia sînt cai cinstiţi, înţelegi ? Iar eu sînt Anton. Dacă aş fi un fitecine care se tocmeşte şi se ceartă şi jură pe papucul Fecioarei şi pe maica mă-si şi te sileşte să cumperi ce nu vrei ! Ăştia sînt cai, omule, înţelegi ? Cai cinstiţi, dar nu pentru tine. Uită-te la mine — strigă el şi se întoarse din nou către Iacov : — Hai să vorbim deschis : cum să te înjur ca să mă crezi ? În tîrgul ăsta, pe care-l vezi, cu boi şi cu ceapă, cu gîşte şi cu porci, cu pepeni şi cu oameni, cu brînză şi cu copii, cu coţcari şi curve, de cînd tot vin eu la tîrgul ăsta, nu s-au mai vîndut aşa cai. Toţi sfinţii şi păcătoşii, maica mă-si şi crucea lui de Isus, şi azi şi mîine şi în vecii vecilor, să-ţi sară ochii din cap şi să-ţi plesnească urechile, auzi ? Niciodată, niciodată, niciodată n-a mai fost aşa o iapă la tîrg, de cînd e lumea şi pămîntul, candela mă-si şi anafura Domnului ! Şi eu, bulibaşa, să ţi-o dau pe daiboj ţie, un boboc care nici n-a făcut încă ochi ? De ce mă jigneşti, omule, ha ? — Îşi zvîrli ţigara, îl apucă pe Iacov de piept, îl prinse strîns, iar pumnul în care ţinea nuiaua i se vîntura pe sub nas : — Al dracului să fiu, mama mă-si, şi să mă arză focul de viu. Nici să nu mă scuipi, auzi, dacă ţi-o dau ! Sau în ochi să mă scuipi, înţelegi, dacă ţi-o dau ! Apoi îl lăsă dintr-o dată şi spuse mieros : — Cît dai peste trei mii ?

— Două mii în cap — spuse Iacov şi îi întinse banii, na ! Şi să-i udăm la cîrciumă !

— Oameni buni — zbieră Anton ţinîndu-şi palmele în faţa obrazului, auziţi cum îşi bate joc de mine ! Doamne, doamnedumnezeuledoamne, dracul să mă ia. Nu ţi-e ruşine, băiete, de unde să iau hrana, de unde preţul pe care l-am plătit, şi ce să fac cu murgul, ăştia nu trag decît împreună, ăştia sînt ca o pereche de îndrăgostiţi, înţelegi, omule, ce să fac eu cu podoaba asta ?

— Să-l înşeli pe altul cu ea.

— Să-l înşel ? Ce vrei să spui ? Eu sînt bulibaşa, pot să mă bat cu pumnii în piept, nu ştiu ce-i aia. Ascultă, hai, promite-mi, dai două-cincisute şi să mă scuipi în ochi !

— Două-trei sute — strigă Iacov şi îi vîrî lui Anton banii în mînă. Dă'ncoace actul de naştere al iepii... Aşa !... Patru ani, vezi, ţi-am spus eu. Şi tu spui că nu mă pricep... Hai la „Barieră".

Perechea de îndrăgostiţi fu despărţită. Mireasa a fost luată de căpăstru. Doi bărbaţi şi o mireasă păşeau ţanţoşi spre „Barieră". Nepăsători la toată jalea lumii. Mireasa a fost legată la o iesle plină de fîn. Bărbaţii s-au aşezat la o masă plină de farfurii murdare. Au sosit şi gutuile. Au atins obrazul lui Iacov înainte de a striga masa, au mîngîiat braţele goale ale lui Iacov în timp ce puneau în faţa lui fripturi, vin şi toate roadele lumii. În strachini pline şi sub ţesături mătăsoase.

— Lucia — strigă cîrciumarul. Şi ea se duse.

Cărăuşii

Anchetatorul Sfredel şi Paraschiv şedeau faţă în faţă, fiecare la masa lui. Tăceau îngînduraţi, anchetatorul cu o privire sfredelitoare, Paraschiv cu una hăituită. Îşi puneau reciproc întrebări şi-şi dădeau răspunsuri, după inspiraţie. Sfredel nu era tipicar. Rezultatul era nesatisfăcător pentru amîndoi, dar interesant pentru cel ce sfredelea şi primejdios pentru Paraschiv, căci îl punea pe Sfredel pe gînduri — şi cine ştie la ce puteau să-l ducă gîndurile.

Dialogul lor suna cam aşa :

— Măi Paraschive măi, mare hoţ mai eşti, mare mincinos, mare poet, *grosser Gauner*, *Liigner*, *Dichter*, ehei. Ştii tu ce-i ăla un poet ?

— Cum să nu ?

— Măi Paraschive, măi omule — cum reuşeşti tu să-ţi brodeşti isprăvile, e lucru mare. Pe cuvîntul meu, jos pălăria. Dar de fapt eroul nu se potriveşte în felul acesta cu isprava sa, aşa să ştii. La început nu-i decît o obrăznicie sau o nechibzuinţă, care poate iese bine, iar acela care a făcut-o nu ştie nimic. Apoi soseşte un palavragiu, leagă una de alta cu fiindcă şi cu pentru că, apasă pe una sau alta cu cîte o vorbă, şi deodată îşi dau seama toţi că lucrurile n-au putut fi decît aşa şi prin urmare e vorba de o ispravă şi de un erou. Căci, firește, totul ar fi putut da greş, şi altul sigur că *ar fi* dat greş — căci altul e un mare fricos, nu-i aşa, cu toate că poate n-a făcut decît să stea puţin pe gîn-

duri dacă să intervină sau să lovească. Însă un erou e atras de isprava sa asemeni poetului de cuvîntul său, aşa-i ? Iar mai tîrziu nici nu-şi mai aminteşte cît de cald i-a fost...

— I-auzi — mormăi Paraschiv, îşi plecă ochii în jos, îi ridică, evită privirea, clipi către lumină, se foi încurcat pe scaun.

— Nu-ţi convine, nu te simţi bine, n-am dreptate ?

Sfredelitorul şedea la masa sa, îl privea dus pe gînduri pe Paraschiv şi dădu din cap :

— Tu eşti un erou ? Mie îmi face impresia că exagerezi una din isprăvi şi o minimalizezi pe cealaltă ca să te scoţi pe tine în evidenţă prin amîndouă. Există şi mincinoşi simpatici care ştiu cum să prezinte într-un mod atrăgător pe băiatul cel mai groaznic. Cum — asta e treaba lor, chiar dacă isprava e de fapt o ticăloşie. Aceştia sînt poeţii, omule, nu cumva eşti şi tu un poet ? Dacă nu eşti, Paraschive, atunci de ce nu-ţi ţii gura ?

— Cum poţi să-ţi ţii gura, dacă toţi o deschid — şi muierile cel mai mult. Doar trebuie să te aperi.

— Ahaaa... — făcu sfredelitorul, ca şi cum ar fi învăţat să cînte la părintele Chiriac, şi privi aşa cum privea Chiriac după cîte o fată.

Paraschiv şedea la masa lui şi se uita la Sfredel, cufundat în gînduri ca şi Sfredel, dar tot mai neliniştit, nedîndu-şi seama că e, de altfel nici n-ar fi admis vreodată, dar Sfredel observă... oare ce mai avea de gînd acum ?

Sfredel se distra în tăcere văzînd cît de încordat îl priveşte Paraschiv. Aşa că îl lăsă să mai aştepte puţin, zîmbi, îl privi cu şi mai multă atenţie şi îşi depănă mai departe firul gîndurilor :

— Cînd cineva începe să-şi laude singur isprăvile, Paraschive, atunci devine poet. Fie că le-a săvîrşit, fie că nu le-a săvîrşit, el are nevoie de isprăvile sale — dar e mult mai probabil că nu le-a săvîrşit, sau nu aşa cum le povesteşte, mult mai probabil e că a făcut nişte mici ticăloşii. Are nevoie de ele ca să se laude. Dacă trece sub tăcere primejdiile şi greutăţile, poate şi înfrîngerile sale (cine ştie ?), atunci e un înfumurat... Hei, Paraschive, — eşti tu oare un astfel de înfumurat ? Sau născoceşti monştri pe care îi zugrăveşti mai negri decît tăciunele ca să lumineze mai tare isprava ta... Ce, e o joacă să prinzi soarele, ca şi cum odată cu

aceasta n-ar arde tot ce e necurat? Cui îi spui tu astea? Faptele eroice trebuie să se petreacă pentru ca un erou ca tine să se poată făli cu ele iar ascultătorii să se bucure de ele. Aşa-i...? Mie îmi place să te ascult, aud cum te aprinzi de vorbele tale, văd cum te desfăşori, cum devii creatorul eroului tău şi totodată şi sluga lui, bine, Paraschive, foarte bine, îţi slujeşti ţie însuţi, tu, Paraschiv cel viu, celui născocit. Hai mai spune ceva.

Paraschiv tăcu posomorît, încreţi fruntea, îşi ridică privirea, o lăsă să rătăcească, urzea bănuieli tot mai sumbre: anchetatorul era viclean. Unul din acei oameni care nu dau nici o crezare poetului şi operei sale, indiferent ce spun — fiindcă ei gîndesc şi se îndoiesc. Care nu-l cred pe diavol cînd le arată iadul, dar care drăcuiesc oamenii ca şi popa, şi vor să-i înlănţuiască drăcoveniile atît de complicat de parcă dracul n-ar trebui să gîndească decît la fel cu ei, cauzal, logic, cu un scop. Iar scopul trebuie să fie rău. Dacă acel scop era bun, nu ajungeai în ghearele lui. Între logică şi lege există un pact bine stabilit: nu ai voie să gîndeşti altfel căci contravine legii sau logicii, ceea ce contravine este un delict şi cade sub imperiul legii, adică este pasibil de pedeapsă... Altfel nu putea Paraschiv să-şi explice, dar era asta oare o explicaţie?

— Hai, dă-i drumul, omule — spuse anchetatorul, nu te mai fandosi. Şi eu am vrut odată să scriu poveşti, mă pricep şi eu... Ceea ce ai povestit tu acum e foarte frumos, dar şi foarte urît. Dacă îţi cred povestea, e frumoasă. Dacă nu pot s-o cred, atunci tu trebuie să mă faci s-o cred, ceea ce înseamnă că trebuie s-o dovedeşti. Şi din această cauză devine urîtă. Cît de mult, asta nici nu întrebăm deocamdată. Şi nici nu ne întrebăm dacă e urît sau frumos, nu ne întrebăm nimic. Dar ne întrebăm ce este adevărat...? Asta ştii numai tu.

— Eu singur în toată lumea asta? — întrebă Paraschiv. Ehei... —, zîmbea din nou, foarte nevinovat, atît de nevinovat nu ştia să zîmbească decît Paraschiv, şi totuşi şiret: — Domnule anchetator... toată lumea ştie, şi ştiţi şi dumneavoastră, că eu nu sînt geambaş. Treaba asta a şi fost interzisă între timp. Eu sînt *espert*. Asta... e adevărul.

— Ex-pert, spuse anchetatorul.

— *Ezact* ce spun şi eu, *espert*.

— Dar tu spui că în cai. Numai în cai?

— Cum adică ? Firește, că în cai, numai în cai. Și acum dumneavoastră mă acuzați, în loc să mă faceți apărătorul acestor copii...

— Stai — strigă anchetatorul, ce legătură au copiii cu caiii ?

— Copiii sînt copii, umblă de mici cu caii, îi călăresc, îi hrănesc, îi duc la adăpat, la scăldat. Caii în general. Cu caii aceștia n-au nimic de împărțit.

— Bine — aprobă Sfredel dînd din cap. Acum discutăm despre *acești* cai. Ține-te bine în șa, Paraschive. Copiii vin după aceea.

— Totdeauna copiii vin după aceea, spuse Paraschiv, asta-i lege.

— Exact — recunoscu Sfredel, și colțul gurii îi tresări, nu-ncurca borcanele. Problema e destul de complicată.

— Aveți dreptate, domnule anchetator, nu există decît probleme complicate. Dar de ce vreți să mă acuzați mai întîi, dacă tot îmi va fi cu neputință să mă dezvinovățesc, pentru că dumneavoastră nu credeți nimic din ce vă spun eu — pe cînd altfel eu pot prezenta problema în așa fel ca să fie limpede cît de nevinovat sînt, în timp ce dumneavoastră faceți din problemă cu totul altceva decît este de fapt. Unui cal nu-i pui căpăstrul la coadă.

— Mmda — făcu anchetatorul, dar dacă tocmai acum coada este capul ? Dacă peștele începe să se-mpută de la cap ?

— Peștele nu-i cal, domnule anchetator. Poate fi codoș, dar niciodată cal.

— Ia te uită ce știi tu !

— Tot așa nu trebuie să arunci peștele și calul în aceeași oală, și să nu faci al doilea pas înaintea primului. Trebuie să urmărești perioada cînd s-a întîmplat totul. *Suceschiv*, spun eu.

— Ceea ce declari aici e și simplu și complicat. Depinde...

— Și cine hotărăște ? — întrerupse Paraschiv cu ochii mijiți.

— Crezi că aici mă anchetezi *tu pe mine ?* — întrebă Sfredel, iar ochii îi scînteiau atît de înfricoșător încît Paraschiv începu să transpire. Prin urmare o luăm frumos succesiv — continuă anchetatorul calm. Și copiii mă interesează. Ce vîrstă au, cum se numesc, de ce sex sînt, cîți sînt,

ai cui, mă-nţelegi ? Ce fac cînd sînt singuri, dar cînd sînt împreună, unde, cînd, de ce ? Mai revenim noi şi la asta. Adevărat că mă interesează. Chiar foarte mult. Nu în rău, cum îţi închipui tu poate. Măi omule, vorbim aşa, ca-ntre oameni, înţelege-mă. Dar mai întîi trebuie să ştim cum a început totul. De unde îl cunoşti pe Gruia ?

— Pe Umflatu, pe burtă-mare... de unde-l cunosc ? — se miră Paraschiv. La Valea ştim orice cîine.

— Da' Gruia — şovăi Sfredel, e din Vadu.

— Vadu şi Valea sau Ozana dincolo de Spurcata — spuse Paraschiv, tot una e pentru unul ca mine care umblă peste tot...

— Vadu, Valea, Ozana — spuse anchetatorul ca şi cum ar fi ascultat ecoul acestor cuvinte, măi omule, ce nume frumoase aveţi voi pe acolo. Ai băgat vreodată de seamă ?

— Mm-de... — făcu Paraschiv. Ce mai voia să însemne şi întrebarea asta ? Clipi des.

— Într-adevăr cunoşti toate satele ? Şi oamenii tot aşa se numesc ? Dar ţinutul e tot atît de frumos ca şi denumirile ? Şi oamenii ? Într-adevăr îi cunoşti pe toţi ? Nu mai spune.

— Cine circulă peste tot ca mine cunoaşte toată lumea — bombăni Paraschiv. De ce nu vreţi să mă credeţi ?

— O, să te cred, judecătorul făcu un gest cu mîna. Să *dovedeşti*, Paraschive, asta-i. Să vedem : spui că-i cunoşti pe toţi. Şi pe toate — adăugă el apăsat.

Paraschiv privea prostit.

— Bine, lasă — continuă Sfredel. Nu te întrerupe. Mai departe.

— Ce mai departe ? — întrebă Paraschiv. Atenţie ! — spunea ceva în el. Auzea foarte desluşit. Privi în jur, ascultă mirosi pipăi : dar nu-şi dădea seama la ce să fie atent. Nu observa nimic deosebit nici cu ochii, nici cu urechile, nici cu nasul sau cu degetele, care pipăiră mai întîi tăblia mesei, apoi se strînseră pumn, stînga cuprinzînd strîns dreapta. Pumnii grosolani. Pumni păroşi. Ca nişte ghemuri uriaşe de scaieţi. Poate că ar fi mai bine să povestească chestia cu copiii şi cu văduva. Stai... asta *este* o femeie. A spus ‚toate'. La care se gîndeşte ? Am spus Vadu, Valea şi Ozana. Poate vulpea, Maria roşcovana, divorţata din Ozana. Asta e destul de departe. Să se fi vîrît Radu în treaba asta ?

Oamenii ca el umblă totdeauna cu ocolişuri. Ştie el ce sînt femeile ? O cunoaşte pe Maria roşcovana ? Roşu şi negru, fierbinte şi rece, în fîn, în paie, în aşternut. Va să zicăăăă...", Paraschiv cînta ca părintele Chiriac la liturghie, se foia pe scaun, ochii lui de şoarece stăteau la pîndă, semnul de pe faţă tresărea roşu închis, mustaţa îi sălta în sus şi în jos, o dată spre dreapta, o dată spre stînga, nu mai era nimeni la Valea care să ştie face asta. Barba lui era de vreo două săptămîni, îl mînca. Paraschiv îşi desprinse pumnul drept din strînsoarea celui stîng, îşi scărpină obrajii, îşi miji pleoapele, perii erau aspri, unghiile erau tari, se auzea un pîrîit, spuse : „Daaa...", mări puţin crăpătura dintre pleopele sale şi încheie :

— Dar femeile nu cumpără şi nu vînd cai.

— Uneori, totuşi — spuse Sfredel şi zîmbi. Nu era nimic de făcut. Nu se lăsa dus cu zăhărelul.

— F... -i... — izbucni tare Paraschiv şi amuţi. Aici n-avea voie să înjure, aşa că isprăvi în gînd : Mama ei de cruce şi de Hristos, la cine să gîndea sfredelul ? Tot timpul cît făcuse negustorie, Paraschiv nu auzise de nici o femeie care să fi cumpărat sau să fi vîndut cai. El, ca *espert*, trebuia să ştie. Femeile nu făceau negoţ cu vite niciodată. Fructe, legume uneori. Unt, lapte da. Păsări mă rog. La piaţă. Şi cu ouă, da, în caz de nevoie se pricepeau, cele mai mari şi le păstrau pentru ele. Vindeau mere, din astea erau destule.

— Domnule anchetator — rosti Paraschiv dulce, vă rog să-mi daţi voie să vă spun un lucru : o femeie nu face aşa ceva. Cînd e vorba despre ce-i mai important, ea nu vrea să privească.

— Dar nu-i nimic rău în asta. Mă rog, din partea mea, fie. Dar, altfel, ce face ? — întrebă anchetatorul ca şi cum ar fi fost vorba de nişte dulciuri de care el nu mai auzise pînă atunci.

— Despre ce femeie vorbiţi dumneavoastră ? — întrebă el. Spunîndu-şi : Dacă o fac pe prostul, atunci măcar s-o fac de tot. Dar nu o spunea cu glas tare, doar se prefăcea prost.

— Ce te uiţi la mine ca... — întrebă Sfredel, se întrerupse, gîndi restul.

— Paraschiv spuse restul cu glas tare :

— ... ca Mutu Pii, tîmpitul satului ?

Sfredelul ştia să şi rîdă. Rîse acum cu glas tare, iar Paraschiv se uita la el ca şi mai înainte. Ce este cu sfredelul ? Ce era cu Paraschiv ? Era limpede că nu se înţelegeau. Adică se înţelegeau foarte bine. Şi, mai precis, se înţelegeau la vorbe, dar nu se înţelegeau în problema lor. Sau, precis de tot, se înţelegeau foare bine în problema lor, dar nu găseau un cuvînt comun pentru ea, iar cuvîntul pe care îl găsea fiecare din ei în parte desemna altă problemă.

Multe cuvinte sînt înşirate pe un drum. Cuvinte întregi şi jumătăţi de cuvinte. Există jumătăţi de cuvinte care spun mai mult decît cele întregi. Anchetatorul era un om cu şcoală şi ştia asta. Paraschiv nu ştia, oricît de mult studiase el, dar se pricepea să tragă foloase, iar asta o ştia, şi îşi avea şi lucrul acesta importanţa sa. În consecinţă el le ştia pe toate mai bine decît cel care i le aducea la cunoştinţă, nu mai era o noutate pentru nimeni, iar sfredelul făcuse şi el acum cunoştinţă cu Paraschiv.

Anchetatorul era de părere că încă şi acum Paraschiv făcea impresia că le ştie pe toate mai bine, aşa că îl privi cu mai multă atenţie : faptul se datora superiorităţii fireşti, s-ar putea spune şi prezenţei de spirit, sau spontaneităţii — prezenţa de spirit spontană a omului simplu, în pofida situaţiei grele de moment, sau tocmai pînă şi în situaţia grea. Astfel se prezenta Paraschiv.

— I-ascultă, Paraschive — întrebă aşadar sfredelul şi rîse, tu eşti un om simplu, nu-i aşa ?

Paraschiv deveni bănuitor.

Sfredel vedea se gîndeşte Paraschiv.

Ce-o mai fi şi asta ? — gîndi Paraschiv, plin imediat de suspiciune, mijindu-şi ochiul drept, ce urmăreşte ? Atenţie, Paraschive, mai întîi te zeflemiseşte ca un linguşitor, pe urmă te bagă la apă. Şi abia atunci îţi dai seama în ce...

— De... — spuse Paraschiv, şi cu asta voia să spună : la te uită ce spui, dar răspunse : — Nu sînt dublu.

— Dar eşti dat naibii.

— Chiaaar aşa... — îşi lungi Paraschiv răspunsul. Niiici aşa.

— Cîte puţin poate să însemne şi că eşti mult mai mult decît şiret.

— Acum începeţi cu şiretenia. Paraschiv clătina capul, surîzător, măgulit ca o fată ruşinoasă.

— Lasă, măi, modestia — spuse sfredelul. Nu eşti bărbat ? Nu eşti unul din cei pe care perfidia lumii i-a făcut şireţi ? Nu ştii să te descurci în toate situaţiile ? Nu ştii nimic despre... ei, nu te preface faţă de mine... despre firea poporului, despre lipsa lui de ruşine... cum să-ţi spun eu ? în lumea civilizată îi spune vulgaritate...

— Ee-i — făcu Paraschiv, ştiu că şi oamenii mari că pe domni i-aţi desfiinţat se folosesc de cuvinte tari în ocazii grele. Să-mi fie cu iertare, *Werlaub*, spun ei, şi continuă. Chiar şi faţă de femei ruşinoase. Căci ştim bine că şi lor le place. Chiar dacă, de formă, strigă după ajutor. Sau se folosesc de aluzii, iar restul...

— E eliziune.

— Eli... Ce ?

— Eliziune, omisiune. Sau redundanţă, lăsarea la o parte a unui fragment lipsit de valoare informativă, nu-i aşa ? Aproape ca o interjecţie, atît sînt de scurte : auzi aluzia şi prinzi înţelesul. Baţi şaua să priceapă iapa. E drept că se lasă la o parte ceea ce-i concret, dar totuşi se produce o anumită uşurare. Fi-ţi-ar...

— Cui i-o spuneţi ? — întrebă Paraschiv şi îşi miji din nou ochiul. Numai asta-i important. Numai ventilul e important, să fie de nădejde. Ştiţi ce este cu Mutu, la fund te arde biciul. Rulidanţa, rulidanţa, asta este, Pii. Fie-mi cu iertare, o formulă de politeţe, doar sîntem domni, domnule anchetator. Sper că nu o să vă simţiţi jignit dacă vă consider un domn. O prescurtare, desigur, nici o informaţie, dar mult sentiment, mult afect. Şi ce însemnă asta, Pii ? Oricine ştie, cu toată prescurtarea, asta este. Sărmana natură a femeii, poala mamei, atît de mult căznită, cît de rodnică e. Şi... ? Ce are asta a face cu mine, rali-danţă şi reziliune ? Aşa vorbeşte omul simplu. Am eu vreo vină ? N-ai ce-i face, îi trec multe prin minte. El nu-i prost, doar foarte *ilocvent*, şi se bucură singur de meşterirea cuvintelor, arză-l-ar focul iadului, *höllische Feuer*... cum zice neamţul.

— Vezi, Paraschive, asta nu mai e nevoie să-ţi explic. Tu eşti un om care ştie şi nu te jigneşti, iar tu însuţi nu jig-

neşti pe nimeni care ştie. Tot atît de bine ai putea spune sau cînta Aleluia...

—Asta şi-a păstrat-o părintele Chiriac şi colegii săi întru biserică prin Doamne-miluieşte, Doamne, miluieşte, dar şi-a pierdut toată vlaga.

— Da — aprobă Sfredel dînd din cap, lucrurile concrete sînt frumoase. Dar aici trebuie să facem acum ca cele neconcrete să devină concrete. Trebuie să ne înţelegem, mă-nţelegi, Paraschive? Mai înainte am vorbit despre o femeie. Deci...?

Paraschiv înghiţi în sec, din cauza privirii anchetatorului.

I se părea că mărul lui Adam stă să-i sară din gît. Atît de uscată îi era gura. Şi nu era nimic de băut nicăieri. Anchetatorul privea — zîmbea tăcea.

— Despre ce femeie...? — repetă Paraschiv întrebarea.

— Asta să-mi spui tu — îl îndemna zîmbetul.

— Nici o femeie nu face aşa ceva — strigă Paraschiv, bătu cu pumnul în masă.

— Nu-mi sparge masa — spuse Sfredel blînd. Nu ţi-a făcut nimic. Ai tot timpul. Şi mîine e zi.

— Nici o femeie nu face aşa ceva — se mînie Paraschiv.

— Gîndeşte-te, Paraschive, nu-i nici o grabă.

— Imposibil.

— Gîndeşte-te.

— Imposibil.

— Gîndeşte-te.

— Imposibil.

— Pe *noi* vrei tu să ne păcăleşti, Paraschive? Sfredel zîmbea. Noi ştim totul. Şi ce nu ştii tu... Nu fi atît de furios. Da, *există* lucruri pe care tu nu le ştii, chiar dacă o fi să plesneşti de ciudă. Nu fi încăpăţînat.

— Nu şi nu şi nu — se încăpăţîna Paraschiv, bătea darabana pe masă, se înroşi, se umflă, se umflă, trase aer pe nas, se răsuci, privi supărat jignit strîmb bănuitor linguşitor spăsit toate deodată.

— Paraschive — căuta să-l înduplece anchetatorul, ca şi cum ar fi fost un cal bolnav.

— O femeie nu face aşa ceva. Eu sînt în măsură să ştiu. Imposibil.

— Tu crezi — se răsti anchetatorul la el ridicîndu-se în picioare, că noi te arestăm pentru nişte lucruri imposibile ? Păi, ce facem aici ? Ne jucăm de-a hoţii şi vardiştii ?

Paraschiv se făcu mic. Şi totuşi *era* imposibil. Totuşi era *imposibil*. Totuşi era...

— Ascultă, Paraschive — spuse Sfredel din nou prietenos şi plimbîndu-se prin cameră cu mîinile în buzunare. De fapt... mie mi-e indiferent cine e femeia asta şi ce face. Ea nu ne priveşte. Dar vreau să văd dacă spui adevărul. Şi dacă poţi fi crezut pe cuvînt chiar şi atunci cînd spui că nu ştii. Dar tu ştii tot... nu-i aşa ?

Paraschiv îşi arătă caninii. Apoi îşi muşcă buzele.

— Ai vrut să spui ceva ? nu... bine. Gîndeşte-te, avem tot timpul. Avem foarte mult timp, noi nu te zorim. Dacă vrei, poţi să-mi spui mîine. Dacă doreşti, te chem atunci cînd ai să vrei să-mi spui. Poate că într-adevăr doar ai... poate că *vrei* să uiţi. Dar, Paraschive, e posibil să uiţi o femeie ? Du-te acum, am să dau dispoziţie să fii chemat de îndată ce-mi dai de veste că ţi-ai adus aminte.

Anchetatorul bătu din palme şi intră caraliul.

Domniţa

Lămurirea

Prima duminică după ce Iacov cumpărase iapa bălană, neica Paraschiv veni în concediu. Pe atunci el fusese concentrat pentru manevre la regimentul său de cavalerie. Cei de acolo aveau întotdeauna nevoie de un om priceput la cai cum era el. Poate că de acea şi ajunsese pînă la gradul de sergent. Pe atunci mai era nevoie să-şi îndrepte mustăţile cu puţină cremă de ghete ca să stea ţepene, după cum spunea Paraschiv acum, cînd ele treceau bine cu cîte o palmă în dreapta şi în stînga de urechile sale. Mai rar aşa mîndreţe. Acum trebuise să le scurteze, spunea el, mamele lor, *ihre Mütter*. Dar semnul în zigzag de sub ochiul drept nu i l-au putut interzice. Originea lui nu era nevoie să fie cunoscută.

Destul că se vedea. Se vedea că trecuse prin multe bătălii. Fără îndoială biruitor. Avea el grijă şi de glorie: nu vrei să crezi? Na! — şi-l lămurea pe cel ce se îndoia. În această privinţă avea el o metodă care nu dădea greş niciodată: arma căruţaşului. O ridica brusc de îndată ce-şi dădea seama că nu rezolva nimic cu privirea firesc sălbatică a ochilor săi. O privire arzătoare, din întuneric, îndărătul căreia părea că stă la pîndă un rîs, un uliu sau altă răpitoare.

Orice vietate luptă pentru viaţă. Şi omul trebuie să se zbată pentru viaţa sa, el pune mîna şi la mare ananghie loveşte mai înainte ca să fie lovit. Şi ce ananghie e mai mare decît să n-ai nimic pe ce să pui mîna, să frîngi, să mănînci, să bei, să loveşti? Şi ce înseamnă a pune mîna a frînge a mînca a bea a lovi dacă nu că uneori simţi nevoia chiar fără să-ţi fie foame şi sete. Ei, doar sîntem oameni, nu maşini de calculat: fără plăcere nu mai e viaţă. Puţină băutură, puţină friptură, puţină joacă şi păruială, puţină cocoşeală şi încăpăţînare, şi faţă de bărbaţi şi faţă de femei, după cum cădeau sărbătorile, fie ziua fie noaptea, cine se uită zilnic la calendar sau la ceas, dacă arată ora exactă, cînd o fustă îţi face semn? La ce bun toate gogoşile, dacă nu se ştie că poţi fi şi serios. Paraschiv nu era nici ursuz, nici înăcrit. Şi nici ceea ce se numeşte de obicei cucernic — asta o lăsa în seama nevestii. Mustăţile cicatricea ochii: atenţie, soseşte Paraschiv. Cine nu înţelege atîta lucru era bun de toată mila.

Dar Paraschiv era mai mult decît un bărbat în toată firea. Era un erou şi mai era şi *espert*. Una şi cu unu fac doi. De fapt, e teribil de simplu. Dar ce maşină de calculat ştie să gîndească pînă la doi?

Iacov nu ar fi îndrăznit niciodată să se îndoiască de lucrurile astea. El era cel mai tînăr. Se învăţase să recunoască superioritatea lui Paraschiv. Lui singur niciodată nu i-ar fi trecut prin minte că ar fi cu putinţă să se îndoiască de Paraschiv. Paraschiv însuşi era de vină că-i trecuse lui Iacov aşa ceva prin minte. În acea duminică, Paraschiv îi vîrî vărului său sub nas faptul că trebuia să se înveţe să-i mai treacă şi lui prin minte cîte ceva. La caz de nevoie, să se mai şi îndoiască. În primul rînd de sine, dar şi mai mult de ceilalţi. Şi el învăţă. Învăţă imediat. În aceeaşi clipă Iacov mai învăţă şi altceva: de la îndoiala de sine

şi pînă la îndoiala de ceilalţi, de la îndoiala de ceilalţi şi pînă la îndoiala din suflet, fie al său propriu, fie al celorlalţi, era mai puţin decît un gînd, indiferent dacă era vorba de cai sau de orice fel de călărie. O privire fugară era de-ajuns.

Pe scurt: Paraschiv încercase să-i strice lui neica Iacov cheful de Domniţa.

Atunci neica Iacov îl privi pe vărul său Paraschiv. Deocamdată doar atît. Dar Iacov îl mai ascultă încă pînă la sfîrşit.

Va să zică Paraschiv avea ceva împotrivă. O mulţime de lucruri. Mai întîi.

Paraschiv nu era prea sigur dacă Iacov auzea ce-i spune. Nici dacă Iacov îl înţelegea. Aşa arăta Iacov. Ca şi cum s-ar fi aflat la un capăt al Spurcatei iar Paraschiv la celălalt. Va să zică unul din ei mai sus de Vadu la izvor, iar celălalt mai jos de vărsarea în Ozana. Oare Paraschiv îşi lua în serios obiecţiile? Ce obiecţii? Era vorba oare numai despre un cal? Chiar numai despre o iapă? Dacă se lua în serios, nu-i vedea frumuseţea? Dacă nu se lua în serios, atunci de ce o făcea, dacă nu din invidie? Din invidie pentru frumuseţea ei sau era altceva? Erau suficiente motive ca să te îndoieşti. Sau cumva Paraschiv era pilit? Venea de la cîrciumă, Iacov ştia sigur, căci fusese şi el acolo şi-l însoţise pe Paraschiv pînă la Domniţa. Iacov ştia cît băuse Paraschiv. Oare mai putea să vadă cum trebuie?

În grajd fusese prea întuneric, Iacov trebuise s-o ducă pe Domniţa în curte. Se mai şi înserа. Dar amîndoi erau nerăbdători s-o cerceteze. Aşa că Iacov o plimba pe Domniţa în sus şi în jos prin lumina amurgului, iar Paraschiv declară fulgerînd ironic din cicatricea sa:

— Şchioapătă. Explica, arătînd cu stînga şi ţinîndu-se cu dreapta de gardul de nuiele: — Are un os mort la jaret. Rînji mut, în timp ce gardul trosnea, şi mai adăugă: — La trei picioare. Întrebă cu ochii cumpliţi: — Nu vezi obielele? Şi brutal: — Ganglion. Piciorul drept din spate. Os mort.

Ca să audă una ca asta îşi arătase Iacov iapa lui Paraschiv? Care nici nu se ostenea s-o bată uşor cu palma, să i se uite în gură, nimic. Stătea acolo şi se ţinea de gard. Atît de tare rîdea.

În timp ce Iacov adăpa iapa, îl privi pe Paraschiv peste jgheab. Şi, fiindcă Iacov nu spunea nimic, Paraschiv întrebă :

— Ai încălecat-o ?

Iacov privea în apă. Iacov tăcea.

— Vezi — spuse Paraschiv, scoase un pai din gard şi începu să se scobească cu el în dinţii din faţă. — Tu crezi — continuă el, că eu aş sta să privesc liniştit, aşa cum stai tu ? Muşcă o bucată de pai, o scuipă şi se scobi în continuare.

Iacov tăcea.

— De zece ori aş fi încălecat-o, omule — strigă Paraschiv, muşcă şi scuipă şi se scobi în dinţi.

Auzeau iapa cum bea, cu un zgomot care sorbea sugea şuera uşor, ca şi cum ar fi fost tăiată sticla.

— Am văzut şi cai umflaţi cu aer — spuse Paraschiv. Umflaţi cu un fir de pai.

Iacov privea ţintă în apă, supărat. Tăcea mai departe.

— Dar se desumflă — spuse Paraschiv. Iese aerul. Şi abia atunci vezi pozna. Dar aici... Mai scuipă o bucată de pai, lăsă gardul, se duse pînă la movila de bălegar şi urină peste lături.

Iacov îşi dădu seama de jignirea ce i se aducea. O înghiţi fără o vorbă. Şi ce dacă şchiopăta. Avea pasul jucăuş. Şi oare pentru atîta era mai puţin frumoasă, pielea ei mai puţin rotată, mersul ei mai puţin graţios ? Vorba arabului, parcă dansa pe pieptul iubitei.

— Frumuseţea — făcu Paraschiv, pfff, îşi trase pantalonii, făcu o plecăciune către movila de bălegar, spuse : — Nu frumuseţea — şi se întoarse, ci viteza calului contează. Dar dacă tu nu eşti în stare nici să te uşurezi în faţa ei...

— Frumuseţea — spuse Iacov mohorît, nu se mănîncă pe pîine.

— Să aşteptăm — zise ironic Paraschiv, şi să vedem cu ce-ai s-o mănînci.

Gata !

Şi, în timp ce Iacov ducea iapa înapoi în grajd, Paraschiv rămase sprijinit de gard şi privea dincolo de gîrlă spre dealul cel mai apropiat. Doar aşa, fără să se gîndească

la ceva anume. Cînd se întoarse Iacov, Paraschiv întrebă în treacăt de nucul de sus. Ştiau amîndoi la cine se gîndea, la cîrciumă Iacov se fălise doar :

— Măi Paraschive, eu am o Domniţă acasă — şi mai mult nu spusese, decît : — Vino s-o vezi. Au şi pornit, dar poate că pentru Paraschiv fusese prea tîrziu. Există efecte ciudate ale timpului. E drept că Paraschiv nu avea de unde şti la ce se gîndea Iacov. Dar acum Iacov ştia la ce se gîndea Paraschiv.

— Să zicem — spuse Paraschiv tărăgănat, că luăm cazul cel mai bun, cu floarea asta de măr din grajd. Şi să zicem că luăm cazul cel mai rău, cu bobocul de măr de colo sus, de după şură. Paraschiv arătă cu o mişcare a capului ridicătura de dincolo de Spurcata, îndărătul căreia cerul apărea străveziu ca sticla. Îţi iese mai mult de acolo, de sus, chiar dacă ai stricat-o. Hai să mă uit şi eu la ea.

Lui Iacov îi venea să plesnească de ciudă că Paraschiv nu voia să ştie nimic despre frumuseţe. Însă Paraschiv înţelese că Iacov mai avea nevoie de dovezi. Cît de sărac e un asemenea om, de ce-o mai fi avînd ochi ?

Şi, în timp ce nucul se topea tot mai mult în sticlă, Iacov îl ducea pe neica Paraschiv sus, tocmai pe cărările pe care ar fi trebuit să le ţină numai pentru el. Nu ştia deocamdată decît puţine lucruri. Tot atît de puţine lucruri despre oameni pe cît ştie o fată despre cai. Paraschiv însă ştia destul pentru a îndrăzni să se pornească la un asemenea drum. Destule despre oameni şi despre tainele lor. Şi despre fete. Înaintea ultimului urcuş făcu un semn că renunţă, îl lăsă pe Iacov să meargă singur mai departe, se întoarse şi lăsă în seama timpului, care aduce toate dovezile, să aibă întîietate. Căci el nu era numai invidios.

Pe undeva, lîngă un mărăciniş, se aşeză. Sus, sub nuc, nu lătra nici un cîine. Deşi Paraschiv îşi ascuţea urechile, nu auzea nici un sunet care să spargă liniştea. Sau îl înşelau propria lui suflare, bătăile inimii sale, greierii, strigătul cucuvelelor şi zborul lor, susurul Spurcatei, jos, care totuşi era atît de aproape, ca şi cum i-ar fi curs de-a dreptul prin urechi. O vreme Paraschiv rămase lungit în iarbă, cu stelele deasupra, carul mic şi cel mare în faţa lui, ochii de culoarea mierii ai caselor risipite pe costişe, cîteva fire de fum care se revărsau în Calea Laptelui.

Închise pleoapele. Dar le deschise brusc. Un pas se apropia sunînd în ţărînă. Văzu umbra lui Iacov cum se repede în jos. Paraschiv privi înapoi. Aşteptă. Nimic.

Era cu neputinţă. Ce ? Nimic nu era cu neputinţă. Era ciudat. Nimic mai mult de-atît. Chiar şi numai fiindcă privitorul care nu lua parte nu cunoştea motivele.

Paraschiv se ridică. Paraschiv se luă după Iacov. Starea lui Iacov îl îngrijora pe Paraschiv. O stare neconvingătoare. Paraschiv trebuia să-l urmărească pe Iacov. De la distanţă.

Iacov mergea, se repezea înainte, lupta cu duşmani nevăzuţi. Ca şi cum uliţa i s-ar fi împotrivit. Ca şi cum i s-ar fi împotrivit şi casele şi pomii din faţa lor, nevrînd să-i îngăduie vreun sprijin. Numai Spurcata îl atrăgea. Cu greu izbutea să se ţină pe malul ei abrupt. Cu greu îi ajungeau cele patru membre pentru acest lucru. Prin urmare fusese înţelept că nu o luase pe puntea care ducea peste trunchiul de salcie aşezat de-a curmezişul apei. Acum alerga iar drept spre cîrciumă, a intrat în ea şi a şi ieşit, totul mergea nefiresc de repede : sticla dusă la gură, ridicată spre cer, gîlgîia în ea lumina, o turnă în el, păşi mai departe cu picioarele larg desfăcute, aşa nu mergea decît unul singur, dar Paraschiv era în urma lui. Acum nu trebuia să-l piardă din ochi pe Iacov. Aici nu era în cîmp deschis, unde nu i se putea întîmpla nimic. Aici era ca o uliţă în care se înghesuiau multe case, erau pomi, garduri, cîini. Unii cîini aveau pe unde să se strecoare prin garduri, unii cîini muşcau. Se întîmpla ca ei să se adune în jurul cîte unuia pe care nu-l cunoşteau, iar haita lor să devină primejdioasă. Puteau să aibă loc ciocniri cu oameni paşnici care pe urmă, în grabă, să nu-şi mai nimerească uşa casei şi altele. Era mai bine să nu se ajungă aşa departe.

Iacov începu să vorbească. Începu să explice uliţei, pomilor, caselor că Paraschiv era beat. Dar invidios. Voia să-i strice plăcerea lui Iacov. Mai lipsea să-i invidieze şi cealaltă plăcere, cea de pe deal, şi să pătrundă în grădina ei. Dracu' să le ia de mustăţi cu motan cu tot şi cu cicatricea lui. Mai erau destule ciomege prin copaci. Hai să încercăm.

Dintr-o smucitură rupse din teiul cel mai apropiat o creangă care pocni în noapte ca o împuşcătură. Iacov smulse

frunzişul, rămurelele şi scoarţa şi începu să lovească în pom cu băţul astfel dezgolit.

Pomii nu se pot apăra. Dar există fiinţe, creaturi, oameni în care sălăşluieşte o furie greu de ţinut în frîu împotriva a tot ce-i rău. E drept că scrîşnesc zilnic din dinţi ca să-ţi înăbuşe furia, dar din cauza aceasta tot ce e rău în jur devine atît de copleşitor încît se întoarce împotriva lor, îi cuprinde şi pe ei, îi înflăcărează ca şi cum ar izbucni chiar din ei şi se apără împotriva lor înşile. Prin întuneric, bîta cojită şi albă se înverşuna împotriva pomului, loviturile trosneau, lemnul şi scoarţa se sfărîmau, se desprindeau bucăţi mari lăsînd în urma lor dîre prin aer ca scînteile aprinse, o lumină slabă se răsfira pe uliţă şi făcea ca scena să fie scăldată într-un soi de dimineaţă spălăcită izvorîtă din propria ei licărire sclipitoare, atît de puternic croia Iacov şi blestema toată lumea, toate bucuriile şi toţi prietenii şi toate fetele.

— Eu nebun? — gîfîia el. N-ai nevoie de mine? scrîşni şi lovi. Să mă duc la iapă? Taci, îţi spun. Să taci. Paraschiv are ochi păcătoşi. Chiar dacă şchioapătă de zece ori mai tare, tot frumoasă e. Şi nici pe tine n-o să te lase în pace. Dar nu fiindcă eşti frumoasă. Nu frumuseţea contează. Nu mă crezi? Na frumuseţe! Învaţă să asculţi pînă nu-i prea tîrziu. Na, na, na!

Curînd bîta fu bucăţele. Iacov aruncă restul, întinse braţele, strînse pumnii, îi scutură, gemu sălbatic. Dinţii lui străluceau în întuneric. Se repezi la pom, îl înşfăcă, se îngesui în el, îşi înfipse dinţii în lemn, smulse bucăţi de scoarţă, scuipă, îşi bagă degetele în gură, scoase aşchiile, luă sticla, o goli şi o sparse de pom.

Apoi porni la drum.

— Os mort — mîrîi. Trupul i se bălăbănea ca o paiaţă de-a lungul cărării printre garduri, picioarele ştiau drumul de la sine, mereu frumos înaintea lui Paraschiv, care locuia cu o răscruce mai încolo. În faţa porţii cioplite din lemn, printre flori, vrejuri şi sori căuta mînerul şi nu izbutea să deschidă. O lovitură de pumn zvîrli portiţa cît colo şi îi dădu cale liberă pînă la scară. Dar aceasta se împotrivea, îl zvîrlea jos de pe ea, luneca de sub el şi căzu. Se auzi un zgomot ca şi cum s-ar fi dărîmat casa peste el. Iacov

trimise scara în mă-sa, se sculă, făcu o plecăciune, se întoarse :

— Bine — mîrîi din nou, nu vrei să te laşi, nu vrei să te iau. Bine. Eşti nărăvaşă. Bine, mă arunci de pe tine. Vaivaivai, ce ne facem. Ha ! Unde mi-e băţul ?

Privi în jur, se învîrti în jurul său. Se gîndi. Rîse. Merse clătinîndu-se la grajd, de-a curmezişul curţii.

— Nu sînt aşa. Daaa. Nu, aşa nu sînt.

În grajd aprinse felinarul. Ceea ce dură mult. Poate că nu. Există efecte ciudate ale timpului. În orice caz acum ardea. Ardea şi se clătina. Umbra se clătina şi grajdul se clătina. Abia cînd apucă Iacov grinda şi o ţinu strîns se opri totul. Pe urmă ridică felinarul, o lumină pe Domniţa, ea întoarse capul către el cu o mişcare tandră a gîtului, îl privi întrebător pe Iacov, fornăi, zîmbi. Fiecare din urmele ei vinete zîmbea şi oglindea o mică luminiţă strălucitoare.

— Aş putea spune ceva despre crucea mă-ti — spuse Iacov ! Dar m-ai înţelege greşit. Ce-ai tu de-a face cu toate astea ? Îi mîngîie gîtul şi capul, îşi lipi fruntea de a ei. Sufla călduţ din nări. Ştiu. Domniţa, ştiu. N-am să las pe nimeni să mi te ponegrească. Ce ştie Paraschiv despre vise ? Aşa sînt oamenii, ce vrei ? Arză-i-ar focul ! Mama mă-si ! O sărută pe iapă. Las' că i-arăt eu lui. De ce bea atît pînă nu mai ştie să deosebească ce-i frumos de ce-i urît ? Şi acum hai să dormim.

E drept că şi ieslea voia să lunece de sub el. Dar un bun călăreţ ştie să încalece calul şi fără scări şi se pricepe să strunească pînă şi o iesle.

A doua zi de dimineaţă Iacov nu mai voia să ştie nimic de toate astea. Însă Paraschiv povestea prin Valea istorii mincinoase despre unii pe care pretindea că-i văzuse beţi făcînd scandal. Ce vrei, ăştia sînt prietenii.

Există efecte diferite ale timpului : în acelaşi moment unuia îi limpezeşte iar altuia îi tulbură aceleaşi idei.

— Ce — întrebă aşadar Paraschiv de dimineaţă şi se prefăcea foarte odihnit şi treaz, ce ţi-ai închipuit tu de fapt, Iacove, şi rînjea de-a dreptul, cînd ai cumpărat podoaba asta ? Se aşează în faţa Domniţei, a iepii, lîngă jgheab, îşi înfundă mîinile în buzunarele pantalonilor şi o privi cum bea. Ea îşi ridică atunci capul, îl privi cu ochi mari, iar apa i se

prelinse din bor. Ochii lui Paraschiv se făcură mici de tot, înţepau cu adevărat capetele mustăţilor tresăreau cu cîte o palmă dincolo de amîndouă urechile, semnul de sub ochiul drept se înflăcără, ca şi cum i s-ar fi înteţit mînia. Deşi se părea că rîde. Totodată se legăna în cizmele de călărie pe cele mai strîmbe picioare din toată Valea.

De atîta dispreţ, avîntul lui Iacov se tubură într-o clipă. Cum să-l facă pe Paraschiv să înţeleagă ce e un vis împlinit ? Ce simte un om cînd cuprinde fericirea cu amîndouă mîinile ? Că nu trebuie s-o lase să-i scape.

— Omule, Paraschive, cui îi vorbesc eu ? — spuse Iacov atît de clar ca în cele mai bune zile ale sale. Afurisită treabă. Tu niciodată n-ai visat sau te prefaci numai ? Vrei să mă tragi pe sfoară ? Ce-i cu tine ? Ai avut tu vreodată vreo presimţire ? Ai fost vreodată fericit fiindcă ai avut o presimţire care ar fi putut fi un vis ? Te gîndeşti tu să deosebeşti ce e tulbure de ce e limpede atunci cînd visezi ? Căci nu ştii decît după aceea că totul a fost un vis — şi crezi tu oare că visul nu înseamnă nimic ? Dar nu visezi despre lucruri atît de adevărate încît să nici nu mai întrebi dacă sînt mai limpezi decît limpezimea sau mai tulburi decît tulbureala, ci numai dacă sînt mai frumoase decît frumuseţea ? Şi oare de ce sînt frumoase, cînd sînt frumoase ?

— Omule, Iacove — spuse Paraschiv, tu eşti nebun. Zău aşa. Clătină din cap şi ochii lui se făcură iar mari de tot. Oarecum speriaţi. Atît de limpede nu mai văzuse niciodată un nebun pînă atunci.

— Nebun sau ba — spuse Iacov, Domniţa asta nu-i un cal oarecare pentru mine. E ceva mai deosebit. O casă, chiar dacă-i foarte obişnuită, însă e a ta, nu mai e pentru tine o casă obişnuită. Urcă sus pe Crai şi, dacă întîlneşti acolo vreun vînător străin şi intri în vorbă cu el, cauţi printre miile de case pe care i le-ai putea arăta doar una singură : acolo e casa mea. Sau o iubită. Ea nu-i o fată oarecare. Poate că vezi foarte bine că nu e frumoasă, cum se spune. Sau că e şchioapă. Şi totuşi pentru tine nu are nici o importanţă ceea ce e important pentru toţi ceilalţi. Căci ea ştie mai bine decît altele ceea ce trebuie să ştie pentru tine.

Atunci Paraschiv izbucni într-un rîs diavolesc.

— Într-adevăr ? Aşa crezi tu ? Încrede-te tu în femei şi ai să ajungi de batjocură. Mai multe nu-ţi spun. Dar caii,

fiecare ajunge odată gloabă şi numai un ţăran prost îi ţine de milă pînă se prăpădesc în grajd, fără să-şi mai merite hrana cînd pînă şi coada ajunge să le fie o povară. Nu vorbesc despre caii de călărie şi despre iepele de paradă pe care le ţin cei bogaţi. Deşi, în felul lor, probabil că sînt acelaşi lucru. Mama lor.

Paraschiv îşi îndreptă pălăria, de la ceafă spre frunte, se scărpină, o împinse iar de pe frunte spre ceafă, clătină capul şi privi foarte îngrijorat pe sub cozoroc — era un fel de corcitură între şapcă de jocheu şi pălărioară de vînător, poate că fusese cîndva cu adevărat sau una sau alta, acum nu era nici una nici cealaltă, dar putea fi amîndouă, de asemenea şi culoarea putea să fi fost una sau alta, albastră sau neagră, deşi poate că şi verde.

— Ascultă-mă pe mine — continuă el. Lasă prostiile, omule, Iacove. Ţie îţi trebuie un cal de plug, nu o capră şchioapă. Care să poată trage tare. Unde-ţi sînt ochii ? Ia uită-te. Ce-i asta aici, peste copită, şi aici, la gleznă, nu vezi ? Sînt umflate ? Noi îi spunem obiele. Ei ? E os mort ? Abia se observă, spui ? Nu observi tu, fiindcă ai orbul găinilor. Mai aşteaptă cîteva zile şi ai să vezi minuni, chiar şi cu ochii închişi. Spui că nu şchioapătă ?

— Are mersul jucăuş — spuse Iacov posomorît.

— Ptiu, drace — scuipă Paraschiv în jgheab. *Toifi, toifi.* Cum s-ar putea altfel, dacă ea nu poate păşi decît pe un singur picior. Ursul care joacă e nimic pe lîngă ea.

Îşi băgă mîna în buzunarul hainei, găsi acolo cîteva seminţe de floarea-soarelui, suflă la o parte cîteva scame de lînă, începu să ronţăie ca un iepure scuipînd cojile din colţurile gurii, cînd la dreapta, cînd la stînga. Cicatricea lui se aprinsese şi tresărea.

— Mă întrebi ce e frumos — spuse. Frumoase or să fie durerile pe care o să le aibă. O să aibă durerei atît de frumoase încît nici n-o să poată merge. Atunci să călăreşti pe ea la trap sau la galop prin cîmpii. Atunci să te arăţi cu ea în faţa Domniţei tale de pe munte, cînd iese duminica din biserică împreună cu oamenii. Sînt curios ce-o să-ţi strige. Să călăreşti. Moaş-ta pe gheaţă, o să-i arate ea un pas jucăuş. Să călăreşti. La ce stă ea acolo sus pe munte, cealaltă Domniţă ? Ia uită-te aici, strigă Paraschiv şi se lăsă pe vine în faţa calului, ce-i asta ? E umflătură ? O doare ? Apăsă pe

locul acela şi iapa ridică piciorul nechezînd de durere. Poftim, spuse Paraschiv, o să se umfle şi mai tare. Şi cînd or să-i treacă durerile, nu te teme. O să facă, ştii ce? Cele mai frumoase bătături, groase şi late cît umflătura. Şi aici şi dincoace şi dincolo. Felicitări. Noroc că n-are şi răpciugă. Ar fi putut fi şi oarbă. Ca să nu fie geloasă cînd te urci pe munte, fiindcă îi curge nasul. Da, cînd stai şi te gîndeşti că nu are răpciugă, dar ar fi putut să aibă, şi că nu-i oarbă, dar că ar fi putut să fie, atunci e cea mai frumoasă Domniţă care a suferit vreodată de os mort.

Paraschiv se ridică. Cu un alt ton, într-adevăr răstit, dar serios, prin urmare îmbunat, întrebă:

— De la cine ai cumpărat-o?

Iacov răspunse, ca şi cum ar fi fost o crimă, cu ochii plecaţi şi cu vocea stinsă.

— Aşaaa — spuse Paraschiv lungind cuvîntul. Ochii mustăţile cicatricea tresăreau. De la bulibaşa, exclamă Paraschiv. Zîmbea pe sub mustăţi, s-ar fi putut spune cu satisfacţie. Pe ăsta-l cunosc, dragul meu. Că tu te-ai lăsat fraierit, asta ţi se potriveşte de minune. Nu puteai aştepta pînă să vin eu, ca să mă întrebi. Deşteptule. Halal prieten. Nătăfleţule. *Ein Tepp*. Ei atunci să mergem de îndată la Gura şi să-i ducem podoaba înapoi. Timp de patru săptămîni încă ai dreptul. Nu fi prost, cu dobitocul ăsta nu faci nici o treabă şi, dacă mai aştepţi mult, n-o mai putem nici măcar scoate din Valea. Fii deştept, ascultă-mă pe mine, şi hai acum la crîşmă. Să ne udăm gîtlejul după spaima pe care am tras-o. Te însoţesc eu, las- pe mine. Hai, vino, mai discutăm noi la o ţuiculiţă. Eu n-am mîncat încă în dimineaţa asta. Mă bucur că am să-l fac cu ou şi cu oţet pe Anton ăsta. Una ca asta nu-i merge cu mine.

Iacov se clătina, Domniţa porni în pas jucăuş spre grajd. Iacov cu capul în jos, Domniţa în vîrful copitelor. Era bucurie curată, durere curată. Lanţul zăngănea între ei.

Paraschiv avea dreptate. Iacov trebuia să caute să vadă mai limpede, prin urmare să bea. Cînd nu ştii cine a tras pe sfoară pe cine şi cine pe cine vrea acum să tragă pe sfoară, trebuie să dibui lucrurile mai desluşit. Nu numai mahmureala îl face pe om să şadă tulburat în faţa unei băuturi limpezi. Greu de văzut cine-i prieten, cine-i duşman, cine-i iubită, cine-i domniţă, ce-i frumos, ce-i credincios. Greu, atunci cînd

băutura e atît de slabă încît nu-ţi face capul mai uşor. Dar trebuie să cauţi să vezi deslușit care rău e mai mare. Băutura în nici un caz. Poţi bea. Băutura nu-i strică pe cai. Pe oameni îi strică. Paraschiv poate că era în stare să-i ponegrească lui Iacov calul. Cine ştie din ce motive ? Şi cu un cal de care ţi-e tare silă nu te mai poţi făli. Dar băutura nu strică nimic. Prin urmare numai băutura ajută.

— Dar să îngrijeşti — întrebă Iacov abătut, vreau să spun să vindeci un os mort, nu se poate ?

Paraschiv izbucni într-un rîs zgomotos.

— Să îngrijeşti ? Să vindeci ? Ce vrei să vindeci. Se vindecă el de la sine. Noroc, Iacove. Mai întîi lasă să-i treacă durerile bijuiteriei tale. Pe urmă o să fie sănătoasă tun. Numai că nu mai poate umbla. Dar ce contează asta, dacă e frumoasă ? Ia-o cu tine în pat, cealaltă Domniţa tot nu-ţi rămîne credincioasă toată viaţa. Sau tu singur o să te saturi de ea. Măi omule, unde vă sînt ochii, vouă, tinerilor. Uită-te la umflături. Ce nevoie mai e să-ţi spun eu ? Cum ? Tu crezi că mai toţi caii le au încă din tinereţe ? Bine, na. O să se întărească şi încheieturile rămîn ţepene, gata, *fertig aus*. Asta-i. Îţi mai trebuie ceva ? Şi Paraschiv fornăia de-i tremurau mustăţile. Auzi, să vindeci ! — Noroc, Iacove !

Iacov se făcuse mic de tot. Cînd stăteau în picioare, era el mai înalt, însă cînd şedeau, Paraschiv. Acum îi venea uşor lui Paraschiv să-l privească de sus. Iacov învîrtea paharul pe masă. Îl ridică la gură, îl goli, şi nu ştia. Îl umplu, mîna lui tremura, în timp ce ţinea sticluţa de un sfert, umplu şi paharul lui Paraschiv, puse sticluţa jos, ceru încă una, Smaranda le-o aduse, apucă paharul între degetul gros şi arătător, începu să-l învîrtească, îl învîrti mult timp, îl învîrti încoace, îl învîrti încolo, îl ridică, îl goli, îl umplu iar şi iar, tremura, învîrtea, ridica, bea şi nu ştia. Paraschiv îi vorbea binişor, ca şi cum calul bolnav ar fi fost el, şi îşi mijea ochii turbaţi pînă ce se făceau ascuţiţi de tot de atîta insistenţă, ironie şi compătimire. Iar Iacov nu auzea. Paraschiv i-ar fi putut vorbi şi în limba cailor şi în a diavolilor : Iacov stătea întins în gînd lîngă Spurcata, Domniţa era, nu deslușea prea bine, erau două vise. Amîndouă aveau coapsele negre şi albe, glezne subţiri, străbătute de vinişoare ca o reţea deasă de fulgere pîlpîind mut şi care i se transmiteau lui, rămîneau prinse sub propria lui piele, se loveau se frecau se înfierbîn-

tau unele de altele, îl răscoleau pînă la şale, îl făceau să sară în aer, galopau prin el, aşezînd copită după copită foarte gingaş dar foarte adînc în iarba dogorîtoare. Goală era lumea din jurul lui, în care nu exista îndeplinirea dorinţelor, atît de intens îi era îndreptată privirea înăuntrul său. Cum să mai desluşeşti ceva într-o lume în care nici casele nu mai erau neclintite şi nici lucrurile nu mai erau treze. Pînă şi Paraschiv se multiplicase şi se înghesuia înzecit în jurul mesii. Acum de dimineaţă. Tocmai acum cînd Iacov voia să ajungă la miezul trebii, fiindcă acum sosise momentul, după toate cele pe care le avusese de spus Paraschiv, să pui degetul pe rană. Pe rană. Nu pe bătături. Căci era o rană. Şi să spui : asta este, la drept vorbind asta este, despre asta e vorba, Paraschive, şi acum dă cărţile pe faţă. De unde te pricepi tu ? E sau nu vorba de un har, e o presimţire sau un vis, o obişnuinţă sau o pungăşie ? Crezi în vise şi te porţi cum te îndeamnă ele, sau cum stau lucrurile de fapt ? Hai, spune pe şleau.

Dar cum ar fi putut Iacov să spună acum toate astea, căci Paraschiv nu mai era deloc în stare să gîndească limpede. Şi nu avea importanţă decît limpezirea lucrurilor. Nici băutura, nici tutunul, nici răbdarea, nici ochii de mură ai Smărăndiţei, fata crîşmarului, care se şi învăţase să arunce ochiade. Toate astea nu valorau nimic, nici viaţa nu valora nimic dacă nu aveai acel singur lucru, dar *ce* anume trebuia să ai ?

Iacov clătină din cap. Îşi ridică ochii, aproape înspăimîntat :

— Paraschive ?

— Ei ? — întrebă Paraschiv, se prefăcu atent, dar nu-l privi fiindcă în acelaşi timp o ciupea pe Smărăndiţa pe sub masă.

— Merită să trăieşti ?

Smărăndiţa se învîrti pe loc, ca şi cum ar fi vrut să plece, dar se mai opri o clipă şi-l privi de sus, foarte mirată, pe Iacov.

— Ce să merite ? întrebă Paraschiv, ei asta-i, Smărăndiţa plecă privind lung şi Paraschiv puse mîna pe masă. O mînă cu trei degete lungi şi două scurte, o mînă vîrtoasă cu peri negri. Aşa cum stătea acolo, strîngînd paharul, arăta ca şi cum habar n-ar fi avut ce sînt coapsele unei fete.

— Unde stai tu, Paraschive ? întrebă Iacov.
— Ce vrei să spui cu asta ?
— Aici, la Valea, sau cu soldaţii ?
Paraschiv nu înţelegea.
— De ce — întrebă Iacov căutîndu-şi cuvintele, pipăi o fată dacă ai nevastă ?
— De ce ? — făcu Paraschiv, dacă am o nevastă ? Din cauza asta să nu mai am voie să mă uit la o fată ?
— Dar nu te uiţi numai la ea. Iacov părea supărat.
— Asta-i treaba mea. Nu te priveşte pe tine — îl repezi Paraschiv.
— Vreau numia să-ţi lămuresc ceva. Cal de plug am de mult.
— Ei şi ?
— Domniţa e altceva. Cu ea nu vreau să merg la arat.
— Nu-ţi ajunge aia de pe munte ?
— Pe aia nu pot s-o ating cu mîna. Aia e...
— Ce e ? Doar nu-i de lemn ? — rînji Paraschiv.
— Cîteodată nu — spuse Iacov plecînd ochii. Altădată e mai rău decît atît.
— Dacă nu ştii cum s-o iei. Dacă-ţi legi inima de cai bolnavi — spuse Paraschiv, goli şi îşi umplu paharul. Prostule. Dacă stai şi visezi doar la ea, n-o să ai niciodată o fată. Trebuie să te hotărăşti s-o iei odată zdravăn.
— Dar — spuse Iacov şi surîse trist, dacă e ca de sticlă ? Ca icoana sfîntului Ilie în car.
— Omule — strigă Paraschiv şi îşi pocni paharul pe masă atît de tare că jumătate din conţinut se vărsă, ţi-ai pierdut minţile. Şterse cu muchia palmei tăblia mesei. Mai rămîne doar să spui că e străvezie. Îşi flutură mîna prin aer.
— Chiar şi spun — se încăpăţînă Iacov şi strînse buzele. Pe frunte avea o cută perpendiculară, privea perpendicular în paharul său, prin pahar, prin masă, pînă în centrul pămîntului.
Paraschiv fluieră uşurel, îl privi pe Iacov. Un jder. Apoi zîmbi.
— Îţi strîngi gura parcă ar fi un dos de găină. Dar ai dreptate. Dacă iei lucrurile aşa, atunci e într-adevăr străvezie. Poţi vedea totul. Chiar şi ce o să spună. E golaşă ca unele găini cînd năpîrlesc. Dar mai întîi trebuie s-o cunoşti

ca s-o poţi vedea aşa. Bău tot ce avea în pahar şi spuse şmecher : — Măi Iacove, tu te prefaci.

— De ce-ţi baţi joc de mine ? — întrebă Iacov. E drept că era furios, dar limba i se împleticea.

— Ţi-e dor de fată — rînji Paraschiv, *Medhen braugsdu ganţelain.*

— Eu — scrîşni Iacov ca şi cum ar fi muşcat sticlă, vreau un cal.

— De ce tocmai un cal ?

— Tu nu poţi înţele. Tu tîrăşti totul în noroi.

— Eu ? — strigă Paraschiv şi-şi holbă ochii. Asta-i o porcărie. Vorbeşti prostii. Eşti un molîu. *Fandaxiile* astea nu sînt bune la nimic.

— N-ai de unde şti. Dar de cîte ori, cînd visezi ceva, vii la mine şi mă întrebi ce înseamnă ? Şi acum vorbeşti aşa. N-am să-ţi mai explic nimic.

— Asta-i cu totul altceva. Atunci e vorba despre vise adevărate.

— Şi de unde ştii tu ce înseamnă ce spun eu ? Nici măcar nu mă asculţi. Eşti ocupat cu ciupitul fetelor.

— Omule, sau e aievea sau e vis adevărat.

— Şi ce-i — sări Iacov, un vis adevărat ? Bătu în masă atît de tare încît paharele săltară. Rahat, strigă către Paraschivii care deveniseră mulţi, şi nu ştia cu care din ei are a face. Semănau toţi atît de mult între ei. Ce facem, ei ?

Iar toate chipurile lui Paraschiv, toate la fel de tîmpite şi cu capetele mustăţilor rînjite şi înfipte în pereţi, întrebară în cor :

— Ce vreau să spun ? — se bîlbîi Iacov. Să nu mai bei atît de mult. Omul îşi poate pierde minţile şi numai uitîndu-se la tine.

— Vrei să spui — se repezi Paraschiv la el, că sînt beat ?

— Fii cuminte, Paraschive, nu te frămînta, nu merită.

— Ai spus — Paraschiv bătea cu palma pe masă, că sînt beat. Asta-i o jignire.

Iacov îşi învîrtea limba prin gură :

— Am spus altceva...

— Ba ai spus.

— Am spus alt...

— Ai spus.

— Am spus...

— Ei vezi, ai spus, *hastaugesaut?* Ai să plăteşti! — răcni Paraschiv. Aţi auzit, a spus că sînt beat. Sări de pe scaun.

— Aşteaptă, măi — spuse Iacov îngîndurat. Tu ai spus, urmă el şi împinse la o parte mîna lui Paraschiv care-l ţinea strîns de umăr, ai spus că-l cunoşti pe Anton.

— Paraschiv se opri. Trezindu-se, îşi schimbă faţa vicleană :

— Pe bulibaşa ? Aproape că jubila gîndindu-se la adversarul său la negoţul de cai. Sigur că-l cunosc.

— E adevărat nu-i bună de nimic Domniţa ? Poţi să juri ? Iacov privea viclean de jos în sus.

Paraschiv stătea acolo, mare de tot, îşi ridica dreapta cu trei degete lungi :

— Pe onoarea mea, pe mormîntul mamei, Iacove. Ştii bine, nimic nu-mi e mai sfînt ca cinstea nevesti-mi. Aici nu vreau să aud de nimic. Dar ce mă priveşte pe mine ce ai tu cu fata ? N-am auzit nimic, şi oamenii clevetesc doar de îndată ce a pătruns viermele. Ce mă întrebi pe mine, eu n-am nimic de-a face cu ea.

Iacov îl privi ţintă, apoi din nou prin pahar.

— Nu vorbesc de ea. Dar putem vorbi şi despre ea. E acelaşi lucru.

— Ce tot îndrugi ?

— Vorbeam de Domniţa, dar nu de ea. Să-ţi spun ceva : vezi sticla asta ? Aşa... o văd în faţa mea. Ea a fost totul pentru mine, şi tu, cu un singur cuvînt, îmi sfărîmi totul. Ştii tu ce-i asta ? Limpede ca şi sticla asta am văzut-o, încă înainte ca ea să fie. Abia după aceea a apărut cu adevărat... şi a fost întocmai ca şi sticla asta goală. Aşa cum am văzut-o. Adevărat. Nu trebuie s-o fi văzut mai întîi ca s-o poţi recunoaşte ? Şi acum vii şi spui că are os mort.

— Păi tu vorbeşti despre cal — spuse Paraschiv şi făcu un gest dispreţuitor. De unde să ştiu eu... ? De obicei bărbatul n-are decît *o singură stăpînă*, o femeie.

— Amîndouă sînt... — aprobă Iacov dînd din cap, şi fata şi floarea de măr. Acelaşi lucru. Tocmai ce mi-am dorit eu. ...Are şi fata vreun cusur ? E chioară ? Are gura strîmbă ? E curvă ? De unde poţi tu şti ? De ce-mi ponegreşti totul ? Mă invidiezi ? Nu-i frumoasă ?

— Vere Iacove, *Vetterchen* — îl opri Paraschiv, ascultă ce-ţi spun. Dorul tău, Iacove, visul, sau cum vrei să-i spui, e o boală. O boală la cap, măi. Trebuie să te duci la un doctor sau la o babă de leac. Eşti deochiat, Iacove. Frumuseţea e o minciună, Iacove, simţurile tale te înşală. Frumuseţea e o curvă. — Ştii ceva, duminică mergem pînă la Gura şi îi ducem iapa înapoi lui Anton. N-ai încredere în mine ? Uite, dacă vrea s-o ia, atunci păstreaz-o. Atunci te-am minţit. Şi, dacă nu, Iacove, atunci tocmeşte taraful, *şpilaite*, şi să tragem un chef. Poţi să i-o zvîrli şi-n faţă. La ce-i bună dacă e şchoapă ? Ce contează frumuseţea dacă e urîtă. Ascultă-mă pe mine, Iacove. Cu Anton mă mai răfuiesc eu. Mergem, Iacove ? Paraschiv îl zgîlţîi, cît pe-aci să cadă de pe scaun.

— Nu-mi vine să cred — scînci Iacov. Dacă e întocmai ca...

— Visele, Iacove, vise ca astea... dezamăgesc întotdeauna. Trebuie să te înveţi să le deosebeşti. Şi am să-i spun două vorbe şi fetei.

— După cîtva timp lui Iacov i se păru că lucrurile s-au lămurit.

— Acum nu mai avem ce căuta aici, spuse el.

Dădu din cap, se sculă domol şi păşi afară, dacă se mai poate spune că păşea, atît era de prăbuşit.

Capcane, ibovnice şi cai nărăvaşi

Aşadar cu femeile lucrurile stăteau astfel :

Paraschiv nu făcea nici un secret din faptul că lui îi plăceau. Acolo unde se potrivea. Dar pentru cumpărarea şi vînzarea de cai nu erau potrivite. Nici nu se apucase vreuna de aşa ceva, după cîte ştia el. Trebuia să fie o eroare a anchetatorului. Sfredel se numea, cel care sfredeleşte. Şi cărăuşul cerului de miazănoapte. O eroare sau o capcană. Fiarele sînt bănuitoare din instinct. Cum gîndeşte şmecherul, tot aşa se şi poartă. Oamenii înzestraţi cu raţiune o au din experienţă.

Cum mai ştia el să privească, sfredelul. Ca un tată frate copil al tău. Plin de încredere mirare convingere. În deplin

acord cu tot ce povesteai. Ca şi Paraschiv cu sine însuşi. Vesel, răbdător, ahtiat după istoriile lui Paraschiv, după aventurile, măscările, braşoavele, năzbîtiile lui. Ochi mari ca roţile de car. Şi rîsul tunător la îndemînă atunci cînd Ceea ce-şi poate imagina orice povestitor dorindu-şi un bun ascultător. Care îl înaripează. *Was du nicht sagst, sag weiter*, adică „Nu mai spune, ia mai spune". Dar dintr-o dată parcă îl strîngea ceva de stomac. Pe povestitor. Ascultătorul avea ochii de jder. Mici veninoşi arăztori. Dintr-o dată totul se schimba. O zi de vară în Poiana Merilor. Cînd furtuna se năpustea de pe Crai ca o fiară. Sfîrteca pufnea înghiţea. Îţi venea să şi rîzi : el, Paraschiv, care nu se temea de nimeni, care îi făcea pe toţi să se teamă. De care tremura Valea cînd era înfuriat. Se temea de sfredel. Căruţaşul pămîntesc se temea de cel ceresc. Pe urmă Paraschiv nu mai crezu nici el în teama sa. Totul numai intimidare. Inducere în eroare. Mai avem şi alte metode. Iei o ţigară ? De ce toate astea ? Paraschiv doar era nevinovat ca un prunc. Păcat că adevărul nu-i ca o poveste. Fiindcă atunci caii ar putea vorbi. Anume limba oamenilor. A lor proprie o ştiu ei. Pe ei ar fi trebuit să-i întrebi de Paraschiv. Gruia ajunsese la ananghie. Firește că trebuia să mintă de îngheţau apele. Ca să pună totul în cîrca lui Paraschiv, ca să se dezvinovăţească el.

E drept că Paraschiv le ştia pe toate, şi încă mai bine ca orice *espert*. Dar un asemenea preşedinte de cooperativă avea reguli şi socoteli. El însuşi ştia să scrie ca un vulpoi, ştia şi cum să interpreteze cele scrise. După reguli. Sau cum să le anuleze. După reguli. Încît era ca şi cum n-ar fi fost niciodată nimic pe hîrtia albă, frumoasă, feciorelnică. Feciorelnică, dar cu o deosebire. Căci era mai răbdătoare. Avea şi contabili, pîntecosul. Unul pentru unele, altul pentru altele. Avea şi un contabil-şef care ţinea totul în ordine în diferitele sectoare. Care izbutea ca o cheltuială să apară în altă parte ca o încasare. Uite popa nu e popa. Nu mai rămînea nicăieri vreo vizuină pentru alţi vulpoi.

— Omule, măi Turro, brînzoiule — strigă Paraschiv, ce-ai spus tu că eşti ?

— Cóntobil.

— Cum ai spus ?

— Cónto..., cont..., — rîse Túró, se tăvălea cu obrajii roşii şi se freca pe coapse.

— Uite — spuse Paraschiv, se apropie confidenţial pe patul de fier, să ştii că eu ştiu în ce ape te scalzi. Eu sînt vulpoi, ştii, dar unul argintiu. Am făcut şi eu socoteli. Am făcut *espertize*. Ştii tu ce-i aia ? Ştii pe dracu'. Tu nu ştii nici care-i un cal şi care-i o iapă. Eşti ca popa care merge în tren cu ofiţerii şi ei îl întreabă care-i deosebirea între un popă şi un măgar şi el nu ştie. Tu ştii, ia spune ?

— Nu — se hlizi Túró. Spune tu, Poroschiv.

— Popa îşi poartă crucea pe piept, măgarul pe spinare.

Túró sălta de veselie.

— Dacă te-ar fi întrebat acum popa pe tine : care-i deosebirea între tine şi un măgar, ai fi ştiut să spui ?

— Da — necheză Túró, dake *tu* spui.

— Va să zică nu — deduse Paraschiv. Şi continuă : — Tot aşa ţi-ar fi spus popa şi ţie-he-he : Nu-ţi mai stoarce creierii, nu-i nici o deosebire.

Paraschiv nu asculta rîsetele lui Túró, nu se bucura de ele, nici nu se uita la el.

— Am mai scris eu aşa un fel de note pentru contabilitate, ştii tu cum. Au acolo un caiet mare, cu linii albastre aşa şi cu linii roşii aşa. Şi acolo scrii totul cu cerneală roşie şi cu cerneală albastră. Una încoace, alta încolo, tragi o linie aşa şi altă linie aşa, şi nici un om cu mintea întreagă nu le mai poate descurca. Dar pe urmă soseşte unul de la fisc, deschide caietul undeva, îl miroase, arată cu degetul o cifră şi spune : Uite, poftim, o greşeală. Şefule, hai, zece miare pe masă, *ţentauzend*, ai ? sau te mănîncă puşcăria. Se uită la Túró. Înţelegi, *draghe*, ce vreau se ştiu ?

Túró holbă ochii. Găuri în şvaiţer.

— Nu. Ce ?

— Nu, nu şi iar nu — Paraschiv sări în sus, bătu cu piciorul în pămînt şi cicatricea tresări. Auzi nu spui decît nu. Îţi arde de-o mardeală ? Şi mai spui că eşti contabil ! Îţi baţi joc de mine. Eşti un rahat, asta eşti, sau un turnător.

Paraschiv scuipă pînă în colţul încăperii, se ridică, se duse pînă la scuipat, îl strivi cu piciorul, ridică tineta, urină, aşeză

tineta peste pata umedă, îşi încheie nasturii din faţă, se lăsă în genunchi, îşi trase pantalonii în sus, se îndreptă iar. Numai picioarele îi rămaseră îndoite.

— Rohat pote, turnetor nu — spuse Túró şi transpiră durere şi osîndă. Cóntobilitaş, ştii tu, spunem eu la Tílliche al meu, este ca iubire.

Paraschiv se întoarse brusc.

— Ce spui ! — ironiză el. Ca ce e contabilitatea ?

— Exact — acum brînzoiul radia de bucurie. De data asta brînză de Olanda. Chit baghe inuntru mai mult, mai puţin iese. Tílliche súperat ca şi tine fost. Cunoşti písico. Unghii aretat, gindit puţin, apoi ride şi íntrebat : Ce eu begat inuntru... sau spunem ce begat inuntru eu ? Sau in el ? *Hát, mit vágtam zsebre*, tu inţelegi. Déoşebire asta este : iubire nu pote búzunor begat. Reghistru nu pote búzunor begat. Reghistru dúlap de fer begat. Bani sac begat, gata.

— Ei şi ? — întrebă Paraschiv. Ce faci cu iubirea ? Ce faci cu sacul ?

— Moooi Poroschiv — făcut Túró. *Hát*... Tílliche nu lemn, nu fer, nu dúlap sau vaco. Hop, din sac afare, ce ai, inuntru begat.

— Şi ce se întîmplă cu registrul dacă banii nu sînt în dulap ? Ia spune, măi.

— Asta este, Poroschiv ! şopti Túró şi ridică un deget. Maaare ştiinţe, forte mare sécret : banii nici in reghistru nu este, dake nu in dúlap de fer este, hihihi.

— Ei — spuse Paraschiv, nici nu vreau să ştiu secrete din astea. Altfel o mai păţesc şi eu şi mă vîr şi în treburile tale. Într-o bună zi să-mi spui cum se pot face din cai vaci, să cumperi caii, să vinzi vacile şi să bagi în buzunar banii care ies din asta.

Sprîncenele lui Túró îi ajunseră dintr-un singur salt în frunte. Faţa i se lungi de tot, gura îi era o linie verticală.

— Moi, Poroschiv, asta... cine fecut ?

— Nu te interesează — îl puse Paraschiv la punct. Mă supără că anchetatorul ăsta cunoaşte pe o femeie care cumpără sau vinde cai. Dacă o fi adevărat. Dar eu nu ştiu nimic despre asta. Să nu-şi închipuie el aşa ceva. Paraschiv alergă de două ori prin celulă. Printre inscripţii, desene, pete de mucegai. Pe lîngă şvaiţerul de Olanda uimit, pe fermecătoarele

sale picioare crăcănate. Picioare de fată crăcănate. Cele mai frumoase din Valea, care, tocmai pentru că erau crăcănate, erau cumva prea scurte şi făceau ca mersul să-i fie puţin legănat. Să mă bată Dumnezeu, nu ştiu nimic despre asta, trebuie să fie o încurcătură. Sau o capcană.

— Ce capcane este, unde capcane este ? — strigă Túró. Eu nu vedem nimic.

— Omule, dacă cineva vrea să-ţi bage în cap că o femeie ... şi cai... ce mai brînzoi !

— Mo, Paraschiv, cine femeie ?

— Păi asta-i. Chipurile eu ar trebui să ştiu.

— Şi nu ştii tu ?

— Ar trebui să ştiu, aşa spune sfredelul ăla, dar nu ştiu.

— Poi tu tot ştii.

— Dar asta nu ştiu, nu-nţelegi, fiindcă aşa ceva nici nu *există*. Eu nu ştiu decît ce *există*. Închipuie-ţi, omule, că tu soseşti cu Domniţa, iar femeia vine cu un armăsar de prăsilă la tîrg. Închipuie-ţi aşa ceva, măi brînzoiule, măi omule. Ce crezi, că şi armăsarul e un brînzoi ? Ştii ce poate să iasă din asta ? Ai văzut vreodată cum bate un armăsar ? Ce să mai vorbim. Tu tot eşti frizer. Atunci nu poţi veni cu un pieptene şi cu un fier de frezat : aşteaptă, Cezar, vreau mai întîi să-ţi ondulez coada, să-ţi fac zulufi, să fii mai ferches, şi să te parfumez oleacă, să-i miroşi mai frumos fetei. Şi atunci, închipuie-ţi că acolo e o femeie care vrea să ţină amăsarul de căpăstru. Îţi sar scîntei din ochi, omule. Crezi că atunci poţi sta şi lăsa ochii în jos, ca femeile ? Pînă să zici peşte îţi zboară în jurul capului şi coada şi coama şi potcoavele, ehei.
— Noi nu cumpărăm mîţa-n sac, ehei.

— Mooo...

— Ascultă-mă pe mine, Turro, asta-i o capcană.

Mai întîi Túró rîse şi se tăvăli, apoi îşi frecă tot mai îngîndurat coapsele, în sfîrşit se opri şi stătu nemişcat.

— Capcane — medita el. Eu nu vedem. Unde capcane, dake femeie cómerţ facem cu cal ?

— Pentru că aşa ceva nu există, dar el zice că eu trebuie să ştiu.

— Chiar tu ştii ?

— Idiotule. Nu-nţelegi că nu ştiu ?

— Chiar tu nu știi ?

— Omule, tîmpit mai ești... Cînd ăia vor să afle ceva și tu nu știi sau nu spui fiindcă nu știi, ei gîndesc că nu vrei să spui fiindcă ești complice și te duc în beci. Cînd ești acolo, nimeni nu mai știe nimic despre tine.

— Mo, Poroschiv — spuse Túró și-l privi foarte vioi. Adeverat spune, uite, eu preten la tine, bine vorbesc. Tu furat cai ? Tu luat una, două... sută ? Sau ?

— Sau ?

— Sau nu ?

— Ce înseamnă sau nu ? — întrebă Paraschiv. Suspect de liniștit.

— Tu nevinovat ? Cinstit spune, atunci poate eu ceva știm.

— Spui că mi-ești prieten — începu Paraschiv, dispreţuitor, tacticos, și-mi pui așa o întrebare ? Brusc ridică glasul, tună : — Nu ți-e rușine ? Îndrăznești să mă jignești ? Poți să mă ocărăști, poți să mă bați, poți să mă calci în picioare, să mă trimiți în mama mea, dar n-ai voie să mă crezi hoț. N-ai voie. Crezi că fiindcă ei m-au băgat la pușcărie poți să mă scoți un pungaș ? Nu știi unde trăim ? Există dreptate pe lumea asta ? Nemernicule. *Tu* ești un pungaș. De ce te-au băgat la zdup, hai ? Poveşti de dragoste, hihihaha în ziua de azi. În ziua de azi poveşti de dragoste. Ia povestește-mi și mie una. Eu am înțelegere dacă cineva se vîră în patul unei femei fără ca să știe bărbatul. Scîrbosule. Criminalule. Banditule. Frizerule ! Poate că ai vrut să-i ondulezi blăniţa nevestei vreunui escroc și i-ai pîrlit buricul cu fierul de ondulat.

— Asta eu nu spus — gemu Túró, *istenem*, domne.

— Ce n-ai spus, ai spus tot și încă ceva pe deasupra. Ai spus hoț. Păi eu am acte și încă acte foarte bune și în bună regulă. Să încerce ei numai să dovedească ceva împotriva mea. Să-i văd să dovedească un singur lucru, auzi tu. Nimic. Am totul în scris. În ordine, cu ștampile iscălit impozitele plătite cu chitanță în regulă nimic nu lipsește. Acte bune, acte frumoase, acte valabile. Nici o trăsătură de condei nu-i măsluită, nici o ștersătură, nici o zgîrietură. Și acum vii tu și mă-ntrebi dacă sînt cinstit ! Ptiu !

Scuipă, se duse să strivească scuipatul cu piciorul, se plecă să ia tineta, duse mîna la pantaloni.

— Poroschiv — spuse Túró.

— Nimic ! urlă Paraschiv, trînti tineta, se întoarse brusc, îl prinse pe Turo de gît, îl scutură : — încă un cuvînt şi-ţi strivesc capul de perete să-ţi ţîşnească creierii pe urechi, şi îi dădu drumul gîfîind. Ce-ţi închipui tu ? Cine eşti tu ? Ai !

— Aşa eu nu potem ghindit la capcane, ibovnice şi cai nézdrevan ce este vite. Tu deranjezi capul la mine. Capul de la mine nu este cóntobilitaş ca la tine, unde cheltuiala aici, cheştigul acolo şi nu bani nicheieri şi gaure la sac. La mine ordine este. Dake tu deranjezi, totul afare cade. Capcane, ibovnice, cai, cópii, vaci. Trebuie se crezi la mine, la Túró, şi exact spus. Cum fost, unde fost, ce fost, cine fost, chind fost. Atunci pote eu gheseşte gaure la sac şi noi cosem, aşa vulpoiul nu pote iese nu pote intre. Vrei, P... ?

— Juri că nu eşti frizer ?

Atunci Turo izbucni atît de tare în rîs încît Paraschiv nu se mai putu îndoi de nimic. Îşi strînseră mîinile. Dar tocmai cînd voiau să înceapă iar să discute tainic, Túró fu chemat la interogatoriu şi Paraschiv rămase singur să se gîndească cine ar putea fi femeia care se amesteca în treburile lui. Nu-i veni nimeni în minte şi nici nu avea să-i vină vreodată, fiindcă pur şi simplu nu exista. Căruţaşul ceresc îl atrăsese, dacă nu într-o capcană, măcar pe o urmă greşită. Dar oare putea să-i fie o alinare că nu mai urma să se ducă la interogatoriu decît atunci cînd va fi în stare să numească femeia ?

Cînd se întoarse Túró — nu fusese un interogatoriu : un funcţionar îi luase amprentele digitale, unul însemnase datele lui, unul îi făcuse portretul, unul îi măsurase înălţimea, altul tensiunea arterială, altul îl cîntărise, unul îl ciocănise, unul îi ascultase inima, unul îl întrebase de ce boli suferise, unul de ce boli suferă, atît de mulţi se îngrijiseră de un singur om, cu toţii fuseseră foarte politicoşi, nu chiar prietenoşi, aşa cum era Túró din fire, dar corecţi, da, aşa au fost : dar cînd se întoarse Túró, Paraschiv nu mai voia să se gîndească la sfredel.

— Cu femeile eşti totdeauna pe calea greşită, spuse el. Aşa-i cu femeile...

Dar nu spunea încă de ce.

Domnița

Schimbarea la față

Duminică au pornit la drum. Au luat căruța și caii lui Paraschiv. Cai ca doi lei paralei care tocmai mîncaseră jăratec. În spatele căruței au legat-o pe Domnița, floarea de măr. În fîn, sub jeț, era vîrîtă arma căruțașului, o bîtă ruptă din gard solidă groasă cît brațul și totuși atît de ușor de mînuit încît Paraschiv putea s-o scoată dintr-o singură mișcare, ca pe o sabie din teacă.

Spre durerea lui Iacov, Paraschiv avusese dreptate. Gleznele Domniței erau umflate rău. Rău și urît. Iapa pășea atît de prost că nu puteau merge decît la pas. Pînă la Gura Iepii, peste culmile de la Poiana Merilor, erau cinci ore bune de drum. Înainte de prînz nu puteau ajunge acolo.

După Valea drumul urcă în serpentine lungi și largi pe deal, apoi coboară din nou în valea Leșioasei, care se varsă pe dreapta în Spurcata, dîndu-i forță și punînd în mișcare roțile de lemn de la Moara, Comuna Lungă înaintează mereu cu mereu aceleași case vopsite în albastru. înșirate o dată așa, o dată altfel, de fapt fără nici o noimă, niciodată chiar în stradă, afară de vreo opt sau zece, curțile gardurile de nuiele porțile cioplite în lemn dincolo de șanț și de cărare, adunate în jurul școlii poștei primăriei și a locuinței învățătorului, celelalte se risipesc pe costișele cu grădini, privesc către cele cîteva brazde de cîmp jos în vale, către podul cel nou care duce drept înainte peste apă, în timp ce drumul vechi cotește mult la stînga, acoperit de buruieni căci nimeni nu-l mai folosește, trece apa abia la podul cel vechi care încă mai stă în picioare și apoi se întoarce. Începînd de la podul cel nou, la dreapta și la stînga, în sus și în jos, drumul duce înainte pe sub munți și nu mai poți cuprinde zarea cu privirea, ies în cale Iabenii, rămîn în urmă, apoi urcă lunga scară a lui Iacov care duce la bisericuța cu acoperișul de tablă ruginită, fiecare căsuță, după cum e așezată, întoarsă cu fața sau cu spatele, sub fiecare nuc o casă, aproape lîngă fiecare casă cîte un nuc ca la Domnița sus pe munte, casa

pare mică fiindcă e mult prea uriaşă coroana de frunze şi, pe nesimţite, printre livezi cu stoguri de fîn ajungi la Gura Iepii, o aşezare aici, alta colo, aproape, departe, cu poartă la curte şi cerdac şi gard cioplit tăiat împletit, uneori cu muşcate, alteori cu o ţesătură de viţă, afară atîrnă funii de ceapă sau ştiuleţi de porumb.

O zi de vară. Strălucitoare. Liniştită. Toaca nu măsura timpul. Îl sărbătorea, îl făcea să răsune. În depărtări sunetele se legau şi se contopeau într-o singură pînză de vibraţii care făcea ca zările să sclipească devenind străvezii, cu văi şi culmi, ca şi muntele. Precum icoanele din care izvorăşte numai lumină. Astfel strălucea ţinutul şi liniştea. Astfel se revărsau larg, în pofida culmilor şi a stîncilor, a coastelor şi a piscurilor, în bătaia ritmică a valurilor de sunete în vînt. Copitele clămpăneau, roţile măcinau nisipul şi praful, însă atît de uşor, sau mai degrabă atît de monoton, încît nu se mai auzea nimic, cel mult un fîşîit ca de la un ac ce-şi ascute vîrful pe mătase ore întregi.

E drept că se desfăşura încet călătoria, dar fără nici un incident şi s-ar putea spune că fără nici un cuvînt. Totul fusese spus. Trebuia să urmeze fapta. Lăsînd la o parte cele două popasuri la cîrciumi, n-a mai fost nici o oprire, iar acele întreruperi fuseseră prevăzute. Făceau parte din întreg ca sărutul din trădare. Cei doi murgi ştiau şi se opreau de fiecare dată singuri.

La ora prevăzută s-au apropiat de satul Gura Iepii. Acolo Spurcata făcea din nou o cotitură pe care drumul trebuia s-o străbată pe un pod. Dincolo îi întîmpină o strungă pe o culme de deal scund şi acoperit de stufăriş : pînă aici ajung marginile Gurei. Încă o pipă, mai poţi fuma pînă te apropii, fie în căruţă fie pe desagi pe calul mărunt de munte, de vatra satului, însoţit de o parte şi de alta de meri, printre turmele de vite şi de bivoli păscînd pe aici cînd animalele nu sînt luate la arat.

Cîteva colibe de lut mărunte, vopsite în culori vii, se ghemuiau acolo, lîngă Spurcata, galbene, albastre, portocalii, roşii, avînd aproape culoarea unor pietre scumpe văzute de la distanţă şi în lumina fără de umbre a amiezii, printre sălcii pitice şi mai multe corturi murdare, care cu coviltir, şoproane de scînduri. Printre ele focuri sub cerul liber. Ardeau licăreau

fumegau. Mișunau oameni, cai, capre, porci. Negricioși și mici. Fluturau cîrpe țipător pestrițe. Cîteva șiruri de steguleț colorate, puse la uscat pe o frînghie. Biciuia roșul, plesnea galbenul pe verde. Țîrîia o scripcă, țipau copii în pielea goală, lătrau cîinii, țiuia cîte o fluierătură. După un zid unde se învîrtejea un dans. Băteau palmele, ritmic. Se revărsau rîsetele.

Apoi răsună un strigăt lung. Ecoul se întoarse de pe coasta abruptă de dincolo de Spurcata, de pe a cărei culme împădurită priveau în jos cîteva case : jos încremeni orice mișcare. Într-o uimire mută mulțimea se opri brusc. Cu fața spre șosea, într-un șir lung, înghesuiți. Înaintau pe nesimțite, tot mai mult și fără să se miște vreun picior pentru a face un pas. Înfricoșător de aproape, în tăcere și tot mai mulți, pînă la marginea șoselei, înălțați de buza ridicată a șanțului pe care stăteau, mai aproape, tot mai aproape. Priveau. Se holbau. Îți fulgerau dinții și ochii, mici ascuțiți înțepători mari tociți, rînjeau gurile schimonosite, pleoapele strînse, privirile răutăcioase zeflemitoare prefăcute.

Defilînd fața lor, jos pe șosea treceau căișorii murgi care ar fi putut alerga într-un straşnic galop, păşeau cu capul în jos, ca și cum ar fi tras un dric, trecea căruța cuminte cu hrana bună iar sus, pe capră, cei doi bărbați, nu-i mai puteai confunda după ce i-ai văzut o dată, unul din ei falnic, celălalt zdrobit, iar de frînghie, anevoie și împotrivindu-se, cu gîtul lung, sugrumat de laț astfel încît părea de două ori mai lung, iapa vînăt rotată, împleticindu-se pe drumul drept, cu picioarele alungite ca și cum ar fi fost pe picioroange, cu perii zbîrliți, cu ochii ieșiți din cap înfrigurați oglinzi negre în chenar roșu, cu coada ridicată, îndoită în vînt ca o coadă de cocoș.

Astfel lunecară pe lîngă ceilalți, astfel stăteau ceilalți și-i priveau. Muți cu toții, fiecare un spectacol pentru ceilalți, paiațe ținute de sfori nevăzute și trase prin lumina zilei în fața peretelui străveziu al muntelui. Cei din căruță priveau peste crupele lucioase și peste capetele murgilor țintă către sat, ca și cum n-ar fi văzut nimic, măștile de pe buza ridicată a șanțului se holbau în jos la ei — și numai după ce trecu și căruța izbucni furtuna în urma ei. Fluierături urlete răcnete rîsete se revărsau, încremenirea pierise și ca într-un vîr-

tej braţele şi picioarele erau atrase într-un dans scîrbos de batjocură al unei cete de diavoli bezmetici.

Iacov şi Paraschiv se făceau a nu auzi. Paraschiv scuipă departe peste loitra căruţei. Avea şi el mîndria lui. Avea o misiune. Îşi concentră privirea.

La distanţă de o zvîrlitură de piatră apăreau acum de după o cotul drumului cele cîteva case care alcătuiau centrul satului Gura Iepii. În stînga o scobitură a văii înconjurată de Spurcata asemenea unei potcoave despărţind-o de un povîrniş împădurit. Îndesate de-a latul pe marginea şoselii, clădirile publice : primăria, cîrciuma şi prăvălia, şcoala, locuinţa învăţătorului, biserica, poşta, locuinţa preotului pitită între flori de curpen alb, în spate cimitirul, locuinţa paracliserului, a veterinarului. Un gard lung acoperit de bălării în faţa unui lan prelung de porumb, tivit în spate cu sălcii pitice sub povîrnişul zdrelit şi lunecînd în jos. Se vedea coasta domoală scăldată în soare, luminată din faţă, sus pe culme un petec de pădure de fag, deasupra cetatea de stînci a Craiului cu zidurile şi turnurile sale.

Abia la capătul gardului s-ar fi putut crede că dincolo de sat, după o cotitură la dreapta la stînga, stă încă o casă tolănită îndărătul unui gard şi a unei curţi pătrate. Nisip, covor de muşeţel cu mijlocul ros de paşi, iar acolo un stîlp înalt în trei culori pentru steag dar fără drapel. Un cerdac de lemn de-a lungul casei, de-a curmezişul lui o scară, de lemn, puţin strîmbă, cu cîţiva fuştei lipsă. Goluri prin care se strecoară cîinele, pisica, păsările. Totul acoperit de un stufăriş sălbatic şi umbros din sălcii tufe de alun anini plopi printre care străfulgeră cîte o rază de lumină. Un hăţiş sălbatic pînă la Spurcata foşnind jos în vale între pereţi şi blocuri de stîncă, insule pline de scaieţi urzici brusturi lobodă raţe gîşte. Multe raţe şi gîşte.

Cîinii începeau să latre prin curţi, să-şi zornăie lanţurile. Cei lăsaţi liberi o zbughiră pe şosea, se repeziră la căruţă, o împresurară, lătrau la cai, alergau după ei şi făceau hărmălaie. Păsări ciuguleau şi scormoneau în nisip, în gunoi, în şanţ. Un porc negru cu picioare lungi fugi peste drum. Undeva behăiau oile. Numai după aceea se simţi mirosul lor.

Paraschiv îşi îndreptă pălăriuţa. Clipea. Pîndea. Nu băga în seamă cîinii. O să se potolească ei, alţii nu mai veneau,

îndată aceştia vor înceta cu lătrăturile şi îi vor lăsa în pace. Prin curţi dealtfel nu se arăta nimeni. La primărie nimeni. Pe şosea nimeni.

Dintr-o dată Paraschiv sări din căruţa aflată în mers. Iacov tresări :

— Ce-i, ce s-a întîmplat ?

Paraschiv nu răspunse. Există fapte care scutesc de orice cuvînt. Paraschiv trecu în fugă pe lîngă calul lăturaş, i-o luă înainte, trecu pe partea cealaltă şi luă calul celălalt de căpăstru. Ştia el ce ştia şi îşi cunoştea caii. Haida hai, haida hai, aşa îi trecu dincolo de cîrciuma în care gălăgia, pe măsură ce se apropia căruţa, scăzuse treptat şi acum amuţi cu totul. Cu coada ochiului, pe lîngă capetele cailor şi ferit de ele, văzu cum oamenii ieşeau în cerdac, sub pomi, se îngrămădeau la ferestre întinzîndu-şi gîturile. Paraschiv ştia că erau şi din ăştia şi din ăştia, prin urmare de două feluri, care nu se amestecau între ei şi nu aveau de-a face unii cu alţii. Un motiv în plus pentru toţi ca să privească uimiţi şi în tăcere un lucru nemaivăzut : un geambaş ca Paraschiv nu se arăta în fiecare zi într-un asemenea alai.

Li se tăiase glasul, cu toate că unul sau altul l-ar fi strigat desigur bucuros. La orice s-ar fi putut ei aştepta, numai la asta nu, anume ca cinci capete plecate — patru din ele de la sine şi atîrnînd de gîturile lor, iar al cincilea de o frînghie — să treacă la pas pe lîngă o cîrciumă, ca şi cum ar duce un mort în căruţă, urmînd ca după aceea să meargă şi ei la spînzurătoare. Poate că era într-adevăr un mort în căruţă, oamenii nu puteau vedea de jos, ei erau mai coborîţi, şoseaua era foarte boltită şi chiar urca puţin la deal, în faţa ferestrelor se răsfirau teii, iar pe stîlpii cerdacului se căţărau volburi înflorite. Paraschiv ştia că la ora asta se afla şi Anton printre cheflii, înconjurat de oamenii lui, însă că avea motive să stea mai în spate, să-i trimită pe alţii în primele rînduri şi să se prefacă neştiutor. Paraschiv văzu rînjetele, străfulgerările dinţilor. Văzu cum cei neştiutori se holbau fără să înţeleagă nimic, se strîngeau laolată, căutau să ghicească de ce el, cu sau fără alai, trecea de cîrciumă fără să intre pentru un pahar ca de obicei. Mai ştia şi că acum cîrciumarul răsuflă uşurat, fiindcă începuse să se teamă pentru scaunele şi geamurile sale. Însă ceea ce nu ştia Paraschiv în mod sigur era dacă Anton nu-i ghicea totuşi gîndul.

Aproape că lua faptul drept sigur, căci, trăgînd cu ochiul, văzu că cerdacul se golise şi auzi cum înăuntru gălăgia izbucni brusc crescînd şi devenind un urlet victorios lung şi ascuţit. Atît de stranii efecte poate produce timpul cînd un geambaş cu doi cai, o căruţă şi două fiinţe pe jumătate moarte se strecoară pe lîngă o cîrciumă. Şi în plină zi, e drept că fără vreun gînd rău, dar totuşi ca un borfaş.

Paraschiv nu se sinchisea prea mult de toate astea. Ştia că duminica locul bărbatului este la cîrciumă. Dar mai ştia şi cîte o zicală pentru tot ce avea de făcut. Găseşti timp cînd ştii ce ai de făcut, şi sfatul bun îl găseşti abia cînd izbuteşti. Dar ţelul este abia în viitor. Bine că acest ţel nu putea fi văzut dinspre cîrciumă, fiindcă dincolo de locuinţa veterinarului şoseaua făcea un cot dublu. Paraschiv însă urmărea totul dintr-o dată : opri abia la ultima portiţă, la gardul se şipci, lîngă plopi sălcii anini sau ce mai creştea învălmăşit pe acolo, lîngă casa cea lungă cu o tăbliţă : Post de Jandarmerie, Gura Iepii, Comuna Poiana. Cei doi O din primul şi din ultimul cuvînt erau răzuiţi.

Jandarmul Petruţ era trupeş. Burta lui abia încăpea în faţa biroului. Adică ajungea anevoie cu braţul lui scurt pînă la călimară cînd muia în ea peniţa. Şi trebuia s-o moaie mereu, căci războiul pe hîrtie cu zeii şi cu lumea nu se mai isprăvea.

— Dracu să-l ia de război, mama lui ! aşa spunea jandarmul Petruţ.

Aşadar şi vocabularul îi era războinic. Era şi înflorat, la caz de nevoie, şi înverzit, căci îi plăceau florile. Şi, ca dovadă, oamenii lui, un caporal, un fruntaş şi doi fără grad nu trebuiau să-i cureţe numai armele, ci şi grădina de legume, rondul de flori, ogorul de porumb şi cel de cartofi. Fiind duminică, oamenii erau liberi, în afara omului de serviciu care plivea nalbele de lîngă cerdac şi dădu drumul vizitatorilor în birou. Dar nu-i însoţi înăuntru. Ştia că jandarmului nu-i plăcea să fie deranjat. Cînd era deranjat Petruţ se simţea ca la trîntă şi folosea cuvinte ca nişte lovituri de pumn sau ca nişte proiectile. Ştia să-l folosească şi liric. Nici chiar în timpul serviciului nu putea evita sentimentele. În el îşi găseau loc o grămadă de sentimente. În afară de asta un jandarm cunoaşte orice geambaş, orice geambaş cunoaşte cîte un jandarm. Ei ştiu că nu se pot lipsi unul de altul, după

cum păduchii nu se pot lipsi de vietatea pe care trăiesc. În sfîrşit se mai auzea şi că plutonierul era în preajma unei avansări, fiind liber postul şefului jandarmeriei din Moara, de cînd se pensionase predecesorul, fostul şef al lui Petruţ care îi ţinea acum locul. Prin urmare era de prevăzut că vor fi şi mai apropiaţi şi, chiar dacă brînza era pe bani, totuşi o prietenie adevărată era de nepreţuit.

Paraschiv şi Iacov bătură la uşă, intrară.

Bună ziua — bună ziua, ar fi putut începe convorbirea între patru ochi. Şase ochi într-o duminică fără serviciu sînt un deranj. Deranjul poate fi înlăturat printr-o atitudine războinică. La uşă, Paraschiv pocni din cîlcîie.

— Să trăiţi, don' majur. — Pe un jandarm al jandarmeriei regale aşa trebuia să-l saluţi.

— Pe loc repaos, rupt. Cu ce veniţi ? Sper că nu-i nimica rău. Petruţ zîmbea fără chef.

Paraschiv îl prezentă pe vărul său primar : victima nevinovată a unei tranzacţii necinstite. Un orfan minor. Poftim. Din această situaţie a căutat să tragă foloase Anton, bulibaşa, încîntîndu-l pe Iacov să-i cumpere jalnica mîrţoagă de colo, de afară. Prin urmare necinstit. La sărăcia lui, fiecare leu era o avere pentru bietul băiat. Vînzarea trebuia anulată, după cum spunea legea. Pe don' majur îl rugau numai să-i sprijine. Va să zică autoritatea publică. Termenul legal încă nu trecuse. Binevoiţi vă rog — o privire prin fereastră.

Jandarmul îşi rostogoli melancolic ochii albaştri spre bietul orfan minor.

— Băiete, băiete — spuse clătinîndu-şi capul. Ce-ai făcut. Ţţ-ţţ-ţţ. Devenise liric.

Apoi privi drept înaintea sa. Închise ochii. Păru că adoarme. Spuse, nu prea desluşit :

— Prin urmare Anton. Bulibaşa. (Pauză.) Mama lui de bandit. Vorbea înflorat.

Brusc deschise ochii, îi apăru o cută pe frunte, gîfîia :

— O să-l citäm. Îi arătăm legea. Îl lămurim. — De pe peretele din stînga luă dintr-o mişcare cravaşa, o aşează lîngă el. Totodată săltă pe scaunul care trosni.

— Acum, imediat — strigă, se aprinse la faţă, Pavele, Pavele, strigă, apucă cravaşa cu dreapta şi bătu cu ea în masă. Explozia răscoli un teanc de hîrtii.

Pavel nu apăru. În locul lui se ivi în uşă o mierlă, atît de dulce grăia şi atît de negri îi priveau ochişorii, o făptură cu picioare subţirele cu perişorii negri cu pleoapele galbene.

— Petruţ — începu să spună, se opri, privi mirată vizitatorii. Mai întîi pe Paraschiv, ursuză, cu toate că el se înclină politicos. Apoi, vizibil încîntată de vederea orfanului, care se lipea ruşinat de perete jucîndu-şi rolul de minor. Pe urmă mierla cîntă ca şi cum vorbele ei s-ar fi adresat orfanului :

— Petruţ, dragul meu, vino puţin afară, iubitule. Rada e aici. Ceva foarte important, aşa spune. De ce stau domnii în picioare ? Vă rog luaţi loc. Îi împinse bietului băieţaş un scaun.

Jandarmul îşi rostologea ochii, urmărea fiecare mişcare a ei, apoi se sculă cu un trosnet, o luă pe mierlă de o aripioară şi spuse răstit :

— Haida ! Era categoric şi încă atît de tare încît nu îngăduia nici o contrazicere. Către orfan şi către tutore spuse :

— Aşteptaţi o clipă. Vorbea mai mult decît înflorat. Căci se întoarse atît de tîrziu încît tot atît de bine s-ar fi putut să nu mai vină deloc, fiindcă Paraschiv ştia totul în momentul cînd se închise uşa. Cine cunoaşte toate alifiile cu care poate fi uns cineva miroase despre ce e vorba chiar prin uşile închise.

— Al dracului să fiu — îi spuse lui Iacov, dacă Rada nu vine trimisă de Anton. Fii atent, acum ne vinde de parcă am fi o pereche de boi. Să mă scuipi în obraz dacă nu-i adevărat.

La început acest lucru nu-i intra în cap lui Iacov. Dar timpul îl făcu să înţeleagă singur, fără să mai fie nevoie să-i explice Paraschiv cum stăteau lucrurile. Iar acum îşi aminti Iacov şi de frumoasa în straie verzulii care voise să-i ghicească viitorul. Acum îi părea rău că n-o ascultase. N-ar fi fost mai bine să afle cît cîntăreau merele verzulii ?

Paraschiv avea întru totul dreptate. Cînd apăru din nou jandarmul, mai întîi îl privi lung pe Iacov clătinînd din cap.

— Băiete, băiete, băiete ! — suspină compătimitor, pe urmă dădu iar din cap. Apoi îşi răscoli toate hîrtiile războinice de pe birou, găsi pînă la sfîrşit o carte soioasă, groasă, aproape ferfeniţă, îşi umezi degetul mare, o răsfoi de la sfîrşit către început, îşi linse degetul mare, răsfoi, căută,

răsfoi mai departe, citi cu arătătorul şi, mişcîndu-şi mut buzele, ca şi cum ar fi mormăit rugăciuni, căută, răsfoi, linse, citi, clătină capul, dădu din cap, gemu :

— Băiete, băiete, băiete.

Prin fereastra de după colţ se auzea cum foşneşte Spurcata şi cum măcăie raţele. Era cel mai important lucru din toate cîte se întîmplau în lume în momentul de faţă. Pînă şi don' Petruţ înclină capul într-o parte, îşi rostogoli ochii şi ascultă. Dar acum era linişte desăvîrşită şi nu se mai auzea decît cum foşneşte timpul. În sfîrşit un cal, afară la căruţa lui Paraschiv, făcu să sune clopoţelul, o dată şi foarte clar, aşa : cling-lingling, tropăi tare cu piciorul din spate şi totodată jandarmul închise cartea pocnind-o.

— Aveţi dreptate —spuse el, ridică un deget, strîmbă din colţul gurii, se scărpină şi-l privi pe Paraschiv. Legea e de partea voastră. Îşi vîrî degetul sub guler şi-l plimbă în jurul gîtului.

— Puteţi da înapoi calul. Scoase degetul, îl ridică şi strigă, înălţîndu-şi sprîncenele : — Mă-nţelegi, geambaşule... voi ! Degetul lovi de sus în jos pe carte : — Aici scrie clar : legea nu mă împuterniceşte să intervin. Degetul se ridică din nou. Era scurt şi gros. Dar se pricepea să-şi dea atît de multă importanţă de parcă ar fi fost lung şi subţire şi s-ar fi putut îndoi ca un cîrlig pe neaşteptate. Trebuie să rezolvi asta prin bună înţelegere cu vînzătorul. Arătătorul dispăru, în schimb li se întindea o mînă grasă şi rotunjoară, netedă ca o tavă, părea că le oferă soluţia. Ce dracu' ! Doar sînteţi oameni deştepţi, ştiţi voi cum să suciţi lucrurile, aţi mai scos-o voi la capăt şi cu altele, mai complicate. Totodată le făcea cu ochiul.

— Şi dacă vînzătorul nu vrea ? — întrebă Paraschiv. Rămîne păgubit bietul copil orfan ? Cine îi apără drepturile, dacă nu autorităţile ?

— Văd că ai grijă tu — zîmbi Petruţ. În nici un caz legea nu prevede s-o fac eu. Basta. Vînzătorul trebuie să-şi ia calul înapoi în cazul în care cumpărătorul nu vrea să-l păstreze. Se înroşi la faţă. Mama mă-si. Cravaşa lovi şuierînd masa. Gata. Se ridică.

— Şi dacă vînzătorul nu vrea ?

— Trebuie să vrea — tună Petruţ brusc.

— Şi dacă tousi nu vrea ?

— Atunci... nu vrea şi gata. Ce, eşti tîmpit ? Maria mă-ti, nu-nţelegi ?

— Ba da... — spuse Paraschiv şi în ochii săi licări doar o luminiţă mică, mititică. Un zîmbet tresări pe lîngă colţul drept al gurii, vîrful mustăţii oscilă ca un arătător :

— 'ţeles, don' majur.

— Hristosul lui, fire-ar afurisit cu toţi sfinţii azi şi mîine de bandit — turui Petruţ tot versetul, ridică din umeri şi încheie cu părere de rău : — Dar legea, vezi şi tu, nu-mi permite...

Astfel li se arăta că acum ei trebuie să plece, poate chiar mai rău decît atît. Dar mai răul era de fapt mai bine.

Aşadar la cîrciumă. Privind lucrurile cum trebuie, erau trimişi acolo în mod oficial. Faptul că vînzătorul se găsea şi el acum acolo era şi mai favorabil, deşi nu era vina lor. Curaj, curaj, găină, că te tai. Iacove, trage-ţi nădragii în sus.

La cîrciumă abia dacă se mai găsea loc pentru cei doi veri să se aşeze la o masă şi să ia o gustărică. Se aflase ce urmăreau. Gustărica era doar un pretext. Un *pertest*. Cine nu ştia ? Deşi necesar. Textual, o gustărică înseamnă a gusta din ceva. Mai exact a gusta puţin din ceva. Înţelegem lucrurile exact, dar nu textual. Puţin, adică o îmbucătură dintr-una, o îmbucătură dintr-alta. De pildă, o îmbucătură de brînză, o îmbucătură de afumătură. Dar nu brînză şi afumătură pur şi simplu. Ci brînză de un fel şi brînză de alt fel, prin urmare de oaie şi de capră, dar fiecare separat, afumătură de un fel şi de alt fel, de pildă de porc şi salam, tot fiecare separat, alături măsline (negre) şi slăninuţă. De pîine şi sare nici nu mai vorbim — altfel ce ne-am face cu obiceiul pămîntului, Toate acestea, după cum am spus, tăiate în dumicate potrivite, fiecare înfipt pe cîte o scobitoare şi servite cu o pată de muştar pe o farfurie întinsă nu prea mică. Şi ceva udătură. O litruţă de băutură, limpede sau uşor tulbure, pe nume ţuică, dar, cu cît e mai limpede, cu atît e mai bună, într-o sticluţă frumuşică, o măsură ca de farmacie. Aromitor e conţinutul, ca mirodenia tuturor mirodeniilor. Totalul preparatelor, uscăturile şi udătura, ca regim potrivit pentru bărbaţii puternici şi pentru cei ce vor deveni astfel. Doza poate fi repetată după dorinţă, în întregime sau în parte — poate fi repetată ca un experiment în vederea confirmării unor

ipoteze ştiinţifice. La nevoie o mică încăierare folosind şi cuţitele, precum şi tutun tare, toate inclusiv, după dorinţă.

În cazul de faţă, după cum se ştie, era vorba de un cal. De un cal frumos. Însă care nu era bun. Adică despre rezolvarea unei întreceri vechi şi veşnic nerezolvată : care pe care. Interesant, nu-i aşa ? Prin urmare Anton pentru ceea ce-i frumos, Paraschiv pentru cea ce-i bun la cal. La cai se pricepeau amîndoi. Erau în stare să-şi spună cuvîntul în tîrgul care urma să fie anulat.

Fireşte că un asemenea tîrg nu-şi are locul la tîrg. Un asemenea tîrg nu-şi are locul nici faţă de autorităţi, după cum declaraseră chiar ele. Cîntărind bine lucrurile, cîrciuma satului era locul potrivit pentru aşa ceva. Atît de potrivit de parcă cei interesaţi l-ar fi ales anume în acest scop. Prin urmare premisele erau favorabile, s-ar putea spune că erau create chiar de autorităţi însele. Cel mai ostil judecător nu putea susţine că s-au înţeles cu intenţia vădită, dar ascunsă, de a induce în eroare pe cineva — chiar dacă acel cineva n-ar fi fost de faţă, cum era cazul cu autorităţile — pretinzînd nişte împrejurări fictive. În general lucrurile nu se vedeau prea clar. De asta purtau de grijă pomii, volburele de sub cerdac, ferestrele mici. Cu bună ştiinţa autorităţilor.

În prima încăpere, unde se vindeau băuturile, abia dacă era loc să treci. Era doar un soi de tejghea cu sticle şi cu pahare, cu iz de poşircă şi cu fum de mahorcă. Două mese şi nimic mai mult. Aranjat în aşa fel încît să vii şi să pleci, să cumperi o tocilă, să bei în trecere o drojdie sau un şpriţ, să mai iei un cot de burlan, o sticlă de lampă, hîrtie de prins muşte. Aici se înghesuiau măscăricii, numai lăudăroşi în toată firea, un întreg contingent. Paraschiv apăru în prag, fu băgat imediat în seamă, se aşternu liniştea, i se deschise o cale de trecere spre camera de oaspeţi, strînşi unii lîngă alţii se înşirau oamenii din oastea lui Anton. Nu se vedea nimic altceva decît această cărare spre uşa a doua.

Verii duseră cîte un deget la marginea cozorocului şi se îndreptară către încăperea alăturată. Acolo încolţiră adversarul. Şedea în colţul din stînga al camerei, în faţa uşii. În colţul din dreapta de lîngă uşă Paraschiv îi puse pe oameni să se mai înghesuie ca să-i facă şi lui loc, şi se aşeză ochi în ochi cu Anton, adulmecă în toate părţile şi îi făcu semn lui Iacov să treacă în dreapta sa.

Atît de lin, se poate spune fără nici o vorbă, se desfăşoară lucrurile atunci cînd oamenii au unii faţă de alţii respectul cuvenit. Băieţii de aici păreau oameni mai şlefuiţi. Veni şi cîrciumarul, se numea Prepeliţă, se înclină, se arătă bucuros, zîmbi, ascultă, dădu din cap. În acelaşi timp îşi ştergea mîinile de şorţul plin de pete, curăţa masa, servea la masă, avea o pleoapă care îi atîrna moale în jos, totuşi nu arăta ca un adormit, ci era de faţă peste tot şi totuşi nu era nicăieri, sosi gustărica şi două sticluţe ca de farmacie, încă o gustărică şi încă două sticluţe ca de farmacie sosiră şi, cît ai zice peşte, ca şi cum nici n-ar fi fost. Încă niciodată nu decurseseră lucrurile atît de paşnic aici în cîrciumă. Un respect atît de mare şi mult nu se arătase încă nici unui oaspete. Chiar dacă nu era o tăcere completă, totuşi nu se auzea mai mult decît un murmur, cu toate că cele douăsprezece mese erau pline ochi. Printre cele două mese din mijloc Paraschiv îl putea privi drept în faţă. Anton şedea calm, îşi bea sticla, se lăsa distrat, rîdea cu dinţii lucii, nu spunea nimic, îşi purta ochii peste tot şi lăsa pe fiecare să se distreze în voie.

Cînd i se aduse gustărica, Paraschiv trase scobitorile din fiecare dumicat, îşi scoase cuţitul, un cuţit cu lama lungă şi ascuţită, un fel de cuţit de vînătoare şi se folosi de el în chip de furculiţă. Nu se sinchisi că tinerii şlefuiţi schimbau priviri între ei, care, frînte şi oglindite de mai multe ori, zburau pînă la Anton în colţul din faţă. Trebuia să ai ochi foarte buni ca să observi acest lucru. Asemenea ochi foarte buni avea şi Paraschiv, îi avea în toate cele patru direcţii dintr-o dată, avea ochii în patru. Iacov era un visător. Iacov nu vedea nimic. Sau numai ceea ce nu exista.

Paraschiv îşi linse cuţitul şi îl şterse, apoi îl vîrî la loc. În ceea ce îl privea pe el, putea începe. Îşi strînse mîinile pumn, le aşeză la dreapta şi la stînga pe masă, îl puse pe Iacov să facă acelaşi lucru şi îl privi provocator pe Anton. În acest moment izbucni cîntecul. Un cîntec zgomotos. Un cîntec sălbatic. Un cîntec care înecă pur şi simplu cea mai cumplită înjurătură a lui Paraschiv. Paraschiv era în mod vădit un om fără dar pentru muzică, mîncăcios, cu care nu te puteai înţelege. Cîntarea nu-l bucura ca pe alţi oameni, ca pe Iacov de pildă, care îşi aplecase capul într-o parte, închisese ochii, deschisese pumnii, asculta şi zîmbea. Deşi nu putea înţelege nici un cuvînt din textul barbar. Cîntecul mai avea

şi nenumărate strofe. Cine poate sta locului şi asculta ce nu-i e pe plac. Dar îi întărîta furia lui Paraschiv şi asta îi prindea bine. Îi trase lui Iacov un pumn în coaste şi-l îndemnă prin semne să ia o atitudine mai bărbătească, începu să se frămînte pe scaun, dar se stăpîni numaidecît, căci îşi dădu seama că nu făcea decît să înteţească veselia cîntăreţilor. Strînse din dinţi atît de tare încît se vedea cum îi joacă muşchii fălcilor. Îi tresărea mustaţa iar sprîncenele îi erau teribil de încruntate. Nici un tîlhar nu văzuse vreodată o faţă mai înfricoşătoare, mai supărată şi mai ameninţătoare, dar cei de faţă nu făceau decît să se simtă tot mai bine. La ce naiba mai era muzica pe lume dacă nu ca o tulburare a liniştii şi ca prilej de supărare a publicului ? Pentru a le închide gura altora. Pentru a le zăpăci gîndurile. Pentru a-i sili să facă mişcări necugetate şi a-şi păstra sie aparenţa de nevinovăţie.

Deodată cîntecul se întrerupse, dar scripcarul se şi afla lîngă Anton, corul tîlharilor începu cel de-al doilea cîntec, iar lovitura, cu pumnul în masă, a lui Paraschiv se pierdu, numai sticluţele de farmacie săltară în semn că totuşi te puteai înţelege dacă voiai. Făcură cîte o săritură, fără să se audă nimic, apoi se opriră imediat foarte speriate. Atunci Paraschiv se ridică, se duse în spatele casei, se uşură, veni în faţă, se mai uită la cai, îi adăpă pe fiecare în parte cu găleata, se întoarse, se aşeză şi geamurile tot mai zdrăngăneau. Între două strofe îşi drese glasul cu băgare de seamă. Atunci Anton încruntă doar fruntea, fără a-şi ridica ochii. Cîntecul continua, Anton părea iar bine dispus, neica Iacov o făcea pe fumătorul. Dai dom'le.

Se făcuse tîrziu cînd încheiară în sfîrşit. Poate că nu era decît o pauză neintenţionată, fiindcă plesnise o coardă la scripcă. Deci, haide, Paraschive ! Dar cum să înceapă ? Ar fi fost mai bine dacă ar fi început celălalt. Dar Anton nici nu se gîndea la aşa ceva. Se simţea în siguranţă, avea banii, Iacov avea iapa, nimănui nu-i lipsea nimic. Anton era mulţumit şi Paraschiv ştia asta. Paraschiv ştia atît de bine încît îi pierise îndrăzneala. Dar îl întărîta furia, deşi, fără îndrăzneală, era dezavantajat. Fără îndrăzneală oricine e dezavantajat. Dacă i-o iei, îi iei şi siguranţa. Nu mai ajută nici un fel de mînie. Caută să începi o gîlceavă dacă celălalt nu vrea. Da, dom'le.

Dar întreruperea trebuia folosită. Trebuia să se întîmple ceva.

Paraschiv sări în sus. Atît de brusc încît sticluţele de farmacie se răsturnară. Totodată Iacov scăpă ca la comandă o rîgîială zgomotoasă.

Anton zîmbi în doi peri :

— Ai spus ceva, Paraschive ?

— Eu n-am spus nimic. Doar văru-meu Iacov. Hei, vorbeş-te, Iacove.

Se făcuse linişte desăvîrşită. O sută de feţe tăiate în piatră cu bărbi ţepoase şi ochi mari negri se holbau nemişcate din semiîntuneric. Lumini mici ascuţite lucioase din ochi şi din plete unsuroase. Dinţi lucioşi strălucitori.

— Eu n-am spus nimic — strigă Iacov. Doar văru-meu ăsta, Paraschiv. Spune că iapa e şchioapă. Cică e bolnavă. Cică suferă de os mort.

— Ei şi ? — întrebă Anton.

— Cum ei şi ? — şuieră Paraschiv. Ochii lui scînteiau la fel de frumos. De un cal bolnav n-are nimeni nevoie. Ia-ţi iapa înapoi şi dă-ne banii.

— Ia auziţi, fraţilor, ce spune ! Spune că de un cal bolnav n-are nimeni nevoie, dar pe urmă spune să-l cumpăr eu.

— Nu să-l cumperi — spuse Paraschiv, ci să-l iei înapoi.

— Să-l iau, să-l cumpăr — totuna — spuse Anton. Ce, am îmbolnăvit-o eu ? Răspund eu pentru ce-aţi făcut voi între timp cu iapa ? Aşa poate veni oricine.

Anton vorbea foarte liniştit, aprope prietenos. Paraschiv răspunse neprietenos :

— Vrei să spui că iapa a fost sănătoasă ?

— Nu — spuse Anton şi rîse. Nu vreau să spun, ci chiar spun.

— Asta-i o minciună — strigă Paraschiv, ridică pumnul şi mustaţa îi tremură.

Anton se ridică.

— Fraţilor — strigă el.

Paraschiv strigă şi mai tare :

— Orice copil ştie că osul mort vine de la răceală. De aşa ceva nu se poate îmbolnăvi un cal cînd afară e cald.

— Ce, minte bulibaşa al vostru ? — strigă Anton.

Atunci izbucni hărmălaia.

Paraschiv vîrî degetele în gură şi scoase un şuierat mai pătrunzător decît toată gălăgia stîrnită.

— Ia calul înapoi dacă eşti negusotr cinstit — spuse Paraschiv. Iacove, dă-i hîrtiile.

— Fraţilor — strigă Anton şi îşi întinse braţele, ia auziţi, mă face pungaş.

— Uiuiuhuhuuu — urlă toată ceata. Cei mai tineri săriră în sus, prin uşă năvăleau cei din prima încăpere.

Paraschiv păşi dîrz în faţa lui Anton :

— Ia calul, dă banii, nimeni nu-i înşelat şi noi plecăm. Gata.

— Eu să... ? — rîse Anton cu blîndeţe. Gloaba asta bolnavă ? În halul ăsta ? Eşti nebun ?

— Vrei şi calul şi banii ? I-auzi, Iacove, nu-i e ruşine să ne jignească. Ne crede proşti.

— Eu, fiul mamei — strigă Anton şi îşi puse mîna pe pieptul gol, bulibaşa...

— Îl bag în mama mă-si — strigă Paraschiv, se plecă înainte, cicatricea sa fulgeră — şi se întoarse brusc. Un scaun se răsturnă şi-l lovi pe Paraschiv în fluierul piciorului. Numai o fată mare ar fi putut crede că nu fusese decît din întîmplare.

Paraschiv nu era fată mare şi nici nu zisese vreodată că ar fi. Era cinstit pînă în măduva oaselor. Aspru, dar cinstit. Ochi pentru ochi, calul pentru arginţi. Ridică încet scaunul şi i-l aruncă înapoi gîndacului care voia să se lege de el. Nu trebuie să zvîrli cu piatra. Faptul că gîndacul cel negricios era atît de neîndemînatic încît îşi ţinea capul tocmai în calea scaunului, mă rog, asta nu era vina lui Paraschiv. Orice duşman cinstit trebuia să recunoască. Dar cu oameni necinstiţi nici nu poţi sta de vorbă. Cu hoţi de cai. Cu ei trebuie să te porţi altfel.

— Zvîrle cu scaune în noi — strigă Anton, pe el, jos cu el !

Oare asta era cinstit ? Paraschiv nu zvîrlise în cineva, ci aruncase înapoi ceea ce scăpase cuiva. Nu scaune, ci un singur scaun. Un singur scăunel. Un scăunaş obişnuit fără spetează şi cu patru picioare. Un biet taburet. Dar aşa se exagerează faptele.

Ce putea fi mai firesc la asemenea oameni decît să caute să-i taie lui Paraschiv drumul spre uşă ? Ce era mai firesc

decît ca el să prevadă aceasta şi să fie destul de sprinten ca să fugă ? Învîrtindu-se în jurul său ca un titirez, zbughind în cealaltă încăpere, peste cerdac, scările dintr-o singură săritură şi pe şosea cu iuţeala unui glonte. Sub cerul liber era în mai mare siguranţă. (După aceea ei au spus că l-au aruncat afară cît mai blînd cu putinţă şi fără să-i facă vreun rău, fiindcă el începuse tot scandalul.) Unul care voia să-l oprească din drum, pe scară, fu doborît în fugă şi-şi rupse un picior. Repede la capra căruţii. O singură mişcare a braţului. Ceva luci în mîna lui Paraschiv, ceva înfricoşător : arma căruţaşului. Arăta ca o bîtă obişnuită. Stînga-mprejur. Cu faţa la cîrciumă. Speteaza loitrei prinsă cu stînga, umerii sprijiniţi de scări. Căruţa e cea mai bună apărare în spate. Puţin lăsat pe vine. Bine înţepenit. Picioarele crăcănate sînt făcute pentru aşa ceva.

Chiar atunci ieşea Iacov cu o săritură lină prin fereastră, descriind un arc peste cerdac. Visătorii ştiu să zboare.

Se stîrni zarvă. Ceata se luă după el. Cu schelălăieli urlete ţipete fluierături trosnete pîrîituri. Cine se bătea acolo şi cu cine ? În tabăra proprie. De mirare. Sticle pahare scaune bănci mese. Zburau se spărgeau se răsturnau. Cu ocazia asta încheiau şi alte socoteli încă nerezolvate. E drept că acestea nu-l priveau pe Paraschiv. N-avea importanţă. Fiecare ştia că Paraschiv nu era meschin. Geamuri. O cercevea se sfărîmă. O gură neagră scuipă dinţi albi în şosea. Şi o pată roşie cleioasă. Duşmanul se apropia, se rostogolea se tîra colcăia mişuna cu mii de picioare, se răsfira, cuprindea şoseaua, împresura căruţa, îi înconjura pe apărători, căuta să-i atace pe la spate.

Paraschiv îi făcu semn visătorului de Iacov să treacă în partea din spate. Ce-i sigur e sigur. Atît de mici nu mai fuseseră niciodată ochii săi de *espert*. Împunsături de ac ascuţite şi sprintene. Cicatricea lui atît de roşie, mustăţile lui mai mari ca niciodată.

Paraschiv stătea ghemuit. Ca o broască. Spinarea scobită. Fundul împins în afară. Picioarele îndoite gata de salt. Sărea. Trăgea lovituri ca şi cum ar fi mînuit coasa. Sau ciocanul. Unele capete neacoperite sunau ca nişte ghivece de flori sparte. Uimitor, duşmanii cădeau ca muştele, cîte şapte dintr-o singură lovitură. Beţie. Plăcere roşie fierbinte. Să lo-

veşti să snopeşti să nimereşti să dobori : arde-l ! Explozii de şrapnele. Bubuituri de tunet. Răbufneli. Şuierături. Flacări. Fiecare lovitură în plin sfîntă măciucă !

Măciucă ?

Ce-i o măciucă ? O bîtă oarecare. Dintr-un gard oarecare al unei grădini de zarzavat oarecare. De la marginea drumului sau a pădurii. Doi coţi de cenuşă nearsă. O coadă de măturâ sau de furcă de gunoi, bine netezită. Toate astea, da şi nu. Dar tot atît de bună ca o vioară în mîna unui pietrar.

O floretă în mîna unui spadasin, un condei în mîna unui zeflemist nu erau nimic faţă de măciucă în mîna lui Paraschiv. În mîna lui Paraschiv ea devenea cu adevărat o baghetă magică. Fie că era ruptă din gard, crescută pe pajişte, cioplită dintr-un butuc sau sculptată în fildeş. Regele broaştelor nici nu avea nevoie să sară de fiecare dată. Era destul să se ridice. Să atingă cu bagheta magică. Sau chiar numai să arate, ca profesorul la şcoală : Tudecolo, iar elevul se ridica în picioare. Dar bagheta lui magică îi dobora pe băieţi de îndată ce-i atingea — uşurel, uşurel.

În felul acesta nu mai văzuse Iacov pe nimeni bătîndu-se. Îşi amintea de încăierări, de răfuieli între vlăjgani. Hărţuieli pentru nimic. În cel mai bun caz pentru o fată. Dar aici se aflau bărbaţi voinici, floarea unei oşti tinere, o şatră întreagă. Pletoşi, bărboşi, sîrmoşi. Cu ochi a căror privire era îndeajuns ca să ameţească. Ochi mari, ochi negri, ochi rotunzi. Bile negre plutind prin albul lăptos. Albăstriu. Ca dinţii de fiară. Licărind. Scînteind. Pîlpîind. Se ridicau împotriva unuia care se bătea pentru dreptatea altuia, nu pentru folosul lui propriu. Se apropiau în valuri spumegînd urlînd, scormoneau împingeau învîrtejeau se tîrau mişunau rodeau ca sub pămînt, Iacov nu avea destui ochi, destule mîini, nu era în stare să-şi dea seama destul, să se apere, să se ferească. Deşi îşi făcea partea sa de treabă. Slavă domnului, lui îi reveneau doar peştii mai mici. În primul rînd pe cei mari nu i-ar fi putut înghiţi. Să-i acoperi spatele lui Paraschiv nu era o treabă uşoară. Pumnii în cap, mîngîierile şfichiuitoare, mamă-mamă, atît nu încasase încă niciodată. Firească că era în dezavantaj, n-avea nici o baghetă magică, nici o furcă pentru gunoi, nici o codirişcă, nimic. Abia dacă

avea aer îndeajuns ca să respire. Mîinile îl usturau, ochiul îi era umflat, mare cît lumea şi tot atît de gros, iar lumea era roşie. Iacov voia să sară pe căruţă şi să se apere de sus cu cizmele, dar cînd se întorcea cu spatele, băieţii îi cărau picioare în fund. Numai cu pumnii nu poţi face mare lucru cînd se năpustesc alţii cu sutele asupra ta din toate părţile ca braţele unei caracatiţe. Doar atît cît să nu fi înfrînt, deşi te baţi cum nu se mai bătuse Iacov niciodată, nu dom'le.

Anton nu stătea chiar în focul luptei. Nu stătea însă nici prea departe. Foarte aproape de Paraschiv nici nu putea ajunge cineva. De asta avea grijă bagheta magică. În jurul lui Paraschiv rămînea loc liber. Asta era deosebirea dintre el şi Iacov, care nu putea decît să lovească cu picioarele şi în acelaşi timp trebuia să bage de seamă ca nu cumva zăvozii dibaci să nu-l apuce de picioare, să nu-l răstoarne şi să nu-i scoată cizmele. Aşa că el îi lovea pe duşmani cu cizmele la fluierul piciorului, în burtă, unul cădea, se zvîrcolea prin praf, Iacov îl ridica, îl zvîrlea în picioarele celorlalţi ca să cadă peste el. Deodată fulgerară cuţitele.

Atunci interveni Anton. Cu aceeaşi linişte cu care le făcea pe toate îndreptă bătălia în altă direcţie. Era formidabil calmul cu care izbutea să-şi stăpînească gîndacii în loc să lupte el însuşi : îi domina de la înălţime ca un comandant de oşti. Cu privirile şi degetele îi îmboldea, le arăta punctele slabe — iar ei se aruncau în primejdie unul după altul. El îşi dăduse seama că astfel nu se rezolva nimic. Atunci fluieră, făcu un semn luptătorilor din dreptul lui Iacov să treacă lîngă el şi le arătă fără un cuvînt grămada de pietriş din dreptul marginii mai înalte a şanţului. În fundul şanţului se tăvăleau cei atinşi de bagheta magică, cu capetele umflate, mereu alţii se rostogoleau peste ei şi-i acopereau. Cu plete bărbi zdrenţe burţi funduri. Se tîrau, mişunau ca viermii, se ghemuiau, gemeau icneau gîfîiau. Haha.

Sorţii luptei s-au hotărît fulgerător. Un cuţit zbură, iar lui Paraschiv începu să-i sîngere obrazul. Îşi trecu palma peste faţă, îşi privi mîna, nu înţelese nimic sau nu se sinchisi de nimic. Ploaia de pietre se pornise. Ce fel de farmece ştii să faci cînd plouă astfel, Paraschive ? Răspunsul îl dădură caii. În timpul încăierării tropăiau nervoşi, nechezau, dădeau din coadă, se mişcau în ham, ba înainte ba

înapoi. Dar stăteau pe loc. Atacul nou îi cuprindea şi pe ei. S-au ridicat în două picioare, au sforăit, au azvîrlit din picioare, s-au săltat dintr-o singură mişcare : un nechezat puternic sunet de fanfară cu tobe şi trompete şi au luat-o din loc, goneau ca vîntul, şoseaua satului era un vîrtej de fum, de pulbere, săreau scîntei, o smucitură fu cît pe-aci să smulgă capul Domniţei, care era legată de căruţă, dar imediat fu tîrîtă şi ea în fugă, cu urechile date pe spate, cu coada ridicată drept în sus, cu picioarele foarte înalte, ca şi cum ar fi păşit peste cioburi de sticlă. Dintr-un singur salt, Paraschiv fu pe căruţă, Iacov alergă în urma ei, se rostogoli pe scări, Paraschiv îi vîrî hăţurile în mînă. „Hai", se întoarse către cei cîţiva urmăritori care voiau să se ia alergînd la întrecere cu caii şi îi scuti de osteneală prin cîteva atingeri cu bagheta magică. Fluierături, ţipete, pietre zvîrlite, crengi biciuitoare — şi duşi au fost.

Asta înseamnă că dacă totul s-ar fi petrecut în mod firesc, ei ar fi fost de fapt într-o capcană. E drept că se îndepărtau cu mare iuţeală de împresurarea copleşitoare a duşmanilor, dar se îndreptau către a doua, apropiindu-se de şatră. Pentru o minte limpede nu putea fi neclar ce însemna asta. Încă şi mai rău : acolo în faţă, la strungă, în desişul de dincolo de pod, trebuia să fie o capcană — sau altfel Anton nu era un adevărat comandant. Şi atunci n-ar fi meritat să fie căpetenia colectivităţii. În apărarea lui s-ar fi putut aduce faptul că nu putuse prevedea că însuşi Paraschiv va apare cu Domniţa lui Iacov şi că se va purta astfel faţă de căpetenie. În tot cazul, motivele de îngrijorare erau destul de multe şi de toate soiurile.

Suspect era că în şatră nu se vedeau decît femei, copii şi cîini. Evident că abia la strungă urma ca biruitorii să fie opriţi, împinşi înapoi şi prinşi într-un cleşte ucigaş. Se putea uşor închipui : din faţă de jos din spate ataca avangarda şi ariergarda care grăbea dinspre sat din stînga se arunca şatra asupra celor urmăriţi iar întreaga forţă împingea pur şi simplu oamenii şi caii jos pe povîrnişul stîncilor zvîrlindu-i în apele Spurcatei. Cu degetul mic şi tot se putea face atîta lucru. Şi ar fi fost buni dispăruţi.

Aşa că Paraschiv îi zorea şi mai furtunos pe murgi, fără a se mai uita nici în dreapta, nici în stînga.

Iar el, pe jumătate ridicat, se legăna în genunchi şi peste capetele cailor rotea ritmic biciul, pocnea din el, şfichiuia. Cu gîturile întinse, cu capetele plecate într-o parte, cu ochii încercănaţi de roşu, holbîndu-se şi ieşind din orbite ca globurile, cu tendoanele şi cu hamurile încordate, cu dinţii rînjiţi zburau trăpaşii, se poticnea Domniţa chinuită de sfoară, nu mai era nimic de făcut.

La marginea şoselei stăteau femeile, scuipau în calea lor, îşi ridicau fustele, făceau gesturi de ruşine, strigau, fluierau, copiii răcneau, zvîrleau cu bălegar, îşi arătau fundul gol, cîinii lătrau în urma căruţei — era suspect, foarte suspect că nu se arunca nici o piatră, era suspect sau... era doar firesc sau poate că totul nu era decît o glumă...

Paraschiv şi Iacov treceau în revistă parada, o căutătură din coada ochiului era de-ajuns, se lăsau ocărîţi şi lăsau lumea să se zgîiască la ei, socotind că toate astea n-au prea mare însemnătate. Mult zgomot, nimic altceva. O distracţie pentru ţigănci, un ciuhai nemaipomenit, o ameninţare închipuită cu monştri. Dar lăsau căruţa să treacă.

Jos, trecînd prin strungă — nimic. Dincolo de pod — nimic. Umbra pomilor îi aştepta nemişcată, tăcută, străbătută de soare, presărată de plutirea firicelelor de praf. Grinzile podului : zăngănitul, tropăitul, larma obişnuită — nimic. Şoseaua în soare : luminoasă, deschisă, liberă... Era limpede că Anton nu prevăzuse venirea lor.

Peste pădurice, dincolo de ieşirea din strungă, un nor de praf se lăsa ca o perdea.

Acum caii puteau alerga ceva mai domol. La o cotitură a Spurcatei căruţa ajunse la un loc ferit. Am oprit. Paraschiv şi-a spălat sîngele de pe faţă. Şi atunci au văzut cum cuţitul nimerise exact în vechea rană. Pe obrazul drept sub ochi. Arăta fioros. Frunze răcoroase de lobodă, o batistă umedă, una uscată legată în jurul capului, înnodată îndărătul urechii : arăta înfricoşător. Au lăsat caii să bea, trăgîndu-şi în acelaşi timp răsuflarea — crucile, mama mă-si şi pomenirea lor — apoi o luară din loc.

Cîtva timp totul merse bine. Începuseră o discuţie serioasă. Din nou despre vise.

— Nu — spuse Paraschiv trăgînd concluzia, visele mele nu-mi dau niciodată de furcă. Numai ale tale. Caii se opriseră, Paraschiv coborî. Erau în faţa cîrciumii din Iabeni.

Cînd se urcară din nou, lucrurile nu stăteau mai bine.

— Ce e cel mai rău — spuse Iacov şi înghiţi, e că niciodată nu scapi de astfel de vise. Scaieţii nu sînt nimic prin comparaţie, poţi face orice. Dintr-o dată şopti ca şi cum ar fi dezvăluit o taină pe care nici caii nu trebuiau să o audă : — Dar poate că nici nu vrem să scăpăm de ele.

Atunci căruţa se smuci brusc. Un ţipăt ca de schingiuit. Căruţa se opri în loc. Verii priveau speriaţi în jur. Nu ştiau de unde venea ţipătul. Era în locul unde şoseaua veche cotea ca să ocolească spre dreapta şi unde începea drumul mai scurt spre podul nou.

Pe urmă au văzut. Domniţa zăcea pe jos. Toată greutatea ei atîrna neînsufleţită de codîrla căruţei şi ţinea frînă. Paraschiv îl privi pe Iacov. Iacov era pămîntiu la faţă. Iacov îl privi pe Paraschiv.

Ce era asta ? Oare era cu putinţă ca un cal să se prăbuşească dintr-o dată ? Să se prăbuşească dintr-o dată, pe o şosea netedă, ca un...

— Măi Paraschive — rînji Iacov, ăia din Iabeni ne-au îmbătat-o pe Domniţa.

— Prostii — mîrîi Paraschiv. Parcă poţi şti ? De clătinat se cam clătina ea.

Au coborît, s-au dus lîngă iapă, s-au învîrtit pe lîngă ea, au privit-o. S-au scărpinat.

Domniţa zăcea pe partea dreaptă, cu gîtul prins în frînghie, cu capul tras în sus, îşi rînjea dinţii, limba îi atîrna, tremura din tot trupul, zvîrlea din picioare.

— Paraschive — spuse Iacov acoperindu-şi gura cu mîna, îşi rîde de noi.

Paraschiv se mînie.

— Cum poţi spune că rîde cînd ea plînge.

— N-ai mai văzut — întrebă Iacov, pe nimeni să plîngă de bucurie ?

— S-ar putea să ai dreptate — spuse Paraschiv.

Împingînd, lovind, ridicînd şi gemînd au pus-o pe Domniţa pe picioare. O muncă foarte grea. Fără bagheta magică n-ar fi izbutit. Cînd fu în picioare, erau năduşiţi cu toţii. Mai ales Domniţa era udă şi se vedea că e zdruncinată rău. Spuma îi picura din gură şi coada îi atîrna jalnic. Uneori pielea îi tresărea învălmăşind toate desenele rotate de pe ea. Dar strălucirea le pierise. Iacov luă o pătură

şi uscă bine iapa. Urechile ei frumoase nu mai jucau. Ochii îi erau tulburi. Capul îi atîrna mult în jos. Genunchii îndoiţi, tremurînd, chişiţa umflată ca glezna unuia atins de hidropizie.

— Da, iubito — hohoti Iacov, aşa e, nu-i nimic de făcut. Îmbrăţişă iapa. Tot trebuie să ajungem acasă. Ia-ţi inima în dinţi şi strînge-i tare. O bătu uşor pe gît şi o sărută.

Aceasta se petrecea în locul în care se desprindea vechiul drum, între Iabeni şi Moara, dar Iabeni era mai aproape. Aşa că s-au mai întors o dată la Iabeni, i-au atîrnat iepii traista cu ovăz de gît şi voiau să-i îngăduie un timp de odihnă, ar fi vrut s-o şi adape. Dar ea nu voia să mănînce şi să bea.

— Şi de asta să nu bem nici noi ? Ei, asta-i ! — îşi dădu cu părerea Paraschiv.

— Noi ? — întrebă Iacov. Da' ce, a murit ? Şi oare nu se bea şi la praznicul de înmormîntare ?

Cînd au ieşit, şi-au continuat drumul cu şi mai multă luare aminte. Atît de atent încît căruţa nu se lovea de pietrele de pe marginea drumului. Astfel au ajuns la locul unde vechea cotitură revine la drumul cel nou. Aci opriră a doua oară. Domniţa trase căruţa înapoi, zăcea pe jos, îşi întindea gîtul, îşi arăta dinţii, gingiile, limba şi ţipa către ceruri.

— Omule, Iacove — spuse Paraschiv, acu — i acu, şi-l privi.

Iacov arăta ca un perete văruit de curînd. Iacov îl privea pe Paraschiv.

Pe urmă Iacov sări din căruţă. Foarte uşor, dintr-un singur salt. Puse mîna pe bagheta magică, se repezi la Domniţa, strînse din dinţi atît de tare încît Paraschiv îi auzi scrîşnind şi atinse capul Domniţei. Aşa cum îl văzuse pe Paraschiv, leul, atingînd capetele inamicilor cînd se bătea pentru viaţa sa.

Nimeri bine. Cu ochii închişi. Auzi cum trosneşte. Mai tîrziu, ori de cîte ori îşi amintea, auzea cum trosneşte căpăţîna lui.

Domniţa fu mai înţeleaptă. Cedă renunţînd. Fără vreun sunet. Ochii i s-au stins, capul i-a căzut la pămînt. Cu cele patru picioare ţepene, întinse departe de trup, rămase moartă pe loc.

Iacov holbă ochii. Încremenit. O clipă se zgîi la victimă. Apoi îşi smulse cuţitul din buzunar, desfăcu lama, tăie cu o mişcare brutală limba şi coada, le zvîrli în căruţă.

— Ce faci, Iacove ? — strigă Paraschiv.

— Le duc mamei — scrîşni el.

— Mamei tale ?

— Să aibă şi ea ceva de-aici — spuse şi o dezlegă de căruţă pe Domniţa.

— De unde ?

— Fiindcă ea m-a făcut.

Cînd porniră mai departe, visul pîngărit al lui Iacov rămase în urma lor, întins pe drum, cu ochii mari, miraţi.

Huiduma din pădure

Copiii văduvei Saftu se numeau Spiridon, Remus şi Pompiliu. Aveau vreo nouă, unsprezece şi treisprezece ani. Iar văduva, Raveica, vreo treizeci. Toţi chipeşi, voinici, sănătoşi ca ridichile de iarnă. Aspri şi totuşi blînzi. Cine-l cunoscuse pe tatăl lor, îl revedea în fiecare din băieţi. Cine n-o cunoştea decît pe mamă, o recunoştea şi în copii. Ochii negri, pielea neagră, părul negru. Dinţii albi ca zahărul, albul ochilor albăstrui, buzele ca fraga, coapte ca iubirea, neştiutoare. Ce ştia pădurea, ce ştia un berbec atunci cînd rămînea deodată încremenit locului, îşi dădea coarnele pe spate, privea departe spre Crai, îl oglindea în ochii săi rotunzi şi negri tiviţi cu roşu, privind supărat, supărat şi cu o furie bănuitoare, ca şi cum cineva i-ar fi pizmuit averea pe care o cuprindea dintr-o singură privire ca o oglindă, în timp ce albăstruiul ochilor începea să se tulbure roşindu-se, totul în el se tulbura şi se înfierbînta pînă în testicule — şi deodată sărea să se împerecheze, fără sălbăticie, fără violenţă — sărea să se împerecheze fiindcă mielul de lîngă el încă nu fusese supus vieţii pe care trebuia s-o poarte. La fel de lipsiţi de orice gînd rău şi de orice bănuială era şi privirea copiilor Saftu. Pleoapele lor negre-verzui nu aveau greutatea şi marginile îngroşate ale frumuseţii orientale, iar ochii nu aveau vălul negurilor din pustiu, nici croiala migdalată :

erau limpezi pînă în străfunduri. Fruntea sprincenele, nasul, strălucirea căutăturii, bărbia erau încă europene. Sau deveniseră. Sudice.

Ei înşişi nu ştiau asta. Părintele Chiriac spunea. El aşa citise multe şi avea şi poze pe care le arăta copiilor. Acolo fiecare dintre fraţi găsea dîrzenia celorlalţi doi precum şi semeţia de care nu-şi dădeau seama. Libertatea lor, firea lor deschisă, larg primitoare faţă de tot ce era pe lume. Arătate în imagini.

— Cu două mii de ani în urmă — spunea popa. Priviţi-i pe aceşti împăraţi şi soldaţi ai împăraţilor, spunea popa. He-hei, spunea popa. Dar ultimul lucru nu-l spunea decît Reveicăi, mamei : — Care din împăraţi a fost, maică ?

Era săracă văduva lui Saftu, toată Valea o ştia. Toată Valea ştia că trebuia să-şi trimită copiii la pădure. Care îi hrănea şi îi încălzea. În care mersese şi tatăl lor. Desigur că despre doborîtul arborilor încă nu putea fi vorba. Mergeau după uscături, după petece de scoarţă, după conuri de brad, după ghinde, după zmeură şi după hribi.

— De cînd s-a răsucit copacul — spunea Paraschiv şi făcea cu mîna dreaptă o mişcare ca şi cum ar fi înşurubat ceva.

Grădină n-avea Raveica, deci n-avea nici livadă, nici pămînt, nici vite, nici pădure. Dar avea cele două capre. Şi simbria zilnică. Şi coliba de pămînt de peste Spurcata. Şi cele cîteva tulpini de porumb din faţa casei, cele trei tulpini de floarea-soarelui. Şi cei trei băieţi. Băieţi frumoşi. Băieţi zdraveni. Băieţi vioi. Restul averii, Doamne Dumnezeule, nu aducea nimic. Raveica spăla la popa, prăşea cartofii, porumbul. Ajuta la culesul poamelor, hrănea cîteva găini, un purcel, îi trimitea pe copii să ajute. Peste tot unde se ivea cîte ceva. În munţi pentru mînatul turmelor la păscut. Pentru întorsul turmelor de la păscut. Primăvara, toamna. La însoţitul cailor la adăpat. Cel mai mare, Pompiliu, îl întovărăşea uneori pe Paraschiv în drumurile sale. Paraschiv avea ochi să vadă. Treizeci de ani, Doamne Dumnezeule, şi singură cu sănătatea trupului şi a simţurilor. Totul avea o limită. Doar sîntem oameni. Singură nu putea răzbi o femeie. Paraschiv trecea cîteodată pe acolo, înainte de a pleca spre oraş cu pietrişul pentru şantiere. Cu lemnele pentru fabrica de hîrtie. Cu fînul spre Ozana. Pompiliu în-

grijea tot atît de bine de cai ca și Raveica de băieți. El îi iubea iar ei îl iubeau. Va să zică băiatul se îngrijea de cai, Remus și Spiridon îl ajutau uneori pe popă la înmormîntări, duceau prapurii de Sfînta Maria Mare, de Sfînta Maria Mică, de Sfîntul Ion și de alte sărbători, țineau lumînările, cădelniţau cînd paracliserul sau dascălul erau beți, sau bolnavi (după cum spuneau ei), învățaseră să cînte litaniile. Dădeau o mînă de ajutor cînd se tăia porcul. Mă rog, porci mărunți, porci negri, porci cu picioarele lungi. Nu munții de osînză albă cu ochi albaștri, care se clătinau pe picioare, ca afară, la șes. Sau mînau pînă la măcelar cîte o vită cafenie, uneori cîte o bivoliță, care trebuia tăiată în grabă. Fiecare avea nevoie de cîte un mic ajutor. Întotdeauna. Treceau prin toate gospodăriile, aflau despre toate, erau totdeauna gata de treabă. Tot mai multă pe măsură ce creșteau.

Vara se duceau la pădure. Cînd nu era fîn de cosit, cînd nu se semăna, cînd nu se recolta. Cînd nimeni nu avea nevoie de vreun ajutor. Cunoșteau toate grădinile, toate povîrnișurile, toate rîpele din apropiere. Dar cînd vîntul nu dobora crengile, găseau toate locurile golite. Trebuiau să meargă mai departe, dincolo de Valea, să treacă creasta peste Vadu, tot mai sus în munte, urcîndu-se pe Crai. Așa credeau ei. În orice caz trebuiau să treacă de islazuri și de pășuni. Iar uneori se alegeau cu cîte ceva, alteori nu. Fragi merișoare măceșe smeură cireșe pădureţe mure afine. Ciuperci, bureți amărui, bureți șerpești, barba caprei, bureți galbeni, mînătărci, bureți domnești, ghebe. Prin livezi, poamele le erau chiar la îndemînă. În zonele unde vînau și recoltau ei nu le ieșeau în cale țiganilor din Moara Măriei, nici aceștia nu ieșeau în calea copiilor. *Vere, vere, mare-i grădina lui Dumnezeu, oleeu.* Încă nici nu cunoșteau această grădina de la un capăt la celălalt, adică de la Vadu pînă la Ozana. Ei cunoșteau Valea. Prin urmare o optime — dacă nu punem la socoteală muntele.

Cu cît se îndepărtau mai mult de Valea, cu atît lumea se făcea mai mare. Și cu atît mai străină. Cu cît se apropiau mai mult de munte, de Crai, cu atît acesta se îndepărta mai mult de ei, se înălța mai tare. Era un vis pe care-l visau cu ochi deschiși, în timpul zilei. Cu cît alergau mai repede, cu atît înaintau mai încet. Cu cît creșteau mai mult, cu atît înțelegeau mai puțin.

Porneau în sus printre Colţii Iepei. Nu la Gura Iepei. Aceasta era mult mai departe, atît de departe nici nu ajunseseră încă în Poiana. Colţii de stîncă se numeau astfel fiindcă aveau întocmai înfăţişarea unui uger de iapă. Şi erau atît de întunecaţi, atît de vineţi. Acolo în pădure se întrezăreau foioasele cu coniferele, apoi pădurea se afîna într-o limbă de molizi care lingea colţii de stîncă.

— Să mergem mai departe — spuse Pompiliu. Acolo în stînga, pe deal, sus, către gura văii şi să trecem dincolo. Acolo încep şi pereţii de stîncă.

Arăta, conducea cu mîna privirile fraţilor către creasta de stîncă atît de apropiată încît părea că o poţi atinge cu mîna şi care, ca un acoperiş avînd de-a lungul său două ape întîlnindu-se într-un unghi foarte ascuţit, se proptea cu capătul de jos de pădurea lor, apoi se ridica în pantă abruptă drept în sus unde se sprijinea de cer.

Craiul era mult mai mare şi mai primejdios, pădurile mult mai întinse miţoase încîlcite, cenuşii ca un ţap bătrîn, cald în propriul său iz sălbatic de ţarc şi putregai.

Totul ar fi putut merge mai departe la fel, mai departe de lume, mai aproape de lume, mai aproape de cer, mai departe de cer, mai adînc în prăpastie, mai deprins cu prăpastia. Însă pe un povîrniş străin. Fiecare din ei cu legătura sa de vreascuri în spinare. Aplecaţi sub povară. Departe după Vadu, dincolo de Vadu şi încă şi mai departe de Valea. Pe care nici n-o mai vedeau de aici, din direcţia opusă, îndărătul culmilor şi a ugerului de iapă (alb argintiu aici, în bătaia soarelui de amiază). Dintr-o dată s-au trezit pe neaşteptate în faţa unui grăsan. Stătuse ghemuit în spatele unei stînci, printre frunze de lobodă şi de ştevie sălbatică, piciorul şi creştetul stîncii îmbrăcaţi în muşchi. Inscripţii enigmatice pe stîncă, licheni hieroglifici. Acum omul se ridică în picioare. Strigă stai. Rîse. Şi se încruntă. Se încruntă aşa cum se încruntă de multe ori cei mari atunci cînd vor să-i sperie pe copii. Aşa, nici nu ştii cum. Cum izbutesc ei aşa ceva ? Doar au fost şi ei odată copii. Cum se face că nu-şi mai amintesc ? Arăta mieros şi acru. Ameninţător şi prietenos. El însuşi surprins, ca luat pe neaşteptate sau prins asupra faptului sau aşa ceva, şi totodată triumfător. Bătrîn şi tînăr. Ca un gnom al pădurii şi ca un popă fără barbă într-un singur om. Pompiliu a fost primul care a dat de el,

speriat s-a oprit pe loc, oprindu-şi pasul fără veste, în spatele lui pe cărarea caprelor Remus îi intră cu capul în spate, iar la rîndul lui fu lovit de micul Spiridon. Lovindu-se, fiecare din ei mai înaintă cu cîte o jumătate de pas. Apoi priviră.

Au văzut: era un om gras. Un om prietenos. Un om respingător de prietenos. Cămaşa cu mîneci lungi, de un alb murdar, pieptarul din piele de capră, cu perii spre interior, înfloriturile roase, aproape decolorate, cingătoarea bătută în alamă, pielea netăbăcită, cutele cămăşii încreţindu-se liber peste pantaloni, pielea netăbăcită, cutele cămăşii încredinţîndu-se liber peste pantaloni, cizmele tocite, tălpile bătute în cuie. În mînă, o nuia. Ba nu, un bici.

L-au privit. S-au privit. Muţi. O cută peste nas. Ochii ca boabele de porumb. Mari întunecaţi învăluiţi de spaimă. Buzele ca fraga strîns lipite. O cută în colţurile gurii. Priveau de jos în sus. Clipeau. Tăceau.

— Ce căutaţi aici, hei, mucoşilor ?

O întrebare de prisos. Vedea doar. Plesni din bici. Îşi dădu aere.

— Hei, nu ştiţi să vorbiţi ?

Îi răspundeau prin tăcere. Stăteau unul lîngă altul cît de aproape le îngăduiau legăturile din spate. Vreascurile trosneau scîrţîiau se frecau unele de altele. Era singurul lucru care se auzea în adierea aerului, în căldură, în lumina aproape fără umbre.

— Hei, cum vă cheamă, nu ştiţi să vorbiţi, ai cui sînteţi, de unde veniţi ?

— Ai Raveicăi Saftu din Valea — spuse Pompiliu. În silă. Păstrînd distanţă.

— He-hei — făcu omul. Se juca cu biciul. Ia te uită. Şi băieţi atît de frumuşei îmi trimite Raveica în pădure să-mi fure lemnele. Asta învăţaţi voi la şcoală ? Vă dă voie popa, părintele Chiriac ?

Vorbele erau spuse zîmbind. Popeşte. Băieţii zîmbeau şi ei. Se priveau ruşinoşi. De jos în sus. Pe sub gene negre. Cu obrajii minunat de rumeni, puţin umflaţi, cu buzele puţin împinse înainte. Maci încă neînfloriţi de tot. Braţele şi picioarele pietroase, goale sub pantalonii strîmţi şi sub cămaşa largă, tocită.

Dintr-o dată omul strigă :

— Jos lemnele.

Îşi rostogolea ochii, se umfla, creştea depăşindu-se pe sine. Ca şi cum ar fi ieşit aburi din el. Ca o arătare. Băieţii nu mai văzuseră niciodată vreo arătare.

Erau uimiţi. Se priveau unul pe altul.

— Jos, am spus — răcnea el. Ce vă uitaţi unul la altul ? Pocni din bici. Unu doi trei. Spre picioarele lor goale. Făcură un salt. Dacă o ştergeţi, vă reclam la brigadierul silvic. Şi vă duce la Petruţ. Îl ştiţi pe Petruţ, hai ? Vă arestează şi lemnele tot mi le daţi înapoi. Din Valea e mai departe decît de aici pînă la Vadu.

— Dacă ne iei aşa, nene... — spuse Pompiliu. Îşi răsfrînse buzele. Ochii îi scînteiau. Dar niciodată nimeni, nici chiar brigadierul silvic...

— Eu însă da — zeflemisi omul. Uite. Vă spun eu. Aici sînteţi în pădurea mea. Jos lemnele sau intraţi la pîrnaie.

— Dar...

— Nici un dar, măi romanule. Fără vorbă multă, că altfel... Din nou biciul şfichiui pe lîngă picioarele băieţilor. Apăru pe ele prima dîră roşie.

Se supuseră în silă.

— Dar ciupercile le iau cu mine — spuse Spiridon. Mai avea încă vocea foarte subţire.

— Asta s-o crezi tu — rînji huiduma. Veniţi cu mine. Şi îi mînă înainte cu biciul. Dacă fugiţi, acum mîine vin eu la voi — mîrîi. Să staţi frumos în jug.

Urcară într-o poiană. Sus pe culme era o cabană. Nici nouă, nici dărăpănată de tot.

— Vedeţi cabana asta ? — arătă omul spre ea cu biciul. O să desfaceţi o grindă după alta şi o să mi le duceţi dincolo, acolo... vedeţi ? Eu mă duc înainte. Hai, la treabă, să nu vă apuce noaptea, că pînă la Valea e departe.

Mai făcu o dată biciul să-i ciupească de picioare, se întoarse şi o luă în direcţie opusă, jos spre vale, pînă în fundul ei, de-a curmezişul ei şi în sus pe povîrnişul alăturat plin de tufişuri şi care era şi mai înalt. De data aceasta nu le dădu drumul decît după ce bătură calea de trei ori, dus-întors, şi-i puseră trei grinzi la picioare. Printre stînci mai înalte de un stat de om.

— Dar de mîncare ne dai ceva, nene? — întrebă Spiridon.

— Braconierii nu capătă nimic — spuse omul.

— Dar noi am muncit, cine a furat ceva? — se îndîrji puştiul.

— Şşşt, deşteptule, încă un cuvînt şi te bag la zdup.

— Are dreptate — se înfurie şi Pompiliu. Alţii ne dau de mîncare.

— Cel puţin atît — strigă Remus.

— Bine — spuse prietenos omul. Ştia să fie cu desăvîrşire şi popă şi totodată o arătare. După cum văd, voi vreţi totuşi să intraţi la pîrnaie. Am să stau de vorbă cu Petruţ.

— O să-i spunem mamei — se încăpăţînă puştiul.

— I-ascultă, Spiridoane — rîse huiduma ca un popă. Fii atent. Nu ştii cine sînt eu. Eu am mai mîncat fripţi şi alţi copii ca tine. Tu să fii fericit dacă îţi dau voie să-ţi iei legătura de vreascuri şi ciupercile şi să taci frumos din gură, înţelegi. Că dacă îi spui maică-ti şi ea îi spune brigadierului silvic şi el îi spune lui Petruţ, ăsta vă închide imediat. Nu ştii ce-i aia braconaj? Ce, credeţi că mă joc? Poate că la Valea puteţi face voi ce vreţi. Aici sînteţi pe proprietatea mea şi eu nu rabd să mi se fure ce-i al meu. Aşa că trebuie să munciţi. S-a înţeles! Pînă nu isprăviţi de cărat încoace cabana, sînteţi în mîna mea. Şi pînă atunci veniţi să munciţi cînd e vreme bună sau muriţi de foame în puşcărie, la Petruţ. Ăla are alt fel de bice decît mine. Şi acum luaţi-o din loc.

Şi-au încleştat dinţii şi au muncit din greu timp de trei săptămîni. Nu era o cabană mare. Dar drumul era lung şi greu. Şi oricum cabana tot era cît un stat de om. Douăsprezece grinzi de fiecare parte. Unele mai lungi, altele mai scurte, într-adevăr uscate iască, cenuşiu-argintii, dar cele mai lungi erau destul de lungi ca să fie şi grele. Trebuiau să treacă prin valea pe unde le arătase bătrînul, căci pe sus era numai pădure în jur şi desişuri şi numai bucăţile mai scurte puteau trece pe acolo, cele pe care le putea cără cîte unul singur. Iar jos, spre vale, drumul era stîncos, prăpăstios, prin unele locuri nu se puteau căţăra decît cu mare băgare de seamă. Firește că pe acolo aruncau bucăţile de grindă, le lăsau să se rostogolească în voie, mai împingeau

la ele. Dar dincolo trebuiau cărate, apăsau greu, lunecau, îi răsturnau, se rostogoleau înapoi. Era o caznă afurisită. Băieţii cădeau, îşi juleau genunchii, le dădea sînge, îşi jupuiau mîinile, numărau grinzile şi zilele. Dar nu voiau să intre la închisoare şi tăceau din gură.

Acasă spuneau că au de făcut drumuri lungi, căci prin apropiere pădurea era golită de tot. Nici ciuperci nu mai creşteau. În acele săptămîni vremea fu mereu frumoasă. Cînd au isprăvit, se anunţa şi ploaia. Însemna că vor ieşi din nou ciupercile.

— Nene, acum putem culege iar vreascuri în pădurea matale ? — întrebă Spiridon.

— Dar să nu vă prind — mîrîi grăsanul şi se duse.

— Povestea asta — spuse Paraschiv, ar trebui să i-o spun sfredelului. Şi ce-a mai urmat după aceea. Pentru că-i şi mai frumos. Dar crezi că o să vrea să asculte ?

Domniţa

Îngropăciunea

Prin urmare visul se dusese. Dar ia încearcă să-ţi smulgi un asemenea vis din inimă. Curge sînge. Şi nu se opreşte pînă ce nu s-a închis rana sau pînă ce nu s-a scurs tot sîngele din inimă. Asta-i realitatea, nu se prea sinchiseşte de vise. Cel mult atît cît să-l silească pe om să înmormînteze cum se cuvine un astfel de vis.

Într-una din zilele următoare, Iacov primi o adresă oficială. Ştampila locală : Iabeni. Semnătura primarului, Sulică, supranumit Bebe. Îl înştiinţa pe Iacov că iapa moartă zace pe şosea. La vecha cotitură de lîngă Iabeni. Ei şi ? Atîta lucru ştia şi Iacov. Ştia şi că ţăranii ziceau că iapa era a lui, şi mai ştia că în privinţa asta nu aveau dreptate.

— *A fost* a mea — corecta el.

— Hm — bombăni Paraschiv cînd auzi.

— Fiindcă eu nu mă bag — mai adăugă Iacov. Nimeni nu mai crede în visele despre cai morţi, dacă are cît de cît puţină minte.

— Şi pentru asta îţi trimite Sulică adresă oficială ? Bebe ?

Însă calul mort, după cum scria primarul din Iabeni, Sulică, începea să devină o ofensă publică prin faptul că răspîndea o duhoare nepermisă de lege. Scria textual : „O ofensă publică".

Paraschiv clătină din cap.

— A viorele — spuse el — sigur că nu miroase.

— A viorele — spumegă Iacov, da' de ce a viorele ? El n-are o grămadă de bălegar în curte ?

— Ei na — rîse Paraschiv, nu te mai preface. N-ai zis tu că nu te bagi ? Cum nu te bagi, dacă nu suporţi consecinţele ?

— Cum consecinţele ? — se înfurie Iacov. Ce înseamnă aia consecinţe ? Şi de ce ? În decurs de douăzeci şi patru de ore, scrie aici, trebuie să dispară hoitul. De pe şosea. Aşa scrie primarul, Sulică. Bebe.

— Ia te uită — Paraschiv clătină iar din cap, pe ce ton scrie Sulică. Tocmai Sulică.

— În caz contrar... — spuse Iacov.

— Măsurile de rigoare — dădu din cap Paraschiv.

— Cheltuielile — adaugă Iacov.

— Penalizările — completă Paraschiv. Mhm !

— Plus cheltuielile de judecată — încheie Iacov.

Aşa scria Sulică. Semnătura. Ştampila. Emis la Iabeni.

Ia te uită, Sulică. Cum s-ar zice pe nemţeşte, *Ählchen*, sau şi *Schwänzchen*.

Consecinţe. Datorate faptului.

Iacov duse mîna la gît. Unde-ar fi putut să-l ude ? Paraschiv rînjea. Mustăţile îi tresăreau. Era un semn că se şi găseau la cîrciumă. Paraschiv şi cîrciuma, indiferent unde s-ar fi aflat, formau un tot. Ştiau şi caii.

— Vezi cum visul şi realitatea sînt acum totuna — spuse Paraschiv. Anume moarte.

— Şi răspîndeşte o duhoare — scria Sulică Bebe.

— Care vis ? — întrebă Iacov.

Drept care Paraschiv trebui să-l privească, să-şi împingă pălărioara în sus cu un ochi şi să închidă o pleoapă.

— Omule, Iacove — spuse Paraschiv şi căzu pe gînduri, duse paharul la gură, îl dădu pe gît. Clipea şi se scutura. Brrr, ca şi cum ar fi făcut gargară cu ţinte.

Visul mort, gîtlejul uscat, ţuica de trei ori arsă. Asta-i situaţia. Realitatea. E mai puternică decît tine. S-o examinăm.

— Omule, Paraschive — i-o luă înainte Iacov. Nu-nţelegi nimic. Hai să-ţi explic. Visul, spui tu. Mort, spui tu. Ai ceva împotrivă ? Pînă şi tu visezi. Şi crezi în ce visezi, lasă că ştiu eu. Dar ce visezi tu şi ce visez eu ? Şi Sulică scrie că răspîndeşte o duhoare. Un vis nu răspîndeşte nici o duhoare. Trebuie să ştii să deosebeşti. *Ezact*. Cum poate face una ca asta Bebe.

— Aha — spuse Paraschiv. Şi umplu paharele. Şi-l umplu pe al lui, îl umplu pe al lui Iacov. Ciocni, bău, şi Iacov trebui să bea şi el. Spui că să deosebeşti. Ai văzut, Iacove — întrebă Paraschiv, cum una atrage alta după sine ? Fii atent. Îi mai arătă o dată, îşi umplu paharul său, umplu paharul lui Iacov, ciocni, bău, şi Iacov trebui să bea şi el. Apa Paraschiv rînji.

— Ei şi ? — întrebă Iacov.

— Consecinţele — spuse Paraschiv. Ca să deosebeşti. Să fim serioşi. Prin urmare tu eşti de părere că, dacă ceva nu e mort, nu răspîndeşte nici o duhoare. Un vis nu răspîndeşte nici o duhoare, deci nu e mort. Dacă totuşi ceva răspîndeşte o duhoare, atunci nu visul i-acela. Care am spus eu altceva ? Sau cum ? Nu-nu, altceva răspîndeşte o duhoare.

— Măi Paraschive — spuse Iacov, se poate spune despre un lucru că e mort, ca Domniţa, dacă...

— Mortul e mort, nu mai e loc pentru nici un *dacă* — sări în sus Paraschiv.

— Măi omule — Iacov îşi duse mîna la frunte, nu ne mai putem înţelege deloc ?

— Fiindcă — dădu din cap Paraschiv, nu ne-am înţeles niciodată. Adică tu — tu n-ai vrut niciodată să mă înţelegi. Halal prieten. Şi pentru tine m-am bătut doar !

— Atunci nu pot să-i spun nici celeilalte Domniţe.

— Cum ? Vrei să te ajute ea s-o jeleşti pe aia moartă ? Sau pe ea însăşi ? Aşa nu isprăveşte nimic. Uită-te, cînd turnăm în pahare ce e în sticlă, atunci sticla se goleşte. Înţelegi ?

— Ce să înţeleg ?

Paraschiv îşi trase scaunul mai aproape.

— Măi Iacove, eu nu ştiu ce-ai aşteptat tu de la animalul ăsta din vis. Cealaltă nu era... să spunem destul de bună pentru tine, ei? Cînd sticla asta e plină, mai pot eu turna încă una în ea? Şi dacă sticla s-a golit, atunci cu ce să mai umplu paharele?

— O să mai vedem noi asta — spuse Iacov, foarte limpede, foarte hotărît, lovi cu pumnul în masă, sări în picioare. Pe uşă afară, în jurul casei, peste puntea de grinzi ce trece peste Spurcata, sus pe munte, dincolo de mărăciniş. Sub nuc, Domniţa. Atît de aproape nu mai fusese niciodată. În unele momente lucrurile se apropie foarte mult. Sub nuc susura izvorul.

Gîtlejul lui Iacov era iar uscat. Uscat sau neuscat, acuma se dădeau cărţile pe faţă. Cu gîtlejul uscat, Iacov strigă:

— Domniţa. Şi nu ştia ce să mai spună.

Frumoasă şi tînără şi schimbătoare şi răcoroasă era ea, ca o dimineaţă de april. Îi zîmbea peste izvorul din care îşi umplea găleţile.

— Iacove!

El o privea, şovăia, o cerceta. Nu era chiar bucurie. Bucuria suna, privea, se purta altfel, şi dacă găleţile se vărsau, mai era destulă apă în izvor. Dar ea se purta ca şi cum ar fi avut ouă crude de nagîţ în ele, şi mai întîi puse cu mare grijă găleţile deoparte.

Iacov înghiţi.

— Ascultă ce vor ăştia de la mine. Şi îşi vărsă tot focul supărării.

Domniţa scormonea cu vîrful piciorului drept în pietriş arătîndu-şi piciorul pînă la genunchi.

— Şi totul din cauza unui cal mort — spuse ea. Era destul de rău. Dar totodată se plecă să ia găleţile şi vru să plece cu ele.

— Cum aşa? — se miră Iacov, ca şi cum abia acum ar fi văzut-o. Din cauza ta.

Atunci ea puse găleţile din nou jos, îi apăru o cută pe frunte, îl privea supărată.

— Din cauza mea? — exclamă. Un cal mort — mai adăugă şi puse mîinile în şolduri, e mai de preţ pentru tine.

Iacov o privi ţintă, îşi împinse pălăria pe ceafă, fluieră o dată lung.

— Dar este — începu el repede, se împletici şi se bîlbîi cu greu pînă la sfîrşit, este-te-te vo-vo-vorba de-de-despre tine.

Negri îl fulgerau ochii ei, iar de pe buze îi dispăruse pînă şi umbra zîmbetului.

— Cum mă pui la un loc cu un cal mort. Du-te, omule, eşti nebun. Şi se aplecă să-şi ia găleţile.

Iacov făcu un pas spre ea şi îi apucă mîna cu asprime. Pietrişul scrîşni. Ea căută să se scuture de mîna lui şi-l lovi văzînd că nu voia să-i dea drumul.

— Lasă-mă. Te spun mamei.

Iacov rîse.

— Cui îi spui, şi ce-i spui? Şi ce am să-i spun eu?

— Nici cînd nu eşti băut nu ştii să vorbeşti cum se cuvine, şuieră ea, iar ochii şi dinţii îi fulgerau. Şi acum te porţi aşa.

— Ce se cuvine, şi cum se cuvine? Ce vrei, cum să mă port cu prinţesa? — şi gîfîi dintr-o dată, ca şi cum abia acum ar fi simţit efortul de a goni la deal. Ce să fac să-ţi fiu pe plac? Ce s-a întîmplat cu tine?

— N-ai decît să îngropi stîrvul — spuse ea şi dintr-o dată gura îi era strîmbă. Atîta — spuse apăsînd în mod deosebit pe cuvînt, doar ştii să faci şi tu. Ca să scapi de bătaie a trebuit să te apere altul.

— Cine a trebuit, ce a trebuit? — mîrîi Iacov şi o apucă de braţ.

— El nu-şi leagă inima de un cal — gîfîia şi ea acum şi se lupta cu el ca să scape din strînsoare, încheietura mîinii o durea, era roşie ca para focului cînd izbuti să şi-o smulgă, şi se pricepe mai bine decît tine.

— Nu era un cal ca alţi cai — pufui Iacov. Era Domniţa.

— Nu există decît o singură Domniţă — spuse ea trufaşă şi îşi înălţă capul. Cine mă ia drept cal, o să mă şi dea pentru un cal. Gata. Du-te. Noi doi am isprăvit.

— Atunci... — întrebă Iacov şi înghiţi, pot s-o îngrop?

— Da — spuse ea aspru. Du-te şi ţi-o îngroapă. Pe Domniţa ta.

Înaltă şi subţire stătea lîngă izvor, în fota neagră şi roşie, şi din nou scormonea cu vîrful piciorului gol în pie-

trişul curat spălat de ape. Pieptul i se ridica greu, ochii nu-l priveau de sub genele arcuite. Oare ştie un tînăr, cînd se numeşte Iacov, ce se petrece în sufletul unei fete? Şi ce ştie o fată, oricum ar chema-o, despre visele unui tînăr, în care şi lumea şi anii rămîn departe, mai prejos de el.

— Va să zică... aşa? — fornăi Iacov.

În loc de alt răspuns, ea ridică găleţile, se întoarse, îl lăsă acolo. Una din găleţi se vărsă. Udînd pantalonii lui Iacov.

Se repezi după ea, îi smulse găleţile, le vărsă, le aruncă pe jos şi le lovi pe rînd cu piciorul. Zburară zdrăngănind şi nimeriră într-un răzor de castraveţi. Iacov sări dintr-un singur salt peste mărăciniş, drept în tufele de pe povîrniş şi pe-aci ţi-e drumul.

— Gata, hai — spuse cînd îl găsi pe Paraschiv tot la cîrciumă unde îl lăsase. Paraschiv îl privi întrebător. Iacov nu-i dădu nici o explicaţie, dintr-o dată era foarte grăbit. Pe loc au hotărît să pornească şi să înlăture ofensa publică. Trebuia să revolve treaba încă astăzi, concediul lui Paraschiv se sfîrşea, şi era dispus să-l ajute pe Iacov. Faptul că Iacov ar fi putut face treaba şi singur, era un lucru la care nici măcar nu se gîndeau.

Afară cu căruţa şi cu murgii. Căruţa şi murgii lui Iacov. Sus, către culme, pe lîngă Poiana Merilor, acelaşi drum ca duminică, îl cunoaştem bine, nu-i aşa, murgule? Dincolo, în jos, spre valea Leşioasei. O cotitură la dreapta, o cotitură la stînga, la umbra merilor şi iar la soare, ţi se face somn, monoton şi tot mai repede în jos spre vale se tot schimbă umbră soare umbră soare. Au închis ochii, mergeau înainte, totul fusese spus, ceea ce nu fusese spus nu putea fi spus, şi asta îl rodea cel mai tare pe Iacov, îl întrista, îl scîrbea. Se cunoştea în jurul gurii. Misiunea era limpede. Să discuţi despre vise — nu merita. Cu atît mai puţin cînd cineva nu dă atenţie viselor, şi mai ales unor asemenea vise, iar altcineva le dă nespus de multă atenţie. Astfel învăţă Iacov să-şi dea seama de nevoia de a face deosebirea. Şi că absolut nimeni nu izbutea.

Tăcerea nu fu întreruptă. Nici un cuvînt nu poate înlătura vreun vis de pe lume. Nici chiar un cal mort. Iar cotul şoselei urma abia după aceea, dincolo de Moara, şi iată că Iabeni cu treptele sale se şi zărea, şi calul mort

zăcea întins pe şosea. Ca oferit dintr-o dată în palma întinsă, cu neputinţă de trecut cu vederea. Dincolo de podul nou, foarte aproape. Nu chiar în mijlocul drumului, dar totuşi pe drum. Şi arăta tare neplăcut. Muntele, Craiul, privea şi el.

Un nor de muşte. Un nor de duhoare. Prin urmare doi nori aveau loc unul într-altul ca două vise într-unul singur. Dar mai întîi a trebuit să se apropie murgul cu căruţa, să oprească, să-şi întoarcă într-o parte capul, să sforăie, să tropăie dintr-o copită : şi atunci plesni mormanul înfoiat sclipitor ca un curcubeu cu un pocnet înăbuşit devenind acest nor bîzîitor ce plutea peste ofensa publică.

Ofensă publică — pentru cine ? Tăunii nu se sinchiseau. Erau la fel de dolofani, iar muscoii sclipeau verde auriu ca şi destrăbălarea cea mai bine hrănită.

Prin urmare aici o să. Jos din căruţă, deshamă murgul, o frînghie din căruţă în jurul gîtului Domniţei. Paraschiv se pricepea la laţurile care se strîngeau de la sine, murgul legat de ham cît dădea voie lungimea frînghiei, şi visul mort tîrît la o parte. Scos din drum, pe cotitura părăsită spre podul vechi, spre stînga ocolind peste buruieni şi pe şanţul şoselei părăsite, în jos peste parapet printre scaieţi, urzici, tufe şi mărăcini sub pod pe prund. Deshămarea gata plecarea.

Căci erau hotărîţi, aproape că nu mai era nevoie de nici o vorbă, ducă-se şi frînghia, să nu mai piardă vremea săpînd o groapă, aşa cum au avut de gînd. Hoitul duhnea prea tare. Podul vechi ajungea pentru un mormînt.

Hai, Iacove, deshamă murgul şi ieşi afară, respiră adînc. Aşa. Desfă nodul, lasă frînghia acolo şi ieşi afară de cealaltă parte a podului. Dar podul era atît de scund că murgul abia începea să intre pe sub grinzi.

Hoo, prrr, stăi, murgule. Un cal cuminte îşi ascultă stăpînul, drept răsplată e eliberat de povară, i se dă voie să-şi tragă suflarea. Aşa se petrec lucrurile, sau aşa ar trebui să se petreacă. Murgul, scăpat de povară, se îndreaptă şi îşi atinge întreaga înălţime pe care nimeni nu i-o bănuieşte atunci cînd trage la ham. Întreaga sa înălţime e atît de mare încît acum nu mai poate face nici un pas, nici înainte, nici înapoi. Aşa că stă nemişcat într-o cuşcă de lemn, dă din coadă, îşi poartă ochii ba la Iacov, ba la

Paraschiv. Ce ne facem acum ? întreabă murgul. Cum vi se pare cuşca asta de lemn văzută dinăuntru ? Mai vreţi să vă uitaţi mult la ea ? E un adăpost plăcut, nu-i aşa ? În fund, iapa moartă rînjeşte cu dinţii lungi şi continuă să răspîndească duhoarea în jurul ei. Paraschiv fluieră printre dinţi, Iacov se scarpină în cap. Maica mă-si şi papucul Precistii azi şi mîine şi multe alte lucruri frumoase. Ceva trebuie făcut, dar ce, cîtă vreme murgul nu se poate mişca, nici ceilalţi nu pot pleca, ce-i de făcut ?

— Dă încoace lopata — spune Paraschiv. Chiar dacă pe ea n-o îngropăm, cel puţin să dezgropăm murgul. Şi plesneşte un tăun care i s-a aşezat pe ceafă.

Însă Iacov nu-i căruţaş ca Paraschiv. Nu are de transportat prundiş şi n-are nici o lopată în căruţă. Aşa că Paraschiv, care cunoaşte mai bine ţinutul, porneşte şi aduce o lopată găsită la una din gospodăriile învecinate. Între timp Iacov are răgaz să vadă că o cuşcă de lemn arată altfel pe dinăuntru decît pe dinafară, că înăuntrul este separat de partea de afară fie şi numai printr-o reţea de grinzi, şi invers la fel, şi că oamenii folosesc în acest scop cele mai groase grinzi ce pot fi găsite şi că pe urmă se adună fel de fel de buruieni aduse de vînt şi de vreme şi opresc vederea din amîndouă părţile. De la trunchiul de pom gros cît un voinic şi pînă la ghimpele subţire cît un ac toate materialele ce cresc în natură şi care pot ridica baricade se găsesc acolo întreţesute şi împîslite. Nu mai e cu putinţă să străbaţi fără violenţă sau fără vicleşug. Dar se şi aude cum fluieră Paraschiv de peste gardul din apropiere şi face un semn cu lopata ; acum totul e în ordine.

Paraschiv se apropie şi iată că aduce două lopeţi. Scuipă în mîini amîndoi şi sapă un şanţ adînc de două palme bune, îl sapă începînd de la picioarele din faţă ale murgului răbdător pînă afară. Pămîntul îl aruncă peste Domniţa, fac şi ei un fel de ordine pe acolo.

— Hei, Iacove — strigă Paraschiv în toiul lucrului, crezi că Sulică, a săpat vreodată într-o albie de rîu plină de prundiş ? Oare ştie ce înseamnă să îngropi aici un cal ? Lui îi vine uşor să dea ordine şi să iscălească.

— Te speteşti şi alta nu — spune Iacov şi scuipă în palme.

Murgul tot mai enervat lovea cu coada şi tropăia, căci muştele aurii şi tăunii îi dădeau tot mai mult de furcă, pe măsură ce Domniţa le putea oferi tot mai puţin. Şi aerul se mai împrospătase, şi aşa s-a făcut că s-a îndeplinit litera legii, i s-a făcut pe plac lui Bebe Sulică şi Domniţa a avut parte într-adevăr de o groapă cinstită. Atît de puternic e un vis, chiar şi dincolo de moartea lui.

Minaretul

— Aşadar, nenorocitule — asta era, păcătosule, spuse părintele Chiriac şi bărbiţa lui de ţap tresăltă cînd se întoarse, făcu o cruce mare, se aşeză astfel încît patul de fier gemu, se aşeză în faţa lui Paraschiv şi a lui Túró, era gata să înceapă să vorbească, abia atunci îl zări pe Túró, deşi făcuse şi peste el o cruce: — Cine-i omul ăsta?

— E şi el un nenorocit! — spuse Paraschiv. Înţelegea cuvîntul la fel ca şi părintele Chiriac, dar respingea acest sens. De aceea mai adaugă: — Nevinovat ca şi mine.

Părintele Chiriac îl privi supărat. Înţelegea provocarea. Se necăjea că Paraschiv îi contesta intrepretarea.

— Să nu spui una ca asta, ticălosule. Cum îţi poţi tu da seama cine-i vinovat şi cine-i nevinovat. El poate că da. Dar tu eşti negru ca smoala de atîtea rele diavoleşti. Nici arhanghelii n-ar izbuti să te spele cu tot sîngele mucenicilor.

— Aş arăta ca după tăierea porcului — rîse Paraschiv. Ce mai porcărie. Mai bine să rămîn negru.

— Auzi cum vorbeşte? — îl întrebă părintele Chiriac pe brînzoi, închizînd ochii. Şi pentru un astfel de om să stai să te rogi. Iartă-mă, Doamne, scuipă, îşi făcu cruce. Doamne, iartă-mă. Eşti şi tu încurcat în treaba lui? Eşti şi tu un mincinos ca el, pe care Domnul l-a aşezat printre tîlhari şi printre cei ce batjocoresc?

— Paraschiv bun om — spuse Túró cu ochii larg deschişi.

— Lasă asta — popa înlătură cu un semn al mîinii cele spuse, eu ştiu mai bine. E îndărătnic. Tu eşti la fel? Măr-

turiseşte, fiule, să nu te osîndească Domnul şi pe tine. Ehei, Paraschive, dădu el îngrijorat din cap, ce mai fac fetele? Te-ai întrebat vreodată? Nu ţi se mai trezeşte... dorinţa, păcătosule?

Cicatricea lui Paraschiv tresălta batjocoritoare:

— Va fi mai multă bucurie în ceruri pentru un păcătos... — spuse el. Nu ne-aţi învăţat aşa?

— Taci, Satană — se repezi părintele Chiriac. Nu terfeli sfînta scriptură.

— Scrierea cea neagră nu face decît să arate la lumină cît de albă e hîrtia.

— Bată-te — strigă popa. Cerul să te pedepsească. Doamne, eu am vrut să-l mîntui, ai milă de noi, dar urechile lui sînt ferecate. Făcu o cruce şi se întoarse către Túró. Spune-mi, fiule, ai vrut şi tu să călăreşti pe iepe albe pînă în iad?

Túró rîse, stingherit îmbujorat năduşit, se rostogoli pe o coapsă:

— Eu nu pote şedem pe cal.

— Nici nu trebuie — tună părintele Chiriac. E păcat. Nici să nu încerci. Nici chiar cu gîndul. Nici Domnul n-a călărit vreodată pe cal. Pe ăsta l-au făcut prea de tot trufaş caii. Şi fetele. Să nu te atingi de ele, fiule, mărturiseşte. Dar, ia stai, tu eşti păgîn, aşa-i, nu eşti dreptcredincios?

Túró negă, părintele îşi întoarse capul:

— Du-te la preotul tău, să se roage el pentru tine. Poate te scapă, mai ştii? — suspină. Oamenii vorbesc atîtea că pînă la sfîrşit nici nu mai ştiu ce sînt şi ce e adevărat. Poate că voi chiar credeţi şi totuşi sînteţi cu toţii atîrnaţi în acelaşi streang.

— Cu cît mulţi, cu atît mai bine — spuse Paraschiv, şi cu atît mai lesne se va rupe.

— De ce vorbeşti cu păcat, fiule. Lasă, lasă, ştiu, trupul supus greşelii. Raveica mi-a spus să-ţi amintesc de cele ce i-ai făgăduit. Ştii tu ce, aşa mi-a spus. Îşi făcu din nou cruce. Paraschiv clipea spre el, stătea la pîndă. Popa continuă:
— Doamne iartă-mă că duc astfel de rugăminţi păcătoase. Dar trebuie să ştii, Paraschive, că şi eu vreau să aflu ce-ţi aminteşte ea. Numai astfel pot să mă rog pentru mîntuirea ta. Slugă nemernică, împielităţatul să te... Doamne, iartă-mă, vorbeşte odată, Paraschive.

— Păi ce, părinte ? — întrebă Paraschiv.

— Nu ţi-e ruşine să minţi, curvarule, crezi că nu ştiu ? N-a fost destul că Domnul te-a vîrît a treia oară la închisoare şi nu se ştie dacă de data asta mai scapi ? Mai e nevoie acum ca tu, o văduvă nevinovată, Doamne, ce femeie frumoasă, Doamne, Doamne, frumoasă roşie grasă, doamne iartă-mă, pînă acum a fost femeie cinstită...

— Mai ştii, părinte — spuse Paraschiv, ridică panerul şi mirosi cratiţele.

— Aşa, omule, ia şi mănîncă, mănîncă odată, să pot pleca din această mocirlă a păcatului.

— Spune-i Mariei, părinte, că de azi înainte nu mai trebuie să trimită de mîncare decît o dată la două zile, dar pentru doi. O dată Túró mănîncă împreună cu mine şi o dată mănînc eu cu el. Împărţi ciorba şi începu să soarbă din oală.

— Acum discutăm despre Raveica — urmă popa, spun că era o femeie cinstită dacă nu cumva ai stricat-o tu.

— Frumoasă roşie grasă, ştiu — spuse Paraschiv. Ei şi ?

— Ce ai cu ea, spune Paraschive, ai stricat-o ? Asta vreau să ştiu.

— De ce ? Dumneavoastră o aveţi pe doamna preoteasă, nici ea nu e slabă.

— Doamne miluieşte-ne ! Dacă ai stricat-o, asta vreau să ştiu. Ce ai cu ea ?

Paraschiv se uita în cea de-a doua cratiţă.

— Ce-au a face bărbaţii cu femeile şi femeile cu bărbaţii, părinte ? Carne frumoasă, carne albă, grasă... Se ajută la necaz.

— Să te ia... iartă-mă, Doamne, asta numeşti tu la necaz, dacă ea-ţi aminteşte de o făgăduială. Ce i-ai făgăduit, vorbeşte, porc de cîine.

— Părinte — spuse Paraschiv şi îi tresărea cicatricea, de ce mă înjuri ? Dar hai, fie, poate că am meritat-o, însă...

— Nici un „însă", nici un „da" ! Eu trebuie să am grijă ca oile Domnului să rămînă curate, toate cele pe care vrea să le mîntuiască. Eu trebuie să te pot certa, la fel cum profeţii au certat Sionul înainte ca Domnul să-l distrugă, aşa cum te va distruge pe tine. Se împinse înainte pînă pe marginea patului, se uită în cratiţa pe care Paraschiv o pusese la o parte : — Spune-mi, e bună ?, clipi cu ochiul drept, îşi

mîngîie bărbia : — Înţelegi, nu e păcat dacă te rogi şi te spovedeşti, şi acum trebuie să te căieşti, căci pentru căinţă Domnul a...

— Nici o căinţă, părinte — spuse Paraschiv şi îşi şterse cu dosul palmei mustăţile. Mai înainte ca să se fi pocăit alţii, faţă de care eu sînt ca un copilaş nevinovat...

— Vezi cum păcătuieşti, omule, vezi cum păcătuieşti ? — spuse popa şi clătină din cap. Toţi sînt păcătoşi iar tu eşti cel mai mare dintre ei, te cunosc eu, făţarnicule, afemeiatule, hoţule, escrocule, nemernicule...

— Poate, părinte, afemeiat, hoţ, escroc, nemernic, dar nici făţarnic şi nici nătărău. Pînă aici — făţarnic şi nătărău nu sînt.

— Taci — se mînie popa. Asta nu-i nimic. Dar trebuie să ştiu pentru ce să mă rog, Doamne, Doamne, vorbeşte odată, Paraschive, ce i-ai făgăduit Raveicăi ? Ce-i cu băieţii ei, băieţi frumoşi foc, Doamne, iartă-i, ce-au făcut ? S-au deprins cu relele de la tine ? Pompiliu a şi început să se ţină de fete, deunăzi l-am văzut cum punea mîna pe una, ce-i cu băieţii ?

— Ce să fie ? Ajung şi ei bărbaţi.

— Mare păcat, Dumnezeule, şi ăl mic a început, Paraschive.

— Şi vreţi să-i jugăniţi ca pe berbeci, părinte ?

— Cum vorbeşti, Paraschive, cum vorbeşti !

— Ca un om. Băieţii nu se fac nici ei sfinţi, staţi liniştiţi, nici fetele nu sînt uşă de biserică.

— Doamne, iartă-l. Cum vorbeşte. Şi de ce sînt în închisoare, ce ai tu cu ei ?

— Eu ? Doamne fereşte ! Gruia şi Gogu Pescaru.

— Gruia, Pescaru ? Cum aşa, ce, de ce ! Strigă : — Vorbeşte, omule, să înţeleg şi eu !

— Cu patru-cinci ani în urmă, ehei, Gruia i-a silit pe băieţi, cu biciul i-a silit, mă-nţelegi, pe atunci ei nu ştiau încă ce sînt fetele, i-a silit să-i fure cabana lui Gogu de sus de pe Capra, mă-nţelegi, şi să i-o mute în poiana lui, a lui Gruia. Sus la poalele muntelui, pe Plaiu Craiului. Le-a spus că e a lui, că vrea s-o mute, şi copiii l-au crezut. Ce ştiu copiii ? I-a bătut cu biciul. Au furat lemne din pădurea lui. Aşa spunea el. Auziţi minciună. Mult după aceea mi-au spus băieţii şi mie. Nici nu ştiau măcar cine era. Gogu era la

război. Prizonier. Acum s-a întors şi îşi găseşte cabana pe Plaiu. Pe locul lui Gruia. Dar Gruia a şters-o la Ozana. E preşedinte al cooperativei, fiindcă e *espert* la oi. Şi fiindcă acolo nimeni nu ştie cine e Gruia. Aşa crede el. Dar Gogu l-a dibuit. Şi eu. Încă de mult. Dar eu aş fi tăcut, şi Raveica. Dacă n-ar fi fost povestea cu caii. Ar fi trebuit să-mi plătească pentru asta. Şi nici Gogu n-ar fi ieşit în pierdere. Dar a vrut să ne tragă pe sfoară. Şi Gogu şi-a pierdut răbdarea şi i-a şoptit ceva lui Radu, ăla nou. Crezi că i-a trebuie mai mult ? Lui Gruia îi purta sîmbetele, iar Maria roşcovana ei, ştiţi bine, el a divorţat, şi zice că eu aş fi de vină. Şi toate astea numai fiindcă Gruia a crezut că poate să mă tragă pe sfoară cu caii. Pe toţi ceilalţi i-a tras pe sfoară. Dar Gogu se întoarce din război, Radu din ilegalitate, şi ei nu ştiu de glumă. Asta e, înţelegi ? Raveicăi i-am făgăduit că-i voi elibera băieţii. Asta e. Dacă mai există dreptate...

— Asta e ? — gemu părintele Chiriac, se ridică, mătură cu antiriul său praful, se întoarse spre colţ, făcu o cruce mare : — Ce fărădelege, Doamne. Şi cu Raveica, Paraschive, niciodată n-ai...

— Lasă părinte, nu-ncurca borcanele, asta-i altă poveste.

— Nu e deloc altă poveste. Păcatul trupesc e cel mai mare, aşa a spus şi sfîntul Pazvante, căci deschide poarta către toate celelalte, de nu vă lepădaţi de poftele trupeşti veţi fi zvîrliţi acolo unde vor fi vaiete şi scrîşnete din dinţi, celelalte păcate Domnul le va ierta slugilor sale, căci sînt neştiutori, nu cunosc deosebirea dintre bine şi rău, măi porc de cîine, iartă-mă, Doamne, de cîte ori te-ai culcat cu ea, ce femeie frumoasă.

— În fiecare noapte, părinte — rîse Paraschiv, dar fiecare în patul lui.

— Doamne Dumnezeule, cum vorbeşte ! Cum de nu ţi-e groază de un asemenea păcat ? Ce ruşine, oleeu, pe comuna noastră. Iartă-mă. Doamne, sînt o slugă nedemnă a bisericii tale dreptcredincioase şi oile tale nu umblă pe cărările lipsite de orice păcat, aşa cum ne-ai învăţat prin fiul tău mîntuitorul nostru Isus Cristos... Ce, nu mîncaţi toată ciorba ? Dă-o încoace. Duse oala la gură şi o goli cu înghiţituri mari. Păzeşte-ne, Doamne, de lăcomie. Bună ciorbă, gustoasă

ciorbă, se pricepe la gătit Maria ta, cum de nu ţi-e ruşine, fiule, s-o înşeli în aşa hal încît să ajungi la puşcărie.

— Lasă, părinte, nici alţii nu sînt mai sfinţi ca mine. Numai că eu vă spun...

— Lasă-mă, Paraschive — sări popa în sus, n-am să mă rog pentru tine, gata, nu mă rog, să mă pedepsească Dumnezeu, da' ce sînt eu ?, chiar acum să-mi juri că te îndrepţi de îndată ce te eliberezi. Ce bună a fost ciorba...

— N-a spus mîntuitorul să nu jurăm ?

Părintele Chiriac şovăi, îl privi pe Paraschiv, văzu că se hlizea, şi tună :

— Omule, tu vrei să rîzi de mine. Nu ţi-e ruşine obrazului ? Să te pedepsească de viu şi Domnul şi Satana în vecii vecilor, amin, tu nici nu meriţi să vină cineva la tine şi să te mustre. Hai, isprăviţi de mîncat, să pot pleca.

— Staţi părinţele, staţi jos, doar n-o fi sfîrşitul lumii dacă spun şi eu o vorbă nepotrivită.

— D-apoi vezi aşa, Paraschive, acum vorbeşti altfel. Acum fi deştept şi mărturiseşte-ţi păcatele. Eu, biata slugă nevrednică... hai, spune.

— Acum mănînc. Pe urmă pleci şi noi rămînem flămînzi aici. Oricine trebuia să aibă cîte o distracţie. Ce spune avocatul ? Nu-l lasă să vină la mine, de ce ?

— Şi eu şi Maria facem ce putem. Ea spune că el spune că legea e aşa acum. El spune ca ea să-ţi spună că el va fi de faţă la proces.

— Ce poate el să spună la proces dacă nici nu ştie despre ce e vorba ?

— Scrie totul la dosar, aşa spune ea că spune el.

— Aşa crede ea. Acolo scrie numai ce vrea sfredelul.

— Cine mai e şi ăsta ?

— Ăla de-mi pune întrebări.

— Şi tu nu-i spui adevărul ?

— Tot i-l spun. Dar el spune că nu-i adevărat.

— Ei, vezi ? — dădu popa din cap. Asta spun şi eu. Şi de ce nu-i spui ?

— Dacă el vrea să audă de toate, numai adevărul adevărat nu ?

— Cum aşa ?

— Vrea să audă numai adevărul ăla pe care vrea el să mi-l bage în cap.

— Nu ştie, păcătosul de el, că Domnul îl va pedepsi. Dumnezeu a doborît şi un înger. Adevărul e adevărul.

— Aşa cezi matale, părinţele. Acum vedeţi cum ne amăgiţi ? Iar oamenii încrezători, ca Maria mea, le iau drept bune. Tămîie, *Schmarrh*. Şi chiar şi matale, şi nici nu e de mirare. Orice mincinos trebuie să creadă el însuşi în minciunile sale, altfel nu-l cred nici ceilalţi. Dar cine minte n-are voie să fie uituc. Voi păcătuiţi de două ori. De trei ori păcătuiţi : sînteţi uituci, voi înşivă nu credeţi în minciunile voastre, şi vă place mai mult să minţiţi voi decît să ascultaţi minciunile altora. Şi Cristos unde rămîne ? Fusta asta femeiască pe care o purtaţi, e ea oare Cristos, iar popa în întunericul de sub ea e oare Satana ? Iartă-mă, Doamne — şi Paraschiv îşi făcu şi el cruce. O făcu cu un os de găină care arăta ca un deget de fată desprins, apoi îl aruncă dintr-o mişcare a încheieturii mîinii de-a dreptul în tinetă. Se auzi un sunet ca de clopot.

Cîtva timp fu tăcere. Tăcere şi plescăituri. Popa şedea cu gura căscată. O gură ca şi cum ar fi mîncat afine. Privea rătăcit şi gîfîia.

Túró rîdea încetişor cu buzele lucioase.

— Gol butoi facem mare ghelegii, spuse el.

Paraschiv adause, ca şi cum ar fi vorbit cu sine :

— Să-ţi fie învăţătură de minte, fată, spuse împielitatul, nu te culca dacă n-ai încuiat uşa.

— Nemernicule — spuse popa, scuipă, se ridică, se duse la uşă, îşi făcu cruce.

— Ioi, perinte — spuse Túró, se ridică, strivi cu piciorul scuipatul, luă tineta, o aşeză peste pata udă, scutură din cap, la noi forte curat este, apoi se aşeză.

Popa şovăi, se întoarse.

— Ia şi coşul, părinte — strigă Paraschiv. Mai sînt şi plăcinte în el.

Părintele Chiriac se întoarse.

— Pînă nu-ţi ceri iertare în faţa lui Dumnezeu şi a martorilor...

— Da, părinte — spuse Paraschiv, se ridică, ba nu, lunecă de pe pat, îngenunchie, luă mîna popei, o sărută, totodată îşi făcu cruce : — Doamne, iartă-mă.

— Aşa, vezi — spuse părintele Chiriac, privi către cer, iartă-l, Doamne, se aşeză din nou pe pat, luă tigaia cu plă-

cinte, îmbucă, vorbi cu gura plină : — Şi acum spune, Paraschive, ce să-i spun nevestei tale.

— Cómpliment de la mine — strigă Túró, bun bucheteresa, bun inima, bun nevasta, nu uite borbat.

Paraschiv tăcea supărat. Era limpede că ceva îl rodea.

— Tot asta ai spus şi data trecută, părinte. Ce vrei să spui cu asta ?

— Ehei — spuse popa, bună mîncare, foarte bună — se uită la Túró, îşi cunoaşte bărbatul. Adică nu cunoaşte decît o latură a lui... Lasă lasă — se întoarse către Paraschiv, nu te zborşi, omule, că ne certăm. Spun şi eu... Bărbatul trebuie să fie bărbat în casă. O vacă, dacă nu dă lapte ca o vacă, trebuie să tragă la jug ca un bou. Cu coarnele seci, iubită nu-ţi găseşti. Calului care se poticneşte o dată nu i se taie capul.

— Tot aşa vorbeşte — spuse Paraschiv, şi sfredelul acolo sus... Înţeleg că e o moară de vînt, dar de unde vine apa ?

— Vorbeşte şi el cum se pricepe. Oricît de drept ar fi un minaret, pe dinăuntru tot e întortochiat.

— Lasă zicalele, părinte. Spune pe şleau : ce ai de zis ?

— Ce am zis.

Domnița

Adeverirea

— Omule, Iacove — spuse Paraschiv pe cînd şedeau la cîrciuma din Moara, după ce-şi încheiaseră treaba, nu-ţi lua o mutră de oaie dacă eşti măgar.

— Ţie îţi vine uşor să vorbeşti — îi răspunse Iacov.

— Ce să vorbesc. Cu vorba nu rezolvi nimic, nici la fete şi nici la cai. Şi în vis abia nu.

Duse ţoiul la gură, dădu pe gît jumătate, îl puse jos. Dădea încetişor din cap. Dădea din cap, îşi încreţea fruntea, strîngea buzele, mijea ochii pînă cînd nu mai erau decît o dungă îngustă, iar Iacov se uita la el. Era limpede că Paraschiv se pregătea de o cuvîntare mai lungă. Iacov aştepta.

— Dacă mă pricep tot atît de bine la vise ca şi la fete — urmă Paraschiv, atunci ştiu că mereu se întîmplă cîte ceva ce n-ai fi crezut că ar fi cu putinţă cînd eşti treaz. Dar totuşi ştii de îndată, chiar dacă dormi, că nu poate fi aşa decît fiindcă dormi, şi mai ştii şi ce înseamnă. Abia cînd începi să-ţi storci creierii, după ce te-ai trezit, nu mai ştii sigur. Aşa-ţi spun eu şi, dacă spui nu, trebuie să tragi singur ponoasele.

— Duse ţoiul la nas, îl mirosi, îl puse jos, privi în depărtare.

— Abia atunci cînd în vis toate casele astea din jur îşi iau zborul de pe munte şi se aşază în altă parte ştii ce înseamnă asta.

— De ce abia atunci ? — întrebă Iacov.

— Fiindcă altfel nu se întîmplă aşa ceva, omule. De ce te faci că nu-nţelegi ? Sau poate cînd se strecoară perechi-perechi în tufişuri, sau se adună toate şi se adapă la Spurcata ca şi bivolii şi se tăvălesc apoi pînă la gît în nămol, unde-i mai adînc. N-ai văzut niciodată aşa ceva, ce te uiţi aşa la mine ?

— Casele să se vîre în apă ? — întrebă Iacov plin de îndoială.

— Bivolii, omule — se supără Paraschiv. Bivolii cei adevăraţi. Casele numai în vis. De altfel eu n-o spun decît ca o parabolă, ca popa la biserică. Dar tu de fapt nu eşti niciodată în toate minţile sau eşti totdeauna aiurit ? S-ar putea spune că tu nu eşti niciodată treaz. Ce-i cu tine, Iacove ? Aşa ceva nu se poate. Sau visele sau realitatea. Dar amîndouă împreună şi mereu învălmăşite. Sau fetele sau caii, dar nu un fel de iapă-prinţesă care e amîndouă de odată şi nici una din ele. Tu aiurezi.

Iacov clătină capul.

— Aşa ceva n-am spus şi nici n-am văzut. Şi nici nu-i vorba de asta.

— Dar despre ce-i vorba ? Mă superi — se înfurie Paraschiv. E vorba de faptul că ai viermi în cap şi că trebuie să scapi de ei odată.

— Viermi ? — se miră Iacov, jignit. Aştia nu sînt viermi.

— Da, sigur — spumega Paraschiv, de fapt ei sînt în hoit. Dar eşti sigur că nu te-ai molipsit şi tu ? Îşi muşcă buzele, privi cu coada ochiului şi de jos în sus la Iacov, se

apropie confidențial cu scaunul și îi făcu semn cu cotul. Ascultă-mă pe mine. E drept că-i o mojicie. Dar ce nu face un prieten pentru altul ? Spune, Iacove, tu ai fi în stare să faci o mîrșăvie pentru un prieten ?

— Eu ! — exclamă Iacov și scutură din cap, Eu nu fac mîrșăvii.

Paraschiv stărui :

— Pentru un prieten, Iacove ?

— O mîrșăvie rămîne o mîrșăvie. Pentru nici un prieten. — Iacov era supărat.

— Pentru mine, Iacove ?

Iacov îl privi îndelung pe Paraschiv. Nu era sigur dacă îl vedea sau dacă iar visa.

— Ce însamnă o mîrșăvie ? Ce înseamnă ea pentru tine ?

Iacov bău și el un pic. Se înecă, fiindcă în același timp voia să și spună ceva și, tușind, trimise brusc toată țuica în obrazul lui Paraschiv.

Paraschiv se trase înapoi, strigă :

— Porcule ! Se șterse cu o batistă cu pătrățele multicolore și mai adaugă : — Dacă nu mai știi nici măcar să bei, lasă-te, luă țoiul lui Iacov și-l goli.

— Ei, na — se supără Iacov cînd fu în stare să vorbească, dar era prea tîrziu căci nu izbuti să pună mîna decît pe paharul gol. Așa că luă paharul lui Paraschiv, bău ca să-și limpezească gîtlejul, o făcu cu destulă pricepere și apoi ceru să fie din nou umplute paharele.

— Va să zică dacă e pentru tine, atunci nu-i mîrșăvie și, dacă e mîrșăvie, atunci nu-i pentru tine — spuse cu băgare de seamă. Prin urmare nu pot face o mîrșăvie pentru tine. Nu-i așa ? N-am explicat limpede ? În afară de asta eu nu beau cînd visez și nu visez cînd beau.

— Hei, mă ! — strigă Paraschiv și îl bătu pe umăr, tare aș vrea și eu cîteodată să am un cap ca al tău.

— Ce fel de cap ?

— Dacă aș vrea să te jignesc, aș spune : așa un cap încît uneori nici nu mai știu dacă mai e cap sau un felinar de dovleac cu o candelă. Candela mă-tii. Atît de tîmpit sporovăiești. Sau pui întrebări.

— Cum așa ? Eu întreb numai fiindcă vreau să aflu cîte ceva. Dar trebuie să aflu foarte lămurit.

— Măi, Iacove — rînji Paraschiv şi cu supărare şi cu ameninţare şireată, ascultă-mă bine : există lucruri care nu-i bine să le ştii. Te previn. Dar e bine să ştii că există prieteni ca mine. M-ai înţeles ? Prieteni care ştiu să tacă şi care fac totul pentru prietenii lor. Te-am întrebat eu de ce i-ai tăiat Domniţei limba şi coada sau chiar de ce ai ucis-o ?

Iacov tăcea. Iacov îşi încleşta fălcile. Iacov privea ţintă drept înainte. Iacov gîndea din greu. Abia după aceea îşi ridică ochii şi-l privi posomorît pe Paraschiv.

— Ce înseamnă totul ? — întrebă.

— Tot ce-i nevoie.

— Şi ce-i nevoie ?

— Multe — spuse Paraschiv şi îşi luă în primire noua sticluţă care i se aducea. De pildă tot ce strică prietenii mei. Tot ce învălmăşesc, ca tine. Fetele şi caii. Hhh..., gîfîi el.

— Va să zică aşa ?!

Paraschiv îi arătă pumnul său noduros. Negru şi păros. Strîns. Vîrtos. I-l ţinea aproape de nas. Iacov îi simţea mirosul. Mirosea a hoit de cal. Iacov îşi trase scîrbit nasul înapoi.

— Ce vrei să spui cu asta ? — Iacov ciocănea cu sticluţa în masă. Hai, spune — stărui şi-l fulgeră din ochi pe Paraschiv.

— N-ar fi mai bine să tac, hai ? Nu vrei să ai doar încredere şi gata ? Să ştii că e un leac foarte tare. Eşti mai rezistent decît un cal ? Nu te-ai vindecat încă ?

— Cum adică vindecat ?

— Off — gemu Paraschiv, ţie într-adevăr îţi trebuie un ciomag în cap, cum ai făcut tu cu Domniţa. Atunci, ascultă, cap pătrat ce eşti. Fiindcă e vorba de tine ţi-o spun încă o dată, ca prieten şi pentru tine. Şi acum poţi scuipa roşu şi verde, foc şi fiere, fierbinte sau rece, cum vrei tu.

— Vorbeşte odată — spuse Iacov şi se lăsă pe spate ca şi cum ar fi fost plictisit, ca şi cum n-ar fi fost vorba de treburile lui, dar tremura imperceptibil şi scaunul lui trosni, cu toate că gura îi zîmbea strîmb. Îmi dau eu seama că vrei să spui ceva.

— Să spun ? — îl zeflemisi Paraschiv şi privi ţintă la mîinile lui Iacov. Ceva ? Ai să rămîi trăsnit.

— Dă-i drumul — glăsui răguşit Iacov, îşi întinse picioarele şi vîrî mîinile în buzunare. În acelaşi timp avea impresia că mai aude şi o altă voce. Dar nu aici în cîrciumă şi nici aici la Moara, o umbră de pom răspîndea miresme şi o apă clipocea.

— Ai ucis-o pe Domniţa ? — întrebă Paraschiv.

— Da ? — întrebă Iacov şi se miră, căci în acelaşi timp călărea gonea zbura şi totuşi privea în ochii lui Paraschiv, verzi de tot, ca de sălbăticiune.

— Bine că recunoşti, Iacove. Nu m-ar fi mirat dacă în starea în care eşti ai fi negat.

— Ce recunosc ? Nimic nu trebuie să recunosc dacă nu vreau. Dacă vreau, zbor drept sus în nuc. De ce nu, tu n-ai dreptul să-mi porunceşti.

— Aici rămîi, s-a înţeles ? Nu-ţi iei deloc zborul de aici, fiindcă nu poţi. Cu mîna asta te reţin.

— Şi de ce ?

— Fiindcă tu crezi că ai avut dreptate. La naiba, numai asta vrei să auzi. Măi, să ştii că ea nu merita.

— Bun răspuns — dădu Iacov din cap.

— Nici cealaltă nu făcea nici ea doi bani. Asta ţi-o spun *eu*. Dacă amîndouă erau una singură, aşa cum spuneai tu mereu, atunci ai avut dreptate.

— Cu ce ? — întrebă Iacov şi făcu ochi mari. Vocea şedea în faţa lui la cîrciumă, îi rînjea şi se numea Paraschiv, purta cizme strîmbe, o mustaţă cu vîrfurile lungi şi un bandaj peste ochiul drept. Dar cel stîng era singur şi era ochiul unui hoţ de cai care încă n-a fost prins şi spînzurat.

— Omule, Iacove — spunea hoţul de cai, e foarte posibil ca să plece casele să se adape şi să se tăvălească în noroi. Domniţa de sub nuc a coborît în noaptea asta fără casa ei de pe munte jos la Spurcata.

— Şi ?

— Pe legea mea.

— Şi ce vrei cu asta ?

— Un prieten face ce poate.

— Al cui prieten ? — strigă Iacov şi se repezi înainte.

— Eşti îngrozitor, Iacove — strigă Paraschiv, bătu cu pumnul în masă, îşi lăsă capul pe spate şi fu cît pe-aci

să pornească într-un hohot de rîs. Îşi lăsă capul pe spate doar atît cît să lase la îndemîna lui Iacov gîtlejul său ţepos.

Dintr-un salt Iacov răsturnă scaunul, sări în sus şi apucă strîns gîtul lui Paraschiv. Amîndoi se rotogoliră pe jos, Iacov şedea călare zbura pe pieptul lui Paraschiv şi-l strîngea de gît încît ochii i se făcură ca cepele. În clipa următoare Iacov zăcea leşinat într-un colţ, Paraschiv stătea în picioare şi îşi scutura praful de pe haine. Nu se născuse încă ăla care să-i facă lui una ca asta!

Pe urmă Paraschiv luă sticla lui Iacov de pe masă, îngenunche şi îi spălă faţa. Mereu faţa şi fruntea, faţa şi fruntea. Multă vreme zadarnic, dar pînă la urmă totuşi cu folos, căci Iacov deschise ochii.

Paraschiv se pricepea la astfel de accese. Stătea în genunchi, privea bănuitor în jos spre Iacov, aşteptînd, ţinînd în mînă sticla ca pe o măciucă. Paza bună trece primejdia rea.

Cînd Iacov respiră iar cum trebuie şi privirile i se limpeziră atît cît se putea în starea lui, Paraschiv întrebă:

— Acum se poate vorbi liniştit cu tine?

Iacov gemu. Îşi învîrti limba prin gură, scuipă sînge, scuipă în lege. Nu era decît o rană la buze. Dinţii îi erau întregi.

— Dacă ai să mai vrei vreodată să scapi în felul ăsta de leacul pe care eu, *espert* în cai, ţi-l dau, atunci să ştii că te omor, Iacove — rîse Paraschiv. În legitimă apărare. Ţi-o spun fiindcă eşti prietenul meu. Să nu-mi vii atunci cu tribunalul. Într-un caz ca ăsta orice tribunal mă achită. În afară de asta nici chiar crîşmarul n-a văzut nimic, n-ai avea nici un martor, iar muştele care mai zumzăie pe aici de mult îşi vor fi lăsat demult ultimul rahat pe hîrtie. Spuse şi îşi îndreptă bandajul de peste ochi.

Iacov se aşeză la masă şi sprijini capul în palme. Era un cap foarte greu şi foarte mare. Lumea întreagă încăpea în el.

— În loc să-mi fii recunoscător — spuse Paraschiv după o vreme.

Iacov nu făcea decît să mîrîie sau să geamă, pe moment nu se prea putea deosebi.

— Da — îl zeflemisi Paraschiv, ţie ţi-e uşor să te necăjeşti. Dar mie nu mi se cuvin mulţumiri. Să mai îmi şi pierd viaţa pentru tine, după ce că mi-am pierdut fecioria pentru tine, hai ?

— Dar ce s-a întîmplat de fapt ? — întrebă Iacov, care abia acum îşi revenise complet.

— Totul — strigă Paraschiv, nu-nţelegi, boule ? Adică tot ce era cu putinţă. Visele care-ţi umblau prin cap în fel şi chip pffft. Prinţesa, adică imaginea pe care ţi-ai făcut-o despre ea, şi realitatea nu ţi-au rămas cu nimic datoare. Haha. Ce avea realitatea de dat, a dat. Dar nu numai ţie. Şi nici nu era mult. Cu atît mai puţin cu cît a dăruit mai mult altora. Da... Rasa ? ei, nu chiar pur sînge. Dar ceva mai bună decît calul. *Tu* ai nevoie de ceva mai bun, ascultă-mă pe mine. Tu eşti slab la minte. Ţie nu trebuie să-ţi facă pozne o femeie, dar tocmai ţie ţi le face, ascultă-mă pe mine. Una ca ea ţi le face, şi tocmai ţie, fiindcă eşti aşa cum eşti. Ai înţeles în sfîrşit ? Mai vrei şi dovezi ?

Iacov îşi înfundă capul între braţe. Beţia şi jalea îi dădeau de furcă. O mică beţie şi o mare jale.

— Sus capul, Iacove. Pentru tine am făcut-o. E o mîrşăvie, ştiu, dar e pentru un prieten. Mai mult nu pot face. Rămîi cu bine.

Paraschiv se duse la uşă, ieşi, coborî scările. Încet. Paşii săi răsunau hotărît. Ajuns la căruţă, se întoarse. Cînd văzu că Iacov nu-l urma, se urcă şi porni. În jur toate erau la locul lor, în depărtare Craiul, pe dealuri şi pe dîmb casele, umbrele lungi zvîrlite culcate peste cîmpii, soarele atîrnat jos pe cer.

— Stai — în sfîrşit Iacov gonea după căruţă ca şi cum i-ar fi fost în joc viaţa.

Paraschiv opri, privi peste umăr, hoţul de cai cu un singur ochi stătea în aşteptare.

Cu faţa schimonosită de furie Iacov alerga, îşi înfipse degetele în scările căruţei.

— Şi cum poţi dovedi ?

— Ha, — făcu Paraschiv, e nevoie ? Papă-lapte... Azi la mărăciniş, lîngă spărtură. Putem porni ?

La cotitura următoare căruţa se întoarse şi le îndreptă feţele în direcţia din care veneau. Era în faţa culmii dintre

Moara şi Valea iar de pe ea se deschidea o vedere largă peste întreaga vale lungă cînd zarea era limpede. Pornind de la Moara şi peste Leşioasa şoseaua şerpuia în jos spre vale şi pe urmă urca iar, fiecare din cotiturile ei împărţită în părţi egale, ca o ruletă pentru măsurat, prin umbrele alungite ale pomilor. Ruleta pierea dintr-o dată pe culmea cea mai apropiată din cauza unei perdele de praf înaltă pînă la cer ridicată subit acolo, în faţa zării. Jos pe nisip se apropia ceva tîrîndu-se negricios ca o omidă cu picioarele boante, în jos pe povîrniş cu mişcări şerpuitoare, şi trăgea şi căra şi rostogolea perdeaua sub peste în urmă. Înserarea deasupra culmilor stîncoase şi împădurite se învălui într-un zăbranic, lumina deveni galbenă înflăcărată roşie, mută casele pomii munţii cu acoperişurile coroanele piscurile într-o lume dindărătul lumii: trecea treptat în spatele ei, un fundal după altul era înlăturat de falduri care se închideau peste el, ca şi cum o cameră de sticlă s-ar închide mereu în jurul alteia. Numai ochiul roşroşroş al soarelui avea destulă putere să mai poată fi zărit mocnind, dar chiar şi acest ochi sub genele sale lungi privea tot mai întunecat supărat ameninţător primejdios, pe măsură ce lumea era tot mai lipsită de fundal.

Astfel se apropia rostogolindu-se norul de praf, mai întîi fără nici un sunet, în depărtare, miţos leneş gelatinos, se agăţa cu tentacule de caracatiţă uriaşă de meri, de tufe, de povîrnişuri, se trăgea se ridica, stingea culorile, străfulgerările luminii, făcîndu-le să pară nuanţe obosite de cenuşiu cafeniu negru, din care se iveau zornăieli, zgomot moale de copite, tropăit înfundat, forme rotunde nelămurite.

Paraschiv mînă căruţa spre culmea de peste Valea, pe un drum de ţară, prin dreptul unui cîmp de floarea-soarelui. Au oprit, au coborît, s-au întors la şosea, s-au suit pe digul şanţului, peste taluz, şi-au întins gîtul, au aşteptat, au privit. O gloată asemenea unui vierme uriaş, format din nenumărate care, se apropia tîrîş, capul îngust şi întunecat, apoi umflîndu-se tot mai mult, cu marginile nelămurite, de o lungime nesfîrşită şi aburind, trupul şi coada.

În frunte jandarmul Petruţ din Iabeni. Călare. Nu se ţinea prea bine pe cal. Părea că e prea mic iar calul prea mare. Roibul prea roşu şi cu picioarele prea lungi, uniforma cu nasturii galbeni prea albastră, roibul prea îndrăz-

neţ şi prea vioi în pofida poverii care-l apăsa. Roibul nu gemea, nu transpira şi nu înjura, toate astea le făcea don' Petruţ, îşi ştergea fruntea şi făcea obosit semne cu mîna, îşi făcea şi vînt cu chipiul dar toate astea nu se potriveau între ele. Îşi mai şi rostogoleau ochii, si roibul şi don' Petruţ, negri într-un cerc alb şi globurile albe într-un obraz roşu, roşu ruginiu unul din ele, roşu ca zmeura ca mărul celălalt, alungit unul din ele, rotund ca mărul celălalt.

— Ce se-ntîmplă, don' majur ? — strigă Paraschiv de sus de pe digul şanţului în jos spre şosea.

— Ordin de sus — spuse jandarmul gîfîit şi îşi făcu vînt cu chipiul. Transmutare, îşi ridică chipiul salutînd, naiba... — şi trecu săltînd pe roib. Roibul păşea uşurel de tot peste praf şi nu-l spulbera aproape de fel. Au şi trecut.

— Mamămamă — spuse Paraschiv.

Iacov nu spunea nimic. Iacov stătea nemişcat. Iacov privea. O leacă palid, o leacă neîncrezător, o leacă uluit. Şi cu gura puţin deschisă. Ce şi cum ar fi spus „mo" şi ar fi uitat să închidă buzele.

Paraschiv se lovi cu palma peste frunte. Pocni.

— Doamne — spuse, vîrî mîna în buzunarul hainei, scoase un bileţel, îl despături. Biletul era şi tipărit şi scris, iscălit şi ştampilat. Citaţie scria pe el. Tipărit. Către Paraschiv, scria acolo. Scris de mînă. Anume de la tribunalul regional. Deci ca pîrît, din cauză de maltratare şi violenţă, vătămare şi mutilare. În chestiunea Anton, bulibaşa din Gura Iepii.

Cînd s-a apropiat prima căruţă, cam la zece lungimi de cal după don' majur Petruţ pe roibul său — căruţa aşa şi caii aşa şi aşa, coviltirul şi cîinele şi mai şi, stăpînul şi hamurile şi mai şi aşa şi aşa —, ia uite că Anton şedea în faţă pe scîndură şi ţinea frîul în mînă. Nu privea nici în dreapta nici în stînga, nu se clintea, nu pocnea din bici şi nu plescăia din limbă, nu trăgea nici de frîu. Privea drept înainte, sau se făcea că, adîncit, absent, cuprins de o jale cît lumea de adîncă, bătut de vînturile pustiului, pradă fiarelor sălbatice şi conştient de lipsa sa de apărare. Paraschiv stătea acolo în cizmele lui ca semiluna, prăfuite şi ele şi fără luciu. Tocmai îi făcuse lui Iacov semn cu cotul, îi arătase cu un rînjet de satisfacţie convocarea, strînsese pumnul şi-l ridicase în sus făcînd un gest necuviincios — şi-l

strigă pe Anton : iar cînd Anton întoarse deplin către el faţa sa nedumerită şi-l privi cu ochii pierduţi ca şi cum cu greu s-ar fi întors dintre morţi, o singură clipă, atunci Paraschiv se înălţă cît putu mai mult, flutură biletul, îi făcu semn cu el lui Anton, deci îl trezi, ridică foaia sus peste cap, o rupse la mijloc, puse jumătăţile una peste alta şi rupse din nou jumătăţile jumătăţilor şi aşa mai departe şi le rupse pe toate în două, încet, cu grijă, aproape pe toate de aceeaşi mărime. Va să zică s-ar putea spune cu dragoste. În sfîrşit aşează fiţuicile în palma stîngă întinsă, o duse în faţa gurii, ţuguie buzele, suflă şi grămăjoara fulgui încet pe iarbă, în timp ce Paraschiv ducea mîna la inimă şi se pleca în faţa lui Anton.

Anton dădu încet din cap. Anton îşi duse arătătorul drept la borul pălăriei. Anton înţelegea. Zîmbea chiar, şi dinţii săi sclipeau. Anton era un bărbat.

Însă după ce a trecut căruţa, în spate, printre zdrenţele din pînză de cort ce acopereau coviltirul, se ivi un braţ gol de femeie, strînse pumnul, nu-l roti din încheietura mîinii, ci mai degrabă îl scutură, îl întinse în sus, către cer. Nespus de mare, nespus de lung, înspăimîntător, ca desprins de trup, nimic altceva decît o ameninţare, înspăimîntător prin însăşi izolarea sa, creştea pînă în cer, şi totuşi era un braţ frumos, frumos în gestul său de disperare, ca tot ce e înspăimîntător.

Atunci încremeni şi Paraschiv, tăcu uluit şi împietrit, ca o mască, primi întreaga defilare. Scoase chiar şi pălăria din cap, îşi făcu şi cruce cînd, după ultima coadă de cîine şi sub ultima pereche de roţi, se închise perdeaua de praf şi îi spuse vărului său :

— Un vis urît, Iacove... asta le întrece pe toate... de pe urma lui s-ar putea ca şi alţii să ajungă visători.

Coarnele

Prin urmare asta fusese povestea cu Domniţa. Bine. Paraschiv îi arătase lui Iacov şi a avut dreptate. Túró îşi

dădea seama din ce aluat era făcut Paraschiv. Cît de bine se pricepea la cai.

Un bun cunoscător de cai e şi un bun cunoscător de oameni, mai adăugă Paraschiv. Cel ce cunoaşte însuşirile oamenilor e în stare să se apropie şi de animale. De cal, cel mai nobil dintre animale, abia în ultimul rînd.

— Oh ! — făcu Túró şi deschise ochii mari. Mici galbeni hunici oblici.

— Voi, orăşenii, nu ştiţi nici măcar ce sînt oamenii — mai adăugă Paraschiv, ca şi cum ar fi fost contrazis. De orice fel.

— Dacă vroia să spună prin asta... ? întrebă Túró.

— *Ezact* — strigă Paraschiv, *Genau.* Şi mai adăugă : — *Bitongule !* *

Întotdeauna Paraschiv mai avea ceva de adăugat. Túró nu înţelegea de ce. Fiindcă el nu crede. Ce nu crede ? Ce povesteşte Paraschiv. Paraschiv îşi dă seama după atitudinea ascultătorilor săi dacă cred sau nu. Túró făcea o mutră atît de aţoasă ca cea mai proastă brînză rîncedă care face aţe cînd e încălzită. *Ezact* aşa. Şi se mai şi numeşte brînzoi. Cum spune şi zicala turcească : Nu-i destul că are o căpăţînă căpăţînoasă, îl mai cheamă şi Murad cel Chel... Cu calul aşa s-au petrecut lucrurile, s-a înţeles ? Şi cu cabana aşijderea. Aşa cum a spus el. Înghite-o, brînzoiule, na. Îl crede sau nu ?

— Pe cuvent — se jură Túró.

— Moooi — îl maimuţări Paraschiv, minţi, bitongule. Tîmpitul. De ce nu pune la îndoială ce-i povesteşte Paraschiv. Să te îndoieşti şi să nu te îndoieşti, asta-i important. Dar trebuie să ştii cum. Şi unde. Va să zică faţă de cine. Ca şi atunci cînd e vorba de cal şi cal.

— Oamenii de multe ori numesc cal ceva ce nici nu e cal. — Dacă a văzut el vreodată un cal cu coarne ?

Moooi, Paraschiv.

Dacă a văzut vreodată ? Să răspundă.

Túró nu văzuse.

Dar o cabană cu coarne ?

Nici.

Bitang — bastard (l. magh.) (n. trad.).

— Norocul tău — spuse Paraschiv, căci atunci ai fi dat ortul popii. Însă el putea să-i povestească acum despre așa ceva. În basmele populare există colibe pe un picior de pui. Numai ei știau de ce. Dar asta nu era nimic. Existau popoare care prindeau în cuie pe casele lor capetele de cal. Barbarii, capetele de cal. Capete ale unor animale sfinte. Ce are de spus la asta brînzoiul de hun ? Strămoșii lui au fost și ei un popor de călăreți, oare mai simte el ceva din toate astea ? Ceva din frăția cu calul ? Se spune că reginele s-ar fi îmbăiat în lapte de iapă, hehe, nu cumva și Tilike a lui e una din astea ? Dar el, a fost cumva hrănit cu lapte de iapă ? Vezi, și te mai necăjești cînd îți spun bitong. Ce s-a făcut cu sîngele de călăreț ? Mama mă-sii de sînge de călăreț și de lapte de iapă. Gata cu ele, am încheiat, basta. Apusul unei culturi. Brînzoi de Tilsit. Alte popoare prindeau în cuie pe creasta caselor lor coarnele de taur și coarnele de cerb. Dar nici asta nu era nimic, pîrț. Cabanei ăsteia de pe Plaiu i-a venit în minte să lase chiar ea să-i crească coarnele. Coarne adevărate, ca unui soț. Dar pentru alte motive.

Celula era lată de doi pași, lungă de patru. Pornind de la ușă, la capătul fiecărui zid care mergea de-a lungul, cîte un pat. Între ele rămînea liber un gang îngust. Paturile s-ar fi putut așeza și unul lîngă altul alături de peretele care mergea de-a lungul, alăturînd capătul de la picioare sau cel de la cap. Atunci gangul ar fi fost de trei ori mai lat, dar unul din pereți ar fi fost ocupat în întregime și ar fi dispărut patratul liber cu latura de doi pași din fața ușii. Iar paznicul n-ar fi putut supraveghea prin vizor patul mai apropiat de ușă și care s-ar fi aflat într-un unghi mort, în schimb însă putea să vadă tineta din colțul drept sau stîng din fund și oamenii în timp ce urinau. Dacă. S-a înțeles ? Acum era invers și mai interesant pentru paznic. În colțul din stînga de lîngă ușă era tineta. Stătea acolo și puțea. Asta era toată splendoarea aici. Era mare încăperea ? Nu, nu era mare încăperea. Dar, mă rog, era cum era. Ce rost mai avea să se întrebe cît timp erau la zdup.

— Mă faci să rîd — spuse vulpea cînd a fost întrebată dacă îi place friptura de gîscă.

Mă rog, cui nu-i place un spațiu liber mare să se miște, să se plimbe, să-i poată ocoli pe vecinii neplăcuți ; să-și poată

așeza un dulap sau două, o masă, un scaun, un oaspete, să-i poată pune înainte un pahar cu băutură ; o iubită, mă rog frumos, un leagăn — în sfîrșit. Viața înseamnă libertate, să te dezvolți în voie. În ceea ce mă privește, chiar spre binele societății. Dar ea nu trebuie să mă constrîngă. Nu trebuie să mă închidă atît timp cît nu sînt vătămător. Atîta timp cît mă dezvolt, nu sînt vătămător. Dacă voi mă constrîngeți, voi sînteți vătămători, și mă faceți și pe mine vătămător. Unde-i începutul, cînd iobagul nu-i dă boierului din ce nici nu are ? La bici ? La privilegii. La privilegii închipuite. La închipuirea greșită. Ca și cum o închipuire n-ar putea fi și justă.

Va să zică acea cabană de pe Plaiul Craiului care o pornise samavolnic de pe Capra în jos pe povîrniș, de-a curmezișul văii peste firul de apă al Spurcatei, acolo unde apa era încă limpede, apoi în sus pe celălalt povîrniș, pînă sub printre în mijlocul stîncilor Plaiului, care își întorcea spatele Craiului, cabana fostă a lui Gogu și despre care Gruia susținea că e a lui, era și mai mică decît celula asta de doi pași pe patru cu pereții mîzgăliți și zidiți și plini de pete de mucegai. În ea omul nu putea sta în picioare decît îndoit din spate, nu putea sta întins decît cu genunchii aduși la gură. Mă rog frumos, la nevoie, doi oameni. La ce poate fi bună o cabană atît de mititică ? De două-trei ori pe an se cosește fînul. Drumul de la Vadu e lung și nu chiar ușor, pajiștea e mare, de trei-patru pogoane de partea asta și de cealaltă în sus pe povîrniș, nopțile sînt friguroase la poalele Craiului, umede. Poți înnopta într-un loc ferit, poți păstra unelte, merinde, haine, îți cruți din timp și din treabă. S-a înțeles, Túró. Și din cînd în cînd mai erau și furtunile.

Trecuse vreodată Túró printr-o furtună de munte pe Crai ?

Túró nu trecuse.

Omul ăsta într-adevăr nu trecuse prin nimic. Atunci de ce era închis aici ? Desigur numai fiindcă avusese greșita închipuire de a fi cineva. Adică nu un frizer.

— Moi, Poroschiv — spuse Túró, își frecă iar coapsele și rîse. Se bucura nemaipomenit de felul cum vorbea Paraschiv. Grosolăniile lui i se păreau glume. Iar faptul că Paraschiv rîdea de el îl făcea de asemenea să rîdă, deoarece socotea că nu e nimic de rîs la el, așa că se putea spune că

Paraschiv rîdea de nimic. Cu toate astea Túró era curios să afle cum de i-au crescut *corne* mititele cabane. De ce corne ? Ce fel de corne ? Cît de mari corne ? Din ce corne ?

Coarne de ţap. Coarne de taur coarne de zmeu coarne de diavol. Cine nu l-a văzut pe necuratul ? E drept că nimeni nu crede în el, dar el totuşi există. Mai înainte se obişnuia portul boierilor. Pe atunci diavolul umbla în caftan, iar coada lui cu trei moaţe purtată graţios pe braţ ca o nagaică, biciul cazacilor (neam de călăreţi, Túró) din curele de piele împletite. Acum diavolul se laicizase, ca să spunem aşa, umbla în haine europene, vreau să spun îmbrăcat nemţeşte, pricepi, Túró ? Dar coarne tot avea, baba care aduna ierburi de leac, Mira din Valea, îl văzuse. Poate că-l şi simţise, asta urma s-o spună ea. În orice caz el o călărise, fie că era în haine nemţeşti, de boier sau cineştiecum. Dar despre asta — altădată. Acum coada nu şi-o mai purta graţios pe braţ. A trecut timpul politeţurilor. Coada i se vîra în fiecare ciorbă, în orice lucru, în orice patimă, în orice treabă. Oarecum desprinsă de el. Ca şi cum s-ar fi învăţat s-o descopcieze. Mă rog, sîntem în secolul douăzeci, pînă şi diavolul face progrese.

Într-o bună zi Gogu Pescaru s-a întors din prizonierat. Rămăsese singur de tot. Tatăl mort, mama moartă, oameni în vîrstă. Un frate căzuse în luptă, cel mai tînăr. O soră măritată aşa şi aşa. La Dumbrava, după cum spuneau oamenii, vecinii din Vadu. Gogu încă nu fusese s-o vadă. Mai tîrziu s-a dus o dată. Dar altă dată nu s-a mai dus. Atunci cînd a mers la Ozana ca să se socotească cu Gruia. Deocamdată urcă pe Capra. Fără să bănuiască nimic.

Totul era părăsit, ca şi cum cu toţii ar fi pierit şi n-ar mai fi fost nimic de lucru. S-ar fi putut cosi, dar nicăieri nici urmă de aşa ceva. Mărgărite salvii măcriş în iarba înaltă de un cot. Valuri jucînd liniştit în vînt. Faptul că dispăruse căsuţa — doamne, războiul ceruse şi alte jertfe mai mari. Paguba asta nu era un cap de ţară. Aşa gîndea Gogu. Trecu mai sus de vale între culmea Caprei şi a Craiului, mult peste izvorul Spurcatei, pe sub marginea de pădure, pînă dincolo de Plaiul Craiului, fiindcă acesta se întindea în jos mai aproape de Vadu, sau fiindcă la poalele sale casele erau mai apropiate, aici una, dincolo alta, foarte singuratice, răsfirate, fiecare după cum era terenul, cu sau fără

gard, cu sau fără nuc şi umbră, cu sau fără livadă, fîneaţă, strat de floarea soarelui, cuptor, cărare şerpuită, trepte. Poate că nădăjduia totuşi să întîlnească oameni pe drum. E drept că auzise despre Gruia că ar fi plecat. Poate că Gogu voia doar să vadă ce mai e nou pe la vecini.

O să se facă multe alune. Credinţa populară spunea că asta înseamnă o iarnă grea. Peste tot iarba era frumoasă. Lăcustele îi săreau înainte în stoluri. Glasuri de pasări, ciocănituri în pădure, poate mai apropiate decît alteori, liniştea absorbitoare mai părăsită. Tufele şi umbrele mai mari mai dese mai rotunde. Mai răcoroase. Pomii, după cîte se părea, neschimbaţi. Unele urcuşuri sălbăticite de nepătruns acum. Ca şi cum nici o vită, nici o oaie, nici o capră n-ar mai fi croit vreo cărare, nici un ştrengar n-ar mai fi rupt vreo nuia ciopîrţind tufişele. Ciupercile nu erau culese. De mirare. Îşi adună atîtea pînă umplu pălăria. Patru-cinci mînătărci aproape că au umplut-o. Deasupra cîteva ciuperci mai mici. Crengile doborîte de vînt nu erau strînse. (Nici o pădure fără uscături.) Ieşi afară pe Plaiu. Coborî. Mărăcinii cu greu îl lăsau să treacă. Iarba îi mătura cizmele. Muşchiul era umed la rădăcină, uda pielea cizmelor pînă la căpută, pînă la glezne.

Iată şi pietrele Plaiului, cu spatele către pădure. Le ocoli. De aici avea priveliştea liberă. La dreapta cîmpia, îndărătul ei, departe alte piscuri, de jur împrejurul cîmpiei lanţul de munţi cu culmile dinţate. La poalele lor, Curata, drept înainte. Acolo unde ieşea pîrîul, vadul. În faţa lui mica gară de care se apropia trenul local. Pentru cine ? Aici i se pironi privirea. Îşi căută casa peste drum, o văzu. Acolo era ca un fel de stradă în care cunoştea şi toate celelalte case. În care multe feţe noi luaseră locul celor vechi. Ca şi santinelele de acolo, trei ore eu, trei ore tu, trei ore următorul. Pe urmă alţii. Cine ieşea aici din post cu siguranţă că nu se mai întorcea. De pe front se putea întîmpla să se mai întoarcă. Era o deosebire. Gogu o vedea foarte clar. Pomii, gardurile, vremurile s-au schimbat. Prin urmare acolo jos, aia era clădirea nouă, administraţia cooperativei cultivatorilor de fructe, magaziile şi şoproanele pentru unelte. Un pătrat înconjurat de clădiri. Alături grădina cu sere şi cu pepiniera. Toate abia la început. Da, asta era o schimbare imensă. Arăta

destul de bine de acolo de sus. Să aşteptăm, să vedem ce treabă or să facă ei acolo.

Cînd se întoarse, rămase uluit. Noutăţi şi sus. Era o cabană acolo. Care mai înainte — doi ani de război, cinci ani de prizonierat, şapte ani — nici nu se gîndise că se va afla vreodată aici. În cazul cînd căsuţele sînt în stare să gîndească. În şapte ani o cabană putea răsări din pămînt. În şapte ani un om îşi pierde toate celulele şi i se formează altele noi. Un om care nici el nu şi-a dorit viaţa pe care o are. În şapte ani o cabană nouă putea începe să încărunţească, să fie mîncată de vreme. Unele cabane semănau între ele. Dar deosebiri tot existau. Căsuţa lui de mai înainte, de dincolo, avusese aceeaşi intrare. Trebuia să te pleci adînc în faţa ei dacă voiai să intri. Peretele din spate şi pereţii laterali semănau, semănau chiar foarte mult, dar erau inversaţi. Interiorul fusese afară. Asemănările scot la iveală deosebirile, dar şi deosebirile scot la iveală asemănările. Pe scurt, Gogu recunoscu propria sa cabană, proprietatea sa. Existau indicii neîndoielnice de care nu-şi putea da seama decît proprietarul de drept. Izbucni cearta.

Sînt cazuri cînd cel păgubit se mulţumeşte cu o despăgubire. În asemenea cazuri judecătorii şi avocaţii ştiu să sfătuiască foarte precis, ţăranii ştiu foarte bine să socotească, să se tocmească, să mulgă. Dacă despăgubirea e destul de mare. Dar dacă şi păgubitorul şi păgubitul sînt ţărani ? Dacă păgubitorul e zgîrcit şi păgubitul vrea să mulgă ? Într-un cuvînt, Gogu, Pescaru, nici nu voia să audă de o despăgubire. Pescaru înseamnă că se ocupă cu pescuitul ; oare credea că e prins peştele cel mare pe Plai ? El voia căsuţa lui. Pe locul ei din totdeauna. Deşi se întîmplase ceva şi cu locurile, cu terenurile, cu cîmpiile. Cum, nici terenul să nu mai fie al lui, şi de ce, mă rog ?

Cu atît mai mult voia acum să-şi recapete cabana, chiar dacă avea s-o ducă acasă în basma şi s-o pună în camera cea mare. Cabana şi nimic altceva. S-a înţeles tovarăşe Gruia, tovarăşe preşedinte al crescătoriilor de oi de la Ozana, cele întovărăşite.

Acum Gruia burtosul ar fi dat bucuros înapoi căsuţa. Dar ea îi apăruse în vis şi nu voia. I-a arătat coarnele ei. Cum poţi da ceva înapoi... Hehei, poţi să tot vrei s-o dai, dar dacă nu-ţi aparţine ? Acum nu mai mergea zicala care

ieri ar fi fost încă bună : cine nu aduce înapoi ce-a luat cu el, nu găseşte ce caută. În ce lume trăia Gogu Pescaru dacă rămăsese în urma vremurilor cu şapte ani ? Ca să le ajungă din urmă venise el la Ozana cu vinele umflate de mînie cît grinzile unei cabane ? Un drum costisitor. — Costisitor pentru cine ? — Şi ce dacă ? Costisitor încoace, costisitor încolo. Cît mă priveşte pe mine, de două ori mai costisitor. Mai costisitor decît dreptatea nu-i nimic pe lume. — Căsuţa îşi arăta coarnele ? Cui ? — Cui a furat-o. Iar preşedintele burtos se umfla încă şi mai mult : mai şi ameninţa ? Să-l dea în judecată pe Gogu pentru nesupunere ? Căsuţa era proprietate de stat ? Iar proprietarul avea voie s-o desfacă, s-o mute oriunde găsea că e necesar ? — Statul avea voie. — De cînd era statul împuternicit să întoarcă vremea înapoi ?, punctul unu. Şi punctul doi : de cînd fusese împuternicit Gruia cu şapte ani în urmă (omule !) să reprezinte statul ? Fusese cumva ilegalist, punctul trei ?

Coarnele creşteau. Dar nu numai căsuţei. Şi Gogu începu să împungă. Nu-şi tocise coarnele în război ? Tot Vadul era plin de răgetele lui : un apărător al patriei lăsat pe mîna duşmanilor patriei chiar în patria sa. Vadu, Vadu cel şes, vadul se umplu tot. Se revărsă dincolo de culme pînă la Valea. Paraschiv auzi, apoi fu primul care văzu totul venind. Merse cu căruţa pînă la Gogu şi-l luă la bani mărunţi. Îi vorbi, îi făgădui să mijlocească, erau în joc lucruri mai importante decît o colibă. Pomeni şi despre copiii lui Saftu. Merse cu căruţa la Ozana. Nu la Maria roşcovana, cu asta se isprăvise. Dar despre asta — mai tîrziu. Încercă să mijlocească, dădu de alt căpăţînos. Pe ăsta îl cunoştea dinainte şi ar fi trebuit ca totul să meargă strună. Întotdeauna ar fi trebuit ca totul să meargă strună. Dar iată că nu mergea. Fiindcă. Dracu avea coada lungă. Coarnele căsuţei au împuns şi au găurit socotelile lui Gruia şi ale lui Paraschiv, deşi asta era cu totul altă chestiune. Coarnele împung întotdeauna cu totul alte chestiuni. Iar prin gaura străpunsă atîrna, ca să spunem aşa, desprinsă de dracul, vîrît în cu totul altceva, coada lui. Lungă împletită cu trei moaţe. Şi puţea.

Cealaltă chestiune avea un nume foarte urît. Dar numai pentru cei răuvoitori care făceau ei înşişi lucrul acesta. Şi era pe de o parte foarte, pe de alta mai puţin primejdioasă

(pentru Paraschiv, dacă era lăsat să vorbească). În orice caz destul de primejdioasă. Căci acum erau amîndoi la zdup. Şi Gruia şi Paraschiv. Odată.

Cazul era plauzibil. Dar de unde răsărise, asta nu se ştia. Vreau să spun : cine îl făcuse să răsară şi atît de grozav ? Paraschiv trebuia să descopere odată cine era femeia cu negoţul de cai. În orice caz cabana cu coarnele atîrna de caii lui Gruia, iar Paraschiv era *espertul* care preţuise (caii) şi iscălise pentru ei. Tot de asta mai atîrnau şi multe alte lucruri suspecte pe care le mai atîrna în plus sfredelul şi care abia urmau să fie cercetate. Dar înainte de toate atîrnau şi copiii lui Saftu tot de cazul ăsta, căci Gogu umpluse Vadu cu răcnetele lui iar Gruia dăduse vina pe copiii mai sus amintiţi şi pe care îi prinsese furînd lemne şi îi silise să descarce căsuţa în Plaiu, adică la faţa locului. Acum întrebarea era dacă vor fi crezuţi copiii că ei pe Capra, nu pe Plaiu şi aşa mai departe, şi că pe atunci cabana încă nu avusese coarne.

Însă Paraschiv luase hotărîrea să dovedească faptul. Numai că nu ştia cum dacă nu era lăsat să vorbească. Şi asta era o inovaţie, una de neînţeles, că nu aveai voie să vorbeşti. E drept că sfredelul îl lăsa să vorbească, dar numai între patru pereţi şi numai despre lucruri fără coarne, sau le frîngea coarnele, încît apăreau foarte paşnic (lucrurile) şi depunea coarnele la dosar în chip de corpuri delicte.

— Înţelegi, Túró brînzoiule ?

— Forte bine, pérfect — rînji Túró.

Frosin şi icoana

Întoarcerea

Ce bine ar fi dacă întotdeauna omul ar şti ce vrea cu adevărat atunci cînd face una şi renunţă la alta. De multe ori nici nu vrea nimic, totuşi renunţă la una şi face alta, în timp ce spune un al treilea lucru şi îl tace pe al patrulea, iar al cincilea e posibil ca despre al şaselea, adică des-

pre ce se întîmplă aevea, să nu aibă nici o idee şi să-l ia drept al şaptelea, drept soarta însăşi.

În orice caz e sigur că Frosin din Leşioasa, un cătun retras ţinînd de satul Moara, habar n-avea ce-i stătea pe inimă şi prin urmare ce o să facă atunci cînd a pornit la Seaca să-şi cumpere o căruţă nouă. La Seaca, un loc atît de sec încît nu creştea nimic în afară de gresie cenuşie şi cîţiva saşi cu obrajii rumeni, iar pe gresie creşte un pic de viţă ce dă un vin dulce, un vin tare, un vin al dracului, cu toate că se vinde pentru împărtăşanie.

Frosin abia se întorsese din război şi întoarcerea acasă nu se desfăşurase fără diferite păţanii. Căci nimerise între două focuri, cel al inamicului în retragere şi cel al învingătorului urmărindu-l pe inamic.

Pe undeva, într-o pădure deasă de munte se strînsese o mică ceată de soldaţi rătăciţi de trupă, aliaţi, mă rog frumos. Aliaţii cui ? Ai inamicului înfrînt, dar s-au despărţit de el, căci fuseseră siliţi la alianţă, acum puterea lui era înfrîntă, iar fiecare căuta să se retragă în altă direcţie. Indiferent încotro, numai să iasă odată din capcana ucigătoare în care s-au trezit fără voie, astfel încît, aşa cum stăteau lucrurile pe atunci, chiar şi propriile unităţi dizolvate trebuiau să-i ia drept inamici. În zilele acelea era totuna dacă te-ai despărţit, dacă ai fugit sau dacă ai fost prins.

Era o noapte întunecoasă, pădurea era înfricoşătoare, de două ori înfricoşătoare, căci era sub focurile de dincoace şi de dincolo, iar ei se aflau la mijloc. Pe undeva cerul ardea şi propriile lor umbre zvîcneau răutăcios în faţa dogorii întunecate, toate umbrele zvîcneau răutăcios cînd cerul străfulgera, cele din jur plesneau alb, crăpau, se căscau, amorţeau auzul, iar în clipa următoare aruncau într-un sac întunecat şi izbeau între ele pădurea zdrenţuită şi oamenii, pietrele şi ţăndările, muntele şi prăpastia, moale şi tare, rece şi fierbinte, umed, uscat, neted, cleios.

În pofida a toate, s-au odihnit puţin şi s-au sfătuit. Nu mult, nu multă vreme. Nu erau multe lucruri despre care să discute : Paraschiv luase ca pradă cîţiva cai, Paraschiv din Valea, de la Poiana Merilor. Cine ştia să călărească n-avea decît să încalece. Şi cine nu ştia acum ? Cel mai prost cavalerist învăţa la iuţeală fără nici un instructaj. Pe cel mai bun cal, un cal negru, călărea chiar el, al lui era meritul şi,

după ce a avut grijă de toţi, îi mai rămăsese un armăsar. Un murg bun, *numai* caii buni au rezistat.

Atunci apăru şi Frosin printre ei. Istovit, sîngerînd, flămînzit. Au mai descălecat o dată. Tui Maria. S-au ciondănit între ei, cu soarta lor, cu zăbava, cu noaptea. În vale şi peste vale, de-a curmezişul ei bubuiau armele, zburau urlau trosneau proiectilele, carele de luptă uruiau pe şosea. În acest timp l-au hrănit pe Frosin într-un unghi mort, i-au legat braţul sîngerînd, o zgîrietură, nimic important. Ghiceau cine se mai rostogolea acolo jos în vale. Prieten sau duşman ? Cine era prieten, cine duşman ? Toţi, iar fugarii ca ei sînt suspecţi tuturor, întotdeauna, şi cu atît mai mult între două fronturi. Faţă de fugari nimeni nu stă mult pe gînduri.

— Trebuie să trecem. Să ieşim din cercul ăsta. Ştiţi ce-i aia „musai" ? Atunci după mine, cine vrea să ajungă — strigă Paraschiv.

Stînd în picioare, sări de-a dreptul în şa, şi în jos pe povîrniş, pe sub pomii biciuiţi ce-l loveau, gonind spre şosea, şuierături plelscăituri stropituri, apa clipoceşte oglindeşte spulberă, în fundul văii e mai multă lumină, nu prea multă, oamenii sînt stafii negre, Paraschiv cel mai negru în frunte, negru pe negru, către şosea, în sus pe taluz, un fulger veninos într-o spărtură între două unităţi vuinde cu luminile camuflate, trecînd pe şoseaua licăritoare, de-a curmezişul ei, ceata după el, risipită, unul, încă unul, încă trei, un fulger, cufundarea, o potcoavă scapără scîntei, o privire din coada ochiului scapără scîntei, şi iată că monştrii uruie strîns unul după altul, dar oamenii au şi trecut, au şi plecat, siluete care nici n-au fost vreodată, mai puţin decît nişte umbre, cîteva cozi de cal, dîre negre de fum se răsfiră printre tufişuri, trunchiuri coroane de pomi zburînd în sus, drept către cer, au dispărut, ţiuie împuşcăturile, lasă dîre înflăcărate, mănunchiuri, în beznă, în gol, un foc concentrat de artilerie, o reţea de flăcări aruncată peste marginea pădurii, iat-o cum atîrnă, oare ce se va prinde în ea ?, dîmbul împăduri e ciuruit de lovituri, o ploaie de nisip, ţăndări, bucăţi de piatră, bătută de crengile care cad foşnind.

Iată că au şi ajuns pe culmea ce se pierde într-un podiş, într-o linişte ireală podişul se pierde în depărtare, munţi văluriţi, văi vălurite, mai neted, şi mai neted, în fund cli-

peşte întunecat depărtarea, iar în sala cu coloane prin care călăresc rîsul subit al lui Paraschiv trezeşte chiar un ecou. Şi mai departe, peste întinderile vălurite ale pădurii, o zi, o noapte, o zi.

Pe urmă, dimineaţa îşi clădeşte poarta prin care se rostogoleşte soarele. Peste văi se torc se trag zac neguri. Odată cu tăcerea s-a răspîndit şi dorul. Sau ceva asemănător cu dorul. Devine tot mai puternic, pe măsură ce bătălia rămîne în urmă. A amuţit pînă şi cel mai îndepărtat tunet, niciodată n-a mai fost pe lume o asemenea pace. Acum, în toiul războiului. Aici, în mijlocul nesfîrşitului cîmp de luptă. S-a hotărît ? Unde ? Poate undeva în lume. Aici s-a hotărît însă tot ce pot ei hotărî : supravieţuirea lor.

Caii au păscut. Acum stau locului, nemişcaţi pe o pajişte de munte necosită, trupuri de cai fără picioare peste negura de pe pămînt, într-o mare de lapte, gîturile întinse către soare, în faţa culmilor muntoase clar conturate şi tari ca sticla, piscuri, dinţi din cremene şi siniliul brazilor şi linişte. Oamenii au dormit, între somn şi veghe au ascultat foşnetul ierbii, s-au aşezat în capul oaselor, au privit în jur, au încălecat, s-au cufundat în oceanul ce scaldă marginea de pădure şi în care fiecare poate fi văzut. Poţi mînca şi în şa, poţi călări şi la pas îndată ce valea te apără de priviri. La pas prin dîmburile împădurite, în galop peste vîlcele, sărind peste pîraie. Nimic nu e mai frumos decît un armăsar negru sărind.

La prînz au poposit. Masa ultima dată împreună. La intrarea în oraş se vor despărţi. Toţi sînt aproape de casele lor.

Frosin şi Paraschiv mai rămîn şi după aceea împreună. Pînă la Valea au de călărit mai bine de două ore. În jur nici un prieten, nici un duşman. Cu mîncarea au isprăvit. Îşi mai trec timpul stînd pe sub tufişuri, fumează, dorm. Caii pasc, priponiţi de ţăruşi. În sfîrşit pornesc şi ei în aşa fel ca să ajungă acasă după ce s-a întunecat.

Ce au vorbit şi dacă au vorbit ceva în acea seară liniştită, cine îşi mai poate aminti. Erau obosiţi, aveau de recuperat somnul multor nopţi, visele nevisate, viaţa netrăită. Poate că s-a mai spus o vorbă, două, în veghe, în somn, ce are a face, motive nu erau, sau erau toate motivele

din lume. Nu aveau şi ei dreptul la asta după un asemenea război ? Poate ca Paraschiv să fi gemut : Maria, iar Frosin : Saveta, în fond era acelaşi lucru, chiar dacă Saveta nu-l luase pe Frosin, ci pe altul. Pe unul care rămăsese acasă pentru a-i trimite pe ceilalţi la război. Mă rog, asta era altceva. Dorul era acelaşi, dar nu-i spuse nimic lui Paraschiv despre toate astea. Spre paguba sa nu-i spuse nimic, căci Paraschiv ar fi putut să-l lămurească, să-l prevină, cineştie.

Sigur e că în seara acelei zile Frosin intră călare pe murg în cătunul Leşioasa, după ce-şi luase rămas bun de la Paraschiv la răspîntia şoselei spre Valea. Paraschiv o luă spre stînga. Peste distanţa crescîndă, peste cotiturile drumului şi-au mai strigat tot ce le venea acum în minte cu ghiotura. Războiul şi ultimele zile nu fuseseră destul de lungi pentru a se înţelege cum să se întîlnească în anumite seri la cîrciuma din Valea, ca să încheie vînzarea şi să bea aldămaşul murgului, ca să ia împreună cîte un pahar ca tovarăşi de arme chiar şi fără nici un motiv special, ca să mai încheie cîte o afacere sau alta, căci din ceva tot trebuiau să trăiască. Nici unul din ei nu ştia cum stau lucrurile acasă, omul înţelept caută să fie prevăzător, şi cu atît mai mult cînd e ţăran.

S-a văzut că pentru Frosin lucrurile nici nu arătau prea rău acasă. Tatăl şi mama gospodăriseră cu spor, ştiuseră să fie grijulii şi agonisitori, cum sînt ţăranii şi negustorii în vreme de război, cît timp nu sînt jefuiţi. Însă Leşioasa se afla în afara lumii, nici măcar războiul nu ajunsese pînă aici. E drept că hambarele erau goale, iar în grajduri nu se găseau decît vitele strict necesare, beciul răsuna înăbuşit şi prin şopron zăreai de jos cerul albastru. Vremuri grele cînd trebuie să piteşti ce-i al tău ca să poţi păstra. Sipetele îngropate, cămara cu afumături la stînă, ţarcul sus la Poiana Merilor. Toate astea la un loc însemnau oi şi şunci şi cîrnaţi şi brînzeturi şi ţuică şi grădini cu poame proaspete. Într-un cuvînt, Frosin putea porni de acolo de unde în urmă cu doi ani fusese nevoit să lase totul baltă, putea să-şi facă planuri. Oare nu-i era deschisă lumea toată ?

Dar el nu era un uşuratic ca Paraschiv. O dragoste la repezeală într-o noapte de război undeva în fîn, sărutările pe care un profitor le fură adesea cu şi adesea fără împotrivirea fetelor şi a tinerelor vădane fierbinţi, n-au putut

să-l aline. Poate fiindcă nu voia să se lase alinat. Fiindcă adevăratul vînător ştie că braconajul nu-i vînătoare adevărată. Oricît de dulce ar fi să te bucuri de ce nu e al tău şi de fructele furate, tînărul ocrotit dorea o proprietate sigură şi o credea ocrotită.

Acum află că Saveta îl lipsise de o asemenea bucurie, luînd pe altul. Peste noapte bucuria lui se prefăcuse în tristeţe şi nu-l mai slăbea. Prea multă vreme fusese război, prea multă frămîntare în jurul lui, aşa că nu-şi mai putea lua ochii de la tristeţea lui. Îl atrăgea ca un magnet şi-l seca.

Bătrînii n-au ştiut nimic înainte, dar au băgat de seamă ceva, chiar dacă n-au putut descoperi rădăcina răului, războiul îl făcuse foarte zgîrcit la vorbă. Ăsta nu mai era Frosin al lor care cu doi ani în urmă, la optsprezece ani, plecase vesel la război. Ei nu făceau decît să se privească întrebători cînd el era acasă, mai aruncau şi cîte o vorbă ca o momeală, dar el nu răspundea, iar dacă răspundea — numai dînd din umeri. Aşa că astfel nu ajungeau nicăieri. În tot cazul au fost şi ei de acord cu părerea lui de a-şi cumpăra şi o căruţă pe lîngă calul pe care-l avea. Sperau că doreşte să-şi întemeieze o gospodărie proprie şi că are nevoie de o gospodărie a lui ca să-şi ia nevastă. Se priveau întrebători şi îşi făceau semne dînd din cap.

Aşa s-a întîmplat că Frosin l-a însărcinat pe Paraschiv să se intereseze, să întrebe şi să-i comunice îndată ce va fi găsit ceva potrivit. Înainte de a porunci să i se facă o căruţă nouă, voia să ştie dacă nu putea găsi cu jumătate preţ una la fel de bună, aproape nouă. Paraschiv, cu meseria sa de căruţaş, trecea cu căruţa prin tot judeţul şi era cunoscut pretutindeni. Iar mai mult decît o notă de plată la cîrciuma din Valea nu avea de cheltuit Frosin, în cazul cînd Paraschiv, tovarăşul său de arme, îi va găsi o căruţă. Căci şi acum ca şi înainte Frosin avea de gînd să rămînă un adevărat ţăran, prin urmare un om care-şi face chibzuit socotelile, ca şi tatăl sau mama sa.

Însă intenţia, adică motivul pentru care voia să aibă căruţa, de vreme ce tatăl său mai avea încă o căruţă, în afară de carul cel mare cu scări, iată un lucru pe care nici el nu-l înţelegea prea limpede. Cînd cineva nu vrea decît să fie cît se poate de liber şi să se poată mişca încoace şi încolo, nu se gîndeşte la o gospodărie a lui şi la însurătoare.

Să poată oricînd porni oriunde, asta îl interesa acum pe Frosin. O bucurie trebuie să aibă omul. Iar dacă n-o are, trebuie să şi-o facă, cu atît mai mult atunci cînd are posibilitatea. Sipete îndesate şi lăzi pline, precum şi hambare doldora, chiar dacă în aparenţă goale, devin un chin atunci cînd trebuie mereu să le vînturi de unul singur. Trebuie să te poţi bucura de belşug, trupul şi sufletul, capul şi inima trebuie să ia parte. Tot restul e mizerie curată.

Capul lui Frosin îl îndemna să ia căruţa, inima îl îndemna să plece cu ea. Încotro ? Totuna. Numai să nu stea locului. Să stea locului într-un fel şi să stea locului într-alt fel, cu toate treburile din gospodărie, din livadă, de afară, din stîna de sus, din beci şi de sub beci. Frosin nu era un petrecăreţ, după cum am mai spus. Dar cu Paraschiv era plăcut să petreci. Şi, în afară de asta, oricum ai privi lucrurile, o căruţă prindea bine oricînd la casa omului.

Prin urmare cîte motive nu avea Frosin ? Că fusese război şi Frosin fusese în război, dar Saveta şi celălalt nu, că Frosin era acum bărbat în toată firea şi, ca să spunem aşa, pe picioarele lui, că avea şi banii şi învoirea părinţilor, la care poate că nici nu ţinea din cale afară de mult, şi că Frosin îl întîlnise pe Paraschiv şi că Paraschiv într-adevăr găsise după cîteva zile, la Seaca, la jumătatea drumului spre capitala raionului, o căruţă după dorinţă : era suficient pentru a porni la drum cu voie bună. Era o dimineaţă răcoroasă de vară spre sfîrşitul lui august.

Au luat căruţa uşoară a lui Paraschiv şi au înhămat armăsarul negru. Murgul lui Frosin, pe care între timp îl achitase cinstit lui Paraschiv, l-au legat în spate de codîrlă, aveau şi hamurile trebuincioase, pe lîngă ele şi păturI, ovăz şi fîn. Au sosit, l-au găsit pe ţăranul căruia îi aparţinea căruţa, le-a plăcut căruţa, s-au înţeles, au dat şi au primit banii, i-au numărat de destule ori, au băut aldămaşul la cîrciuma din Seaca, au înhămat murgul şi, împlinind toate aceste treburi, nu era încă amiază şi puteau porni înapoi la Valea şi la Leşioasa din Poiana Merilor.

— Vezi, Frosine — spuse Paraschiv, cît de lesne se încheie treburile cînd ştii ce vrei şi nu-ţi pierzi vremea cu altele. Tui Maria... — scuipă, luă biciuşca şi se îndreptă spre căruţa sa.

Dar asta ce mai e ? De ce nu pornesc, dacă au şi plătit, au şi ieşit în stradă, i-au şi strîns mîna sasului şi el a şi plecat ? De ce îi mai dă Frosin murgului său nutreţ proaspăt, îşi face de lucru ici şi colo, îşi priveşte căruţa vopsită în verde şi cu mănunchiuri de flori pictate pe pereţii laterali, de ce aleargă mereu în jurul căruţei, păşeşte înainte şi înapoi, se lasă cînd pe un picior, cînd pe celălalt, îşi îndreaptă pălăria, se apleacă, priveşte sub căruţă şi printre roţile ei, pînă ce se apropie Paraschiv, întreabă dacă ceva nu e cum trebuie, şi îi ajută şi el acum să privească, deşi totul e cum trebuie ? Doar se cuvine să-ţi fie îngăduit să te bucuri, nu ? Musai, spune Paraschiv şi se preface că se bucură şi el cu Frosin, dar nu se lasă pe vine, ci rînjeşte de-a dreptul peste căruţa zugrăvită, îşi plimbă şi ochii de-a lungul şoselei, ca şi cum ar urmări pe o doamnă care a trecut pe tocuri înalte pe lîngă cîrciumă în timp ce ei îşi luau rămas bun pe scară de la Billes-Titz. Şi de ce intră Frosin din nou în cîrciumă şi-l lasă pe Paraschiv să aştepte afară, deşi i-a strigat ceva, de ce se aşază înăuntru la fereastră ca să cuprindă cu privirea şi strada şi calul şi căruţa şi mănunchiurile de flori, şi de ce-i face semn cîrciumarului să vină şi îi comandă de mîncare, cu glas mai tare decît ar fi nevoie ?

Nu despre asta e vorba. Nu e vorba decît să mănînci, să bei, să fii bine dispus. Poate Frosin face una ca asta ? Că Paraschiv poate, nu încape nici o îndoială, e cunoscut în privinţa asta de-a lungul şi de-a latul ţinutului, ăsta nu aleargă după necazuri, nici după vise. Numai să se aducă bucatele, că se înfige el, nu ştie multe. Vinul e întotdeauna vin pentru el şi vinul de Seaca nu e deloc de lăsat, e cea mai bună băutură. Apoi urmează rachiul, cel ars de două ori, cel de Valea, altceva nu acceptă Paraschiv. Celelalte lichide care se mai găsesc la Seaca şi la Valea nu mai reprezintă băutură. Cel mult la iarnă ţuica fiartă, cu chimen sau cu boabe de ienupăr. Hai, don' Puiu, arată-ne ce ştii.

Iar don' Puiu de la Seaca arată că el cunoaşte izvoarele de unde curge belşugul.

Cît de bine dispus ştie să fie Frosin ! Ia te uită. Nici nu l-ai fi crezut în stare. Ce poate face din om o căruţă pictată cu flori. Doar nu sînt pe acolo fete faţă de care să

vrea Frosin să-şi dea aere, iar asupra celor cîţiva băutori din jur, oameni pe care nici nu-i cunoaşte, n-ar avea nici un interes să facă vreo impresie. Paraschiv n-a stat mult să întrebe de ce şi pentru ce, petrece şi el atunci cînd alţii petrec. Frosin porunceşte mîncare, Frosin nu-i zgîrcit. Frosin are inima largă, îşi lasă prietenii să chefuiască cu tot ce el însuşi nu-şi îngăduie. Unde Billes-Titz, să vie înapoi. Don' Puiu, trimite după el. Şi Titz e adus înapoi. Farfuriile şi cănile sînt pline de tot ce are „Lacrima" mai bun, iar don' Puiu de la Seaca trebuie să se străduiască, ce ne mai dai, ce mai ai, ca să încarce masa mereu şi din nou. Şi o face fără să nimerească o singură dată alături, cu toate că e atît de saşiu încît, după cum spune Titz, tu însuţi nimereşti alături fiindcă te îmbolnăveşti de rău de mare dacă te uiţi la ochii lui. Don' Puiu de la Seaca atît de îngrozitor de saşiu că e chemat să sperie copiii, dar ce-i drept nu-i păcat: de mult a învăţat cînd e cazul să nimerească alături. La recrutările din timpul războiului a fost întotdeauna reformat, deşi foarte adesea a trebuit să se prezinte, tui mama lui de război. A ajuns aproape un ritual secret regularitatea cu care era chemat don' Puiu la reşedinţa raională şi găsit inapt pentru serviciul militar. Poate că totul se datora faptului că el era lăsat moştenire de către o comisie celei următoare, fiindcă fiecare voia să-l vadă cum îşi sparge una din cele două damigene de cîte douăzeci şi cinci de litri, pe care le punea jos tocmai în locul de unde trebuiau să cadă de pe piatră. Doamne, ce reprezentaţie, ce inundaţie, ţţ-ţ-ţ. Că o fi fost vin bun de Seaca, asta n-o credeau decît recruţii care toată viaţa lor nu mai aveau să aibă prilejul să-şi spele picioarele în vin. Cea de-a doua damigeană cu împletitură de răchită nu mai avea voie s-o spargă don' Puiu, nu ar fi permis severa comisie, ar fi fost o crimă, vinul de împărtăşanie era mult prea preţios. De aceea i se dădea ordin furierului s-o ia şi s-o pună în siguranţă pînă ce don' Puiu era, mda, reformat din nou. Imaginaţi-vă că damigeana spartă ar fi fost o bombă. Don' Puiu de la Seaca învăţase încetul cu încetul să-şi dea seama că ar fi însemnat comisia să procedeze fără simţul răspunderii, oricît de dureros i-ar fi fost să fie considerat inapt. Din păcate mai trebuia să se ştie, aşa spunea Billes-Titz, că don' Puiu era şi uituc. Atît de uituc că după aceea nu-şi

mai amintea niciodată unde pusese cea de-a doua damigeană.

— Puicuța asta și cu mine — spuse Frosin ronțăind un piept de pui, carnea-i fragedă ca peștele, și își depărtează degetele în mod elegant, care din noi doi ar fi visat azi dimineață că o să ne ieșim în cale aici ?

— Să vă fie de bine— spuse Billes-Titz cu gura plină, în sănătatea voastră, și își clătește gura cu vin.

Paraschiv mestecă și el, mustața lui saltă în sus și în jos și aproape că-l țintuiește pe Titz de perete cînd întoarce capul spre el, căci Billea șade chiar în colț.

— Și cum s-a făcut — continuă Frosin, că puiculița asta... ?

Paraschiv nu și-a stors niciodată mult creierii, dar are o slăbiciune pentru cei care obișnuiesc s-o facă. Acum plescăie, ridică din umeri :

— Iaca, o întîmplare !

Frosin vrea să știe mai precis părerea lui Paraschiv și stăruie :

— Cumva există asemenea întîmplări ? — Cu ochiul stîng Frosin clipește către Billes-Titz, iar ochiul drept îl aruncă pe geam, ca și cum ar fi învățat de la don' Puiu cum să privească sașiu.

— M-de, spune Paraschiv, pune jos paharul și își îndreptă iar atenția către farfurie. *Tja.*

Pentru moment Frosin nu capătă alt răspuns din partea lui Paraschiv, și astfel se pare că s-a încheiat discuția, în măsura în care o asemenea discuție se poate încheia prin tăcere, adică în gînd. În orice caz Frosin e destul de șiret ca să mai aștepte. E limpede că de cînd e proprietar de căruță nu mai e atît de grăbit cu plecarea. De aci înainte se mulțumește, după cîte se pare, că poate porni în orice moment, atunci cînd vrea el, fără să fie silit s-o facă. În război a învățat destul de bine cum e cînd ești silit. Acum se bucură că-i place mîncarea și băutura și că poate să-și îngăduie să-i bucure și pe alții. Altceva dacă i se ia ceva, așa cum i-a fost luată Saveta, deși în cazul ăsta nu se poate vorbi de invidie. Își îndeamnă oaspeții să se servească, să ia din toate, să cinstească cu „Lacrima" lui don' Puiu. Iar ei cinstesc și nu-și dau seama de nimic. În special Paraschiv e foarte ocupat cu sine și cu copanul de pui, nici el nu-și

dă seama de nimic. Sau s-a şi ameţit. Dar de obicei el e rezistent la băutură ca un butoi. Acum ochii i se micşorează mereu, dar tot cară înainte cît încape în el şi-l lasă pe Billes-Titz să trăncănească — acesta se chinuia cu o tîrtiţă.

— Ce vrei — spune Titz şi refuză, deoarece Frosin îl pofteşte iar să se servească, crezi că acasă n-am nimic de mîncare ? Am venit numai ca să nu te jignisc. Dacă mănînc aici pe săturate, se jigneşte bătrînica mea. Ţie îţi place muzica, muzica bisericească ?

— De ce-i spui „bătrînica" ? — întreabă Frosin.

— Tu cîţi ani ai ? — întreabă Titz.

— Douăzeci — răspunse Frosin şi deslueşte vinişoarele subţiri albastre pe sub şi printre rumeneala obrajilor.

— Vezi — rîde Titz, dacă te însori acum cu una de optsprezece ani, ea are pe jumătate vîrsta pe care o are Fiechen a mea. Ţi-ar place să-i spun „micuţa mea" ?

Iată că soseşte don' Puiu cu o nouă cană cu lacrimă, aude ce se vorbeşte şi spune :

— Micuţa e bună. Titz a fost pe vremuri primul soldat din flancul drept al infanteriei regale. Dar cînd îl escortează Fiechen pe flancul drept la balul sfintei Ecaterina... — priveşte cu ochiul drept afară pe fereastră, cu cel stîng pe după colţ spre vrana din beci şi umple toate paharele fără să boteze faţa de masă. Să ştii că îşi vinde căruţa numai fiindcă picioarele ei s-au încurcat printre picioarele din spate ale calului, atunci cînd a luat-o în călătorie de nuntă la oraş. Au trebuit să iasă pompierii ca să-i scoată pe toţi din şanţ. Cei din oraş au trebuit să-i ţină pînă ce ai noştri au izbutit să-l scoată şi pe el şi căruţa şi calul. Pe onoarea mea, spune Puiu, aşa să mă fac dacă mint, şi îşi îndoaie arătătorul drept ca un cîrlig de undiţă. Voiau să-i lege de turla bisericii din oraşul vechi, dar pînă ce au ajuns să aducă frînghiile, ai noştri au şi ispăvit.

— Pe don' Puiu din Seaca — spuse Billes-Titz, l-am numit atunci comandant de pompieri pe tot raionul. Cînd priveşte peste Poiana Merilor înspre Ozana, el vede dacă arde ceva în spatele lui, în oraş. Să trăieşti, Puiule.

Paraschiv se pare că n-a ascultat nimic. Nu spune nimic, nu rîde, îşi duce paharul la gură, bea, îl pune jos, priveşte ţintă drept înainte, îşi ridică puţin bărbia, face să-i tresară

mustăţile, se uită cu ochii mici de tot prin fratele său de arme şi întreabă :

— Măi, Frosine, ce ai spus tu mai înainte despre această întîmplare a fost în legătură cu puiculiţa ?

— Pe care ai mîncat-o ? Da — dădu din cap Frosin.

— Aha — face Paraschiv, închide ochii şi strînge buzele. De aia.

— Cum aşa de ce ? întreabă Frosin.

— Ce-i cu el ? Ce vrea să spună ? — întreabă Puiu şi îi mai toarnă un pahar lui Paraschiv.

Frosin adaugă :

— Cred că asta s-a terminat. Ai înghiţit-o dintr-o singură dată.

— Cum aşa... s-a terminat ? — întreabă Paraschiv, deschide ochii şi totodată un sughiţ îl saltă de pe scaun. Nimic nu s-a terminat, ce s-a terminat ? Absolut nimic nu s-a terminat. Nici o întîmplare nu s-a terminat. Ce întîmplare. Ce-i o întîmplare ? Ştii tu ? Nimic nu ştii, mă-nţelegi. Nu există întîmplare, spune popa. Cine poate şti mai bine, dacă nu el. Şi, ce nu există, nici nu se poate termina. Gata, basta. Ce mai vorbim ?

— Omule, oameni buni — strigă Billes-Titz şi se plesneşte cu palmele peste coapse, asta trebuie să i-o spun nevesti-mi cînd nu are ca „din întîmplare“ ouă. Ce deştepţi sînt popii voştri.

Don' Puiu de la Seaca fluieră printre dinţi. Dacă-l priveşti, îţi face impresia că fluieră pe două voci.

Frosin revine la spusele lui Paraschiv. Ştie că nu trebuie să-l întărîte.

— Aşa e, Paraschive — spune Frosin, dă din cap, duce paharul la gură, întreabă : — Dar atunci ce este *ezact*, dacă nu *există* întîmplarea ?

— Ia te uită cîte vrei tu să ştii — dă din cap Paraschiv şi mestecă. Tot soiul de cazuri şi necazuri — spune şi bea. Dar în nici un caz întîmplarea — spune şı mai bea o dată. Asta să ţi-o scoţi din cap — spune şi pune paharul apăsat pe masă. Asta ţi-o spun eu cum ţi-ar spune-o popa

Don' Puiu îi umple paharul.

Frosin spune :

— Ce glumeţ eşti tu !

— Mai bine glumeţ — spune Paraschiv ca şi cum s-ar fi supărat, mai bine decît altminteri. Dar de ce glumeţ? Nu glumesc deloc.

— Atît de serios nu poate vorbi decît un glumeţ...

— E bine că mă iei în serios.

— ...şi să nu creadă ce spune.

— Eu nu cred ce spun? — sare Paraschiv în sus.

În loc de orice răspuns, Frosin izbucneţse în rîs. El ştie cît de superstiţios este Paraschiv. De aceea nici nu crede în întîmplare. Şi, cînd vorbeşte despre ea, nu este decît un fel de a vorbi. Ceea ce este de rîs, şi cu toţii rîd din toată inima. Paraschiv nu apucă să-i ia în nume de rău lui Frosin rîsul acesta că Frosin se scoală în picioare. S-a făcut tîrziu. Trebuie să plece dacă mai vor să ajungă pe lumină acasă.

Cînd au ajuns la căruţă, întîmplarea era acolo. Întîmplarea care nu există. Sau care, după cum susţine Paraschiv, n-ar trebui să existe.

Billes-Titz înţelegea mai bine situaţia, se îndreptă spre întîmplarea care începu să-i vorbească insistent, scoase pălăria, ascultă ce avea de spus întîmplarea, puse pălăria pe cap, se răsuci pe cîlcîie, rîse: întîmplarea voia să meargă şi ea la Moara dar nu îndrăznea să ceară, căci cumpărase miere de la Fiechen a lui Billes.

Pe treptele care duceau la „Lacrima" don' Puiu de la Seaca se ploconea şi ura drum bun. Totodată îşi freca mîinile peste şorţul său de cîrciumar şi îşi înălţa privirile crucişe către ceruri, aşa că nu se putea şti cui îi făcea urările sale.

Aşadar întîmplarea arăta ca o doamnă, dar cu pantofi cu tocuri atît de înalte cum avea ea i-ar fi fost tare anevoie să umble pe şoseaua aşternută cu pietriş mare. Mai potrivite erau rochiţa de vară, uşoară şi verde (fondul albăstriu, flori mari galbene de floarea-soarelui) şi buclele scurte şi blonde (e drept că prea blonde, dar în sfîrşit). E drept că ciorapii de mătase n-ar fi fost necesari. Dar de unde să ştie doi bărbaţi ce-i e necesar unei femei, şi în ce scop? Buzele roşii în orice caz. (În cazul de faţă puţin prea roşii). Unghiile puţin prea lungi (pentru mulsul vacilor), degetele prea subţiri şi prea închise la culoare. Dar cîte amănunte sînt necesare ca să fii o doamnă, ca să trezeşti dintr-o dată

doi bărbaţi ameţiţi de băutură, iar, dacă sînt treji, să-i ameţeşti atît de tare, şi în acest caz să-i faci politicoşi, cuviincioşi, plăcuţi ? Tocurile subţiri şi prea înalte precum şi gleznele ce şovăiau pe drumul de ţară bolovănos nu sînt singurele care fac să-ţi piară graiul. Mireasma şi trupul şi sînii — să înnebuneşti, nu alta, şi un zîmbet, neajutorat, timid şi rugător, după toate lipsurile din timpul războiului. Gîtul se înclină şi buzele se răsfrîng... Iar ochii cenuşii : nu mă înghiţiţi, sînt atît de tînără, fiarelor... încît cel cu inimă ca să o refuze n-ar trebui să fie un cocoş ca Paraschiv, care se învîrte şi se umflă în pene şi face temenele.

Lui Frosin i s-a tăiat respiraţia, stă locului cu gura deschisă, se miră şi se străduieşte să-şi tragă răsuflarea. Are capul limpede şi totuşi simte nevoia să pună mîna pe loitra verde şi să se sprijine de ea. O clipă mai înainte la „Lacrima" fusese foarte bine dispus. Acum Paraschiv îi trage un cot în coaste, „nu sta acolo ca un prun uscat". Pe trepte, don' Puiu se schimonoseşte că nici nu ştii dacă nu-ţi vine rău, atît de tare se clatină pămîntul sub picioare. Iar Billes-Titz scoate pălăria, se închină :

— Poftă bună la miere.

Frosin simte în gură un gust amar, dar faţă de o doamnă nu se cuvine să scuipi. Înghite şi se uită ţintă la ea, iar faţa lui care pînă de curînd a rîs, devine tot mai goală, rîsul se scurge din ea. În sfîrşit strînge buzele deschise prosteşte, înăbuşe altă vorbă şi bolboroseşte :

— Vă rog.

Paraschiv îşi leagă armăsarul negru în spatele căruţei, urcă toţi trei în căruţa înflorată a lui Frosin, la stînga se aşază Frosin, la dreapta Paraschiv, la mijloc sfiiciunea. N-are importanţă ce i s-a mai adus şi a fost încărcat în căruţă, importantă e numai prezenţa ei, zîmbetul şi convorbirea cam prea agitată pe care o încinge de îndată cu Paraschiv, care se poartă atît de amabil că-ţi vine să verşi. Doamnă încoace şi doamnă încolo şi da, desigur şi sărut mîinile, încît ar merita să fie zvîrlit din căruţă. Hai sictir. Ce caută ăsta aici ?

Acum Frosin scuipă totuşi, căci altfel murgul n-o ia din loc, şi, după „Hii", porneşte. Frosin aude cochetăriile de lîngă el, de unde şi încotro şi vaidemine şi odoamne, nu

vrea să asculte şi totuşi ascultă. Vede crupa murgului, îl vede cum îşi întinde gîtul şi-l întoarce, îl vede cum dă din cap, cum îşi dă urechile pe spate, spre faţă, ascultă, nu mai ascultă, ca şi cum nu s-ar cuveni, vede cum coada i se zbate moale, se întăreşte, se ridică arcuit în sus, arată ceva ce nu se arată doamnelor, face o strîmbătură urîtă şi, cu buzele răsfrînte înainte, formează trei mingi perfect rotunde şi le lasă darnic să cadă în drum, el ridică biciul, îi arde una, ce-ţi veni să ne împuţi aerul de seară aromitor, nu-i destul că duhneşti a năduşală de cal, a grajd şi a unsoare de hamuri, iar murgul îşi trage coada între picioare, îşi zvîrle fundul în sus ca şi cum ar face un salt speriat, dar e numai jignit. Şi animalele se pot preface. Căruţa zvîcneşte o dată, poftim, v-am făcut-o, dar merge şi saltă vesel mai departe, roţile scrîşnesc în nisip şi duc la plimbare mănunchiurile de flori pictate.

Lîngă coapsa lui dreaptă, la şold şi la umăr, Frosin simte coapsa stîngă înflorată, şoldul şi umărul, simte căldura lor cum îl pătrunde, cum vine către el, o căldură tinerească şi sănătoasă în răcoarea curentului stîrnit de căruţă în faţa soarelui coborît pe cer către care se îndreaptă ei, tot mai adînc în munţi. Pe pielea braţului său gol cu care mînuieşte biciul simte atingerea braţului ei gol şi neted. E mai puţin ars de soare decît al său, e mai subţire mai scurt mai viu mai aproape, de fapt e înăuntru în propriul său braţ tare şi noduros şi e cuprins de două piei, pe dinafară cea aspră şi lipită de ea, mîngîie pe dinăuntru mătasea caldă şi subţire. Uneori îl frige îl loveşte îl bate suflarea ei pe obraz şi pe ureche, atunci ea vorbeşte sau rîde întorcîndu-se spre el, şi în aceeaşi clipă se schimbă şi mireasma ce adie din rochia ei. Îl învăluie ceva. Ca şi cum ar fi pe înserat, în grădină, cînd un zid de mireasmă de micsandre se ridică în faţa streaşinei, pomii răsuflă dintr-o dată, iar clară şi singură nu mai e decît regina nopţii cu boarea ei curată de vis dulce şi răcoroasă, oriunde ai adulmeca, dar totodată eşti foarte departe.

Frosin nu e în stare să scoată nici un singur cuvînt. Dar i se vede pe faţă că e preocupat de ceva. Abia îndrăzneşte să privească în jur, abia îndrăzneşte să respire, abia îndrăzneşte să se mişte, ca şi cum s-ar teme să nu trădeze prea multe. Nu spune nimic, nu-i tresaltă nici un muşchi al

feţei, ca şi cum Paraschiv şi femeia ar putea să observe ce se petrece în el, ca şi cum, în pofida glasurilor lor foarte tari, ar putea auzi ce gîndeşte el.

Căci el nu e o asemenea fire (după cum se va vedea curînd) încît să nu-i mai pese de ce a fost, să-i facă ochi dulci primei fete care-i iese în cale, să se irosească, să-şi bată jos de cealaltă şi de sine însuşi şi să se piardă pripit într-o patimă trecătoare. Poate că acum el se simte şi mai singur încă fiindcă cei doi de alături au şi găsit un fel de limbaj comun, prin urmare s-au înţeles. Ştie bine că pentru asta nu-i nevoie numai de cuvinte. Şi, dacă n-ar fi cu mintea foarte limpede, poate că l-ar năpădi o durere hohotitoare, fiindcă n-ar mai şti deloc ce să facă şi ar trebui să plîngă ca în braţele mamei pînă ce i-ar trece cu totul şi, dacă ar putea cel puţin îmbrăţişa un copac, o cumpănă de fîntînă sau orice altceva.

Astfel se ghemuiesc alături veselia şi tristeţea, umăr lîngă umăr şi coapsă lîngă coapsă, şi una nu ştie de cealaltă. Paraschiv şi femeia n-au nici o întrebare, nici un cuvînt pentru Frosin, căruţa înaintează prin înserare de-a lungul Curatei, pe sub sălcii, printre dealuri vîrîte unele într-altele, înaintează mereu către peretele muntelui pe sub cerul galben ca floarea-soarelui.

Priveşte înainte, Frosine. Acolo, după cotitura următoare, se desparte drumul. La răspîntie ne despărţim întotdeauna, eu o iau la stînga, spre Valea, la dreapta tu ai un drum mai scurt, trecînd peste obcină în Poaiana Merilor, dincolo de Moara şi de Leşioasa, tai drumul ca un triunghi, pe amîndouă părţile pomi, serpentine lungi şi largi, în sus pe dîmbul din spatele Curatei şi dincolo, spre Moara şi în jos către Leşioasa. O bucată bună de drum, o bucată frumoasă de drum cînd mergi la pas şi cînd ai vreme.

O să-şi ia Paraschiv rămas bun la răspîntie, ca de fiecare dată ? Peste distanţa care devine tot mai mare, îşi mai spun şi îşi mai strigă ce le mai vine în minte după ce s-au despărţit, îşi amintesc de înţelegerile făcute, le mai întăresc. Uneori e numai un salut, o glumă, o înjurătură. Ce-o să strige azi Paraschiv peste văi, dacă într-adevăr porneşte pe drumul lui, şi ce va face femeia ?

Priveşte drumul, Frosine. Nu-ţi stoarce creierii gîndindu-te la femei care poartă pe deget inelul altui bărbat, chiar

dacă sînt foarte tinere. Lasă asta, Frosine, n-ai destule supărări ? Mai trebuie să te încarci şi cu durerea altora ? Fiecare nu duce decît atît cît poate, sau... Fereasc㠄 Dumnezeu să nu fie împovărat cu mai mult.

Iată deci şi răspîntia. În stînga peste un deluşor drumul duce la Valea şi la Vadu. În dreapta, spre Poiana Merilor, în sus, ştii foarte bine, ce te mai uiţi şi îţi întinzi gîtul ca şi cum n-ai mai fi văzut niciodată drumul ? Paraschiv sare jos, aproape mai înainte ca să fi oprit căruţa, îşi ia biciuşca. Cu biciul şi cu pălăria pe care a luat-o în mîna stîngă se înclină, doamna i-a întins mîna în jos de pe căruţă, el se apleacă peste degetele ei. În acelaşi timp ea caută să se aşeze mai bine. Capetele lungi ale mustăţilor tremură peste mîna ei, gîdilă sau zgîrie sau înţeapă, mîna tresare şi se retrage. La iuţeală şi-a deslegat Paraschiv armăsarul, şi, hii, o coteşte la stînga către căsuţele fumegînde din Valea.

— Frosine — strigă de sus de pe deal către căruţa cu flori din vale, care a şi pornit pe prima serpentină pe noul ei drum, Frosineee căruţa opreşte, ca să poată deslu şi mai bine ce strigă, şi printre pereţii văii întrebarea revine de mai multe ori şi de fiece dată mai încet.

— Daaa — strigă Frosin ca răspuns şi cu asta a deschis gura pentru prima dată.

— Frosine, cînd vii să-mi spui dacă aţi dus mierea cu bine pînă la Moara ?

— Cînd... ! strigă Frosin, plesneşte din limbă, murgul o ia din loc iar Frosin adaugă clătinîndu-şi capul, numai doamna aude ce spune : Doar n-o fi sfîrşitul lumii dacă nu-i spun azi.

Un cal cît se poate de obişnuit

— Firește că Gogu s-a dus şi la văduva Saftu, ce părere ai ? — povestea Paraschiv. La început Gogu n-a găsit-o acasă pe văduvă. Mezinul era singur acasă, Spiriodn şi Azor, cîinele. Amîndoi zburdau prin curte, dacă-i putea-i spune curte, şi speriau găinile. Dacă le puteai spune găini. Două, trei puici şi un cocoşel — cocoşul nu mai intra la socoteală,

urma să se prefacă în ciorbă cînd cocoşelul va ajunge atît de departe. Cîinele îşi avea strămoşii în toate cele şapte sate din Poiana. Dar iscă o hărmălaie îngrozitoare cînd apăru străinul lîngă portiţa gardului. Spiridon a trebuit să pună mai întîi javra în lanţ. Apoi băiatul se apropie de bărbat. Curios. Bănuitor. Pe aici nu se arătau străini. Dacă totuşi apărea vreunul, ceva nu era în ordine. Sau ceva tocmai era pe cale să nu fie în ordine.

Străinul voia să vorbească cu mama. — Era la popă, unde spăla. Mai bine zis la nevasta părintelui Chiriac. Putea să se şi însereze pînă venea. — Aşa, spuse omul şi întrebă cît cîştigă ea acolo.

Spiridon privi în sus către el, foarte drept, deschis, negru, o dungă peste nas, de-a curmezişul frunţii : asta nu ştia. Scurt şi precis.

Aşa, spuse omul, intră în curte, merse încet pînă la scara ce ducea la cerdac, se aşeză pe una din treptele de jos şi cuprinse curtea cu o singură privire. După cum am mai spus, curte era prea mult spus. Bordeiul albastru de lut, trei legături de vreascuri lîngă scară, butucul de spart lemne, coteţul cîinelui, coteţul găinilor, o cocină, o despărţitură pentru capră erau pe acolo, şi un zarzăr umbrind totul — sau mai bine zis locul care mai rămînea. În spate totul era îngrădit de un şir de floarea-soarelui cu tipsii minunate şi privind toate spre oaspete. Multă curiozitate era în această curte. Curiozitate sau suspiciune. Pînă şi cocoşul bătrîn îşi lungea gîtul şi se străduia să gongonească de parcă ar fi fost un curcan. În spatele cărării de sub şirul de floarea-soarelui, îndărătul casei, pămîntul se şi prăvălea în jos spre Spurcata spre valea atît de abruptă atît de crăpată cu capete şi picioare putrezite de găină, coji de mere, coceni de varză, coji de cartofi, cioburi de sticlă, coji de ouă, burlane de sobă.

— Dar fraţii ? — întrebă omul, că doar sînt trei, cîţi ani are cel mai mare ?

Spiridon se aşeză pe butuc, dădu explicaţiile cuvenite, dar scump la vorbă. Dunga de pe frunte i se adîncea. Pauzele între cuvintele lui erau mari, ochii tăioşi : Da, nouăsprezece, la fîn.

Aşa. Nici străinul nu era prea vorbăreţ. Înalt. Fire cărunte în păr. Bine ras. În jurul ochilor mici zbîrcituri pe

care abia le zăreai. Pumnii tari. Îmbrăcat ca unul de-ai lor. Fără halat albastru, şi din cauza asta aproape sărbătoreşte, deşi era în hainele de toate zilele. Poate cămaşa era prea curată, obrajii prea netezi, cizmele prea lucioase sub urma de praf. Dealtfel cizmele lui nu prea arătau a cizme de muncă.

— Da' cine sînteţi dumneavoastră ? — întrebă Spiridon cu vocea care i se schimba pe atunci. Buza de sus răsfrîntă, broboane mici pe ea, sub ochi şi pe nas pistrui aproape negri. Privea neclintit la străin, ca şi cîinele din faţa coteţului şi care îşi pusese capul pe labele dinainte şi îşi ascuţise urechile zbîrlite. Ca şi cum omul acela ar fi vrut să ia casa cu el.

După un timp, omul spuse :

— Ai să vezi tu — nu se purta ca şi cum ar fi vrut să ia casa cu el. Mai degrabă privea dincolo de toate sau străpungînd cu privirile prin toate, după ce-şi arunca ochii spre ceva. Asemenea ochi nu mai avea nimeni în Valea. Ochi grei, spuse Spiridon mai tîrziu. Eşti şi tu de vreo paisprezece-cincisprezece nu ? întrebă omul.

— Treisprezece — spuse Spiridon. Foarte serios.

— Mare — omul dădu din cap. Surîse. Era un surîs căznit şi care apărea încet. Fiu ai putea să-mi fii. Tatăl tău a rămas în pădure, ştiu. L-am cunoscut. Pe urmă îl privi tăios pe băiat :

— Ai fost şi tu atunci cu ei pe Capra ? Da, ştiu, eraţi cîteşitrei. Cum a fost ? Spune adevărul. Totul. Căsuţa-i a mea. Nu te teme.

Spiridon îşi privi degetul mare de la picior cu care scormonea în praf în dreptul butucului. Dar îşi ridică imediat ochii şi povesti fără ascunzişuri. Cu glasul mînios şi înăbuşit şi cu dunga adîncă peste nas.

— Şi el v-a bătut, va să zică ? Nu se mai uita la băiat. Dar dădea din cap în timp ce vorbea, iar ochii săi urcau, fără să vadă, dincolo de Spurcata, sus pe povîrnişul împădurit şi, poate datorită cerului ce se oglindea în ei, apăreau foarte luminoşi.

— Nu ne-a bătut — spuse înflocat vocea de bărbat. Ne-a ars cu biciul. Ca pe cai. Tot peste picioarele goale.

— Îmi placi — spuse omul. Rămase tăcut cîtăva vreme. Apoi spune : — Dacă ai vreo treabă, fă-ţi-o. Nu mai am nimic de vorbit cu tine.

Băiatul rămas să şadă mai departe. Îl privea pe bărbat. Nici unul din ei nu mişca.

Mult mai tîrziu, omul spuse :

— Să nu spui numănui că am fost pe aici. Se ridică cu greu. Ca şi cum ar fi avut o povară grea. Şi mai adaugă : — Adică mamei tale poţi să-i spui. Hai !, şi îi puse mîna pe umăr. Ai să fii bărbat ca şi taică-tău. Şi plecă.

Păşi prin şirul de floarea-soarelui din spatele casei, pe cărare, şi porni pe marginea şanţului în sus spre munte, de-a lungul Spurcatei. În direcţia aia nu mai erau case. Abia de pe culme priveau în jos ultimele căsuţe din Vadu. Spiridon privi în urma străinului pînă ce nu-l mai zări, după ultima cotitură.

— Hai, Azor — strigă Spiridon şi dădu drumul cîinelui, care mirosi urmele, se întoarse la ultima tulpină de floarea-soarelui, mai amuşină încă o dată, scuturâ capul, o zbughi în curte şi sări gudurîndu-se pe lîngă Spiridon.

— Ciudat om, nu-i aşa ? — întrebă Spiridon şi se lăsă pe vine în faţa cîinelui.

Cîteva zile mai tîrziu apăru din nou, tot el, Gogu. Dar veni dinspre Spurcata. Cîinele nu zăpăi decît o dată.

— Am uitat să te întreb cînd s-a întîmplat — spuse Gogu şi se opri în dreptul butucului.

— Aveam nouă ani pe atunci — spuse Spiridon. Mama e aici. Şi continuă să spargă lemne.

Gogu urcă treptele pînă la cerdac şi intră în tindă. Băiatul nu află ce avea de discutat omul cu mama lui.

Într-una din zilele următoare veni din nou, aduse un cal cu el, îl lăsă acolo şi plecă. Era un cal obişnuit, un murg, nici prea tînăr, nici prea bătrîn, nici prea mare, nici prea mic. Nimic altceva. Nici nu-l puteai deosebi de mii de alţi cai. Neobişnuit era doar faptul că era dis-de-dimineaţă. Şi că se găsea un cal acolo unde nu mai fusese niciodată vreunul. Stătea legat de zarzăr, ocupa tot locul liber şi urina. Desigur că n-a stat mult timp, nici n-a necăjit peste măsură cîinele şi cocoşul bătrîn, căci stătea liniştit, cu genunchii puţin îndoiţi, puţin somnoros, deşi mînca. Iar mama îl trimise pe Spiridon să-l caute şi să-l aducă pe frate-său Pompiliu.

Într-adevăr, veni curînd.

— Încalecă, hai — îi spuse mama lui Pompiliu. Trebuie să duci calul la Ozana, la Maria roşcovana. E destul de devreme, pînă diseară ajungi acolo. Pe masă ai traista cu pîine. În desagi e ovăz pentru cal. Pătura, desagii şi frîul le aduci înapoi. Găseşti tu o căruţă să te ducă o bucată de drum la întoarcere.

— Care frîu să-l aduc înapoi ? — întrebă Pompiliu. Nu-i decît un căpăstru aici ?

— Să-l laşi să se adape — strigă mama, şi să pască, nu-l speti călărindu-l. Şi nu mai întreba atîtea, cel mai bine ia-o din loc. Te-ai întors ?

— Da' aia ce nu vine singură să-şi ia calul ? — spuse Pompiliu, duse calul afară şi încălecă. Era totuşi un cal mic. Atît de uriaş se făcuse vlăjganul de Pompiliu. Dacă n-ar fi fost atît de sărac, de mult ar fi putut să-l însoare maică-sa.

— La nouăsprezece ani ? se miră Túró.

— Cum nouăsprezece ? Şaptesprezece. Eu aveam optsprezece. Mai bine aşa, spuse Paraschiv şi urmă : — Sau dacă s-ar mai fi găsit fete care să aibă zestrea trebuincioasă. Cine-i ăla care, cînd nu mai are nimic, îşi dă fata după unul care nu are nici el nimic ?

Astfel că băiatul se furişa seara pe lîngă toate gardurile şi făcea cunoştinţă cu toate găurile. El însuşi negru ca noaptea de decembrie. Sănătos voinic frumos, să nu-i fie de deochi.

Începînd de atunci, nea Gogu veni mai des. Băieţii îl vedeau mai rar, căci acum era mama lor acasă. Aşa nimerea el sau aşa o potrivea. Cînd ea lipsea de acasă, nu vene.

Pompiliu se întoarse abia a treia zi. Maria roşcovana îl pusese să aştepte. Trebuia să scrie o scrisoare pe care el s-o ducă. Pentru nea Gogu. O zi întreagă şi o noapte întreagă muncise la scrisoare. Pompiliu dădu scrisoarea mamei sale şi plecă la fîn.

Nea Gogu veni, citi scrisoarea, o băgă în buzunar, mai stătu cîtva timp. Spuse :

— Ajunge.

Se duse la Valea, la noul preşedinte, la Radu. Care divorţase de Maria roşcovana din Ozana.

Scurt timp după aceea băieţii au fost arestaţi. Toţi trei. Cînd auzi Paraschiv a început să fiarbă de furie.

— Şi n-aţi putut spune nimic ?

— Ce să spunem ?

— Că-s minori ! —protestă el. Da, sigur, pe atunci Pompiliu nu avea decît şaptesprezece, cu toate că arăta ca de douăzeci şi unu.

Paraschiv dădu din umeri şi lăsă să-i cadă braţele în jos în semn de neputinţă. Cicatricea îi tresărea.

— Doamne, Doamne, ce ne facem acum ! Ei, vom vedea. Şi o porni pe cele mai frumoase picioare strîmbe din Valea. Încă mai credea că nu-i vorba decît despre căsuţă. Acasă nimeri de-a dreptul în braţele copoilor. Petruţ şi jandarmii săi. Făcu un scandal colosal, el nu avea nimic de-a face cu căsuţa, ea fusese a lui Gogu.

— Şşşt ! făcu şeful de jandarmi Petruţ şi-l străfulgeră atît de mînios de parcă ar fi furat toată Roma, ştim noi, urcă sus, dacă nu, îţi punem cătuşele, dar le şi avea la mîini, măi frăţioare, şi îi puse mîna pe umăr. Din nou împăciuitor. (Ştii bine că nu e vina mea.)

Dus a fost şi de atunci n-a mai călcat în Valea, iar ce se întîmplase între timp nu mai ştia. Dar acum deodată se lovi cu palma peste frunte :

— Doamne Dumnezeule, Túró ! Abia acum înţeleg... — femeia cu calul... Dar de fapt sînt... La care din ele se gîndeşte oare sfredelul ? Ţţ, ţţ, ţţ. Sau mai *există* încă una ? Să-mi facă mie una ca asta Maria, roşcovamna !

— Cine Mária roşcovanu ? — întrebă Túró.

— Răbdare. Aşteaptă. Răbdare — spuse Paraschiv. Mai întîi trebuie să ştii cine-i Petruţ.

Frosin și icoana

Căruța verde

Cînd înfloreşte Poiana Merilor — măi oameni buni ! — Nu mai recunoaşteţi livezile, cîmpiile aninate pe sus, dealurile ce saltă.

Şi la vremea recoltei, cînd crengile pomilor ating pămîntul, închipuind cărări pe sub bolţi din ghirlande de

poame. Merememere. Sau pere. Sau pere, gutui şi prune de-a valma. Cum dogorăşte totul, cum străluceşte chiar şi pe întuneric. Cît e de rotund şi compact, tare şi dulce, cum trosneşte şi spumegă atunci cînd îţi înfigi dinţii. Cum bate în pămînt, scurt şi nerăbdător. Cum fîşîie şi stropeşte cînd gem teascurile, cum începe să fiarbă în verde, pe grămada de bălegar, în butii, acidulînd zidurile încît încep să usture. Cum se îmbibă pivniţele de aroma curată a fructelor, a munţilor de fructe, aromă ce umple casele, toată valea de la Vadu pînă la Ozana, pînă ce se revarsă, în sus pe costişe, în jos pe costişe, pătrunde în grinzile tavanelor, în dulapuri şi în sipete, în haine, în lînuri şi, cu căruţele, peste pieţele din jur şi în beciurile oraşului.

Acum era sfîrşitul verii. Anul începea să obosească. Şi şoselele urcau mai încet în munţi şi printre cîmpii povîrnişurile păreau mai puţin abrupte. Numai Craiul părea mai crestat pe măsură ce se apropia toamna dinţii lui păreau tot mai ascuţiţi.

Acum amurgul se lăsase la poalele Craiului. Sub pomi umbra era deasă. Dar în spatele Craiului, cerul arăta ca într-o icoană. Căruţa urca la pas pe munte. Murgul bătea măsura cu copitele şi roţile măcinau. În afară de asta, nu se auzea nimic. Amîndoi tăceau, cu toate că mai înainte convorbirea dintre femeie şi Paraschiv, pînă ce coborîse, fusese atît de vioaie. Ea nu mai ştia ce să spună, iar Frosin nu avea nimic de spus. După cîtva timp nici n-au mai simţit că tăcerea ar fi apăsătoare, era bună şi aşa se cuvenea să fie, pînă ce va trece ceasul. În faţa fundalului de aur al unei icoane, chiar dacă sfîntul e plecat, nu se poate sporovăi, nu te poţi certa, nu poţi face reproşuri şi nici aduce învinuiri aproapelui tău. Explicaţii, motive, justificări — nici vorbă ! Totul ar fi fost minciună, pretext sau tăinuire. Pentru ce ? Ce au de împărţit între ei doi străini ? Faptul că sînt străini, că rămîn străini sau că au devenit străini ?

Frosin nu ştie cum se face : dintr-o dată simte că doi ochi îl privesc ţintă. Şi acum trebuie să dea socoteală. Socoteală pentru ce, ce-a făcut el ? Ochii au o forţă magnetică mai puternică decît îndărătnicia lui. Acum trebuie să întoarcă capul, să lase să fie privit în ochi şi să rabde privirea, şi o face fără să se gîndească, ba nu, mai înainte de

a putea gîndi într-altfel, anume că tocmai asta nu vrea, şi nu vede nimic altceva în pupilele foarte mari şi negre şi foarte strălucitoare, vede cum doi pereţi se apropie, vede cum îndărătul lor zarea deschide o prăpastie de foc, printre genuni şi colţuri de stîncă arzătoare şi se vede pe sine, cu hăţurile în mînă, cum intră în prăpastie. Dar ochii ei izbutesc să strălucească fără nici o grijă şi să zîmbească: să strălucească cu cenuşiul lor ca şi cînd ar avea o lumină proprie — ba nu, e albastră şi rece, dezinteresată, sau fascinată numai din interes pentru un spectacol nicicum îngrozitor.

Abia atunci începe Frosin să gîndească: oare asta e batjocură, e prefăcătorie, e dezamăgire, ce este?

— Saveta — spune. În clipa asta se prăbuşesc pereţii, simte cum căruţa, şoseaua lunecă de sub el, ceva îl prinde de braţe, îl trage în sus, el închide pleoapele şi se lasă să cadă în adîncuri.

O izbitură tare şi aspră. Un glas tare şi aspru îl trezeşte:

— Frosine. Deschide ochii.

Altă mînă i-a apucat hăţurile şi s-a aşezat pe mîna lui. Căruţa e la marginea şoselii, roata din faţă atîrnă de un pom care îşi întinde braţul de jos spre capetele lor. O rană sîngerîndă apleacă buze tremurînde peste Frosin. El vede maci albi înfloriţi, mai mari decît cerul, cu floarea lată, destrămată. Murgul stă pe marginea şoselii, sus peste prăpastie, tropăie cu copita, priveşte în jur cu gîtul lung cît o cumpănă de fîntînă, îşi scutură clopoţelul, prin urmare mai e vreme, aşteptaţi liniştiţi, ce se întîmplă acum, nu se întîmplă nimic, vremea trece, aşa că murgul îşi lasă gîtul în jos, amuşină îşi mişcă buzele şi începe să pască în prăpastie.

Frosin îşi încovoaie gîtul, îşi întoarce faţa îndepărtînd-o, nu vrea să vadă nimic. E istovit de moarte. Vrea să doarmă, numai să doarmă, să doarmă.

A lăsat să-i cadă biciul, a lunecat jos din căruţă, a trecut clătinîndu-se pe picioare prin şanţ, i s-au îndoit genunchii, a îngenunchiat, a căzut, julit rupt sfîşiat măturat de un leşin al somnului care-l cuprinde totodată pe dinăuntru şi pe dinafară, îl zdrobeşte şi îl vlăguieşte. Să doarmă să doarmă să doaaar...

Pe urmă a discutat mult despre asta. A stat şi a căutat să ghicească ce-a fost de i s-a întîmplat una ca asta, că trebuie să-l fi deochiat cineva, mai există încă oameni care se pricep. A fost ca şi cum s-ar fi înecat, o fîntînă a ţîşnit peste el, dintr-o dată s-a prăbuşit un zid peste el.

— Măi, Paraschive, o coastă de munte plină de maci înfloriţi, ca o bucată de pînză întinsă pe costişă. Şi pe urmă eşti învelit în ea, şi trebuie să dormi în focul ăsta, nu poţi ieşi, braţele şi picioarele strîns legate de trup, şi începe să ardă şi în tine — şi dintr-o dată înţelegi : focul e în tine, ca o otravă, încă îl mai respiri şi te mănîncă pe dinăuntru, dinţii săi fierbinţi îţi gonesc prin sînge. Numai moartea te scapă de chinul ce te mănîncă, eşti zvîrlit drept în el, eşti dat deoparte, eşti batjocorit, şi puterile tale nu ţi-ajung să te aperi împotriva unui asemenea somn. Şi totuşi nu dormi, îţi dai seama de propria ta slăbiciune în timp ce te afunzi în ea. De ce n-am murit de mult, de cîte ori n-am fost în primejdie în timpul războiului, cît pe-aci să fiu sfîrtecat, de bună voia am înfruntat primejdia, conştient, treaz de tot — dar nu o asemenea încremenire din cauza unui somn caraghios, o asemenea slăbiciune, amorţeala în cap, în braţe şi picioare, mă nimiceşte şi mă răzbeşte. De aia am scăpat eu, ca să-mi fie dat să trec şi prin asta, s-o îndur şi să mă las batjocorit din cauza ei ?

— Da' ce s-a petrecut ? — întrebase Paraschiv, căci, dacă se întîmpla să nu ştie ceva, voia să ştie foarte precis, şi cu atît mai mult lucrurile care i se păreau oarecum stranii.

— Ce s-a petrecut — prţ — făcu Frosin şi ridică din umeri, şi îşi dădea cinstit osteneala să înţeleagă el însuşi şi să facă să-i înţeleagă şi pe alţii, ca şi cum ai izbuti vreodată să scapi de ceea ce te aşteaptă din hotărîrea unei voinţe mai puternice. Un cuvînt — spuse Frosin, ar fi fost de ajuns să-mi ajute să trăiesc şi să mi se închidă rana. Pe urmă privi în altă parte, ca şi cum s-ar fi ruşinat, şi întrebă : — Tu ce crezi, Paraschive, are omul ceva ce-i mai puternic sau mai mare decît un astfel de deochi meşterit de către o babă pricepută, ceva ce poate totuşi să fie încremenit — ceva ce se numeşte suflet sau altfel şi care... poate fi sfîşiat în tine ?

Paraschiv făcu semn din cap că nu crede.

— Măi Frosine, spuse el, poţi sfîşia o cămaşă atunci cînd o ai şi cînd trebuie să legi o rană, aşa cum ţi-am legat noi atunci braţul. Depinde de rană. Şi atunci cămaşa ta s-a scurtat doar.

— Totuşi ? — întrebă Frosin.

— Cu sufletul du-te la popă — rînji Paraschiv şi îşi făcu mutra lui de motan. El o să-ţi spună că ai un suflet şi că nu trebuie nici să-l sfîşii şi nici să-l laşi să se murdărească, altfel te ia dracul. De cele mai multe ori e o drăcoaică, asta ţi-o spun eu, Frosine. Dar tot eu îţi spun încă ceva : de cele mai multe ori îţi face o plăcere afurisită să-l mînjeşti de sus şi pînă jos şi să-l sfîşii ferfeniţă, şi o plăcere la fel de mare o ai cînd îl speli iar frumos curat şi îl cîrpeşti bucată cu bucată. Pe tine însuţi, măi, căci sufletul tău, asta eşti chiar tu, pe dinăuntru — nu ce vezi pe dinafară din tine, pielea şi părul şi unghiile şi vîrful nasului, măi omule, ci ce gîndeşte în tine şi simte şi visează şi îşi închipuei fel de fel, şi suferă. Fiindcă tu suferi, după cîte spui. Dar tu suferi din cauza adevărului că ai fost minţit. Du-te la baia de nămol şi fă-o faţă de tine pe scroafa sălbatică... Dar spune mai departe. Ce s-a întîmplat pe urmă ?

— Da — spuse Frosin. S-ar putea spune însă că pentru asta s-a răzbunat ea ?

— Pentru ce s-a răzbunat, Frosine ?

— Pentru bucuria ei de necazul altuia.

— Asta n-o mai înţeleg — spuse Paraschiv.

— Nici eu, dar există vreun răspuns, vreun motiv, Paraschive ? Mii de motive şi nici unul, dacă vrei, şi fiecare i-o minciună.

— Ce ţi-am spus eu ? — întrerupse Paraschiv.

— Răzbunare — continuă Frosin cu amărăciune. Pentru ce ? Nu m-am purtat faţă de ea cu toată blîndeţea ? Nu i-am ghicit din ochi toate dorinţele şi i-am adus mii de daruri, deşi sînt numai un ţăran şi poate că n-am făcut-o cu prea multă pricepere, „na“, „ţine“ şi în felul ăsta, „dacă nu iei, o arunc în Spurcata“, şi nu ne-am aşteptat la o viaţă ca în rai, şi n-ar fi trebuit, în loc să mă las mînat la război — şi nu eram eu gata şi acum, dacă n-ar fi fost prea tîrziu, pentru că ea s-a pripit... da, răzbunare, ţi-o spun eu, Paraschive, răzbunare pentru pripeala ei...

— Domol, domol — spune Paraschiv. Cum zici că e? Mda, va să zică... Aşa.

— Exagerezi, Frosine — spuse o voce foarte aproape de el.

— Cine exagerează? — întrebă el. Eu? Şi ce exagerez? Cînd a deschis ochii, Saveta şedea lîngă el în iarbă şi mărul îşi întindea o altă ramură peste prăpastie, însă nu mai voia să-i apuce de păr, ci îşi răsfira ca un acoperiş o mînă înfrunzită cu şase degete.

Poate că Frosin dormise. Şi ce s-ar fi schimbat dacă dormise şi cît timp dormise? Era noapte, de pom atîrna cerul cu stele, un cer foarte apropiat şi cu stele foarte apropiate, stele ca fructele. N-aveau decît să ridice mîinile, să le apuce şi puteau să le culeagă, una cîte una. Cu miile. Puteai să-i prinzi Savetei cîte una în păr. Voia el să facă asta, începuse s-o vadă, voia ea asta? Între zidul tăcerii şi zidul muntelui stăteau şi spinarea dealului peste prăpastie.

Stăteau întinşi acolo şi încă nu ştiau ce vor. (Paraschiv mai adaugă: încă nu voiau nimic din ce ştiau. Dar Paraschiv ştie întotdeauna mai multe decît toţi ceilalţi). Sau se mai ascundeau încă faţă de ei înşişi, şi de aceea îşi erau atît de străini. Prin urmare încă mai minţeau sau iară minţeau. Oare din cauza asta erau mai puţin aproape unul de altul? Ce importanţă avea? Şi faptul că nu vorbeau despre al treilea nu era decît un adevăr şi o minciună. Fiindcă se gîndeau la el tocmai prin faptul că nu voiau să se gîndească la el. De fapt o înşelătorie. Că Frosin nu cerea socoteală şi că Saveta nu dădea socoteală, asta a fost o greşeală. (Paraschiv nu vrea să spună un păcat, popii n-au întotdeauna dreptate, deşi sînt obişnuiţi ca aparent dreptatea să fie de partea lor.) Poate că Frosin ar fi aflat nu cine era cel de-al treilea, ci ce era, şi viaţa ar fi mers altfel mai departe. (Căci i-ai omului funcţia sa, spune Paraschiv, ia-o regelui, plutonierului, popei şi, dacă nu are înăuntrul lui ce trebuie, schimbi lumea.)

Saveta are răbdare. După cîtva timp Saveta repetă: — Frosine, exagerezi. Face pauze cînd vorbeşte, nici ei nu-i vine uşor. Nu lua lucrurile atît de greu. Iar se opreşte. Pe urmă continuă: — Uite, şi eu trebuie să fiu veselă, respiră adînc, dacă nu, sînt distrusă, şi respiră foarte greu.

— Ce e greu, Saveto — întreabă el, şi ce-i uşor ? Imită şi el pauzele ei. Stelele sînt uşoare ? Îşi ridică braţul şi arată în sus. Pe mine mă apasă. Lasă să-i cadă braţul, nimereşte pe umărul ei care se apleacă peste el. Dar sînt frumoase prinse în părul tău. Abia acum bagă el de seamă, după ce ea a scos-o, că putra o pălărie mare albă. Vîntul îi mişcă părul, aşa că stelele cad din el. Cum pot lua lucrurile uşor ? — întreabă Frosin. Atunci ele îi cad pe obraz, pe pleoape, pe faţă, pe gură, se sparg în bucăţi, şi el orbeşte.

— Omule, Frosine — întreabă Paraschiv mai tîrziu, a doua sau a treia zi, cînd trebuie să intervină, tu n-ai ştiut ce sînt coapsele fetelor ? Şi, ca un ţăran adevărat, intră cu cuţitul, fără ocolişuri, de-a dreptul în şuncă. Coapsele fetelor, hei, rotunjoare şi mlădii, sus şi jos, pe dinafară şi pe dinăuntru, pielea şi muşchii fierbinţi dedesubt, măi omule, forma, tăria, netezimea, sprinteneala. Dacă goneşte înainte, fugind de tine, speriată numai în aparenţă, şi totuşi foarte clar nununucefacilasămă, ţi-o spun eu, doar cutine cutine cutine... Nu te mai preface, bătrîne luptător, nu te întreb din curiozitate sau ca să te ruşinez sau ca să te învăţ eu. Te întreb ca om, măi. Gîndeşte-te că aş fi medic. Te-ai ruşinat dacă ar trebui să-mi spui că te-ai îmbolnăvit de ceva ? Dar de ea te-ai ruşinat, după ce ai cojit-o de haine ? Poate că ea a făcut-o pe ruşinoasa, da, nici nu-mi mai spune.

— Paraschive — vrea să-l întrerupă Frosin. Pînă şi el uită mereu cît de multe ştie Paraschiv.

— Lasă-mă, Frosine — îl opreţşe Paraschiv, fireşte că tu ai ştiut ce-i ăla un cal, cel puţin asta ai ştiut, spre cinstea ta. Şi că e o plăcere să călăreşti atunci cînd ştii cum, altfel faci răni la dos. Da. Şi ai crezut că a călări o fată, chiar dacă e o femeie tînără, trebuie să fie neapărat o plăcere — chiar dacă poate ai mai călărit-o şi înainte. Ehei, poate că ea trebuie abia să te înveţe. Dar ce poţi tu şti ? Mai degrabă e invers, şi tu trebuie să eviţi tot ce doare. Nu numai din pricina durerii, poate că nici nu e atît de mare, dar trebuie s-o faci să uite că a durut-o vreodată ceva, şi, dacă nu izbuteşti să faci asta, nu te-ai priceput s-o iei în aşa fel încît ea să nu se mai poată ascunde nicăieri, după nici o durere, nici o teamă, nici un pretext, şi mai curînd l-ar goni pe dracu' din iad decît să renunţe la tine.

Mai repede ar muri şi ar îndura toate chinurile decît să se prefacă acum faţă de tine — să se prefacă în ceva ce poate chiar crede ea că este. Şi singură s-ar fi deschis cu totul, te-ar fi pus să intri peste tot unde i-ar fi făcut plăcere să te simtă. Doar nu eşti fată de popă, n-are rost să roşeşti, hei, Frosine. Unele sînt ca fructele zemoase care se încing de la sine şi se fac tot mai zemoase pe măsură ce se încing mai tare, tresar, lovesc, te cuprind strîns şi te storc ele, şi tu nu mai scapi, decît dacă goneşti şi mai fierbinte peste ea, adîncadîncadînc în noapte, omule, şi stelele îţi vîjîie în jurul capului, pînă ce tu însuţi te spargi în mii de stele, te scurgi ca un pepene prea copt, scoţi limba şi nu mai găseşti nici un sprijin în afară de ea şi îi înfigi degetele şi ghearele în carne şi dinţii în coapse. Omule, Frosine, dacă tu n-ai ştiut toate astea şi nu le-ai aflat nici acum, păipăipăi atunci n-o meriţi nici pe Saveta şi nici vreo altă fată.

Paraschiv se plesneşte cu palma peste frunte, dar înţelege că e vorba de Frosin, şi-l priveşte. Însă, fiindcă Frosin tace, mai adaugă :

— Spune-mi, cu ce ai greşit ?

Da, va să zică Frosin : spre ruşinea lui fie spus — dar spre cinstea lui e faptul că i-a mărturisit lui Paraschiv —, Frosin calcă acum o regulă a jocului. Pune singura întrebare pe care un bărbat nu trebuie s-o pună, chiar şi numai fiindcă e şi el complice, sau ba ? Există totuşi un fel de cinste a pungaşilor ? Ei, în orice caz, acea singură întrebare urmează să strice totul, şi o şi strică, de-a binelea. Nu fiindcă ar face-o pe Saveta să-i vină minţile, ci o face să şi le piardă, dacă le-a avut vreodată. Căci ce sînt minţile la o femeie tînără care cu o clipă mai înainte s-a dăruit ? Poate că... ba nu, cu siguranţă că el i le încurcă încă şi mai rău. I le încurcă atît de tare încît ea arată de ce e în stare o femeie, chiar dacă nu vrea deloc. Şi cu atît mai mult atunci cînd vrea, indiferent de ce. *Pentru că* vrea. Atît şi e destul.

Iar el nu întreabă cine e bărbatul tău, ce e bărbatul tău, de ce l-ai luat, şi nici nu întreabă cînd ne mai vedem, unde ne vedem sau aşa ceva, de asemenea n-o întreabă ce mi-ai făcut tu mie şi de ce. Ci întoarce întrebarea pe dos : cu ce ai... nu, cu ce te-a cumpărat el, cu ce ţi-a cumpărat dragostea mea, şi cu ce trebuie s-o cumpăr eu înapoi ? Poate că în

intenţia lui nici nu e atît de jignitor pe cît pare. Poate că el nici nu vrea să-i audă răspunsul, fiindcă lui nici nu-i trece prin minte că trebuie să înţeleagă ce crede Saveta. Dardar-dar — de păreri şi de credinţe nu poţi priponi calul, şi n-ar fi negustor cel care n-ar fi în stare să vîndă rahatul de şoarece drept piper alb.

Oamenii îşi au limba lor, caii pe a lor, şi limba fetelor e faptul că se dăriuesc· (Despre curve nu vorbesc, spune Paraschiv, deşi mai e şi în cazul lor un va să zică). Dar are voie prostul de Frosin să încurce într-un asemenea hal limba vietăţilor ? El nu ştie că trebuie să vorbeşti trucește cu turcul, ungureşte cu ungurul, ca să ştii ce gîndesc ? Şi cum e cu fetele ? Are el voie ca pe una care i s-a dăruit s-o considere curvă numai pentru că a fost silită să se lase mituită ? Cel ce ţine puterea îşi vîră mîna în buzunarul meu şi strigă : Săriţi, hoţii !

Ce, e prost Frosin că nu ştie ce face ? Nici nu bănuieşte ce face ? Nu ştie ce e focul şi umblă cu paie în cap cînd are de-a face cu fetele ?

Poate că a presimţit cîte ceva şi nu a putut rezista ispitei de a se juca cu focul. Abia mult timp după aceea îşi dă seama de ce s-a întîmplat şi mai poate să se întîmple. Nu mai ştie ordinea în care s-au întîmplat lucrurile : a fost mai întîi tăcerea, pe urmă încremenirea, pe urmă răceala, sau mai întîi încremenirea, pe urmă tăcerea, pe urmă răceala. Dintr-o dată un fior de gheaţă de care el s-a temut şi l-a şi provocat tocmai de aceea. De ce ţi-e frică, de aia nu scapi : Frosin se simte ca şi gheţarul de sus de pe Crai, în strunga cea mare, aspru zgrunţuros plesnit, prins strîns între colţii de stîncă. Gol livid jalnic stă întins pe coama muntelui, pe fundul mării unde s-a prăbuşit şi simte cum, după ameţeala vîjîitoare, îl dor toţi nervii din pricina izbiturii puternice.

Saveta a tresărit la întrebarea lui. Nu înţelege nimic sau înţelege prea mult. Se întunecă. În afară de dăruirea ei nu mai ştie nimic. Nici un cuvînt pentru sine, nici un cuvînt pentru el. Nici o făgăduială, nici un jurămînt, nici o minciună. De asemenea nu ştie că nu trebuie să spună nimic, ci să facă ceva. Dar a spune înseamnă să faci ceva. Aşa că ea face într-adevăr un lucru greşit : se simte jignită. Ar fi putut

s-o biciuiască, şi asta încă ar fi fost o plăcere. De ce nu poate să facă şi ea singurul lucru greşit, ca şi el, în loc să şteargă totul cu mîna de pe fruntea lui Frosin şi să-i spună cel mult : Bietul de tine, prostul de tine, ce-au făcut din tine, nu sînt eu lîngă tine, nu mă ţii în braţe ? În loc de asta biciuieşte şi ea, biciueşte la rîndul ei. Irumpe din ea, o tîrăşte cu sine, o tîrăşte în noianul de ocări pe care ea trebuie să-l străbată ca pe o baie cu noroi :

Aşaaa... ? Mie îmi spui tu asta ? Secătură, mucosule, porc de cîine, parşivule, curvarule...

El se răsuceşte brusc, o trage înapoi, fiindcă ea vrea să se smulgă de lîngă el, o apucă de braţ şi de picior, ea îi scapă, el o prinde de păr, se vîră în carnea ei, îi muşcă buzele, umerii, sînii, scos din minţi de mireasma care-l învăluie şi pe care abia acum o simte, o adiere de gutui şi de transpiraţie de mere, nu de mere oarecare, ci din cele de soiul batule, care nu se fac decît aici şi sînt galbene-roşii, roşii pe partea pe care a bătut soarele şi, dacă era acoperită de cîte o frunză, roşul se şterge exact după tiparul frunzei — adierea de mere şi puţină abureală de sînge viu şi vioi care pătrunde prin piele — o aromă plină şi totuşi iute, saturată şi totuşi iritantă, cu o urmă de amărăciune veninoasă, sălbatică de suc de păpădie : ea pătrunde brusc în porii creierului său şi îl trăsneşte demenţa.

Ea se răzvrăteşte, loveşte, geme tace şi ţipă în acelaşi timp, uneori înăbuşit alteori clar, înjură ca gîlgîitul în gîtul unei sticle, uscat ca piatră pe piatră, batjocoritor, lacom, înfocat : Secăturăsecăturăsecătură, se apără cu ultimele ei puteri, e învinsă, vrea să strige, din nou el îi închide gura cu gura lui, cu pumnul, ea se înăbuşă, el geme, amîndoi hohotesc, el e ud de lacrimile ei, se luptă pentru viaţa lui, ea pentru mîndria ei lîngă pieptul lui, ea e înfrîntă, zdrobită, zvîrlită deoparte, izbăvită, e recunoscătoare, va fi recunoscătoare cît timp va trăi, pentru că va putea să se răzbune, să se răzbune pentru chinul acestei fericiri, pe el îl vrea, numai pe el, acum mereu îl vrea — ce vrea, dintr-o dată, în suprema plăcere, îşi înfige şi ea dinţii în umărul lui, îi sfîşie spinarea cu o zgîrietură de gheară, cu zece unghii lungi — aaah ! el sare în sus o împinge o zvîrle deoparte se rostogoleşte pe o rînă îşi cufundă faţa în iarbă, în muşchi, în rădăcinile de la subsuori gîfîie geme răsuflă-ră-

su-flă simte sînge pe buze mai gustă închegat în fire strălucitoare, în timp ce ea scuipă sîngele lui, sare în picioare, un dispreţ mut gol alb frumos negru subţire mlădiu îl vede înfrînt şi îşi fulgeră ura în jos spre el recefierbientetăios : el nu vede, se afundă în pămînt, se zvîrcoleşte scuturat de fierbinţeală îngheţată şi de hohote lăuntrice, nu o vede cum se retrage mlădioasă pisicoasă şerpoasă.

Mai tîrziu se trezeşte şi Frosin, îndată ce-şi dă seama că îi clănţăne dinţii. Se aşază, priveşte în jur, cum de a ajuns el aici, închide ochii, se gîndeşte, îi deschide. O caută pe Saveta în umbră, unde, peste tot e noapte, cînd s-a lăsat noaptea, o caută în şanţ, la căruţă.

Pe urmă ştie că e singur. Lucrurile ei au dispărut.

Ştie... îi vine greu să creadă. Oricît de întunecoasă să fie noaptea, ea nu se poate ascunde de el. De ochii lui. Acum nu se mai poate. Ochii lui dintr-o dată au devenit văzători. Vede de sus prin munţi şi prin pietre : Saveta fuge prin livezi, acolo el cunoaşte fiecare potecă, fiecare tufiş, ea se ascunde şi el o vede, fugind de el, ea măreşte distanţa, goneşte în jos, pas cu pas acum şi acum, doi-trei-patru-o sută, frica o goneşte, schelălăie în urma ei în jurul ei peste ea în ea, furia, nesocotinţa.

Primejdii, învinuiri ? Doar amîndoi ar fi ... înaintea tuturor primejdiilor, învinuirilor, înaintea oricărei vini — unul în faţa celuilalt...

Oare asta să fie vina ? Există aşa ceva ? Doi oameni fug unul de altul cînd fiecare l-ar putea mîntui pe celălalt, eu petinetupemine ? încotro se prăvale toată viaţa noastră cu atît de mulţi paşi pe care nu-i mai putem lua înapoi, nici unul dintre ei, paşii mei, paşii tăi... oare mai sînt ai noştri, măcar unul ?

Chiar acum străbătea Saveta valea de jos. Sus stătea Frosin şi o vedea cum trecea drumul care făcea o cotitură mare şi se îndrepta de pe coasta dealului spre fundul văii. Saveta trecea prin mărăciniş, de-a curmezişul pe după colţ printr-o livadă, pălăria ei lumina, printre spărturile largi dintre tufişuri, în jos pe cărare pînă la Leşioasa, sărea peste pietrele albe, şi dincolo din nou pe cărarea şerpuind de-a lungul malului, la dreapta la stînga, strălucind întunecată, umbrită,

luminată de solzii licăritori ai apelor negre, dispărea în păduricea poienii, reapărea, trei-patru-cinci mii de paşi şi mereu luminează rotogolul alb se leagănă saltă lunecă nelămurit, se apropie, se apropie cinci mii două-trei-patru sute — încă mai e timp să te porţi ca şi cum nimic nu s-ar fi întîmplat, să iei înapoi — nu ce s-a întîmplat, ci cele spuse ? încă mai e timp să împiedici ce se va întîmpla, dacă nu izbuteşti ? doar Frosin o cunoaşte pe Saveta.

Frosin se răsuci pe călcîie, sus pe căruţă şi dii, murgule, arată ce ştii. Încă niciodată nu huruisezdrăngănisezburase aşa pe dîmb şi în jos... Şoseaua era o bandă electrizată şi îndată ce copitele învîrtejite atingeau nisipul săreau scînteile, o dîră de foc. Noaptea din jur se întunecă, se porneşte frutuna şi coboară de pe munte, şuieră peste culmi şi totuşi crengile copacilor stăteau nemişcate, ca într-o apă stătătoare, neagră, nici o frunză nu se clintea, şi totuşi îl şfichiuiau pe Frosin ca vergile, îi pocneau peste urechi, îl plesneau, îi zgîriau dîre pe frunte şi pe obraji, zvîcneau în sus, se legănau în urma lui, erau învăluite în praf — praf spulberat peste nimic. Sau peste tot ce e în lume — dacă o viaţă e tot ce poate avea un om. Prin urmare, murgule, ce-ai avut, ce-ai pierdut, nu fii zgîrcit, nu-l face de ruşine pe Frosin : de-a lungul pantei, în jos pe firul apei, în jurul dealului, cotim mult spre vale, trecînd de lumini singuratice către alte lumini singuratice, aici acolo sus jos tulburi roşii micuţe mari depărtate lăuntrice risipite pretutindeni. Pe nerăsuflate mersul cu căruţa, în picioare, genunchii îndoiţi frîiele ţinute uşor şi totuşi destul de strîns, biciuşca peste murgul sforăitor se învîrte ca un şurub — pe cît de repede fusese învinsă distanţa şi panta pe atît de mult aşteaptă căruţa cu florile de foc la intrarea satului Moara în faţa celor cîteva căsuţe adunate acolo, aşteaptă la urmba unui păr lîngă primul gard, acolo unde cărarea pe care trebuia să vină Saveta ieşea în unghi drept dintr-un cîmp de porumb ajungînd în şosea. Saveta nu venea.

Şase, şapte, opt mii, Saveta, trebuie să înţelegi, să ierţi, să treci cu vederea, să uiţi, n-am şi eu de ier....

Printre zidurile întunecate ale caselor, gardurilor, tufişurilor, pomilor, îndărătul cărora se stingeau luminile, licărea şoseaua, era o noapte fără lună, dar stelele străluceau. Unele

frunze ale pomului oglindeau cîte o luminiţă rătăcită, cîte un cîine zăpăia.

Saveta, te aştept, vino, Saveta, Saveta, nu-i adevărat.

Bezna se înteţi, cerul se înnora pornind dinspre Crai.

Saveta !

Saveta nu venea.

Mai trîziu, mult mai tîrziu, Frosin trecu atît de încet prin Moara încît căruţa înainta aproape fără să facă nici un zgomot, atît de bună era calitatea căruţei înflorate a lui Billes-Titz. Numai în locuinţa noului şef de jandarmi mai ardea lumina. În birou era întuneric.

Pe urcuşul către Leşioasa Frosin îl zori din nou pe murg, îl biciuia tot mai fără milă ca să meargă mai repede. A ajuns istovit, a deshămat calul, l-a ţesălat, l-a hrănit, l-a adăpat, a tras căruţa sub şopron, s-a repezit în casă, şi-a scos fără să aprindă lumina o desagă, a vîrît în ea schimburi, pîine, tutun, s-a furişat prin ogradă, grăbit ca un hoţ, prin şură, prin livadă, prin tufiş, goneşte cîinele înapoi, în spatele lui uşa casei rămase deschisă.

Un hoţ cinstit

— Măi omule, Paraschive — exclamă vesel anchetatorul la intrarea deţinutului. Nu te-am mai văzut de un car de ani.

Niciodată nu puteai şti la oamenii ăştia ce era în mintea lor. Ţi se părea că e bunăvoinţă, şi pe urmă vedeai că ascund cîte o capcană, erai tras pe sfoară şi mai trebuia să rabzi să şi rîdă de tine. Poate că în zelul lor sacru nici nu-şi dădeau seama. Paraschiv se simţea ca un elev pedepsit şi nu ştia pentru ce. Aşa spunea. Pe cine să crezi ?

— Ce mai faci ? — se întrebă anchetatorul. Poate că era chiar mai tînăr decît Paraschiv. Duci lipsă de ceva ? Ai ce fuma ? Serveşte-te.

Paraschiv era nefumător. Nici nu ştia să ţină ţigara cum trebuie, trăgea fumul cu buzele ţuguiate şi îl sufla departe fără să-şi umple gura cu el. Dar de data asta s-a servit.

Ce ţi se dă e bun dat şi sărbătorile trebuie ţinute atunci cînd cad şi indiferent cum se numesc, ţigări, dărnicia prietenilor sau buna dispoziţie a şefului. Mai cu seamă în cazul lui se putea ca o jumătate din viaţă să atîrne de o asemenea clipă de bunăvoinţă. Poate că astăzi va izbuti Paraschiv să-şi plaseze marele său discurs de apărare.

— Nu te-ai anunţat — spuse anchetatorul. Asta fiindcă n-ai descoperit femeia despre care-i vorba ? Femei care se ascund sau care se lasă ascunse, Paraschive, Paraschive, dă-mi voie să-ţi atrag atenţia. Sau vrei să-mi tăinuieşti ceva, ai ? Ce anume ?

— Dacă mă luaţi aşa !... — spuse Paraschiv sincer, stînjenit. Nu ştia în ce ape se scaldă. Vă gîndiţi la negustoreasa de cai ?

— Ei ! — făcu anchetatorul. Hai, spune odată, ce mare lucru ? Îl privea pe Paraschiv plin de nerăbdare. Plin de nerăbdare, da, sau cu gînduri ascunse. Dacă s-ar putea afla ce ştia el. Sau ce-şi închipuia că ştie.

— Vedeţi, domnule — începu Paraschiv. Vorbea plin de siguranţă. Rămîn la ce-am mai spus. Aşa o femeie nu *există*. Adică aşa, ca o specialistă, ştiţi, profesional adică, nu se ocupă nici o femeie cu asta. Şi nici nu se pricepe — sau eu nu fac doi bani, vreau să spun ca *espert*.

— Ia ascultă, Paraschive — spuse anchetatorul, mai lasă-te de poveşti. Era foarte bine dispus, rîdea, îi vorbea cu răbdare lui Paraschiv. Dă-i drumul : cine-i ? Scurt şi cuprinzător. Ştii sau nu ştii ? Spui sau nu ? Vrei să spui sau nu ? Asta este.

Paraschiv mai şi rîse.

— Nu ştiu. Dar nu pot fi decît două. Sau e văduva Saftu sau Maria roşcovana din Ozana. Dar indiferent care din ele două ar fi, n-a făcut decît să se bage fără să se priceapă în meserie.

— Bineînţeles, toate treburile în care nu eşti şi tu amestecat sînt făcute fără pricepere. Bineînţeles, sau... sau. Făcu o mică pauză. Apoi bătu cu palma în masă, în acelaşi timp sări în picioare şi o lumină primejdioasă îi licări o clipă în străfundul ochilor. De ce nu spui de-a dreptul ? Dar dacă e o a treia ? Pe care tu poate că o ascunzi. De ce atîtea răsuceli şi întortocheli, de ce ocoleşti răspunsul exact ? Cum să te cred dacă nu vrei să recunoşti nici măcar un lucru atît

de neînsemnat ca ăsta ? Cum să nu-mi dea de bănuit pînă şi un gunoi de muscă ? Vorbeşte, Paraschive, nu ne mai ţine în loc, omule, o să te ţinem o sută de ani aici şi nici n-ai să bagi de seamă cînd trec. De ce nu vorbeşti ?

— Pentru că... — răspunse Paraschiv şi înghiţi în sec, se codi şi zvîrli deodată, roşind, dintr-o singură suflare, furios şi foarte tare : — Pentru că nu mă lăsaţi să spun ce am de spus şi mă siliţi să spun ceva ce nu ştiu sau ce n-are nimic de-a face cu problema, sau ceva ce nu-i adevărat... sau nu e aşa cum aţi vrea dumneavoastră să fie.

— Vrei să spui că... — întrebă anchetatorul.

— Da, asta vreau să spun — strigă Paraschiv. Îi venea greu să se stăpînească. Adevărul e în altă parte şi mă siliţi mereu să mă îndepărtez de el.

— Eu ? — întrebă anchetatorul. Tonul lui era undeva între veselie şi supărare, între mirare şi sîcîială. Prin urmare mă bănuieşti de falsificare a adevărului, hoţul îl bănuieşte pe judecător ? Bine am ajuns ! Ştii cum se cheamă asta, Paraschive ? Funcţionarii publici...

— Vedeţi ? — îl întrerupse înverşunat Paraschiv. În acelaşi timp simţea cum îl năpădeşte o sudoare rece. Eu spun una şi dumneavoastră îi şi puneţi alt nume. O lege, un *palagraf*, o literă şi o celulă. Dacă asta-i totul...

— Hei — strigă tăios anchetatorul, poate că nu ştii de ce eşti aici, măi omule ? Ca să te justifici tu singur, nu ca să ceri instanţei să se justifice.

— Ei, o instanţă care vede în toate numai cîte un matrapazlîc...

— Care-i matrapazlîcul şi care-i adevărul, asta n-o hotărăşti tu, asta o hotărăşte legea.

— Cine a făcut legea asta ? Pe noi ne-a întrebat ? Cine interpretează legea şi cum o interpretează ? E şi asta lege să interpretezi numai aşa cum mi-e mie mai rău, ca să-mi frîng gîtul ?

— Da' cine eşti tu, omule, ca să... ? — ridică glasul anchetatorul.

— *Ezact* — strigă Paraschiv. Era limpede că nu era conştient de locul unde se află şi că nu-şi dădea seama de situaţia reală. Dar, în pofida încurcăturii şi a severităţii ameninţătoare, simţea ceva ca un fel de simpatie faţă de persoana sa, faţă de părerea lui despre lucruri, dincolo de

toată încîlceala şi de toate greşelile blestematului caz ce i se înscenase. Dar de ce tocmai lui ? Asta nu-i intra în cap. Lui, împotriva căruia şi burghezii au avut un dinte şi l-au băgat de două ori la zdup. Lui, care era aproape un ilegalist. Dacă examinai lucrurile într-adevăr foarte precis. *Ezact*, dădu el din cap, cine sînt eu ? Unul, un oarecare din poporul pe care-l reprezentaţi. Sînt un om, şi numai atît. Mulţi ca mine formează poporul. Şi dumneavoastră aveţi în mîini puterea noastră şi ce făceţi cu ea ? O folosiţi împotriva noastră, fiindcă noi nu sîntem de acord cu modul *cum* o folosiţi. Căci numai noi n-avem voie, dumneavoastră aveţi voie. Noi nu avem voie să greşim, dumneavoastră aveţi voie. Noi nu avem voie să vorbim, dumneavoastră aveţi voie. Noi nu avem voie să rîdem, dumneavoastră aveţi voie. Noi nu avem voie să condamnăm, dumneavoastră aveţi voie.

— Dumneavoastră nu aveţi voie să furaţi, noi avem voie. De asta am făcut revoluţia. Hai spune, Paraschive, spune, că asta vrei să spui, nu-i aşa ? Pe toţi ceilalţi îi spînzurăm, nu-i aşa ?, asta vrei să spui. Cine a furat căsuţa de pe Capra ? Cine a furat pămînturile şi Capra şi Plaiul şi livezile din jur şi oile ? Şi acum vine domnul Paraschiv, căruia nu-i convine, şi vine şi domnul Gruia, căruia de asemenea nu-i convine, şi îşi storc împreună creierii cum s-o brodească mai bine ca să fure înapoi pămînturile furate şi cum să facă în aşa fel ca să bată cît mai puţin la ochi. De-asta în primul rînd a dispărut domnul Gruia din Vadu, unde-l cunoaşte toată suflarea, nu-i aşa, şi s-a mutat la Ozana, la capătul lumii, unde nu-l cunoaşte nimeni, nu-i aşa ? Şi cine-l cunoaşte totuşi, l-a propus în calitatea lui de *espert* în oi ca să fie preşedinte, n-au găsit pe altul mai bun, şi pe urmă el a început cu găinile şi, fiindcă asta-i mergea prea încet, s-a reprofilat pe cai şi a început să lucreze cu domnul Paraschiv pe care se poate bizui, nu-i aşa ? Fiindcă şi el e un om de onoare, nu-i aşa, şi destul de apărat de orice primejdie. Astăzi au şi ajuns la suta de cai, mîine ne ciordesc şi aşternutul de sub fund, poimîine acoperişul de peste cap şi răspoimîine lumea în care trăim. — Păi bine, omule, nu vezi că e cusută cu prea multă aţă albă.

— Domnule judecător — spuse Paraschiv, eu nu sînt filozof, sînt un căruţaş din lumea noastră. Şi o cunosc bine.

Noi trăim în altă lume decît dumneavoastră, vă rog să mă credeţi. Nu vreau să spun că... Eu vreau fiecare să trăiască.

— Păi bine, omule, cu astfel de idei şi cu astfel de coţcării eşti un reacţionar, mă-nţelegi.

— Domnule judecător, eu n-am fost niciodată acţionar şi nu voi fi niciodată, şi nici pe dos. N-am fost niciodată exploatator...

— Lasă teoriile, Paraschive — îi făcu anchetatorul semn cu mîna să se oprească. Mai bine e să-mi povesteşti, dar cinstit, mă-nţelegi, că tot o să aflăm, dacă nu ştim deocamdată, cum aţi făcut cu caii — făcu el cu mîna o mişcare ca de compas, că i-aţi făcut la stînga.

— La stînga ? — Paraschiv privea cu ochii mari. Cum aşa ?

— Nu te mai preface.

— Sigur — spuse Paraschiv dispreţuitor, de cîte ori nu ştiu ceva, mă prefac. Şi dacă într-adevăr nu ştii un lucru, spuneţi că e minciună. De care trebuie să fii lecuit prin bătaie, ca în evul mediu. Asta ne-aţi adus voi nouă în secolul douăzeci. Asta-i noutatea.

— Eu te-am întrebat unde sînt caii ?

— N-aţi întrebat asta. Asta abia vreţi să mă întrebaţi — spuse brutal Paraschiv. Şi acum chiar o fac pe prostul şi vă întreb : care cai ? Cum aşa, cai ? Dacă vă gîndiţi la caii care ar trebui să fie la Gruia, de ce mă întrebaţi pe mine ? Ce-am eu de-a face cu caii lui Gruia ? El a vrut să cumpere cai pentru cooperativa lui, pentru mama dracului, ce ştiu eu. M-a întrebat : care să-i cumpăr ? I-am spus : pe ăsta şi pe ăsta şi pe ăstălalt şi pe celălalt. I-a cumpărat, sau nu i-a cumpărat, şi basta. Ce am eu de-a face cu caii lui ? Ce, sînt grăjdarul lui ? Eu n-am mai vorbit cu el de cînd am onoarea să vorbesc cu dumneavoastră ori de cîte ori aveţi chef. Sînt la dispoziţia dumneavoastră. Iar despre cai întrebaţi-l pe Gruia.

— De ce minţi ?

— Fiindcă aşa vă convine dumneavoastră.

— Măi, omule — şopti anchetatorul, puse mîinile întinse pe masă, se sprijini pe ele, se ridică din nou, tu te obrăzniceşti, se furişă aplecat din spate spre Paraschiv şi îl privi pătrunzător în ochi, nu-nţelegi ? Te joci cu viaţa ta.

— Nu eu, domnule judecător. Precis că nu eu. Nu sînt înger, știu, dar...

— Nici un „dar". Dacă mai continui să vorbești așa, eu predau ancheta, tu intri în mîinile altcuiva și...

— Întotdeauna cădem în mîinile altcuiva. Chiar și dumneavoastră. Numai că dumneavoastră nu credeți asta. Dumneavoastră credeți numai că sînteți prins în cuie de scaunul dumneavoastră. Și cine îndrăznește să spună că ședeți strîmb sau încovoiat, e dușman de clasă.

— Gata acum — îi tăie vorba anchetatorul lui Paraschiv. Să trecem la subiect. Concret: ce fel de înțelegere ai avut cu Gruia. De cîte ori? În legătură cu ce? În ce scop? Asta vreau să știu.

— Va să zică asta era — spuse Paraschiv, găsiți totul în acte, protocoale, *espertize*, *cvitanții* sau cum le mai spuneți. Dacă Gruia n-a măsluit nimic, atunci totul e *ezact*. Arătați-mi hîrtiile și vă spun eu dacă totul e în regulă.

— Ascultă-mă, Paraschive, ascultă-mă bine: dacă un cal costă o mie de lei și cumperi o sută de cai, cam cît face asta?

— Ei, asta-i! — rîse Paraschiv disprețuitor, da' ce, sîntem la școală aici?

— Cîți bani înseamnă? — stărui anchetatorul cu o privire sticloasă, s-ar fi spus, atît de fix îl privea pe Paraschiv.

Paraschiv tăcea.

— Și dacă tu, escrocule, socotești numai două mii pentru fiecare cal care nu face nici o mie?

Paraschiv tăcea.

— Să presupunem — voi să continue anchetatorul.

— O clipă — îl opri Paraschiv și ridică mîna dreaptă. De ce *numai?*

— Ce *numai?* — se opri scurt anchetatorul.

— De ce *numai* două mii? — întrebă iscoditor.

— Ce mă întrebi pe mine? Știi și tu doar. Știi chiar mai bine decît mine, adică știi cum ați ajuns aici.

— Eu nu știu nimic. Dar bănuiesc că vreți să-mi găsiți nod în papură. În sfîrșit, fie, mai departe.

— Să presupunem — urmă anchetatorul, că ar rezulta de pe urma unei astfel de mici tranzacții, știi ce-i aia?

— O *trasacție?* Un fel de afacere, nu?

— Ei, văd că te pricepi. O mică afacere tulbure, geambaşule. Prin urmare să presupunem că rezultă numai neînsemnata diferenţă — ştii ce-i aia o diferenţă, nu ? — de o sută de mii, aşa-i ? Privirea judecătorului era sfredelitoare : — Ştii că pentru o sută de mii se dă pedeapsa cu moartea, Paraschive ?

Paraschiv tăcea. Acum privirea lui devenise şi ea sticloasă. Muşchii feţei erau umflaţi, tresăreau ca şi cicatricea sa.

— Ştii că depinde de interpretare, numai de interpretarea literei, a paragrafului, a legii, dacă dublăm pedeapsa sau dacă o împărţim, fiindcă sînteţi doi ?

— Nu se poate una ca asta — spuse Paraschiv. Privirea lui era îngheţată, scînteia. Cicatricea lui, un fulger alb. Se ridicase pe jumătate.

— Stai jos ! — se răsti la el anchetatorul. Apoi adăugă ironic : — La noi ? La voi ? Ce vrei să spui, ce nu se poate ?

— Dar n-am nimic de-a face cu toate astea — strigă Paraschiv agitat. La ce m-aţi înhămat voi ? Aşa puteţi lua pe oricine de pe stradă care vinde cîteva ouă...

— Noi ? — strigă acum la el anchetatorul. Cine se vîră în orice afacere ca să-şi tragă cîte puţin spuza pe turtă. Şi tocmai aici vrei să ieşi basma curată ? Dovedeşte !

— Vă vine uşor să vorbiţi despre dovezi, şi nu mă lăsaţi nici măcar să vorbesc cu avocatul meu. Dacă nu-mi îngăduiţi accesul la acte ! Trebuie să *eziste* socoteli şi *cvitanţii* care să fie iscălite. Arătaţi-mi-le toate pe care le-am iscălit eu şi dovediţi-mi că nu sînt legale. Arătaţi-mi una singură nelegală pe care s-o fi iscălit eu.

— Hehe — rîse anchetatorul crunt, de ce mă crezi pe mine mai prost decît voi amîndoi, tu şi Gruia la un loc ? Oare pe jumătate atît de prost nu înseamnă de două ori mai deştept ? Avînd de-a face cu de-alde voi, am priceput şi eu atîta lucru despre pungăşii, că nimeni dintre voi nu face aşa ceva în scris. Sau dacă e, totuşi, în scris, atunci copilul se numeşte cu totul altfel decît adevăratul tată şi se prezintă atît de curat ca şi cum într-adevăr nu s-ar murdări niciodată. Nu-i aşa ?

— Toate astea sînt afirmaţii, presupuneri, bănuieli pe care le spuneţi, dar nu le puteţi susţine. Protestez.

— La ce ? se înfurie anchetatorul. Vrei să susţii că nu ne purtăm destul de bine cu tine ? Mai avem şi alte metode. Protestezi împotriva faptului că ne acuzi de samavolnicie ? Că îi acuzi pe acuzatorii tăi ? Că ai răsturnat lumea cu capul în jos ? Dacă am crede în Dumnezeu, l-ai trage şi pe el la răspundere. Dar se pare că ai înţeles cel puţin atît, că nu există nici un Dumnezeu care să te scoată dintr-o porcărie cînd singur te-ai băgat în ea, deşteptule de două parale !

— Vă rog să nu mă jigniţi. Nu am *nimic* de-a face cu lucrurile astea.

— Mă faci să rîd, Paraschive — spuse supărat anchetatorul. Gîndeşte-te bine — adăugă pe alt ton, gîndeşte-te foarte bine, aşa cum te-ai gîndit şi la femeia care nu există, ţi-aduci aminte ? Şi uite că acum ai descopirt chiar două care totuşi fac negoţ de cai. Ia gîndeşte-te bine, ce ai totuşi de-a face tu cu toate astea. Avem tot timpul. Justiţia are răbdare. Tu singur ai de cîştigat sau de pierdut.

— Vorbiţi aşa — spuse Paraschiv sarcastic, ca şi cum mai presus de lege n-ar fi totuşi omul. Şi aveţi totuşi ambiţia...

— Care ambiţie, măi omule, măi ? — ironiză anchetatorul. Vrei să treci iar la insulte şi să spui că *eu* te-am jignit pe tine ? Cîntăreşte-ţi cuvintele.

— Da, tot eu ! — se împotrivi Paraschiv. Dumneavoastră aveţi voie să spuneţi cuvinte pe care nu le-aţi cîntărit împotriva unui negustor cinstit...

— Ei, tocmai că negustorul e duşmanul noii orînduiri. Cine a spus vorba mare : hoţul neprins e negustor cinstit ? Nu-i asta şi filozofia ta ? Du-te acum, mai stăm noi de vorbă.

Foarte tulburat, Paraschiv urcă prin gangul gol, în sus pe scări, în jos pe scări, unde la ora asta nu mai rămăsese din tot furnicarul decît fluturarea şi şopotitul biletelor de pe pereţi. Solzi de fluture, atîrnau acolo, se acopereau unele pe altele. Se ridicau la cel mai uşor curent de aer. Iar dacă se deschidea vreo uşă, se auzea un foşnet şi un şopot ca într-un lan de porumb, mai tare decît tîrşîitul paşilor lui Paraschiv şi al potcoavelor caraliului. Un sîsîit răutăcios duşmănos primejdios. Primejdios ca şi lumea. În care nu numai o faptă, un cuvînt, un suflu, ci în care pînă şi ajutorul dat cu buna intenţie de a-i ocroti pe alţii, de a face un bine,

însemna o trădare, o trădare a legii sau împotriva legii, o trădare împotriva omului, o trădare împotriva societăţii, o trădare împotriva propriei persoane.

Să faci binele şi să nu-ţi faci rău ţie însuţi. Să ţii sărbătorile atunci cînd cad şi să scoţi cîte un cîştig şi pentru tine. Oarecum să te înţelegi cu legea făcîndu-i cu ochiul. Adică nici de partea asta şi nici de cealaltă intenţiile nu sînt atît de rele. Răul nu chiar atît de rău, binele nu chiar atît de bine, deşi răul pentru unii e bine, iar pentru alţii, binele rău. Şi pe urmă apare un om atît de lipsit de simţul umorului ca Petruţ, care în definitiv nu era decît un mic sfredel, n-avea nici o idee despre înalta meserie de căruţaş şi depre plata respectivă şi le vedea pe toate în rău, pentru a se apăra pe el împotriva primejdiei în mijlocul primejdiilor acestei lumi. Care îşi făcea o pavăză din jignirea onoarei sale, pentru a se putea piti îndărătul ei faţă de adevăratele probleme. Dar nu vedea: Problemele apăreau din faptul că cineva (el) se sustrăgea răspunderii personale şi restrîngea orice libertate personală de a lua o hotărîre numai în folosul legii şi lăsa totul în seama ei. Făcea din revolta unui păgubit o jignire la adresa propriei sale persoane, din această jignire făcea o problemă de stat de dimensiuni universale, ca şi cum adversarul imaginar ar fi vrut să-i fure întreaga importanţă de pe lume măruntei sale persoane. Şi tot încărca mereu altele şi încă altele, în timp ce de fapt era vorba de o femeie furată şi nici un om cu mintea întreagă nu se gîndea la bijuterii nestemate onoare, o întreagă comoară, atît cît încăpea în pantalonaşii, în mod curent, chiloţeii unei Savete (a sa) şi mai mult, dacă ar fi fost posibil, toată banca Angliei — firește, că doar în gînd. Căci în această privinţă (el şi) oricine rămînea realist, ţinînd seama de hotarele ţărilor ca fiind concrete. Dar unde erau hotarele unei idei? Unde erau hotarele binelui şi ale ajutorului pe care cineva putea trebuia, era obligat să-l dea aproapelui său dacă se considerau amîndoi oameni tovarăşi fraţi: putea cineva să se sustragă, aşa cum voia să se sustragă neica Frosin? Cît de departe se putea refugia un Petruţ, un Sfredel, un Gruia, un Frosin, un părinte Chiriac? Pe undeva erau întredeschise uşile închisorii, ale balamucului, ale iadului.

Bine că mai exista un tovarăş pe care puteai să-l întrebi, căci sub pretextul de a-l lua în rîs, de a-i pune o barbă, de a-l distra, de a-l stîrni sau aşa ceva, puteai să-ţi pui singur întrebări. Era bine că acesta nu era prea vioi la minte, că nu reacţiona la jigniri, că rămînea dator unele răspunsuri, fiindcă nu înţelegea nici o limbă în afară de limba spilcuită a frizerilor, nu înţelegea nici limba bunilor creştini, nici limba specială pe care o vorbeau germanii de rînd, şi nici limba cailor, tăcerea adeseori mai grăitoare, necioplită, punctată de sunete nearticulate, transmiterea cifrată a unei grosolănii. Astfel că Paraschiv era şi mai mult limitat la faptul de a-şi pune singur întrebări, dar era cu atît mai puţin limitat în privinţa mijloacelor prin care să-şi pună singur întrebările. Această şansă (îi) fusese lăsată de paznici. Detenţia izolată ar fi fost de nesuportat pentru Paraschiv. Cu toate o scotea Paraschiv la capăt, numai cu singurătatea nu.

Astfel că trecu el cu vederea şi cu auzul peste şopoteala şi foşneala, peste licărirea şi viermuirea nenumăratelor avize şi citaţii, a plecat cu totul asupra lui însuşi şi asupra puzderiei propriilor sale gînduri despre supărările, primejdiile, uneltirile care se urzeau se făureau se pregăteau pentru el. Dă-o încolo de treabă ! ce nevoie era să înţeleagă ! Îşi va da el seama de legătura dintre totte lucrurile mai tîrziu, cînd toate vor fi trecut. Cînd totul va fi rămas în urmă ca şi încercările prin care a trebuit să treacă Frosin.

— Auzi, Túró.

Frosin şi icoana

Frămîntări

Stîna lui Frosin — da, dar...

De dimineaţă furtuna se potolise, o vijelie despre care după aceea nimeni nu părea să fi auzit nimic... se potolise, cum se potoleşte o fiară furioasă.

În sfîrșit furtuna se rostogoli peste creasta Craiului și dincolo, în jos, ca într-un leagăn. Odată cu ultimele sale suflări se mai înfiorară pădurile, vuietul și vîjîitul din rîpe se liniști, pătura întunecată și învălmășită se întinse, netezi tot ce era sub ea, învălui în tăcere, apăsă la pămînt.

În spatele firului de apă care țîșnea strălucind în Spurcata și în spatele Văii Iepei ascunsă îndărătul împrejmuirii sale de sălcii, se ivi deodată Craiul, luciu și clar, tăia cu un fierăstrău de sticlă pătura subțiată, ea se retrăgea căzînd în falduri, se ghemuia, luneca mai jos, iar fierăstrăul îți lua ochii cu zimții proaspăt ascuțiți, văzînd cu ochii și tot mai repede alergau pădurile în sus, și ele proaspăt spălate, culorile mai tari, mai sărbătoresc galbenul laricei, mai fierbinte sîngele fagilor, mai strălucitor albastrul regesc al brazilor, iar livezile, livezile s-au prefăcut peste noapte într-o mare roșie străvezie străbătută și întrețesută de brațe de alge fluturînd peste splendidele covoare ale povîrnișului desfășurate în jos, pînă la cîmpie, pînă la ape, străfulgerate de soare; cătunul cu cele șapte căsuțe de culoarea pietrei de var, în spate, mai ferită, Moara presărată peste dealuri, drumurile purtînd pe margini pomii ale căror umbre erau ca gradațiile de pe un metru, iar peste adîncuri, o rețea numai din raze, de la un copac la altul, nestemate arzătoare atîrnau de ea, adunate în salbe pe arnici roșii ca sîngele.

Stîna lui Frosin: bîrne de brad cojite, tăiate la aceeași lungime, grosolan cioplite, acoperișul de șindrilă, ușor încărunțit, fără coș, o fereastră cît două palme. Apărată de vînturi de culmea muntelui și tivită de o pădure de fag și brad, printre povîrnișuri de munte, se mai înălțau peste livezile ce coborau abrupt. În fața muntelui, ochi în ochi, în mijlocul tăcerii de peste lume, într-o înălțime în afară de lume, o înălțime care privea în jos către lume.

Paraschiv nu mai fusese pe aici de cînd era copil. Faptul că apărea acum aici avea un motiv. Nimeni nu venea pur și simplu de la Valea trecînd prin Moara și prin Leșioasa, plimbîndu-se prin livezi, urcînd pe dealuri coborînd de pe dealuri, urcînd prin pădure pe ceva cărări ale tăietorilor de lemne și tîrîndu-se apoi în sus pe povîrniș, doar fiindcă era vreme frumoasă, ca și cum n-ar fi putut să-i fie mai lesne să nu facă nimic.

Dar Paraschiv făcea din ţînţar armăsar. Astfel ieşi şi acum din pădure, îşi împinse pălăriuţa de pe frunte, privi în sus către culme, îşi suflă un bob de năduşală de pe nas, urcă mai departe pe pajişte, se apropie de fîntînă, lîngă jgheaburi, bău, îşi mai trase o dată suflarea, trecu pe lîngă ţarc, era gol, se căţără peste cîteva pietoraie mari, căci cărarea era prea de tot plicticoasă, veni lîngă uşa colibei, bătu tare în ea şi strigă :

— Frosine ! — auzi un zgomot înăuntru şi mai adaugă : — Aţi adus cu bine mierea la Moara ?

Frosin crăpă doar uşa şi îşi arătă faţa răvăşită.

— Ei, drace — începu să tune Paraschiv şi împinse uşa, intră, lăsă uşa deschisă şi se aşeză pe un butuc. Se aşeză în mijlocul colibei în faţa culcuşului numai din piei de oaie pe care Frosin se trîntise, se trîntise pur şi simplu, cu haine, cizme şi aşa cum fusese la Seaca.

— Ei ce înseamnă toate astea ? — începu Paraschiv, roşu şi încins, să-şi deşerte fără înconjur sacul, adică motivul. În semiîntunericul colibei ochii i se făcuseră mici de tot, punctişoare mărunte scînteietoare înţepau, capetele mustăţilor tresăreau, cicatricea era albă şi închipuia un rînjet răutăcios pe partea dreaptă a feţei sale. Ieri îţi cumperi o căruţă, azi te caută jandarmii şi tu stai aici şi trîndăveşti ? Măi, Frosine, ascultă-mă pe mine, nu miroase a bine. E adevărat ce spune şeful de jandarmi ? Că te-ai legat de nevastă-sa ?

Frosin murise pe loc sau în orice caz leşinase, oricum era atît de alb că Paraschiv sări în sus. E drept că nasul lui Frosin nu se ascuţi, nu se ascuţi atît de mult ca al celor morţi cu adevărat, dar starea lui stîrnea totuşi atît de mare îngrijorare încît Paraschiv deschise repede uşa spre cămară. Atît mai ştia şi el, că pe acolo pe undeva trebuia să atîrne plosca de lemn cu apa vie, făcută în casă. O şi găsi, era ca un colac, pîntecoasă, împodobită cu tot soiul de chipuri crestate, cele două umflături zugrăvite cu flori, prevăzută cu o curea de piele ca să poată fi atîrnată de umăr şi închisă cu un dop, tot de lemn şi cu mult drag crestat strunjit rotunjit şi totuşi ascuţit, un boboc de floare trandafirie cafenie, să-l muşti şi să-l tragi afară cu dinţii. Da. Era şi plină, Frosin ştia ce se cuvenea cînd erai singur singurel, cînd nu aveai nici un medic la îndemînă, iar Paraschiv se

pricepea atît de bine cum să-i pună la gură celui neînsufleţit, gîtul ploştei încît acesta fu de îndată nevoit să bea şi să înghită, ca la sînul mamei.

Pe urmă trase şi Paraschiv o duşcă, în timp ce nu-şi lua ochii de la cel trezit din nou la viaţă, luă plosca de la gură :

— Aşa, acum ne simţim mai bine, o duse iar la gură, o luă de la gură, se scutură : — Acum ştiu ce mi-a lipsit, o astupă : — Şi ce-ţi lipseşte ţie ? o destupă, o duse la gură, îl privi curios pe Frosin, o luă de la gură : — Doamne, Dumnezeule, ce m-ai speriat ! Doar n-ai să te îmbolnăveşti ! Şi puse plosca pe măsuţa mititică din faţa ferestrei. Neastupată.

— A cui — bîigui Frosin, a cui nevastă ai spus ? Avea o privire de copil atît de speriat încît Paraschiv a fost la început foarte surprins, dar apoi a izbucnit în hohote de rîs.

Se bătea cu palma peste coapse, urla :

— Cine-mi eşti ?, şi întinse din nou mîna spre ploscă. Îi făcuse atît de bine că voia să-i fie încă şi mai bine. Acum simţea cum îi furnică vîrfurile degetelor de la mîini şi de la picioare, simţea cum i se limpezesc creierii şi vedea cum străluceşte peretele de stîncă din faţă, de pe Crai. Acum îşi venise iar în fire. — Măi Frosine — spuse el sincer, se aplecă spre el şi îi puse o mînă pe umăr : — Să nu-mi faci mie teatru, ce rost ar avea asta între noi ? Doar am scos-o noi la capăt şi cu altele. Fii bărbat, măi !

— Ţie îţi vine uşor să vorbeşti — se frămîntă Frosin. Cine nu e vîrît el însuşi în necazuri ... O sută de lovituri pe spinarea altcuiva nu-i mult.

Paraschiv îl opreşte cu o mişcare din mînă :

— Vreau să-ţi spun ceva, Frosine, fii atent : eşti un bou, Deocamdată atît. Punct. Şi mai trase o duşcă. Ca să spui adevăruri atît de neplăcute, era greu. Era încă şi mai greu să le susţii.

— Ce — şopti — Frosin, ce spui că a spus şeful de jandarmi ?

— Lasă glumele — rîde Paraschiv şi scînteiază din ochi. Asta o ştii tu mai bine decît el.

Frosin se așază, îi apare o dungă verticală pe frunte, peste nas.

— Ai înnebunit ? Habar n-am ce vorbești.

Paraschiv înghite o dată în sec, holbează ochii, mustățile i se zbîrlesc. Pe urmă Paraschiv scuipă pe ușă afară, îl privește jignit pe Frosin, dă din cap. Paraschiv spune :

— Am meritat eu una ca asta, Frosine ? Nu sîntem noi doi tovarăși de arme ? N-am împărțit noi doi toate primejdiile ? N-am făcut noi afaceri cinstite ? N-am cumpărat chiar ieri căruța ta ? Te-am tras eu vreodată pe sfoară ? Și acum îmi spui povești. Cine vrea să înșele un țăran trebuie să-și aducă alt țăran cu el.

— Paraschive — gîfîie Frosin, vrea să-i oprească învinuirile și își duce o mînă la inimă.

Dar Paraschiv îi taie vorba :

— Atunci de ce te caută jandarmii la mine, la Valea ? De ce mă amenință șeful de jandarmi și vrea să mă acuze de tăinuire dacă nu i te aduc chiar astăzi, hai ?

— Cine, ce... are el de-a face cu mine ? — întrebă Frosin.

— Prefăcutule — spumegă Paraschiv plin de dispreț, pe urmă trece o dată de la stînga la dreapta și iar de la dreapta la stînga peste mustățile aspre, așa, cu dosul palmei, perie scurtă peste perie lungă, își răsucește vîrfurile frumos ascuțite, în indignarea sa întinde mîna după ploscă, își limpezește mintea, i-o împinge și lui Frosin și-i spune : — Bea și tu. Ajută.

Frosin e cu totul cufundat în gîndurile sale, bea fără să-și dea seama și nici nu știe că bea, ca și cum ar fi apă. Dar nu-și întrerupe frămîntarea.

— Ce am eu a face cu nevastă-sa ? Nu-l cunosc nici pe el, nici pe ea, așa să-mi ajute Dumnezeu.

— Lasă — îl oprește Paraschiv făcîndu-i un semn cu mîna. Lasă-l pe Dumnezeu la o parte, n-o să te susțină în ce spui tu. Doar ți-a aprins ieri lumînarea și ți-a ținut-o.

— Ce știi *tu* despre asta ? — întrebă Frosin speriat.

— Aha — face Paraschiv și se plesnește cu palma peste coapsă. Asta-i baiul. Pisica blîndă — și îi face cu ochiul. Vezi — și dă din cap. Se scarpină cu unghia arătătorului sub mustață. Lumea știe mai multe decît îți închipui. Nu

te-ncrede în oricine dacă vrei să-ţi fie bine. Dar chiar atît de prefăcut nu te-am ştiut.

— Prefăcut ? — bîiguie Frosin. Parcă i s-au întunecat minţile.

— Da' ce, mă crezi prost ? — se răsteşte Paraschiv la el. Vrei să mă faci să cred că ieri ai dus şi doamna şi ulcica ei de miere bine ambalate ... Asta să i-o spui lui mutu', urlă el la Frosin şi bate cu pumnul în masă, plosca saltă în sus, trebuie s-o prindă cu mîna şi mai adaugă batjocoritor : — Sau şefului de jandarmi, cînd o să sune din cătuşe. Supărarea lui e atît de mare că trebuie s-o scuipe pe uşă afară, restul să-l spele cu băutură şi plosca nu ştie cum se face că iar e astupată, o destupă gingaş cu dinţii gîdilînd-o cu mustaţa. Mai înainte a scuturat-o, mai e destul înăuntru, toată supărarea din lume poate fi înecată în ea.

Între timp Frosin a început să se bîlbîie :

— Dădădoamnă ? — întreabă cu bărbia tremurîndă. Mămămierea ?

— Nevasta şefului de jandarmi don' Petruţ — aprobă Paraschiv dînd din cap.

Frosin sare în sus, abia se mai poate ţine de scîndura patului :

— Saveta — răcneşte el, a lui Petruţ ?, urlă şi îşi loveşte fruntea cu palma.

— Dădădoamna şi mămămierea — repetă Paraschiv. Şi trage cu ochiul şi rînjeşte şi îşi ţuguie buzele şi face ochi dulci şi se strîmbă ca un motan care suferă de dureri acute de păr.

Frosin se prăbuşeşte, e doborît. Iar lumînarea care i-a fost aprinsă ieri îl luminează acum pe Paraschiv. Îşi ţuguie buzele şi scoate un fluierat prelung, mai adaugă :

— Toţi sfinţii şi precista ! şi încheie : — Halal de noi, Frosine !

După care se cufundă în tăcere. Frosin nu-l întrerupe ; nici el nu-l întrerupe pe Frosin. Dar începe să vadă că e de înţeles că toate au apucat să se învîrte în jurul lor.

După o veşnicie, spune amărît — în timpul acestei veşnicii a examinat amănunţit lucrurile, şi pe dinăuntru, şi pe dinafară, şi s-a gîndit bine :

— O joacă.

Frosin tace.

— O prostie — spune Paraschiv.

Frosin tace mohorît.

— O porcărie — spune Paraschiv.

Frosin tace şi mai mohorît.

— Ghinion — spune Paraschiv, ridică din umeri şi duce plosca la gură. E singurul lucru de care te mai poţi agăţa.

Frosin tace mohorît de tot.

— Da' bine, dragule — se roagă în sfîrşit Paraschiv de tovarăşul său de arme şi întinde amîndouă mîinile către el : — Dar ce s-a întîmplat de fapt ? De ce-i atît de furios Petruţ ?

— Ei şi ! — e de părere Frosin şi ridică din umărul drept, ajunge şi atît.

Paraschiv îl priveşte uluit, ca şi cum nu l-ar mai fi văzut niciodată. Apoi cîntă : „Aaaa-ha", mai întîi foarte subţire şi foarte lung, pe urmă foarte gros şi foarte scurt, adaugă :

— Înţeleg, închide gura şi, după ce zvîcneşte din mustaţă, rezumă concluzia de pînă acum : — Prin urmare, totuşi !

— Ce înseamnă asta : prin urmare totuşi ? — se necăjeşte Frosin. Desigur, exclamă. Apoi strigă : — Nu : Prin urmare ! Pe urmă... recunosc, a fost o măgărie s-o întreb cu ce-a cumpărat-o el. Atunci ea s-a înfuriat, n-a mai vrut şi a fugit.

— Dacă nu s-ar fi oprit cîinele să-şi facă nevoile, ar fi prins iepurele. Spuse Paraschiv. Şi întrebă : — Ea a ţipat ?

— Dacă a ţipat ? De ce ?

— Atunci cum de a aflat Petruţ ? V-a prins ?

— Pe noi... ăsta ? — întrebă Frosin dispreţuitor. Altceva îl neliniştea : — Numai de-aş şti de ce nu şi-a ţinut ea gura.

— Fereşte-te de femei cînd n-au dreptate. Sînt în stare să-l vîndă şi pe Mîntuitorul pe cruce.

Cînd un bărbat e singur, vrea să facă un lucru şi se apucă de el aşa cum trebuie, atunci e sigur că iese ceva. Paraschiv nu venise aici sus ca să stea locului, deci se sculă în picioare, îşi drese glasul şi era limpede că voia să spună ceva, dar mai înîti clătină cîtva timp capul, dus pe gînduri.

Frosin se uita la el şi i-o luă înainte cu spusele :

— Toată vremea stau şi mă gîndesc ce vreau să-ţi spun de fapt. Cînd stau şi mă uit aşa la tine, atunci nu-mi vine în minte.

— E foarte simplu — aprobă Paraschiv dînd din cap, vrei să-mi spui să trebuie să facem ceva.

Frosin îşi miji ochii şi spuse bănuitor :

— Nu, Paraschive. Ceva nu-i în ordine. Ai văzut şi tu : aici sînt singur de tot. Pînă şi ciobanii cu oile, cîinii şi măgăruşii sînt dincolo de pădure. Pînă diseară nu trece nici ţipenie de om. Şi tocmai şeful de jandarmi să vină ?

— Aici ai dreptate — spuse Paraschiv cu tristeţe. E prea gras. Dar nici nu-i nevoie să vină el. N-are decît să scrie ceva pe un bilet, şi ai să te duci tu fain frumos la el. Asta ca şi cu farmecele pe care le fac babele care culeg ierburi. Oare nu era şi în război la fel : tot el a scris un bilet cu numele tău, iar tu ai trebuit să mergi ca să tragă ăia în tine.

— Poate să mă... — sări Frosin în sus.

— Lasă asta — îi tăie vorba Paraschiv. De ce te cerţi cu mine ? Spune-i lui, cînd o să te prindă.

— Mai e Saveta — îşi dădu Frosin cu părerea viclean şi rînjind strîmb. Ce are ea cu mîna, asta nu-l priveşte deloc pe el. Poţi să i-o spui cînd îl vezi.

— Am să încerc. Dar o fi şi ea de aceeaşi părere ?

— Ehei — făcu Frosin, îşi miji un ochi şi spuse şiret : — Aici mai e încă o taină. Eu îi sînt drag şi nu vrea să mă lase alteia. Dar asta nu mai e nevoie să i-o spui lui.

Paraschiv rîse.

— Nunu, o să-i spună ea singură că mai bine vrea să te vadă la pîrnaie decît în patul alteia. Dacă eşti la puşcărie, poate să vină ea să te hrănească, nu-i aşa ?

— Mai întîi trebuie să se cunoască nevinovăţia — Frosin vorbi ca un oracol.

— Toate astea poţi să i le povesteşti atunci, dragule. Şi, bagă bine de seamă, să nu te ducă de nas şi să nu-ţi zugrăvească şi cai verzi pe pereţi, cum că ar mai fi încă fată mare. S-ar putea să te ameţească de-a binelea. Pînă la sfîrşit va trebui să-ţi tai eu streangul după ce te vor fi spînzurat... nu pentru că i-ai fi răpit-o într-adevăr, ci pentru că ai vrut. Cine se poate împotrivi forţei, spuse fata şi-l trase pe flăcău în pat.

Lui Frosin îi pierise graiul, dar dădea din cap, dădea atît de încet din cap ca şi cînd ar fi purtat pe gîtul lui întreaga greutate a lumii în locul capului.

— Ai o minte straşnică — şopti plin de admiraţie. Da' ce ne facem acum ? adaugă şi i se umplură ochii de lacrimi, luă plosca şi o goli.

— Dacă — spuse Paraschiv şi privi îngîndurat pe uşă, în zare, dacă don' Petruţ nu se caţără chiar el însuşi pînă aici, îşi va trimite totuşi copoii — vorbi, îşi întoarse faţa către Frosin, dădu din cap cu înţeles, se ridică în picioare. Luă plosca, intră în camară, căută, găsi butoiaşul, umplu deci plosca şi se întoarse plin de încredere în viitor.

Nu ştiau cum au ajuns afară, dar acum şedeau pe colţul de stîncă în faţa căruia se ghemuia coliba lui Frosin. Stînca începu să se înalţe cu ei, îi creşteau două cocoaşe ca de cămilă, cocoaşele se gheboşeau, creşteau abrupt, se înălţau foarte sus, două piscuri singuratice, pe unul şedea Paraschiv, pe celălalt Frosin, peste o mare de neguri, iar soarele strălucea deasupra lor. Se înălţau atît de sus piscurile că pe amîndoi îi cuprinsese ameţeala. Nu se prăbuşeau numai fiindcă rămîneau agăţaţi de rîpe şi de colţuri şi nu îndrăzneau să-şi schimbe poziţia, atît de clar, pe muche de cuţit, îşi dădeau seama de primejdie. Răbdarea netezeşte cele mai aspre lovituri de valuri şi un băutor încercat se învaţă cu ritmul cel mai dificil.

— Acum închin pentru don' Petruţ — strigă Paraschiv şi bău. Cine pune şaua cum trebuie, călăreşte cum trebuie. Cine călăreşte rar, capătă îndată dureri la fund. Ia să vedem cine călăreşte mai bine. El sau noi ?

— 'Tui mama lui — mîrîi Frosin, ţinînd morţiş la furia sa şi căutîndu-şi o poziţie mai bună. Piscul pe care şedea se răzvrătea prea mult.

— Da — zîmbi Paraschiv cu gura largă, şi i se vedeau toţi dinţii, înghiţi în sec, se uită la ploscă, descoperi printre crestături tot felul de semne necuviincioase, le mîngîie ca şi cum ar fi vrut să le şteargă cu mîna, dădu din cap, a avut şi o mamă, nenorocitul de el.

— Dracu...

— ... l-a şi luat. Şi pe Saveta. Curată vrăjitorie.

— Ce ?

— Tot.
— Cum aşa ?
— Uite aşa. ... i s-o fi părînd că-i şoarece.
— De ce ?
— Pentru că se lasă prins cu slăninuţă.
— Cu ce ?
— Şi înecat în rachiu.
— Pentru ce ?
— Pentru încurajare.
— Dacă-i mort... ?
— Măi omule, ăsta reînvie. Şi, ca să meargă totul atît de repede ca el nici să nu bage de seamă, trebuie să mai dai şi o mînă de ajutor.
— O mînă de ajutor... bine. Dar cum ?
— Să-i plesneşti amîndoi obrajii, parc-ar fi oale de noapte.
— Din porţelan ? Hihi.
— *Ezact.* Aruncate la gunoi şi sare presărată deasupra.
— Păcat de sare.
— Aşa te vreau, Frosine — strigă Paraschiv şi făcu un salt cu piscul lui cu tot. I se păru că venea val-vîrtej drept spre Frosin, dar, fiind un bun cîrmaci, izbuti să-l ocolească, trecu în viteză pe lîngă el, opri, aşteptă pînă ce Frosin fu din nou pe aproape şi atunci îi puse peste prăpastie braţul pe umăr. Ascultă, s-o luăm încet, e foarte important ce am să-ţi spun eu : acum trebuie să se întîmple ceva. Căci, dacă nu, se întîmplă mîine ceva ce nu trebuie să se întîmple. Şi anume în chestiunea asta. Căci s-au şi întîmplat prea multe care n-ar fi trebuit să se întîmple, ca să nu fie nevoie să se întîmple mai multe şi ca să nu se întîmple nimic din ce nu trebuie să se întîmple. Şi anume în chestiunea ta.

Frosin aprobă dînd din cap.

— Şi anume ce ? — întrebă în sfîrşit.
— La asta să ne gîndim acum.
— Nu ne-am şi gîndit ?
— Nu aşa.
— Fireşte. Atunci gîndeşte-te aşa.

Aşa că Paraschiv începu să se gîndească la ce se gîndise. Îşi lăsă capul pe spate. Ca un cocoş atunci cînd bea. Închise ochii, deschise gura şi, fiindcă nu era nimic în ea,

îşi goli plosca în gît. Dintr-o singură răsturnare, fără să înghită o singură dată. Gîlgîia ca dintr-un jgheab de lemn.

Pe urmă îl privi pe Frosin atît de pătrunzător pe cît era în stare şi începu să îmbrace în cuvinte cele la care se gîndise :

— Măi Frosine — spuse şi era nevoit să clipească, dacă stau şi mă gîndesc... ştii la ce mă gîndesc ?

— Hm ?

— Cînd stau şi mă gîndesc — glăsui Paraschiv, mă gîndesc că eşti bolnav.

— Bolnav ? — întrebă Frosin şi de mirare avea glasul subţire de tot. Un glas subţire şi piţigăiat de copil.

— Foarte bolnav. — Paraschiv dădea din cap, neîndurător ca moartea însăşi. Nu mănînci nimic, nu bei nimic, eşti foarte pămîntiu şi foarte galben la faţă, capul îţi cade în piept, pui întrebări fără nici un rost, ai ochii turburi, îţi curg lacrimile, buzele îţi sînt uscate, ţi se opreşte răsuflarea, horcăi ca un ceaun cînd începe mămăliga să fiarbă. Cu siguranţă că ai şi febră. Cu siguranţă că ai şi dureri. Sau chiar *un exem.*

— Eu ?

— Fireşte că nu eu. De altfel eu aş şti să mă lecuiesc. Ia gîndeşte-te şi tu : unde ar putea să te doară fără ca să se vadă ceva ?

— Pe mine ? — strigă Frosin îngrozit.

— Pe moaşă-ta ! — se revoltă Paraschiv. Prunc nevinovat ce eşti, încornoratule. Cine stă să intre la zdup, hai ?

— Pe mine nu mă doare nimic.

— Rahat. Trebuie să te doară ceva. Eu ţi-aş propune burta. În afară de asta te doare sufleţelul. De ce minţi ?

— Nu-nţeleg. Burta nu m-a durat încă niciodată.

— Burta e aşa de... caută să înţelegi, măi omule, şi sînt atîtea în ea care ar putea să te doară şi care nu pot fi nimerite niciodată dacă nu vrei. Şi ca să dai totuşi cît de cît un ajutor, s-ar putea tăia ceva din ea. E plăcut că există aşa ceva, nu ? Va să zică trebuie să intri la spital.

Fruntea lui Frosin era numai creţuri.

— La spital ?

— Şi să ţi se taie apendicul.

— Să mi se taie... ?

— Sau amigdalele. Puşcăria sau spitalul. Amigdalele sau apendicul. Dar apendicul e mai bine. Durează mai mult şi poţi s-o lungeşti. Atît cît vrei. Un medic bun face totul pentru bolnavii săi dacă te pricepi cum să vorbeşti cu el. Lasă că aranjez eu asta. Mă pricep să vorbesc.

— Eu la spital ? — se văită Frosin şi simţi că gura îi era uscată. Dă-mi plosca.

— Acum n-ai voie să bei — spuse Paraschiv, îl bătu pe umăr şi continuă îndepărtînd plosca : — Ştiu, dragule. E greu să laşi să ţi se spintece burta ca unui porc. Şi pe urmă gîndul că-ţi scormoneşte cineva cu toate cele zece degete pe acolo. Dar ce trebuie trebuie, şi tu ştii asta. Şi pe urmă, doctorii ăştia nu şi-au învăţat chiar degeaba meseria. În primul rînd trebuie să trăiască din ea, şi în al doilea rînd trebuie să trăim şi noi. Unul îl ajută pe celălalt să-şi spele mîinile, una după alta. Una din ele îţi ia apendicul, de care tu n-ai nevoie, cealaltă îţi dă libertatea. Sau cumva n-ai nevoie de ea ? Şi pînă ce-o obţii, totul e de mult uitat. Adică nu te întorci acasă pînă ce coasele nu sînt din nou ascuţite.

— Da' eu nici n-am febră.

— O aranjăm noi.

— Şi n-am nici dureri.

— O să le capeţi, nici o grijă. Încetează cu bazaconiile.

Frosin tăcea bosumflat. Pe urmă se lumină la faţă, spuse :

— Măi, Paraschive, ştii ce mă gîndesc ?

— Păi tu nu gîndeşti nimic.

— Totuşi, Petruţ nici nu ia lucrurile în serios. Face pe grozavul, şi eu să...

— La spital sau la puşcărie ! Nu mă-nvăţa tu pe mine să-l tălmăcesc pe Petruţ. Vrei să mă jigneşti sau îţi arde de glume. Eu mă caţăr ca un ţap de la Valea pînă aici sus pe munte, îmi storc creierii cum să te scap fiindcă Petruţ te caută ca un ac într-un car cu fîn ca să-şi verse focul pe tine, şi tu spui că nu ia lucrurile în serios ? Te pomeneşti că nici tu n-ai luat ieri lucrurile în serios ? Mama mătii dacă-ţi închipui că mă poţi prosti pe mine. Am meritat eu una ca asta ? Du-te şi vîră-ţi capul în laţ. Ce-am eu de împărţit cu tine ?

— Nu te mai supăra atît de amarnic, Paraschive — se văită Frosin şi îşi scutură jalnic capul. Trebuie să chib-

zuiesc, tu mă omori cu vorba că mi se face gaură în burtă şi nici nu mai e nevoie să mă taie doftorul. Ce vrei, e burta mea...

— ... libertatea ta — îi tăie vorba Paraschiv. Iubita ta şi nevasta lui don' Petruţ în aceeaşi persoană.

— Petruţ e mult prea gras, nici nu-i trece prin minte...

— Şi nici copoilor săi să se lase trimişi aici sus.

Dar negurile din jurul lui Frosin s-au ridicat atît de sus încît nici nu-l mai poate zări pe Paraschiv, numai de foarte departe mai aude : „... mama mă-sii."

O întrebare grea

— Ce — întrebă Paraschiv, crezi, măi Túró, de ce-ţi povestesc eu asta ? Numai pentru plăcerea ta ? Spune şi tu ceva, hai ! Ajută-mă şi tu cît de cît să ies din rahatul ăsta. Ce-ai fi făcut tu în locul meu ? Sau nu poţi să te desprinzi de poveştile tale de dragoste ? Păi nici nu sînt. Dormi noaptea ?... cum ? Mă mir ! Poate că pînă la sfîrşit sînt într-adevăr poveşti de dragoste ? De ce nu-mi spui nimic despre ele ? Ai ajuns să mă cunoşti mai bine decît eu pe tine. Poate că într-adevăr nu eşti frizer, ci bărbier sau coafor, iar eu nici n-am habar. Şi totuşi aş dori să ştiu cu cine sînt închis. Ce mă fac dacă eşti cumva cel mai mare ucigaş al tuturor timpurilor, mă ucizi şi eu nici nu bag de seamă ? Poate că într-adevăr te nedreptăţesc şi nu eşti decît îndrăgostit, mai poţi ştii ? Dar mă pricep şi la asta, pot să-ţi dau sfaturi, aşteaptă, ajungem noi şi aici.

La Paraschiv şi la cei de-o seamă cu el nu puteai şti de la început ce era în mintea lor, dacă erau supăraţi sau numai bine dispuşi. Vorbeau pe un ton care putea fi tot atît de bine supărare şi politeţe grosolană, măgulire sau bucurie, şi pe neaşteptate o lua ba într-un sens, ba într-altul. E drept că de multe ori nu însemna nimic, dar făcea impresia că putea exprima atît veselia cît şi o deosebită iritare. De cele mai multe ori caracterul pătimaş şi schimbarea bruscă a tonalităţii vocii împreună cu gestica şi cu mişcările trupului erau expresia unei modalităţi dramatice de a-şi duce viaţa şi de a o scoate la capăt cu ea.

Prin urmare o predispoziţie firească, nu teatru pur şi simplu. Teatru ajungea să fie în momentul în care toate acestea erau doar jucate şi exagerate în concordanţă cu jocul. La care, în cazul lui Paraschiv, s-ar fi putut ca meseria lui să mai fi adăugat cîteva tonuri de culoare şi cîteva grade de temperatură.

— Dar — urmă Paraschiv şi îşi rostogolea ochii ca la o încăierare, acum am nevoie de sfatul tău, frate brînzoiule. Acum trebuie să dovedeşti că eşti, ce spui că eşti. Am ajuns pînă în gît în rahat. Adică nu văd nici o soluţie, deşi de atîtea ori eu i-am ajutat pe alţii. Dar, desigur, numai pentru o clipă. Mîine va fi altă viaţă. Tu ai putea să mă ajuţi.

Amîndoi făcură ochii ca motanii care stau şi privesc cum îşi bate dracul nevasta. Prin urmare cînd plouă cu soare.

— Îţi pun o întrebare grea — spuse Paraschiv.

Acum motanului roşu îi răsări soarele.

— Dacă tu — urmă motanul negru cu o străfulgerare roşie a cicatricei, eşti într-adevăr contabil, ai s-o rezolvi.

— Se ascultem — spuse motanul roşu frecîndu-şi coapsele, éntrebare greu.

— Cum faci ca să dispară fără o urmă o sută de cai? — întrebă Paraschiv. Supărat.

Frecatul coapselor încetă. Túró era uimit. Cu ochii mari rotunzi. În măsura în care ochii oblici puteau să fie mari şi rotunzi.

— Nu — spuse Paraschiv şi îşi mişcă arătătorul, aşa nu-i bine pusă întrebarea. E mai greu. Trebuie să rămînă o urmă, altfel cum s-ar putea descoperi că a dispărut ceva. Dar, ca să spunem aşa, nu trebuie să fie o urmă nelegală. Stai. Cum bagi în buzunar o sută de cai, aşa ca să nu observe nimeni că tu ai o sută de cai şi eu am o sută de cai, adică juma-juma, adică fifty-fifty, ca justiţia să nu fie păgubită iar oamenii care mănîncă la cantină să se sature şi ei?

Uimirea lui Túró creştea. Nici frecatul coapselor nu se reluase. Cu alte cuvinte, Túró ar fi fost turtit, dacă n-ar fi fost atît de rotofei. Şi n-ar fi năduşit într-un mod într-adevăr de necrezut. Fruntea, buza de sus şi bărbia îi erau acoperite de mărgeluşe mititele de sudoare, ca şi planta numită de creţişoară.

— Nu — şi Paraschiv îşi mişcă din nou arătătorul, nici aşa nu-i bine. Aşa e prea greu, eşti prea prost ca să înţelegi

despre ce e vorba dacă pun întrebarea aşa. Ascultă : cum faci dintr-o sută de cai un gulaş să saturi pe toţi porcii, oamenii care mănîncă la cantină să primească numai gulaş de vită, buzunarele tuturor *esperţilor* să fie pline, să se îngraşe bucătarul, registrele să fie în ordine şi justiţia să nu bage de seamă nimic ? Dacă izbuteşti una ca asta, eşti într-adevăr contabil. Paraschiv se lăsă pe spate. Faptul că formulase problema în cuvinte îi dădea o satisfacţie.

Túró se îndreptă şi el. Mai înainte se făcuse mic de tot. Respiră adînc.

— Mooo — spuse, gulaş ! Nimic altceva.

Tăcură multă vreme. Paraschiv avea răbdare. După cum spunea el. Dar dintr-o dată răbdarea lui se sfîrşi. Izbucni :

— Ştii s-o rezolvi sau nu ştii ? — întrebă. Cu voce aspră. Cu privirea pătrunzătoare.

— Nu — spuse Túró. Întrucîtva înfrînt, fără să fie supărat. Şi dezamăgit din toată inima.

— Se pare că Gruia a ştiut s-o rezolve — ironiză Paraschiv, ei, mai spui ceva acum ? Eşti contabil sau nu eşti ? Şi şuieră : — Halal contabil.

— Ştéptem puţin — spuse Túró. Putut se pote, dar nu voie.

— De asta — sfidă Paraschiv, se pare că nu s-a prea sinchisit Gruia. Adică dacă e adevărat. Poate că şi pe el nu vor decît să-l înfunde cu ceva, ca şi pe mine, şi el trebuie s-o înghită. Totuşi, frate brînzoi, urmă prietenos, făcîndu-i cu ochiul, aşa, numai în teorie... ştii ce e aia, teoria ? Teoria e legea după care ceva imposibil devine posibil. Ei, merge treaba asta în teorie ? Şi cum ? Asta este. Arată-mi ce ştii.

— Vaseziche teoria, ştii tu, Poroschiv — năduşea Túró răspunsul, asta aşa este cum scris pe hértie, aşa trebuie *se fii* ca pe hértie. Adevărat este cóntrar. Adevărat numai pe hértie *face*, ca se fii aşa cum scris pe hértie, che trebuie *se fii* pe hértie. Adevărat.

Nu pote să faci ca se fii aşa cum scrii pe hértie che trebuie să fii. Adevărat pote numai falş se faci ca se fii bine. Înţelegi ?

— Nu — spuse Paraschiv răstit, şi nici nu mă interesează. Vocea i se şi frîngea şi striga piţigăiat, ca o precupeaţă care se ceartă : — Dar fă tu. Adică spune cum tre-

buie făcut falş ca să fie bine. Toate acestea fură spuse foarte repede şi subţire. Pe cei din afară îi surprindea adesea, în toiul discuţiei celei mai duşmănoase în aparenţă, cîte o izbucnire subită a sentimentelor, furie, veselie, durere, puteau fi rîsete, îmbrăţişări, sărutări, după care discuţia continua la fel de pătimaş, de violent şi, după cîte se părea, la cuţite.

— Asculte, Poroschiv — făcu Túró un semn cu degetul, apoi îl trecu peste buza de sus şi totodată îşi aruncă o privire spre vizorul uşii, se apropie şi rînji ca o lună lătăreaţă şi roşie ca macul. Spus tu cai, spus tu vite, spus tu ómeni şi spus tu porci. Eu nu ţine minte în ce ordine. Dar noi acum ordine facem. De tot ordine, cum ordine totdeauna de tot ordine este sau deloc. Ómeni sétul trebuie să fii, porc gras trebuie să fii, buzunar plin trebuie să fii, reghistru curat trebuie se fii — tu spus asta problema este. Acum baghe same : Tu cúmperat, spunem, una sute cal ezact. Facem aşa :

Una : a) Scriem la reghistru una sute cal ezact plus cheltuiale. b) Scoatem banii din case, dem banii din case pentru ezact una sute cal.

Doi : a) Scadem cont cu ezact una sute cal pentru hrane porc. b) Luem ezact una sute cal pentru teiat la hrane porc.

Trei : a) Noi în reghistru avem ezact vite, egal chite, pentru cóperative. b) Mult vită nu bine, minche hrane degeaba, nu de lapte, nu munceşte. Facem prótocol cu véterinar pentru teiat dupe prótocol.

Patru : a) Scadem cont cu ezact chite vite prótocolar pentru hrane ómeni la cantin. b) Luem vite pentru teiat la teiat pentru ómeni conform prótocol cu véterinar, véterinar mai ieftin este dechit cumperat carne pentru cantin.

Cinci : a) Vendut carne la cantin. b) Bani de la cantin la case inapoi, trecut la cont-egal bani pentru cai pentru porci. Totodate économii fecut la hrane pentru vite.

Şase : a) Fúrnizat la creschetorii carne pentru porci. b) Tócat, ámestecat, ghetit, prélucrat tot ce vrei, áducem porcii la greutate ce trebuie şi aducem chéştig pentru vite ce scadem la cont.

Şapte : a) Carne de vite negru vendut cu bun preţ. b) Banii la buzunar la esperţi. c) Juma-juma. Clar şi mulţumit ?

— Care carne de vită ? întrebă Paraschiv.

Túró se bucura.

— Auzi tu, Poroschiv, tu nu proste. Asta fecut forte inghenios. Unudoo, begat ceva de same ? Nimic ? tote forte escelent. Asculte : punct unu a la punct cinci b tote frumos curat la reghistru. Punct şase porci muncat, nu ştie ce, nu pote vorbeşte, nu pote întrebat ce. Principal setul şi gras şi hrana disperut. Nímic védem. Maximum júmetate ceas, forte mare maximum, nu se discute dupe imperţire de hrana. Punct cinci : ómeni muncat, nu ştie ce, nu ştie díferenţa de vite fert. Gulaş de cal forte gústos. Principal a, principal b : tote setul, pote jurat mencat carne. Înţeles ?

— Moi, Túró — strigă Paraschiv şi îşi plesni palma dreaptă pe genunchiul lui Túró. Într-adevăr nu eşti frizer. Jos pălăria. Să ştii că dacă-i adevărat ce se spune despre Gruia, aşa o fi făcut el. Canalia. Şi eu să-mi bag capul în laţ ?

— Auzi tu, Poroschiv — întrebă Túró, dintr-o dată foarte îngrijorat, asta nu treaba la mine, dar capul la tine este nuntru la hrane porci ?

Paraschiv îl privi îngrozit pe Túró. Cicatricea se făcu albă de tot. Privirea îi lunecă încet în gol. Trecu dincolo de Túró. Paraschiv tăcu. Multă vreme. Apoi sări în sus, se lovi cu palma peste frunte, strigă :

— Şi asta ce e, hai ? Asta nu-i un cap ? Capul meu e aici, nu în tărîţe. Am să le-o dovedesc. Dar mai repetă-mi cele şapte puncte, trebuie să le ţin bine minte. Şi pe urmă le arăt eu lor.

— Poroschiv — spuse Túró, aşa nu bine. Nu bine dache ómeni ştii prea mult. Este ómeni care supere. Nu poţi se crezi ce mult. Io dem pildă. Tu spunem ca şi inainte, *hát no*, io nu ştim nimic. Adiche tu. Adeverat tu nu ştim nimic. Tu numai credem adeverat falş, aşa cum spunem io. Sau este falş, sau este adeverat. *Dache* falş, tu nímic nu ştiut, aşa cum spunem tu. Dache adeverat, *no hát*, capul la tine la laţ este. Púngaci findche tote ştiut.

— Măi omule — strigă Paraschiv şi îşi căscă ochii, gura şi cicatricea, e foarte adevărat că nu eşti frizer, eşti un *púngaci*. Tot rişpectul. Bine, n-am să ştiu nimic despre toată

chestia. O să vadă ei că n-au avut încă niciodată de-a face cu cineva atît de neghiob. Mutu Pii n-o să fie nimic faţă de mine.

— Dar nici *pre* tempit, Poroschiv — spuse Túró. *Pre* tempit pre deştept este. Deşteptii baghe same şi spunem: Poroschiv nebunit peste noapte? Poroschiv peste nopte *nu* nebuneşte. Poroschiv numai şmechér, *ravas kutya*, joche farse, atenţiune, asta curse ce pus vúlpoi, şi tu gata prins ineuntru la laţ al teu. Nu, Poroschiv, dacă tempit, atunci mesurat: prost adeverat mai şmechér ca vúlpoi prinde gheina. Şi nu ghendeşte deloc cum adeverul nevinovat şi Gruia vrut ardem la tine cu biciul la piciore să fii roşu dunga aratem la tine fiindche tu la puşcherie. Tu bine ascultem la Túró, numai deştept arate, nu *pre* deştept. Io acum forte bine ştim dache tu *vorbeşte* prost sau *este* prost, dache vorbeşte minciune sau adeverat. Noroc pentru tine că io nu sfredel sintem. El pre puţin cunoştem la tine. El greşale, facem, numai pune intrebare nu ascultem respuns. Forte mare diferenţa. El dacă ascultem poveste la tine mai bine ştiut cine este Poroschiv. Fiicare om este poveste a lui şi fiicare poveste este om. De asta aşa multe poveste reu şi aşa multe ómeni reu. Dacă ómeni mai bun ascultem poveste bune atunci şi ei se face mai bun. Dar cine pote asculte? Tóte vrem numai íntrebat. Bórbat nevasta la el, nevasta bórbat la ea, profesor la copii, şef la múncitori, preşedinte la şedinţe, inspector la casier şi contabil, súperior la ínferior. Mare arte putem ascultem. Tot aşa mare arte ca se treim fere idei urite la ómeni.

— Moi, Túró — Paraschiv strălucea încît ochii lui mici lucitori negri erau mari şi luminoşi, păi tu eşti filozof, măi. De ce nu spui, bre omule. Asta-i grozav. Hai, dă-i drumul, mai spune ceva.

— Timpul la mine ínche nu veni — spune Túró. Ínche io ascultem. Pote şi io facem mai déştept, facem mai puţin prost, dache mai puţin déştept. Tote vreme numai cóntabil nu bine pentru cap. Credem cap numai pentru cifre şi cifre viaţa este. Dar viaţe historie este. În viaţe trebuie trecem peste historie şi nu ducem la ripe. Filozof tu este, nu io. Io Túró, brínzoi. Tu, mai departe.

Frosin și icoana

Curcanul

Frosin stătea culcat în iarbă pe pajiștea din fața colibei sale, năpădit de mirosul ierbii, de mireasma caldă a cimbrului uscat, dar nu era cimbru, era salvie, rășină de brad, gunoi de oaie, și nu era nici una, nici alta, dar era senin în el și în jurul lui. Ca și cînd ar fi căzut într-o oală cu miere, limba și ochii lipicioși. Clipea, era orbit, închidea pleoapele, lumina torcea fire, se răsucea în jurul lui, forma cristale. Foarte multă zăpadă. Pe peretele de stîncă și în aer. Numai obrazul din zăpadă și tăiate în piatră. Cu bărbi, sprîncene și zbîrcituri din fîșii de pădure, cicatrice de iarbă sau umbre. Fețe încremenite, fețe frămîntate. Fețe rînjinde. Un rînjet ca trecerea unui nor și unul ca al unui craniu. Fiecare un rînjet cu tîlc. Ca al unui vrăjitor, îndoielnic. Frosin îl știa încă din copilărie, acest rînjet, înțelegerea sa plină de complicitate, ironia sa aparent binevoitoare, amenințările străfulgerînd tăcute, pumnii țepoși strînși și bubuiturile lor tunătoare. Lui Frosin îi plăcea și se temea de el. Îl asculta. N-avea încotro trebuia să asculte. Vino. Trebuia să treacă peste o punte cît un lat de palmă și din dinți de fierăstrău, aproape, tot mai aproape, tot mai departe de căldură, sub el podișul de stînci se prăbușea brusc în prăpastie, peste dinții de fierăstrău din gol pășea peste abis, un vînt înghețat venea șuierînd, trecea prin el ca o lamă de cuțit, neguri îl înfășurau, îl desfășurau, și piscul urca tot mai înalt în gol, fiecare colț un pas, fiecare pas un colț, un ochi după altul se închidea, se deschidea, o pleoapă solzoasă, un curcan cloncănea, cloncănitul se colora în roșu, își dădea importanță, cerea capul lui Frosin și își arăta dinții din cioc.

Dar Frosin îi ghicea gîndurile. Le pătrundea. De-a dreptul. Curcanul își dădea importanță profesional, dar nu credea ce spunea. Totuși Frosin trebuia să vină mai aproape și tot mai aproape, tras de fire nevăzute. Bănuia, era sigur : acolo era șeful de jandarmi, dar dormea stînd în picioare, iar în spatele lui rîdea Saveta. O perdea de nori se apropia. Atît de deasă încît șeful de jandarmi se putea ascunde în ea pre-

face. Dar Frosin îl vedea, pentru Frosin perdeaua erau străvezie. Şi asta însemna că deşi don' Petruţ era acolo, Frosin putea să-şi închipuie că nu e, oricît de mult l-ar fi amenințat şi putea să n-o privească decît pe Saveta, s-o vadă cum zîmbeşte, să se înţeleagă cu ea. Dar orice înţelegere era nimicită de ceea ce era rău numai prin faptul că era de faţă. Chiar prin perdea împiedica reunirea lor. Numai prin bănuială săpa bucuria, se cuibărea în ea, o mînca şi o făcea găunoasă precum un vierme miezul de nucă. Aşa că din pricina asta Saveta însăşi se întrista, se ofilea, deşi avea dreptate cu bucuria ei. Cum s-ar putea ca doi oameni care de cînd lumea şi pămîntul sînt unul al celuilalt să nu aibă dreptate, dacă se bucură unul de altul. Aşa ceva nu se poate, aşa ceva se poate.

Gelozia are ochii ageri, vede pînă şi prin munţii de piatră, ce-i pentru ea o perdea de nori, dacă i-ajunge şi o bănuială. Don Petruţ privea încoace, vedea dînd din cap tot ce se întîmplase. De fapt, nimic — spunea chiar el cu vocea de curcan, totul în firea lucrurilor. Şi ceea ce se petrece prin firea lucrurilor, e drept că nu se supune urmăririi de către oameni, dar. Literele legii, băiete, au... ce au ? Ai învăţat lecţia ? Au sensul lor şi severitatea lor, pe care tu acum, cu un anumit cîştig, care nu are ce să-ţi strice, Saveta încoace, Saveta încolo, fleacuri... Problema e mai degrabă... Dintr-o dată cloncănea foarte tare, se învîrtea în jurul său, lovi cu piciorul, striga : — Intru — şi deschidea o uşă împingînd-o, aşa în spatele lui, se întorcea la loc, priveau cu toţii înăuntru, acolo era întuneric.

Atunci vui văzduhul. Don Petruţ îl făcea să vuiască, atît de tare striga de furie. Zîmbetul Savetei se frînse la mijloc ca o poză.

— Pot să intru acum şi eu în sfîrşit ? — striga don' Petruţ. Cît timp mai vreţi să mă ţineţi în loc ?

Frosin deschise ochii. Privi în jurul său, se uită, nu ştia unde se află, şi în spatele unei uşi vocea se spărgea. Vocea curcanului. E drept că Frosin nu mai auzise niciodată vocea, dar nu se putea să fie a altcuiva.

Frosin stătea culcat pe un pat, patul era într-o cameră, camera avea patru pereţi înalţi. Frosin nu mai fusese niciodată culcat între pereţi atît de înalţi într-o asemenea cameră şi într-un asemenea pat. Patul, camera, albul perdele-

lor. În faţa geamului deschis aburi de ceaţă, străbătuţi de soare, o coamă împădurită. Alb şi negru văzute prin alb, cerul deasupra : alb. Totul orbea, oglindea, frîngea razele, le făcea tăioase, le ascuţea ca acele. Acele îl înţepau în ochi, îi oboseau, îngreunau pleoapele — le închise din nou. Dar urechea se ascuţea, creştea-creştea, se întindea ca un trombon prin uşă şi afară pe coridor.

O voce necunoscută îl implora pe cel furios din faţa uşii :

— Aveţi voie să-l vedeţi dacă nu...

— Eu vin în numele legii...

— Legea se aplică celor sănătoşi, nu celor inconştienţi.

— Dar ce, el nu... ?

— De la internare încă nu şi-a revenit.

— Tţ-ţ-ţ. Şi ce are ?

— Ştiinţa se află în faţa unei enigme.

— Şi cînd o să... ?

— Ştiţi ce este o enigmă, domnule plutonier ?

— Ştiu. Adică legea... Dar...

— Ce vreţi de la el ?

— Să-l arestez.

— În starea asta ? Cu neputinţă.

— Într-adevăr, domnule doctor ?

— Puteţi singur să vă convingeţi. Dar, dacă spuneţi un singur cuvînt, nu mai călcaţi aici la spital pînă ce nu i se dă drumul. Presupunînd că. S-a înţeles ?

— Da, să trăiţi.

Un curent de aer trecu prin cameră şi flutură perdelele de la fereastră. Paşii se tîrau pe podea. Aproape fără zgomot se închise clanţa uşii. Perdelele plutiră moale înapoi la loc. Tăcere.

Frosin stătea întins şi murise. E drept că respira, dar totuşi acum era mort. Încă niciodată nu-şi înăbuşise astfel viaţa în el încît să fie ca şi cum ar fi încheiat cu ea, ar fi păşit afară din el, ar sta şi el lîngă propriul său pat de moarte şi s-ar privi. Îndepărtat şi străin de sine, privea la cadavrul său care semăna atît de mult cu cineva pe care-l cunoscuse mai înainte, chiar dacă străinul era palid ca ceara, străveziu, ţeapăn şi ros de suferinţă. Ce mai, un mort, deşi barba îi mai răsărea, ţepoasă. Un mort, aşa cum îl descrie

știința pentru care viața nu încetează după o asemenea moarte, ci abia atunci începe. Niciodată nu crezuse Frosin atît de tare în știință ca acum.

Iar în supunerea care îi stăpînea rațiunea, așa cum cîntau cei șapte popi din Poiana Merilor la slujbă și care îl făcea în stare să vadă prin pleoapele sale închise, se vedea pe sine și întreaga lume. Așa că stătea nemișcat, răspunzînd așteptărilor științei, o adeverea și anula neîncrederea șefului de jandarmi, atît cea profesională cît și cea omenească. Privelișteа unei asemenea suferințe întrecea puterile lui don' Petruț. Avea și el o inimă. Cît de aspru îl lovise pedeapsa. Ț-ț-ț. Mut, își clătina capul, porni să se retragă tot atît de tăcut pe cît intrase — adică puțin tot a sforăit — și abia auzită se închise clanța ușii.

Și ce-o să fie acum? s-au întrebat amîndoi în clipa următoare Frosin înăuntru, iar șeful de jandarmi afară.

— Vedea-te-aș între patru scînduri — mîrîi Frosin, se așează dintr-un salt și își trimise urechea trombon prin ușă.

— Nu pot să vă spun nimic altceva — declara vocea necunoscută. Răbdare și tutun — adaugă vocea puțin mai prietenos. Poate pînă într-o săptămînă, două. Într-o lună, două, ce știu eu? Atît. În ce ne privește pe noi, medicii. Pentru alte chestiuni sînt aici rudele lui, adresați-vă lor. Cum? Vreți ceva în scris? De ce vă înveninați viața cu procese. Și pentru asta să-l vindecăm? Bine, soră, scrieți vă rog: apendicită perforată, intervenție chirurgicală, complicație cu delirium tremens acut. Comă. Exit letal deloc exclus.

— Perforat? — se îngrozi don Petruț. Delirium, înfiorător. Atunci da, firește...

— Mai e ceva? Mi-a părut bine, și să nu mai veniți. Noi salvăm oamenii sau îi înmormîntăm.

Frosin ședea în camera lui, pe pat, în cămașă, totul de un alb îngeresc, privea țintă la ușă, auzea cum se îndepărtează vocile, cum pașii se aud tot mai stins, simțea cum urechea lui se trage înapoi, cum pulsul îi bate la rădăcina limbii, mai privea încă țintă la ușă după ce de mult se așternuse tăcerea, privea țintă, căci era mort, privea țintă și încerca să priceapă că viața lui începea din nou. Și încă mai privea țintă cînd, după multă vreme, se deschise ușa.

Oricît de bine auzise Frosin, tot nu putuse vedea prin uşă. Dar pe scară şeful de jandarmi se întîlni faţă în faţă cu Paraschiv, coborî cu el în sala de aşteptare şi îl prinse într-o convorbire foarte serioasă şi oricum lucrul ar fi meritat să fie văzut, cel puţin modul plin de bună înţelegere în care au plecat în sfîrşit împreună. După multă vreme au fost amîndoi de acord că trebuie să dureze încă şi mai mult şi că în altă parte ar putea continua mai în largul lor, de pildă la „Călugărul vesel", după colţ. Acolo era o grădină, chiar dacă nu se compunea decît din trei leandri, în aer liber se discută mai deschis. S-au dus pînă acolo, s-au aşezat la un vinişor, nu chiar unul din cele straşnice de la Seaca, de pe urma căruia sfinţii învaţă să cînte pe două voci, vesel şi totodată trist, în orice caz un vinişor care nu era de lepădat. Şi începură din nou discuţia.

— Ţţ-ţţ ! — începu don' Petruţ încă în timp ce se aşeza, iar scaunul îl maimuţări posac.

La început don' Petruţ nu izbutea să treacă peste faptul că îl picnise atît de rău pe Frosin.

— Ce poate să-ţi fie dat să vezi cu tinerii. Chiar din cer senin. Ieri mai învîrteşte chestia aia, măi omule, Paraschive, îţi spun, o chestie greu de înghiţit chiar dacă nu ţi se întîmplă ţie şi tot te îneci de furie. Şi azi îl doboară de moarte, încît un om cinstit nici nu mai ajunge să-şi facă dreptate. Căci dreptatea e punctul crucial, asta ţi-o spun eu. Ţţ-ţ-ţ. Ce poţi face, lua-l-ar...

Paraschiv strălucea prin tăcere. Şedea sub umbra streaşinei ca o ciupercă putredă la întuneric. Şi abia cînd s-a convins că dacă nu-i vine nimeni în ajutor şeful de jandarmi nu scapă din punctul crucial, îl întrebă, nevinovat ca o fetiţă care abia acum învaţă cum se pun întrebările :

— Da' ce s-a întîmplat de fapt, domnule majur, că dumneavoastră... — şi îşi răsfira frumoasele lui degete ca peria, cu unghiile boante pe piept. — Cu toată încrederea, nu spun nimănui nimic. Şi dacă vă pot fi de folos, dar cu aluziile nu facem nimic. Daţi cărţile pe faţă, ce mai. Ştiţi, pentru oameni cumsecade...

— ...Mănînci şi un pui fript, ştiu. Don Petruţ îşi miji ochii ca un miop, îl privi pe Paraschiv prin crăpăturile în-

guste ale ochilor cu destulă prietenie, prin urmare în realitate vedea foarte departe, întrebă :

— N-a fost odată o poveste cu un armăsar înaripat şi cu Făt Frumos din lacrimă, cel orfan ? În acelaşi timp îşi linse degetul gros drept şi îl mişca de parcă ar fi răsfoit anevoie o carte luînd paginile una cîte una de la sfîrşit către început.

Paraschiv strălucea de bucurie şi îşi plesni palma de masa goală :

— *Ezact* — şi fără multă turavura. — În aceeaşi clipă fu şi vinişorul pe masă, poftiţi, vă rog, Paraschiv ştia să facă farmece.

— Îi ştiu eu pe leii mei din Poiana — spuse don' Petruţ, dădu din cap, îşi ţuguie buzele, mirosi vinul şi îşi apropie scaunul. Ascultă.

Şi-l puse la curent pe Paraschiv. S-ar putea spune că l-a luat cu totul şi l-a aşezat în mijlocul întîmplărilor petrecute. Prin urmare l-a făcut locţiitorul personajului principal absent al unei povestiri tîlhăreşti. Se străduia să trăiască rolul celui jefuit şi grav rănit, căruia i se furase nu numai iubirea, ci pe lîngă ea şi ceea ce-i cel mai important, adică neprihănirea ca s-o spunem pe şleau, anume a nevestii sale.

— Căci neprihănirea femeii, mă-nţelegi, e onoarea bărbatului. Don' Petruţ îşi rostogolea ochii. Deocamdată atît. În general, mă-nţelegi. Şi acum, cadrul.

Paraschiv dădea din cap, Paraschiv auzea, Paraschiv îşi dădea seama ce trebuie să înţeleagă, înţelegea. Se înviora, asculta mai bine, dădea mai vioi din cap, participa cu totul, începea să vadă. Privea, participa cu totul privind, participa mai departe şi mai profund — şi strălucea. Dar tăcea. Se uita la cadrul, aşa cum şedea în faţa lui, şi totodată, sub chipul mai multor figuri de ghips aurit, juca o horă, umăr la umăr, în jurul său şi în jurul imaginii, în timp ce se dădeau explicaţii : Don' Petruţ — ochiul care priveşte. Don Petruţ — codul justiţiei Don' Petruţ — ordinea. Don Petruţ — biciul, închisoarea, neprihănirea. Băutorul, incoruptibilitatea. Tunătorul, îndrăgostitul. Călăreţul, paznicul. Don' Petruţ oratorul, căpitanul de oşti, învingătorul, chinul. Dreptta-tea. Aproape că Paraschiv n-a mai ascultat sfîrşitul, ca şi cum don' Petruţ i-ar fi dat cuvîntul condamnatului ca să-şi exprime o ultimă dorinţă :

— Ce părere ai *acum* despre lume, despre statornicie şi credinţă, despre datoriile conjugale şi siluire, cînd tu însuţi eşti cel căruia i se întîmplă toate, şi cînd te priveşti într-un astfel de cadru ? Eşti perplex, nu-i aşa ? Tablou rămîi, aşa-i ? Raffael Sanchi, frumos am ajuns !

Paraschiv privea cadrul :

— Masiv. Luxos. Lat de două palme. Lucru scump. Vă felicit.

Don' Petruţ mai adaugă :

— Atîrnă peste pat. Cînd văd seara cum vine căprioara din pădure ca să se adape, iar luna deasupra castelului de pe munte priveşte cum lebedele se sărută cu ciocurile, atunci ce ţi se mai poate părea scump ? Şi deodată-ţi vine un cavaler brigand, un jefuitor de biserici... de l-aş, de l-ar naiba şi Hristoşii şi azi şi mîine şi din spate şi din faţă.

— Şi ? — întrebă Paraschiv perplex, după cum se cuvenea. De altfel strălucea de atenţie.

Şi don Petruţ îi dădu drumul. Combativ, oficial, liric, înflorat. Crăpa-ţi-ar, mînca-ţi-aş, scutura-te-ar, de-aş, de te-ar, de ţi-aş, de te-aş, în cur, frigurile, ochii, viaţa, să-ţi calc, să-ţi fac farmece, crapaţi-ar umple-ţi-aş de sare...

Însă, faţă de cunoştinţele de specialitate ale lui Paraschiv, don' Petruţ se dovedi a fi un ageamiu în privinţa înjurăturilor. Şef de jandarmi încoace, şef de jandarmi încolo. În schimb era surprinzător cum se pricepea să deseneze poza în cadrul ei. Era o adevărată vrăjitorie. Cum era la curent, cum se orienta şi aşa mai departe.

E mare lucru să fii la curent cu toate chestiile ascunse, fie şi dacă te faci numai că ştii, iar în realitate cunoşti foarte puţin, abia atît cît să bănuieşti ceea ce nu ai voie să născoceşti ca să mai fii crezut.

— Cu toate că — se mînie don Petruş, se posomorî şi bătu cu vîrful scurtului său arătător-crenvurşt pe masă, cu toate că după litera legii nu se poate spune că ar fi vorba despre violarea liniştii familiale, totuşi liniştea familiei s-a dus. Nici n-ai idee cît e de complicat. În primul rînd, în orice caz, nu-i aşa. În al doilea rînd, liniştea familială — ei, ce ? Spune singur, măi.

— Neprihănirea — spuse Paraschiv şi străluci.

— Eeee — bolborosi don Petruţ, se vede că ţie-ţi lipseşte. Simulă că-şi zvîrle mîna-crenvurşti, dar imediat scoase

ca un scamator un singur deget : — Onoarea, omule. Şi aia s-a dus. În al cincilea rînd, ea nu mai îmi dă pace. N-ai idee, dom'le, cum hohoteşte şi mă ocărăşte. Ca şi cum *eu* aş fi... Cît poate să cicălească şi să strige după răzbunare, tulai doamne. Ca şi cum eu aş fi vrut să pun să fie omorîtă, te-ntreb pe ce lume trăim ? Nu ştiu eu ce se cuvine ? Şi că o treabă făcută pe jumătate se cheamă că nu-i făcută deloc ? Acolo unde lovesc eu, nu mai creşte iarba. Vecinilor le-ar place cel mai mult... Ia imaginează-ţi asta, dacă eşti în stare. *Eşti* cumva în stare, hai ? recunoaşte că nu, nimeni nu-i în stare de aşa ceva. Dar să privească strîmb, asta poate oricine, şi să rînjească murdar şi să vrea şi el. Poate să crăp eu ? Găurile lor·

— Aşa li se cade ! — aprobă Paraschiv.

— Cui — se supără şeful de jandarmi şi îşi rostogoli ochii, mie ?

— Găurilor lor — strigă Paraschiv. Dă-le ceva să-i usture.

— Şi încă cum, ai să vezi — scrîşni don Petruţ. Sînt eu omul care să stea locului ? Gata. S-a sfîrşit cu rapoartele. Am trecut la fapte — strigă făcînd pe grozavul şi îşi ridică mîna. Ştii ce înseamnă fapte ? Zi şi noapte pe cal, jos de pe cal şi pe urmele crimei, diavolul e fleac pe lîngă mine, din sat în pădure, din pădure pe cîmp, de pe cîmp pe culmile munţilor, ca şi capra de munte de jos pînă sus, de sus pînă jos încoace încolo. „Dragii mei", strig (căci eu sînt tatăl lor, am şase lei înarmaţi pînă în dinţi), „încercuiţi muntele, scotociţi pădurea, luaţi cu asalt coliba, rezolvaţi totul, înapoi în pas alergător, marş, mama naibii vă mănînc㠄 fripţi de vii dacă nu mi-l aduceţi !" Eu, plantat în faţa jandarmeriei, fără să fi închis un ochi, paianjen pîndind la plasă. Şi ce crezi că mi-aduc ei ? Un rahat mare. Limbile lor de-un cot pe umeri. Şase limbi de lei. Şi de ce ? Fiindcă pentru alergare... Fiindcă viteza nu... Fiindcă toată viaţa lor de ciobani.·. „Dragii mei", le spun, „dacă *noi* l-am fi hăituit în aşa hal pe duşman, n-am mai fi cîştigat niciodată războiul ăsta. Ce-i asta, o urmărire sau o sfeştanie ? Şapte zile carceră, trăzni-v-ar". Iar eu, sus în caretă : „Pavele, mînă cît poţi ! Dacă prinzi trenul, te iert de carceră !" De la Moara la Valea, la Moara, la Leşioasa, la Moara, la oraş, la judecătorie, la spital...

— Asta-i viaţă ? — întrebă don' Petruţ, scoase chipiul şi se şterse de năduşală.

Paraschiv aprobă dînd din cap.

— Mda, nici pentru dumneavoastră nu-i uşor. Mai beţi.

— Căci ce se-ntîmplă dacă nu se-ntîmplă nimic, noroc, atunci se poate întîmpla orice, şi eu sînt răspunzător. Îndată urlă cu toţii : „Aha, nevastă-sa", căci atunci cînd Petruţ se teme, te-ntreb, ce să mai zică ceilalţi bărbaţi, chiar dacă ar vrea. Ei, şi femeile, de la ele porneşte totul, dacă pînă şi şeful de jandarmi e atît de straşnic. În curînd nici o babă nu mai merge la pădure, de teamă ce-o să-i facă bărbaţii acolo. Nu sînt destule spînzurători pe lume, şi acum l-a picnit atît de rău.

— Şi a făcut şi delirium — mai adăugă Paraschiv. În sănătatea dumneavoastră, domnule majur.

Don' Petruţ bău tacticos, ţinu paharul în aer, apoi îl pocni de masă, fulgeră înfiorător şi mîrîi :

— Dar chiar dacă e mort, tot trebuie să se prezinte în faţa tribunalului, fiecare să ia exemplu ce porc a fost, la pîrnaie cu el, şi unde o să ajungem dacă mor cu toţii. Nu, nu fac caz. Legea şi-atît. Uite procesul verbal şi uite reclamaţia. În scris, frăţioare. Şi acum să vedem dacă onoarea mai face cît o gaură în ciorap.

— Vă gîndiţi — întrebă Paraschiv, la cei de mătase ? Îşi răsuci mustăţile şi făcu cu ochiul.

— Cum aşa ? Don' Petruţ privea neînţelegînd.

— Leii din Poiana n-au ciorapi, şi obielele nu se găuresc.

— Ehei — făcu don' Petruţ, dar cu atît mai rău dacă ! Şi începu să explice reclamaţia.

Paraschiv se stăpînea din toate puterile. Totul depindea acum de faptul ca el să-şi păstreze demnitatea de cărăuş şi să se prefacă strălucitor în continuare. Clipi pînă ce ochii îi fură limpezi ca luciul oglinzii : aproape că n-au mai scînteiat vreodată atît de tare, ca la o fiară. Totodată simţea cum obrazul cu cicatricea îi ardea ca focul. Dar numai din din cauza soarelui. Se ridică şi se aşeză cu spatele la el, îşi răsuci mustaţa, o dată la dreapta, o dată la stînga, îşi învîrti pe sub masă degetele groase unul în jurul celuilalt, mai întîi înainte, pe urmă înapoi, răsuci apoi încet un nasture al

surctucului pînă ce-l desprinse şi nu mai ştia ce-ar mai fi putut învîrti acum, cînd şeful de jandarmi îşi încheie citirea cu un apel la justiţie care te pătrundea pînă la rărunchi şi lăsă să cadă o lacrimă bărbătească pe semnătura sa. După ce-a uscat pata cu sugativa oficială nu se mai putea citi decît *ţ*.

Mai mult nu putea spune nici chiar don' Petruţ în această privinţă.

Dar Paraschiv arăta acum o mutră atît de furioasă ca şi cum într-adevăr totul i s-ar fi întîmplat lui, de la primul pînă la ultimul cuvînt, atît de bine intrase în situaţie. Mai multă participare nu-i putea pretinde nici un prieten şi nici un duşman. Îşi împinse pălăriuţa de pe ceafă pe frunte şi se scărpină. Mai făcu încă ceva : se ridică, se apropie de don' Petruţ îl bătu peste epoleţi, se îndepărtă, se duse şi urină lîngă ciubărul cu leandrul din colţul cel mai apropiat, se întoarse, îi strînse mîna şefului de jandarmi şi se aşeză.

Don Petruţ a înţeles. Asta voia să însemne : să nu-ţi pese, grăsanule. Fireşte, aşa ceva nu se putea spune.

Astfel Paraschiv îşi dăduse sieşi parola. Acum duse mîna la mustaţă, apoi luă sticla, turnă în pahare, închină în sănătatea şefului de jandarmi, îşi puse coatele pe masă şi se aplecă spre grăsan care îşi ştergea lacrimile şi se prăbuşea văzînd cu ochii.

— Mnnnda — începu Paraschiv. E greu să dai un sfat bun. Între fraţi. Dacă nu mă înşel, în cazul ăsta n-o să vrea să plătească nici unul din ei doi. Nici mortul, nici ăla care mai trăieşte. De unde să iei fără să furi ? Clătină din cap, privea drept înainte, ridică dintr-o dată privirile ascuţit pătrunzătoare : — Domnule majur — îşi făcu el vocea să vibreze, am o idee. Pe urmă îngînă clătinîndu-şi puţin capul : — Şi dacă rupeţi reclamaţia, am să v-o spus. Pauză. Ei ? Ce spuneţi ? Clătinatul capului încetase. Don' Petruţ se holba la el, iar Paraschiv preciză : — Bineînţeles, spun de la început că toate astea nu mă privesc. Ca neimplicat, aş ţine doar să vă ajut pe amîndoi. Vreau să spun : dacă m-ar privi oarecum şi pe mine şi aş vrea să ajut numai pe unul din voi... Aşa că, vedeţi...

— Hei, frate călugăre — strigă don' Petruţ, să mai vie una...

— Dacă vine şi sticla asta, domnule majur — ripostă Paraschiv, se fac trei şi cu una sînt patru, aleluia. Don' Petruţ se uită la el cum s-ar fi uitat la don' Puiu de la Seaca şi nu ştia : cînta Paraschiv pe două voci sau gîndea în două chipuri, era serios sau îşi rîdea de el, de don' majur. — Dacă dumneavoastră — spuse Paraschiv vorbind rapid, plătiţi două şi eu două, nici unul din noi n-are vreo pagubă şi nici vreun cîştig. E zero la zero, înţelegeţi, dar atunci de ce-am mai băut ? Merita ? Doamne, iartă-ne nouă păcatele noa-a-astre ? Paraschiv îşi vîrî degetul în nas, se scobi, frămîntă între vîrfurile degetului gros şi al arătătorului o bobiţă, miji un ochi, potrivi cocoloşul pe unghia degetului gros stîng, îi făcu vînt, nimeri drept la ţintă, adică exact sticla verde pe care călugărul, docil, o făcuse să apară ca prin farmec în faţa lor, bobiţa ricoşă şi veni să se aşeze cuminte la picioarele leandrului.

— Nici atît nu merită — spuse Paraschiv, îşi apropie scaunul şi mai mult şi îngînă : — Dar dacă eu... plătesc totul... atunci amîndoi... sîntem în cîştig şi invers.

— Cum aşa, invers ? Don' Petruţ ridică pleoapele.

— Dumneavoastră aveţi cîştigul plăcerii, iar eu am plăcerea pagubei, dacă asta se poate numi pagubă, doamne fere-e-eşte, e o cinste pentru mine.

— Greu de înţeles — spuse Petruţ. Adică cum ?

Paraschiv se foi pe scaun.

— Să luăm cazul că n-am fi avut nici o plăcere, că n-am fi băut nimic. Atunci n-am fi avut nimic de plătit. Doamne, mari sînt minunile tale. Ce preţ ar avea o asemenea viaţă ? Şi, în general, la ce foloseşte o viaţă proastă ? Aşa că să bem. Noroc. În sănătatea dumneavoastră, don' majur. — Vă rog să-mi permiteţi o întrebare — continuă modest şi privi în paharul său, dacă pot să vă rog să am cinstea de a avea plăcerea să fiţi oaspetele meu ? Îmi sînteţi simpatic, şi nu ştiu cînd o să mai am prilejul pentru o asemenea onoare.

— Bine, ştii — spuse don' Petruţ, dacă mă iei aşa...

— Vă mulţumesc cu *rişpect*. Vă rog să-mi permiteţi încă o întrebare. Dumneavoastră ştiţi să gîndiţi atît de precis : oare eu, Paraschiv, am comandat sticla asta ? Nu, nu-i aşa. Vă miraţi că vă întreb, fiindcă ştim amîndoi că dumneavoastră aţi comandat. Mereu repet : numai oamenii mari

sînt cinstiți, noroc. — Hei, călugăre, de mîncare, încă n-ai pus masa ? Din nou se aplecă stingherit-confidențial spre don' Petruț : — Dacă îmi dați voie, acum să vă spun care e ideea mea — urmă el, și don' Petruț fu de acord dînd din cap, dar Paraschiv, dintr-o mișcare cu degetul, își aduse în dreptul lui reclamația : — ...atunci rupeți hîrtia asta, uitați-vă, așa, unu-doi, drept pe jumătate, de două ori. Nu vă supărați — don' Petruț era indigat și de furie i se umfla pe frunte o vînă cît trunchiul leandrului, poftim, v-o dau înapoi. Știu că așa ceva se mai poate încă folosi. Eu sînt un cărăuș de onoare. Nu vă iau nimic din ce-i al dumneavoastră. Așa-i ? Uitați-vă. Nici o hîrtie nu-i atît de proastă încît să nu poți... s-o rupi și să împiedici multe rele. Și unde mai găsești în toată lumea un asemenea fraier care să vă plătească ce nici n-a comandat. Și acum spuneți-mi dacă n-am dreptate...

— În sfîrșit — se supără don' Petruț, chiar dreptate...

— Vedeți, don' majur, sînteți un om învățat, de ce vreți să ascundeți faptul. Dacă aș ști eu cîte știți dumneavoastră !... Dumneavoastră știți să socotiți mai bine decît mine. Dumneavoastră știți să gîndiți mai bine decît mine. Dumneavoastră știți mai bine decît mine ce înseamnă cînd spui : numai oamenii mari știu să facă așa ceva. Își ridică ochii. Numai oamenii mari au inimă.

— În sfîrșit... — spuse don' Petruț și-și coborî privirile. Melancolic. Surîse.

— Bunătatea doare, știu — aprobă Paraschiv dînd din cap. Dar, gîndiți-vă ! Luați-vă inima-n dinți. Gîndiți-vă foarte bine, noroc, ne înțelegem, mă bucur. Nevasta dumneavoastră se numește Saveta, nu-i așa ? Vedeți ce *ezact*. Și acum... gîndiți-vă mai departe... Așa, călugărașule, vezi, bine, foarte bine... mm, asta-i o ciorbă călugărească drept de la muntele Athos... Don' majur, noi doi doar ne pricepem la femei, și eu și dumneavoastră. A fost Saveta asta totdeauna a dumneavoastră sau ba ? N-a fost ea mai înainte a altuia, așa cîte puțin ? Nu vă supărați : vreau să spun cu ochii și puțintel și cu gura ? Vedeți, pînă și copiii își spun : cînd am să fiu mare, mă căsătoresc cu tine.

Don' Petruț ducea lingura la gură și înghițea. Asta-i o taină între ei doi. De unde poate ști un al treilea așa ceva ? Poți să-ți dai capul, dar niciodată taina.

— Tainele lor sînt făcute ca să fie dezlegate de un al treilea care se vîră între ei. Să-mi spuneți mie Cuțu dacă...

— Dacă ce ? — întrebă don' Petruț și privi peste lingură de jos în sus.

— ...dacă n-ați avut și dumneavoastră cîteva. Făcu cu ochiul. Și nu numai cu gura și cu ochii. Și înainte și după asta. Ați scris și asta pe hîrtie ?

— Asta... — spuse don Petruț și înghiți.

— A, asta se știe ? Dar despre asta nu se discută ? Păi noi discutăm doar ca între bărbați. Numai un nemernic ar spune și altora așa ceva.

Cîtăva vreme au mîncat în tăcere. Don' Petruț consumă el singur partea cea mai mare, mesteca încordat, gîndea încordat, se vedea că muncește din greu, ochii îi ieșeau din orbite, avea broboane de sudoare pe frunte și pe nas, iar roșeața albastră care îi năpădise obrajii îl făcea să arate mai prietenos. Atunci începu Paraschiv din nou să arunce o întrebare după alta, să tacă, pînă ce șeful de jandarmi încetă cu mestecatul, privi fix în gol, își căuta cuvintele. Cînd voia să le pronunțe, Paraschiv i-o lua politicos înainte și îl mai zgîndărea un pic :

— Știți ceva ? Mai am încă o idee : călugărul să ne fiarbă puțin pap. Da.

Don' Petruț mesteca, sfîșiat între mînie și plăcere, se opri din mestecat, își holbă ochii la Paraschiv. Răsuflă adînc... :

— Măi omule...

— „Da — îi tăie vorba Paraschiv. Lipim reclamația la loc și i-o dăm lui Frosin s-o citească..., dacă mai învie.

Don' Petruț căzu pe gînduri, se neliniști, își duse mîna dreaptă la fund, deschise gura :

— Vrei...

— Să auzim dacă taina..., poate că el are drepturi mai vechi. Nu vă supă..., poate că acum renunță la ele și plătește singur ceea ce dumneavoastră nu...

Don' Petruț o înghiți și pe asta, se zbătea să răsufle :

— Acum...

— Sau spuneți-mi — și mai turnă vin : — Cine v-a povestit toate astea ? Saveta ? Și... de ce ? Ce se ascunde după toate astea ? Noroc.

Don' Petruț făcu din nou o mișcare nervoasă, se opri, luă cu furculița ultimele bucățele, spuse cu gura plină :

— Vă atrag atenţia...

— Nu v-a trecut prin minte că poate e ceva putred în toată chestia asta ? Nu trebuie să fie ceva foarte grav, ci doar acolo unde nu se vede, la sîmbure.

Don' Petruţ goli paharul. Acum înghiţise destul. Cît ai zice peşte îi apăru din nou dunga de furie pe frunte şi tot atît de subit îşi pocni pe masă revolverul care căzuse de la sine din buzunarul de la spate, nici n-ai fi bănuit că tocmai el e în stare de asta, şi ţipa cu glasul foarte subţire :

— Te arestez. Încă o vorbă şi trag.

— În gazda dumneavoastră ? Aşa ceva să nu faceţi, don' majur, aşa ceva nu face nimeni dintre noi. Leul e o fiară sălbatică, dar puii nu şi-i mănîncă. Şi cine vă mai ajută pe dumneavoastră ? Vreţi s-o recăpătaţi pe Saveta dumneavoastră şi mă împuşcaţi pe mine Cu forţa nu se prinde nici un purice. Să trageţi în mine ? Daţi-l încoace, să vi-l pun eu la loc.

Paraschiv îi luă arma din mîna lipsită de orice putere, turnă în pahare cu stînga, ciocni, bău liniştit, băgă arma în propriul său buzunar şi încheie naturii de la buzunarul şefului de jandarmi.

— Dumneavoastră — întreba el în acelaşi timp, nu v-a trecut prin minte că un mort nici nu e în stare să facă ce scrie acolo. Doar l-aţi văzut chiar dumneavoastră.

Don' Petruţ bău, înghiţi, privi.

— O încîntare — spuse Paraschiv.

Don' Petruţ holbă ochii, dădu din cap.

— Cine o să vă creadă, ia gîndiţi-vă. Medicii şi surorile ştiu mai bine... Şi vreţi să luaţi aşa ceva asupra dumneavoastră... În sfîrşit... eu... m-aş mai gîndi bine. Noroc.

· Spuse, bău restul, îi făcu semn „Călugărului vesel", plăti, nu uită nici bacşişul, de călugăr mai poate fi nevoie şi altă dată, se ridică, făcu o plecăciune, ieşi şi-l lăsă pe şeful de jandarmi să se gîndească foarte adînc. Drept rămas-bun, don' Petruţ nu-i trimise decît un gest obosit din mînă şi mai şezu mult timp acolo ca un sac îndesat. Apoi bătu cu pumnul în masă, scrîşni :

— Ar fi trebuit să trag — mai ciocăni cu degetele în masă, tot mai lipsit de vlagă, lăsa să-i atîrne buza de jos albastră, tot mai jos, privi ţintă în acelaşi punct al mesei, apoi

îi căzu capul pe masă, izbucni în hohote, ba nu, sforăi foarte sonor, dar altfel pașnic.

În același moment Paraschiv intră în camera lui Frosin și îi puse pe plapumă bucățile rupte ale reclamației și revolverul curcanului.

Frosin îl privea ca din mormînt. Tot mai ședea acolo, cu plapuma trasă pînă sub bărbie și nu era în stare să facă nici o mișcare.

— Aici am ajuns acum — spuse Paraschiv, se lăsă puțin în genunchi și se legănă. Niciodată nu stătea mai sigur pe picioarele sale decît atunci cînd simțea cum aleargă șoseaua sub el. Dar cu asta nu s-a rezolvat încă nimic. Bătu cu palma pe plapomă și bucățelele de hîrtie zburară. Chiar dacă vinul a fost plătit, socoteala încă nu e încheiată și birtașul se numea don' Petruț. Un individ molîu, un individ stăruitor. Piele de bizon. Hora abia se pornește, dragul meu, atunci cînd își va reveni grăsanul. Faci ce vrei, dar pînă la amin n-ai voie să te însănătoșești. N-ai decît să spui cîte rugăciuni vrei, „Călugărul vesel" poate să-ți trimită din lacrimile lui de împărtășanie, chiar dacă crapă toți medicii din lume... Însă un lucru e bine : pentru noaptea ta de nuntă nu există nici un martor, nici pentru ea, dar nici pentru noi. Știi ce înseamnă asta ? Poate să vină chiar și sfîntul Iosif ; cică „Nevasta mea așa și pe dincolo..." Toți jurații ar cădea de pe scaune de rîs : „Dragă sfinte domnule Iosife sau dragă domnule sfinte Iosife (cum s-o fi spunînd), să zicem că într-adevăr așa e cum ne povestiți (dar așa ceva nu se povestește), nu aveți nici o nevastă, căci n-aveți pe nimeni care să vă fi ținut lumînarea, așa că nici nu poate fi adevărat...„ iar o hîrtie pe care să scrii ceva, aoleu, a fost dintotdeauna mai răbdătoare decît orice femeie."

— Ia arma de acolo — șopti slab Frosin.

— Nu te teme, nu ți-o las. Crezi că vreau să-ți tragi un glonte în fund, sau ție sau lui Petruț ?

— Cum a ajuns la tine ?

— Treaba mea.

— Și ce vrei să faci cu ea ?

— Se va depune la dosar — strigă Paraschiv și se juca cu revolverul într-un chip primejdios.

Poate că nu era decît slăbiciunea lui Frosin care îl făcea să tremure și să clănțăne din dinți. Îl treceau fiori și-l scutu-

rau, părul i se lipea de frunte, cămaşa cu cusături înflorate i se lipea de trup, pielea îi era vînătă, buzele şi unghiile albastre.

Paraschiv se sperie, băgă revolverul în buzunar şi chemă sora. Au făcut tot ce se putea face. Criza a trecut, Frosin şi-a revenit. Lumea părea să meargă iar cum trebuie, ca şi cum odată cu boala ar fi pierit orice rău.

Erau din nou singuri şi tăceau. Frosin stătea întins şi cu ochii închişi. Numai răsuflarea lui arăta că mai trăieşte. Pînă şi Paraschiv pe scaunul său abia cuteza să sufle. Numai mustăţile îi tresăreau uneori, dar atît de uşor încît capetele abia zvîcneau, cînd se mişca Frosin pupilele lui Paraschiv se făceau mari de tot, dar se micşorau iar, în tăcere, de îndată ce se liniştea.

În sfîrşit Frosin întrebă :

— Ce-i cu mine ?

Paraschiv răsuflă uşurat şi se sculă în picioare. Se apropie şi se aşeză pe patul lui Frosin. Îl privi cu ochii mari :

— Doamne, Dumnezeule strigă, într-adevăr tu nu suporţi nimic.

— Ce înseamnă nimic ?

— Pentru mine, tot ce nu suporţi. Lasă, nu mai tăia acum firul în patru.

— Unde sînt ?

— Nu vezi ?

— Cum am ajuns aici ?

— Cu căruţa înflorată. A fost destul de greu.

— Cînd ?

— Ştiu şi eu ? Cu patru, cinci zile în urmă. Poate cu trei. Nu mai voiai deloc să te trezeşti. A trecut o veşnicie. Şi mai spui că eşti sănătos tun. Pentru o fărîmă de maţ, o duşcă de rachiu şi două hapuri cît nasturele.

Era necesar, Paraschive ?

— Tu mă-ntrebi aşa ceva pe mine ? Dacă s-a făcut înseamnă că era necesar. Ţi-ar place mai mult să fii la zdup ? Ca să vină Saveta să te hrănească ? Ce să mai vorbim.

— Am eu vreo vină, Paraschive ?

— Doamne, Doamne sfinte ! — strigă Paraschiv şi îşi făcu cruce. Acum începe cu asta. Mai lipseşte ca eu să spun da şi tu să mărturiseşti şi să te simţi dezvinovăţit prin su-

ferința pe care ai luat-o asupra ta. Știi ce-i aia, un măgar ? Paraschiv rînjea din nou, șoseaua se desfășura și hurducăia din nou plăcut sub el, se stăpînea iar complet și lumea mergea cum trebuie. Cine-o are lungă, și-o lasă să atîrne lungă, și cine-o are și mai lungă, o tîrîrie după el. Ce te omoi cu asemenea gînduri. Un cîine nu e slobod chiar dacă își muște lanțul. Mai bine să mîni măgarul decît să cari singur sacul la moară.

— Sînt mulți măgari care nu cară nici un sac.

— Frosine, n-o mai făcea pe deșteptul. Cine a chemat lăutarii trebuie să-i și plătească. Asta-i tot. Te-ai ars cu Saveta ? Bine. Eu ți-ajut să sufli pe arsură, vrei să te arzi și cu mine ? Atunci mai întreabă-mă mult despre vină, boule. Cine e prost din naștere nici la Paris nu-și cumpără minte. Ți-o spun eu : calului care se poticnește o dată nu i se taie capul.

— Și ce urmează acum ?

— Să stai liniștit. Să bei ceai de mușețel. Să te faci sănătos. Să stai să privești. Domol-domol. În nici un caz prea repede. Graba înseamnă pentru tine închisoare.

— Cînd... o să se liniștească el ? Spune-mi cinstit, Paraschive.

— Cinstit ? Nici cu mine nu vorbesc cinstit, cum aș face-o cu tine ? Eu singur nu știu ce, cînd și de ce le fac pe toate. Uneori nici pentru ce, sau de cele mai multe ori. Da' ce, tu poate știi ?

— Nu știu.

— Ei, vezi ! Și vrei ca Petruț să știe. În el zac multe, numai ce trebuie nu. Răbdarea, Frosine, e o floare fermecată, dar nu înflorește pentru oricine. Unii nici n-au mîna potrivită pentru flori. Nu te sinchisi, căruța ta e bună, și nimic nu se usucă atît de repede ca lacrimile.

Sultan și Sultan

Dacă Paraschiv i-ar fi spus camaradului său că e filozof, chiar dacă n-ar fi trebuit să-i ceară sfatul lui Túró, exista totuși o întrebare pe care și-o punea cel mai puțin în pofida numărului mare de întrebări pe care și le ridica sieși.

E drept că Paraschiv era înclinat către exagerare şi către superlative în exprimare. Îi făcea plăcere să-şi numească aproapele frate, dar nu credea chiar toul. I-ar fi luat-o foarte tare în nume de rău acestui frate dacă, drept urmare, ar fi avut pretenţia la drepturi fraterne. În gura lui Paraschiv fratele s-ar fi transformat tot atît de repede într-un porc, dar Paraschiv ar fi fost foarte mirat dacă fratele i-ar fi luat lui asta în nume de rău. Cu asemenea titulaturi lucrurile se petreceau oarecum la fel ca şi cu ospitalitatea.

Ar fi fost tot aşa dacă Túró ar fi acceptat titlul şi ar fi făcut caz de drepturile sale ca filozof principal în tot decursul duratei convieţuirii sale cu Paraschiv, care era foarte puţin simbolică şi al cărei termen nu era încă nicidecum stabilit. Mai degrabă Túró şi-a consfinţit calitatea ca atare : n-a făcut caz de nici un fel de drept. Le avea pe toate. Erau ale lui. Sălăşluia în ele ca într-o casă din moşi strămoşi, şi pe care tiranul nu mai că i-o recunoscuse ca fiind a lui, ci căreia îi mai adăuga în plus cîte o cameră, odată cu fiecare cuvînt, sfat sau părere pe care i-o cerea, şi fără ca tiranul să-şi dea seama cît de mare devenise între timp casa. Poate spre norocul amîndurora şi datorită unor forţe superioare nevestele lor erau practic excluse din acea casă simbolică. Prin urmare din pricina lor nu se putea ivi vreo inimiciţie în nici unul din toate cazurile imaginabile.

Dar situaţia era de o asemenea natură că nici tiranul, nici filozoful titular n-o puteau scoate la capăt fără nevestele lor. Aici încă şi mai puţin decît în orice altă parte. Tocmai fiindcă ele nu erau acolo. Nevestele absente se fac de două ori mai remarcate. Chiar dacă nu umblă decît prin gînd sau prin vise. Sau şi prin ameninţări. Un filozof, anume unul adevărat, se va împăca mereu cu situaţia. Tiranii caută şi găsesc alte soluţii. La nevoie recurg la filozoful casei.

„Ce să-i spun nevestei tale ?“ întrebase popa şi Túró mai pusese şi el un colac peste pupăză. Întrebarea tot îi mai umbla prin cap lui Paraschiv. Ceea ce îl indispunea mai rău era că avea impresia unui îndemn ascuns de a-şi face testamentul. Ca şi cum Paraschiv ar fi trebuit să aibă în vedere ultimele sale clipe. Ca şi cum preotul ar fi ştiut ceva în legătură cu suta de mii ucigaşă. Deci un avertisment, ba chiar o alarmă trecînd dincolo de ritualul eclesiastic, de miruirea de rutină. Dar toate erau contrazise de sfredelitura ancheta-

torului şi de capcana pusă de el. E drept că susţinea că ştie totul, dar atunci de ce mai sfredelea şi punea capcane în loc să dea cărţile pe faţă : iată, frăţioare, cărţile noastre, tu le ai pe celelalte, îndrăzneşte să spui că nu-i aşa... ei ? Atîta timp cît sfredelul nu avea certitudinea, nu putea fi vorba de ultimele clipe. Pînă atunci putea să mizeze o sută de mii de femei (simbolic) pentru un singur bărbat, femei care făceau negoţ de cai, despre care Paraschiv nu ştia nimic (nici despre femei, nici despre cai), şi cu atît mai puţin despre vreuna în carne şi oase. De altele în orice caz Paraschiv nu se ocupa. Totuşi acum una umbla ca o stafie prin spaimele lui. Spaime... — rahat. Paraschiv nu-şi pierdea vremea cu ele. Nici o femeie nu-i stîrnise vreodată spaima lui Paraschiv. Ce dracu avea el de împărţit cu o necunoscută ? Cine putea să fie ea ? Ce ar fi putut să declare ea despre el, la ce ar fi trebuit el să se aştepte, în ce ambuscadă era ascuns duşmanul, cine era şi ce ştia ? Toate astea erau întrebări chinuitoare. Puteau să-ţi strice somnul cînd plutea ameninţarea să-ţi pierzi viaţa. Se părea că Gruia n-a stat deloc pe gînduri să arunce cît mai multe vini pe umerii altuia, descărcîndu-se pe sine. Căci cum s-ar fi putut altfel ca şi copiii lui Saftu să intre la puşcărie, lăsîndu-l cu totul la o parte pe el, pe Paraschiv, cel mai crunt lovit, fiindcă pe el îl durea cel mai tare. Copiii lui Saftu erau nevinovaţi, bine, orice li s-ar fi întîmplat nu-i lovea, fiindcă nu se potrivea. Dar durerea lui, durerea lui Paraschiv era întotdeauna cea mai mare fiindcă numai el o simţea. În ceea ce îi priveşte pe ceilalţi, nu simţeau ce simţea el, iar el nu simţea că şi ei ar fi suferit. Aşa că Paraschiv trebuia să îndure durerea cea mai dureroasă. Nici Túró nu-i putea da nici un sfat şi nici un ajutor. Durerea era ferecată înăuntrul lui Paraschiv, nu putea ieşi afară. Şi nici Túró nu era în stare să arate cu degetul : asta e femeia la care se gîndeşte sfredelul. Căci Túró nu cunoaşte femeile lui.

Femeile lui, ha. Nu erau chiar femeile lui. Doar nu era sultan, şi nici turc nu era. Dar, lăsînd totul la o parte, erau femei pe care trebuia să le cunoşti. Şi, după ce le cunoşteai, nu mai erai acelaşi om. Însă ele rămîneau la fel cu ele însele. Doar dacă s-au scuturat o dată, ca o găină. În orice caz el nu ştia nimic. Şi de ce ar fi ştiut ?

Da, despre asta i-ar fi plăcut să filozofeze cu Túró. Dar acesta nu le cunoştea. Sosise într-adevăr timpul să facă cunoştinţă cu ele. În măsura în care se putea face cunoştinţă cu femeile. În măsura în care era posibil să le cunoşti. Puteai spune că pe cai îi cunoşti dacă nu cunoşti decît trei? Şi, presupunînd că îi cunoştea pe oameni aşa cum cunoştea şi caii, cunoştea el şi femeile ca pe iepe? Şi, dacă da, la ce îi ajuta aici, adică acum? Oare el, care era mai deştept, care se pricepea la toate mai bine decît *esperţii*, nu s-a lăsat păcălit de un om ca Gruia? Nu era pe cale de a se lăsa tras pe sfoară de un sfredel şi de o femeie născocită — da, născocită, fiindcă o femeie care să facă negoţ de cai nu există, şi nici nu poate exista?! Acesta era un lunecuş pregătit într-un scop anume. Sfredelul voia să-l descoase. Îi submina siguranţa de sine. În tot cazul izbutise să-l neliniştească pe Paraschiv. Poate că pe lunecuş un vinovat se prezenta altfel decît un nevinovat. Dar în ce consta deosebirea? Cu alte cuvinte (şi numai în teorie fiind pusă întrebarea), cum trebuia prin urmare să se poate cineva care era într-adevăr vinovat dar voia să pară nevinovat? Şi cu iarăşi alte cuvinte: se purtase el, Paraschiv, aşa cum ar fi trebuit? Dacă da, se purta şi în continuare aşa cum trebuia, în pofida terenului minat pe care se afla? Întrebînd acum într-o limbă cu totul diferită: oare un vinovat care se afla pe un teren minat putea să se poarte astfel ca nevinovăţia sa nu numai să se vadă, ci să fie şi crezută? Sau era cu neputiţă aşa ceva? Nu ţipă orice vietate cînd i se surpă pămîntul sub picioare? Oare un cal voia să păşească pe un teren nesigur altfel decît bătut?

Cum se purta Túró? Oare Túró, despre care Paraschiv nu ştia mai nimic în afară de capul de acuzare foarte eufemistic formulat, „Istorii de dragoste", era vinovat judecînd după purtarea sa? De unde trebuia s-o apuci ca să-l faci pe oaspetele sosit în casă să recunoască pe faţă prilejul, motivul sau scopul venirii sale? În orice caz, vreo necesitate urgentă, ca să spunem aşa, nu exista. Se găseau amîndoi oarecum pe teren neutru, în ţara nimănui, nici o femeie prin apropiere. Dar dacă Túró era totuşi frizer? În cazul ăsta nu era şi spion? Dar năduşea oare un spion care, dacă îl avea drept obiectiv pe Paraschiv, ar fi trebuit să se numească de fapt momeală? Putea o momeală să se arate atît de copilă-

roasă ? Putea cumva să simuleze numai o filozofie atît de copilăroasă ? Avea dracul o coadă atît de ramificată încît să pătrundă spre un acuzat din toate părţile, prin toate lucrurile ?

Ceea ce năduşea Túró era teama sau îl treceau căldurile din cauza poveştilor sale de dragoste ? Cine era femeia a cărei prezenţă absentă îl mai înfierbînta prin zidurile groase ? Cine era ea ? Cum arăta ? Sau poate că nici nu era una singură ? Nu cumva era el turc ?

— Hei, Túró — întrebă Paraschiv pe neaşteptate cînd Túró se întoarse de la interogatoriu, încurcat uluit nesigur cum nu-l mai văzuse Paraschiv niciodată, poate încă şi mai roşu ca de obicei, deşi totodată sleit şi deci decolorat : — Tu eşti sultan ?

Privirea lui Túró nu arăta chiar inteligentă. Poate că totuşi era vinovat. Era evident că nu înţelesese întrebarea. Sau poate că nu-şi adunase încă minţile. Atît de amarnic i se băgase sula în coastă ? Totuşi *nu* era filozof.

— Tu mi-ai spus că istorii de dragoste... — îl ironiză Paraschiv. De departe.

Abia acum a înţeles Túró. Şi se porni să necheze. Un armăsar de trei ani şi n-ar fi făcut ca el.

— Dar şi sultan şi sultan — rîdea el înfundat, nu tot aia. Una cap perde, alta nu.

— Da mai multe neveste au cu toţii — stărui Paraschiv.

— Întrebare unde. Nu la rézboi.

— Ai fost cumva la război ?

— Tu ghindeşte lupte — îl corectă Túró. Io totdeauna lupte. Dar lupte *contra* lui femeie, nu cu el. Apoi lăsă la o parte subiectul. Vórbim alte lucruri. Tu spunem, io ascúltem.

Şi totuşi era vinovat. Şi totuşi nu era filozof. Căuta să se ferească. Poate că şi asta era o capcană, filozofia lui nici nu era a lui, vina sau nevinovăţia lui nu erau nimic. Interogatoriile lui numai prefăcătorie ? Oare viaţa omului nu era doar o istorie, ci era şi ascultatul o cheie, putea fi o istorie cheia pentru viaţa unui om care ascultă ?

Paraschiv rămase cîtva timp şezînd, dus pe gînduri. Şi Túró părea absent. Însă îndată ce simţi privirea lui Paraschiv

aţintită asupra sa, îşi îndreptă poziţia, străluci, începu să-şi frece coapsele şi privi nerăbdător.

— No ? — făcu el.

Dar Paraschiv nu se lăsa luat repede şi-l privea pe omul acesta. Multă vreme. Cercetător. Pe urmă spuse, cu gînduri ascunse, ca şi cum ar fi vorbit despre cu totul altceva :

— Trebuie să vorbim o dată şi despre femei. Despre femei în general. Ce spui, hai ?

— Ghéneral vorbit — spuse Túró şi refuză scuturînd din cap, nu bine, numai spéţial. Rînjea. Dar vorbit se pote. Numai, *vórbit* despre femeie nu este femeie. Proţes cu sute mii femeie nu este femeie. Filozof nu sultan. Sultan nu filozof. Trebuie pezeşte femei. Femeie pezit aşa sau aşa nu bine. Cónfundat pezeşte femeie cu apere femeie. Nu bine. Sultan nu *izé*, *szarvas*, asta, cerbu. Cerbu nu sultan. Animal nu om. Unde greşit este, amendoi cu corne, hai !? Femei fecut corne la tine ?

— Niciodată ! — strigă Paraschiv.

— Tu forte sigur ? Dache da, de ce ?

— De aia ! — spuse Paraschiv şi făcu un semn necuviincios.

— No bine, Poroschiv — spuse Túró cu viclenie. Tu ce facem chind venim acase şi ghesim nevaste cu alte borbat şi aşa face ?

— Un fier înroşit — spumegă brusc Paraschiv, i l-aş...

— Moi — îi tăie vorba Túró, aşaze jos, gheseşte linişte — spuse el paşnic, asupra asta noi mai vórbim, şi începu să se frece pe coapse.

Frosin şi icoana

Saveta

După două-trei zile don' Petruţ era din nou la spital. Nu ştia precis cît timp trecuse de la ultima vizită. Nu mai putea dormi, iar timpul se încurcase. Întrebă de Frosin cu şi mai multă insistenţă. Nu era greu să-l refuzi dar era cu

neputinţă să scapi de el. În starea în care era nu putea înţelege că spitalul nu era făcut pentru adversari care să se certe sau pentru a-i supune la interogatoriu pe muribunzi. Tot personalul se adunase, dar medicii l-au lăsat în plata domnului, surorile l-au îndreptat către rudele muribundului, paznicii îl ameninţau că-l dau afară, gîlceava cu portarii era pentru amîndouă părţile treaba cea mai avantajoasă.

Unul de care se legase don' Petruţ, sau invers, i-a arătat că şi-a găsit naşul. De fapt don' Petruţ era plin de admiraţie faţă de ăsta, şi invers, dar nici unul n-o arăta pe faţă. Omul era roşu la păr şi trandafiriu la piele ca un măcelar, presărat cu pistrui. Un munte de om, precum Craiul. Braţele de luptător sportiv, foarte vizibile, tricoul de gimnastică adînc răscroit la subsuori. Don' Petruţ ar fi simţit o mare satisfacţie dacă ar fi putut să-i comande ca şi leilor în uniformă din Poiana. Iar Gigel de mult l-ar fi zvîrlit pe don' Petruţ direct în jos pe scări, asta n-ar fi fost nimic pentru el, dacă don' Petruţ n-ar fi fost, în sfîrşit... În amîndoi mai licărea o rămăşiţă de raţiune, şi totodată o presimţire, aşa că e drept că se lătrau şi se mîrîiau, îşi arătau colţii, dar pînă la extreme nu mergeau decît cu vorba. Gigel se numea Voinicul, şi aşa şi arăta. Adică dorea să fie tratat cu politeţe, avea şi el o funcţie. Iar aici era în exerciţiul funcţiei, aşa că numai el avea voie să protesteze. În afară de asta, era şi cel mai puternic. Foarte calm, îşi scotea în evidenţă aspectul său general. N-avea decît să-şi umfle coşul pieptului, şi don' Petruţ pricepea numaidecît că el însuşi era sfrijit faţă de Gigel. Gigel mai dispunea şi în mod impresionant de proiectile verbale, adevărate bombe cu explozie întîrziată. Se apropiau plutind tacticos, zumzăiau puţin, se înfigeau adînc, explodau cîndva, mult mai tîrziu, iar don' Petruţ se simţea cutremurat lent de rîsete interioare şi dintr-o dată îngropat.

— Măi, vînătaie la ochi.

Don' Petruţ se holba. Ochea. Se trăgea înapoi. Lovitură oarbă. Pîrţ.

— Măi, scuipătoare mică — se auzea apropiindu-se cu bubuituri înfundate, bubuia mai departe, adversarul nimerise în plin. Petruţ asculta încîntat, nu observa cît era de răscolit în străfunduri. Corcitură de bulevard între o poc-

nitoare şi un broscoi rîios. Bombă asfixiantă. Dacă e o cinste să bei, nu-i o ruşine să borăşti, dar să borăşti la tine acasă. Ai pretenţia să fii cineva. Un buboi — asta eşti. O umflătură pe curul societăţii omeneşti. Insulte aduse unui funcţionar public ? Aici nu-i nici o funcţie, aici nimeni nu poate fi insultat. Aici noi le tăiem oamenilor tot ce au în plus. Măi curcan cloncănos ce eşti, ! Care a fost cîrpaciul care te-a jugănit, de ţi-au crescut la loc. Cum îndrăzneşti să te arăţi aici, nici nu-i nevoie să folosim cuţitele şi ai şi fost servit, nici nu ştii cînd şi cum. Du-te la baba ta vrăjitoare, sau vrei să ajungi în spirt ? Fă bine şi cară-te, noi nu vindecăm cancerul prin înec. Măi, balon cu cizme. Ia duceţi-vă de vă uitaţi dincolo dacă e liberă celula de cauciuc, şi aduceţi o cămaşă de forţă. Nu se încăierau, dar mult nu mai lipsea. În fundul sălii erau unii care îi întărîtau.

Ca din întîmplare sosi şi Paraschiv şi-l scoase pe don' Petruţ din cuibul de viespi. Îl luă de braţ şi îl duse pe scara principală pînă în stradă.

— Vrabia din pat e ca şi în mîna dumneavoastră, domnule majur — spuse Paraschiv. În orice caz porumbiţa nu şade pe acoperişul dumneavoastră.

— Lasă asta — se supără don' Petruţ, ce-i al meu, i-al meu şi nu te priveşte. Dar trebuie să intru şi eu înapoi în drepturile mele, se smulse de lîngă Paraschiv, se prefăcu că vrea să se întoarcă şi urcă din nou pînă la intrare. Era o poartă mare, împodobită cu capete de îngeri şi lei, capetele de înger lătăreţe şi de lemn, capetele de lei din bronz cu gura larg deschisă, cu cîte un inel între dinţi, o poartă splendidă, o poartă grea, care abia se putea deschide. Dimineaţa, la o oră atît de timpurie, nu se prea circula pe această stradă lăturalnică. Scara se oferea de la sine pentru ca să fie jucată pe ea o ultimă carte, atît de frumos era scăldată în lumina soarelui.

Don' Petruţ urcă cîteva trepte, se întoarse şi gîfîi :

— Ca să ştii, ţi-am adus o copie. Mai urcă o treaptă şi spuse (din profil) :

— Ca să nu-mi rupi iar reclamaţia. Cu cît urca mai sus, cu atît mai tare vorbea : — Originalul l-am depus la tribunal. O treaptă : Pîngărire. Siluire. Viol. Jaf. Scara avea vreo nouă trepte, sus se îngusta făcînd loc unei prispe late

de doi paşi acoperită de o streaşină. — Halal prieteni ai. Toate bijuteriile i le-a furat. Bijuterii, îţi spun, nu glumă. Se avîntă prea mult, se împiedică puţin. — Colier, cercei, brăţară, se aşează, sări în sus şi totodată urcă păşind înapoi treapta cea mai de sus, acum se afla în capul scării, putea fi văzut din cabina portarului prin uşa de sticlă, îşi ridică braţul şi tună din prag : — Şi un ceas de aur. Mai spune ceva acum...

— Dacă strigaţi tot aşa o să sculaţi şi morţii din groapă — spuse Paraschiv. Spitalul o să vă dea în judecată pentru tulburarea liniştii. Mergea după el. Bijuterii ? Jaf ? Haideţi, asta trebuie să-mi... păi asta... şi eu să nu ştiu nimic ? Asta e..., trebuie să aflu mai multe, don' majur, înseamnă că trebuie să merg şi eu la tribunal. Îl apucă de braţ, îl trase cu el. Haide-de, înainte... la „Călugărul vesel".

Vorbea căutînd să-l liniştească pe don' Petruţ, îl duse jos pe scări şi după colţ pînă la cîrciumă, grăsanul se zbătea, se smulse de lîngă el, a trebuit prins din nou, ameninţa cu dreapta, cu degetele strînse, către cer, şi totuşi venea. Amîndoi erau leoarcă de transpiraţie cînd au ajuns. Nu fusese o treabă uşoară.

— O valoare de neînlocuit — se văita în colţul de după măsuţă, în grădina umbroasă cu leandri, de neînlocuit cînd stau şi mă gîndesc că *ea* le-a purtat. Căci trebuie să ştii, ea nu-i ca celelalte...

— Nici una nu-i ca celelalte — spuse Paraschiv scuturîndu-şi capul. Hei, călugăre... ! Vă rog să descrieţi bijuteriile.

— Inutil să mai vorbim... Foarte frumoase... Cum vrei să le descriu. Femeile în general. Cum sînt, ce fac, toate atît de... ehei.

— Una la fel cu alta — aprobă Paraschiv dînd din cap.

Călugărul se apropie :

— Ei, păi tu nu eşti călugăr, eşti numai novice. Ai o „Lacrimă" de Seaca ? Dă-i drumul, două sticle. Dar fii atent, don' majur îi deosebeşte foarte bine pe creştini de ovrei.

Novicele rînjea :

— Botezat sau nu — îşi frecă mîinile, făcu o plecăciune şi plecă.

— Să spunem, în valoare de zece mii de lei ?

— Frumuseţea sau Saveta ? — întrebă Paraschiv.

— E totuna dacă spun : „Cerul e albastru“ şi „Saveta are ochii albaştri“ ? Să descriu... ! Ce curvă.

— Nu pot să-mi imaginez. Doar sînt verzi.

— Ce înseamnă să-ţi imaginezi ? Trebuie să-i cunoşti, frate. Trebuie să ştii să dansezi. Altfel nu-ţi dai seama cum şi cît de mult te încălzeşte.

— *Ezact* — aprobă Paraschiv dînd din cap.

— Ia să socotim— spuse don' Petruţ şi începu să numere pe degete, cîţi bani. Să spunem aşa : douăzeci şi cinci, să zicem.

— Ce, douăzeci şi cinci ?

— Desigur că acum iar te gîndeşti. Că nu v-ar strica deloc, la amîndoi, dar pe ăl gol. Nu, frăţioare, de data asta e vorba de monezi. Ştii ce e aia o salbă ? O atîrnătoare. Ce te mai prefaci, lei de aur. Netăiaţi. Creştineşti. Nici mai mult, nici mai puţin. Numără cum vrei. Doisprezece şi cu opt şi cu cinci, sau invers, de trei ori în jurul gîtului. E bine ? Pe pieptul gol.

Paraschiv făcu hm.

— Şi să nu uit : E şi o cruce.

— Întotdeauna mai e şi o cruce.

— Doamne, şi ce mai cruce. Pietre preţioase. Pietre. Scumpe. Diamante. Şi astea, de care mai sînt ? din alea scumpe, zi-le pe nume, rubine, şi astea, zi-le pe nume...

— Perle ?

— Nu perle, sau ba da, sigur, şi perle, dar nu din cele obişnuite, mai scumpe, mult mai scumpe. Ei, nu te mai prefface, ce-i mai scump decît perlele ?

— Ce culoare ?

— Cum adică ce culoare ? Toate culorile. Şi de un fel şi de alt fel. Din cele mai scumpe, majoritatea. Tu-le culoarea. Douăzeci şi cinci, şi basta. Vrei să te tocmeşti cu mine, ca la tarabă ?

— Parcă era vorba de lei netăiaţi.

— Aşa e, frăţioare. Pietre ca leii. Pietre ca cepele.

— Nu *există*.

— Cum nu există ? Dacă-ţi spun eu. De toate există. Nu există nimic ce să nu existe.

— Don' majur, mie-mi spuneţi ? Eu am fost la război. Am văzut tot ce se poate vedea în război. *Există* lei de piatră, dar pietre ca leii nu *există*.

— Cît ouăle de gîscă, omule. Mă contrazici pe mine ? Ce grad ai ?

— Sergent, să trăiţi !

— Hm — mormăi don' Petruţ şi clătină din cap. Şi eu ce sînt ?

— Majur, să trăiţi !

— Vine odată „Lacrima" aia de Seaca, sau o botează mai întîi ? Hei, călugăre, mama ta ! Şi-ţi închipui că ai văzut mai multe decît vede un majur. Asta-i cu neputinţă, atunci ar trebui să fii tu majur şi eu sergent. Uite, Paraschive, eu şi cu Saveta le-am spus numai între noi aşa pietrelor ălora. La naiba cu ele, oricum le zice. Erau scumpe şi tu trebuie să mi le plăteşti. Sînge şi lacrimi, mă-nţelegi. Alo, călugăre, ce fel de serviciu e ăsta, nu mai înţelege nimeni românește ?

Novicele se întrecea pe sine cu zelul :

— La ordinele dumneavoastră, lacrimi nebotezate, în sănătatea dumneavoastră.

— Noroc. Foc curat. Lacrimi şi foc, şi cerceii şi brăţara, încă o dată cincisprezece lei...

— La naiba — strigă Paraschiv, o menajerie întreagă. Şi ce le-a dat de mîncare ?

— Secretul meu. Ce mai stăm să vorbim ? atîta nu poate plăti chiar de-ar ajunge la spînzurătoare... Hei, Paraschive — şi îi făcu cu ochiul, atunci cînd poartă toate astea pe gît şi altceva nimic şi stă şi se uită la tine : o icoană, măi omule, că nici nu te poţi cruci îndestul. Şi acum să stea goală ca o curvă... ? Atunci să plătească el, mama lui de bandit, la ocnă cu el, şi să plătească ! Ultimele cuvinte le strigă cu glas foarte subţire şi lovi cu pumnul printre pahare, apoi se potoli şi urmă cu glas gros şi bubuind catifelat. Cînd stai şi te uiţi la ea, cum stă şi se uită la tine ; îţi vine să crezi că mori, dar dacă mori cu adevărat, nu mai ai nimic din viaţă. Asta trebuie să plătească el..., să descriu, ce ...să plătească, să plătească, să plătească. Totul.

— Şi neprihănirea ? — întrebă Paraschiv, pîndi, umplu paharele. N-aţi băut încă destul ca să vorbiţi aşa. Noroc. E sau nu e lacrimă ?

— Ce-ţi trece prin minte, cu cine crezi că vorbeşti ? O singură lacrimă pe care o varsă ea...

— Don' majur, am o mulţime de idei. Tocmai îmi vine în minte că aşa ceva nici nu *există*. Nu vă mai supăraţi. Oameni mari, gură mare. Dar nu trebuie să o umpleţi prea din cale afară. Nu mi-o luaţi în nume de rău, dar fript nu puteţi să-l mîncaţi, cu ce vă alegeţi de pe urma supărării, dacă nu iese nici un cîştig, ca mugurii trandafirii de sub bluza cu trandafiri ? O să vă lovească damblaua, iar banditul se bucură pînă şi în mormînt. Să bem pentru asta. Aaaaşa. Să vorbim deschis ca şi data trecută. Ca bărbaţii între ei, fără rang şi fără grad. Sînt lucruri care nu fac decît să înceţoşeze situaţia. Acum trebuie să priviţi foarte clar. Fript : rahat... Îşi apropie mîna de epolet. Nu ne cunoaştem ? Sînt cărăuş, nu mă prefac faţă de dumneavoastră. Am fost în multe locuri. Şi la război. Am văzut aievea cum sînt fripţi unii oameni mari, dar asta e altceva. Ce mai, să frigi şi să laşi şi pe alţii să frigă. Să trăieşti şi să laşi şi pe alţii să trăiască, asta este, altfel cum să mai iasă mugurii trandafirii, ascultaţi-mă pe mine. Aş vrea să ne înţelegem foarte *ezact*. Noroc..

Au băut. S-au aplecat peste masă. Şi-au adus capetele cît mai aproape unul de altul. S-au privit drept în ochi. Ochi negri sfredelitori în ochi tulburi albaştri apoşi cu tivul roşu şi cu vinişoare.

— Să lăsăm deoparte tot ce n-are legătură cu treaba asta, don' majur, onoarea şi neprihănirea şi bluza şi celelalte. Să nu ne uităm decît la mugurii trandafirii. Între noi fie vorba — îşi răsfiră degetele dreptei peste clavicula stîngă : — Saveta, tot rişpectul... nici n-a fost ne-cinstită. Nu mă întrerupeţi. Nici nu mai e nevoie de aşa ceva. Şi nici n-a avut vreo bijuterie. Goală sau nu : dacă într-adevăr are sau a avut bijuterii, nu ştiu, dar atunci n-a avut. Ştiţi dumneavoastră cînd. Şi, dacă aveţi nevoie de un martor pentru asta, luaţi-mă pe mine. Noroc.

— Paraschive— gîfîi don' Petruţ. Te arestez.

— Atunci trebuie s-o luaţi altfel. Mai beţi.. N-aţi ştiut că am mers şi eu cu căruţa de la Seaca pînă la răspîntie ? Cît timp am fost şi eu de faţă, ea n-a purtat nimic de gît. Nici un singur leu. Jur. Apoi, moale de tot şi purtat de propria melodie, ca o doină pe înserat, îngînă : — Frumoasă femie, ce femeie frumoasă cu gîtul gol... Şi din nou aspru,

scînteind din ochi : — Şi pentru ce să şi le fi pus de la răspîntie şi pînă la Moara ? Să se gătească pe şosea ca să fie jecmănită pe drum ? Adică cum : ea avea bijuteriile în buzunar însă şi le-a pus pe urmă, ca să-l ademenească ? Cine crede una ca asta ? Eu nu. Nu mă priviţi aşa, să nu roşesc. Sănătate !...

— Te omor, măi Paraschive... Don' Petruţ strînse pumnii.

Paraschiv se apropie şi mai mult.

— Eu ştiu ce-i aia o comoară, o podoabă, o icoană, neprihănirea. Cîte nu mi-au trecut mie prin mîini în timpul războiului ? O dată am găsit o casetă cu lanţuri şi inele, în timpul înaintării, undeva într-o casă distrusă. Numai lanţuri şi inele, ce ştiu eu pentru ce şi unde şi le atîrnă femeile, cercuri pentru braţe şi picioare, inele pentru nas şi urechi, numai aur şi argint, şi pietre ca sticla colorată. Şi o icoană zugrăvită. O fecioară neagră cu pruncul pe un fond strălucitor. Foarte frumos zugrăvită, ziceai că trăieşte. Pe undeva prin sanctuarul vreunei babornițe pe care au ucis-o bombele printre dărîmături. Credeţi că aşa ceva trebuie lăsat locului ca să vie altul s-o fure şi s-o bea ? Ehei, nu mă cunoaşteţi. Iute în sac şi la sfînta cea mică din satul apropiat. Era blîndă ca un mieluşel negru şi ştia tot ce ştie neprihănirea, chiar şi cînd e stricată. Ştia să facă minuni. Un, doi, trei şi dispăruse războiul, nenorocirile, scîrba şi greaţa, frigul afurisit şi oboseala. N-ai idee cîte izbuteşte o asemenea fecioară neagră, cît de bine o prinde o brăţară, un lănţişor, cerceii. Eu, fără multă turavura, aprinde focul, fată, un pui de curcan în ceaun, după ce-a fost jumulit, dezbracă-te, fată, îi răstorn totul în poale, cruciuliţa pe piept şi acum ia priveşte cum arată rubinele pe pielea oacheşă şi cu un copan în gură. Să mor eu dacă nu era de o sută de ori mai frumoasă decît fecioara zugrăvită, la înviere, cînd ard mii de lumînări. N-am văzut încă nici o icoană plîngînd, să-i curgă lacrimile din ochi şi să rămînă prinse de pietre şi de lănţişoare şi de pielea oacheşă. S-o atingi cu mîinile. „Nu, Paraschive, nu, e păcat." .Cum aşa, păcat, fireşte, dar de asta trăim, ca s-o transformăm, nu-i aşa ?" Aşa se procedează, don' majur, aveţi ceva de zis ? Se dăruieşte totul, dacă e în joc numai puţin... numai atît, plesni din degete, cum să vă spun... Şi dumneavoastră spuneţi că el a jefuit-o. A jefuit-o,

ha ! Vă rog să mă credeţi, ea i-a furat lui mai mult. Asta e rău. I-a furat, nu l-a jefuit.

Don' Petruţ, îşi luă paharul, îl duse la gură, închise ochii, turnă o înghiţitură în el, ţinu paharul în faţa obrazului şi spuse cu ochii închişi :

— Şi despre revolver mai avem de vorbit un pahar.

Paraschiv se opri scurt. Zîmbi. Luă şi el o înghiţitură. Din partea mea, şi o sticlă.

— Pe urmă. Privi cum se deschideau pleoapele, încet, golind ochii rotunzi, bulbucaţi, trimiţînd o privire care pleca cu mult dincolo de gol, atît de departe trecea prin Paraschiv fără să întîmpine nici o rezistenţă.

— Oamenii mari pot să se lase fripţi. Dar nu trebuie să se facă de rîs şi să devină pungaşi. Chestia cu bijuteriile Savetei e mai bine să n-o spuneţi mai departe. N-o să vă creadă nimeni şi nici nu e adevărat, putem dovedi. Înainte de toate, banditul dumneavoastră nici n-are nevoie să-şi însuşească astfel de bijuterii.

— Eşti arestat, gata — spuse don' Petruţ.

— Bine — spuse Paraschiv, dar şi dumneavoastră. În butelia asta dumneavoastră, în cealaltă eu. Amîndouă sînt din sticlă şi nu ne putem ascunde, ne vedem unul pe altul. Prin urmare, spuneţi-mi : cine era Saveta pentru banditul nostru şi ce-a fost ea pentru el mai înainte ?... Ridică sticla, turnă în pahare, şi-o ţinu în faţa ochiului drept, privi prin ea. Era sticlă albă. Ceea ce vedea nu era în folosul lui don' Petruţ. Totuşi spuse prietenos : — Nu sînt unul căruia să-i placă să-şi bată joc. Ce văd, văd şi fără sticle. Puse deoparte sticla goală. Şi acum istorisiţi-mi ce vreţi. Comori, onoare, muguri... ha. În faţa tribunalului am să vă istorisesc *eu* ceva. Bine ? Şi, ca încheiere, o asemenea bijuterie nici nu *există*. Nu v-aţi uitat niciodată la o salbă ? Monezi, bine, cîte vreţi, prinse de un lanţ şi aşa mai departe. Dar fără cruce de leu, fără sînge, fără lacrimi, fără foc. Sau sau. Un lanţ, sînt de acord, şi de trei ori în jurul gîtului şi cu douăzeci şi cinci de lei, *fimfunsvanţic*. Sau un lănţişor cu o cruce. Niciodată amîndouă împreună. Nici crucea nu atîrnă de lei, nici leii de cruce. Uitaţi-vă duminica la vreo nevastă de-a noastră. Oamenii mari au voie să facă una ca asta, dar n-au voie să spună prostii. Poate chiar sînt crezute, întot-

deauna se găsesc ageamii care cred şi atunci poate deveni primejdios. Ne-nţelegem ?

Don' Petruţ strînse pumnul, îl ridică şi totodată îşi luă înapoi privirea din gol. Paraschiv întinse mîna, apucă pumnul şi-l ţinu strîns. Don' Petruţ îl smulse, îşi repezi mîna spre fund, îşi încreţi fruntea făcînd cute adînci.

— Nu vă mai osteniţi — spuse Paraschiv. Revolverul e depus la dosar.

Cu o smucitură pe care o puteai chiar auzi, umerii îi căzură lui don' Petruţ iar privirea îi păli : toată albăstreala i se scurse în buze.

Paraschiv îşi apropie scaunul, se aplecă spre el, puse degetele cu care se jură pe epoleţii oblici.

— Să lăsăm orice jignire, să trecem la subiect : ce cereţi dumneavoastră ? Pe urmă spun eu ce cerem noi şi ne înţelegem. O afacere cinstită. Să presupunem că eu sînt mortul şi că am înviat. Sau sînteţi cumva de părere că o asemenea boală nu cere o despăgubire ? Eu spun aşa : să facem socotelile şi să tragem o linie, să încheiem.

Don' Petruţ răsuflă adînc ţuguindu-şi buzele ca o trompă. Peste buza de sus îi apărură mici broboane care rămîneau prinse de ţepii bărbii. Paraschiv aştepta. Dar nu ieşi nimic decît un suflu greu.

Atunci Paraschiv îşi repezi în sus degetul gros al mîinii drepte :

— Unu — spuse, Frosin a fost logodnicul Savetei, este ? Despre darurile pe care i le-a făcut nu discutăm acum, dar putem deschide o altă socoteală. Doi — întinse el arătătorul, în timpul războiului i-aţi luat-o pe Saveta, parcă aţi fi fost inamicul, iar ea s-a lăsat luată. Amănuntele nu schimbă nimic. Poate că amîndoi v-aţi gîndit că el nu se mai întoarce. Putem să şi presupunem că v-aţi căsătorit legal. Sau nu ? Trei ? — degetul mijlociu era deosebit de păros, el totuşi se întoarce, tot timpul a avut încredere în Saveta, află abia acum ce s-a întîmplat, cu toate astea se arată gata să accepte situaţia, adică nu face nimic ca s-o întîlnească, să-i ceară socoteală sau aşa ceva. Este ? Patru : întîmplarea, să spunem, (deşi nu *există* astfel de întîmplări) vrea ca ei să se întîlnească. Nu e o întîmplare fie şi pentru faptul că odată tot trebuiau să se întîlnească, e un lucru inevitabil în

Poiana. Pe scurt : ce s-a întîmplat, se întîmplă — cinci — fără ca ei să fi contribuit cu nimic.

— Cum aşa ? — întrebă don' Petruţ şi îşi dezveli ochii. Nimic nu se întîmplă fără...

— Ba — strigă Paraschiv, se întîmplă fiindcă dumneavoastră aţi lăsat-o pe Saveta să plece singură la Seaca...

— Nu-ncurca lucrurile — sforăi don Petruţ.

— Erau gata încurcate — spune Paraschiv. Numărul unu — spuse Paraschiv şi îşi pune mîna dreaptă întinsă pe masă, îşi răsfiră degetele şi atinge cu mîna cealaltă degetul gros :

— Mai sînteţi în stare să gîndiţi sau să vă aduceţi aminte ? Cum ar fi fost posibil ca noi doi să ne stoarcem aici creierii dacă ei nu s-ar fi cunoscut ? Să presupunem că sînteţi acar. De doi ani trenul spre Vadu are calea liberă fiind singurul pe traseu. Acum se înfiinţează un tren în sens contrar, sau se deviază pe aceeaşi linie. E posibil să nu luaţi cunoştinţă de acest fapt, sau aţi luat cunoştinţă, dar totuşi lăsaţi să plece trenul ? *Ezact* asta s-a întîmplat. Iar acum acarul e mirat văzînd pagubele produse. Nu se miră de pagube. Se miră de toate care nu numai că ar trebui să nu fie posibile, ci chiar s-au întîmplat, deşi, de cînd îşi face el serviciul, n-a trebuit niciodată să schimbe macazul. Eu, care am fost de faţă, vă jur : e adevărat că n-am bănuit nimic. Nici ei probabil că n-au ştiut toate cîte erau de ştiut pînă atunci. De pildă lui i-a fost de ajuns să ştie că ea e măritată, însă nu ştia cu cine. Credeţi că asta se află în cîteva cuvinte ? Lumea trăncăneşte. Mai adaugi şi tu cîte ceva şi tocmai din cauza asta nu mai crezi nimic. Ştiţi ce am auzit eu ? Că Saveta s-ar fi măritat cu generalul-colonelul corpului de armată. Da, de unde era să ştiu că ea era cea care s-a urcat în căruţa înflorată la Seaca, dacă ştiam că e soţia lui don' major din Gura. De ce să n-aibă ea voie să meargă pînă la Moara... şi anume în căruţa înflorată să n-aibă voie ? Doar aţi fost şi dumneavoastră de faţă, atunci la Gura Iepii, cînd am adus tîrîş calul minune. E drept că e tot la Poiana, dar ca distanţă e mai departe decît oraşul. Oare trebuia acum Frosin să fi avut răgazul ca să-şi ia o învoire de la dumneavoastră pentru a o întîlni întîmplător pe Saveta la Seaca, dacă dumneavoastră nu v-aţi luat nici una de la el ca să vă însuraţi cu logodnica lui ? Ei asta-i, în ce lume trăim ! în-

seamnă o făgăduială ceva sau nu înseamnă ea nimic? Şi, dacă *există* două, care din ele e cea bună?... Şi în toată învălmăşeala asta cineva e obligat să acţioneze într-o clipă: ei, majurule, ce carte joacă, pe ce cal mizează?

— Fiţi drept: Saveta n-a avut timp să se gîndească la ea, trebuia să se gîndească la Frosin şi la dumneavoastră. Frosin n-a avut timp, trebuia şi el să se gîndească la alţii doi. Asta-i situaţia. Şi de asta el e bandit? Dumneavoastră sînteţi ochiul legii. Trebuie să ştiţi. Firește că obiectaţi mii de lucruri, dar nici unul nu are importanţă. Situaţia nu permite.

Vreţi să mergem cu căruţa pînă su, la cumpăna apelor, şi să privim mărul? Poate găsim cîte ceva din bijuteriile pe care ea şi le-a scos acolo?... În sfîrşit, al şaselea, faceţi o propunere potrivită şi să nu mai vorbim despre lucruri care nu ţin de subiect. Sau dacă da, atunci despre toate care după lege ţin de subiect. Dar asta încurcă chestia, o încurcă, don' majur... şi dacă Frosin moare de durere? O să fie singurul? Cel puţin asta ar trebui s-o ştiţi, om mare cum sînteţi.

Don' Petruţ îşi şterse fruntea. Fusese învăţat să nu admită niciodată nimic faţă de subalterni. În cazul de faţă a admite însemna să renunţe la o pretenţie, iar a renunţa la pretenţie însemna să admită că întrecuse măsura. De aceea cloncăni în cea mai înaltă tonalitate, se înroşi brusc pînă la rădăcina părului, iar pentru că spusele nu mai erau de-ajuns, îşi arătă indignarea prin gesturi: pe palma întinsă, întîi stînga, apoi dreapta, o vezi?, deci prin amîndouă arătă că sînt goale-goluţe, sînt un om sărac, el mi-a luat totul, sînt gol şi neputincios, mi-a smuls sufletul din trup şi l-a scuipat, nu mi-a rămas decît durerea şi lacrimile, uită-te şi tu, unde mi s-a dus demnitatea, dar am să întorc foaia... şi îşi întoarse mîinile cu palma în jos, le strînse pumn, le repezi în toate direcţiile şi arătă cu o uimitoare agilitate cum ştia să facă din cuvinte proiectile şi să nimerească cu ele drept la ţintă îndărătul căreia se ascundea răutatea goală; pe scurt, nu voia să se lase tras pe sfoară aşa că trebuia să arate că învăţase de la pungaşi escroci tîlhari bandiţi hoţi de drumul mare vagabonzi, ce înseamnă să fii tras pe sfoară şi că legea era de partea lui. Începu cu jurăminte, trecu la ceartă şi ocară, adaugă şi înjurături şi se prăbuşi subit înfundîndu-se, încît nu se mai auzi decît o ameninţare mîrîită:

— Avocatul mi-a spus că iese o reclamaţie grozavă...

— Doamne, doamne, — gemu Paraschiv, îşi cuprinse capul cu amîndouă mîinile, îşi sprijini coatele pe masă şi se legănă uşor, în timp ce peste faţa lui treceau lumini şi umbre, *ce* am tot vorbit... ?

— Moralitatea, despăgubirea, compensaţia — mîrîi don' Petruţ. Supărarea venea şi dispărea de pe faţa lui, în valuri albe şi albastre peste vinişoarele roşii.

— Foarte bine, dacă puteţi dovedi — spuse Paraschiv şi îşi ridică sprîncenele în sus ca semn de îndoială. Din nou rînjea : — *Vreţi* să dovediţi ? În faţa oraşului şi a întregii Poieni, domnule general-locotenent, adică în mod public ? Vreţi să istorisiţi tribunalului cum pînă şi hainele i le-a... ?

— Pînă şi asta, dacă trebuie.

— Cum ?

— Prezint ce am. Totul. Arăt vînătăile.

— Şi ? Ce-aveţi de prezentat ?

— Ai să vezi tu acolo.

— Şi cum o să ştim, şi eu şi oraşul şi Poiana şi tribunalul, că vîntătăile şi chiloţeii de sub măr în seara aceea. dacă s-a întîmplat abia acasă ? Poate că doctorul v-a ţinut lumîn... ?

— Saveta o să declare şi eu am să explic.

Paraschiv zîmbea. Faţa i se lăţi iar capetele mustăţilor se loviră la dreapta şi la stînga de zidurile grădiniţei cu leandri. Molozul curgea de pe pereţii pătaţi. Don' Petruţ clipea, nu-i venea să-şi creadă ochilor : pereţii pereţii pereţii rînjeau, numai găuri în jur, cărămizile goale, desprinse şi sfărîmate, şi scurgerea molozului rînjea şi rînjetul făcea să se scurgă molozul şi în uşa cîrciumii stătea novicele, era curcan şi cloncănea : don' majur Petruţ donjurpetruţ jurpetruţ Petruţ-truţ-ruţ-uţ-ţ-ţ-ţ.

— Ei bine, don' majur — spuse Paraschiv, îşi trase înapoi capetele mustăţilor şi se lăsă pe spate. Să încercăm şi o să vedem dacă o să fiţi crezut cînd am să spun şi eu ce ştiu. Ridică o dată din umeri. Chiloţi de damă.

— Şi ce-ai să spui ?

— Nici eu nu-i las pe alţii să tragă cu ochiul la cărţile mele.

— În numele legii, te somez să-mi spui. Imediat.

Truţ-ruţ-uţ-ţ-ţ-ţ, făcea curcanul şi privea supărat încoace.

— Mai bea puţin, don' majur. Eşti foarte plăcut cînd nu uiţi să bei.

— Toate astea n-au nimic de-a face cu băutura. Sînt în timpul serviciului. Şi atunci nu beau. Mă răcoresc. Sau n-am dreptul ? Spune tu dacă nu-i zăpuşeală. Marş, ce vrei să spui cu asta ?

— Nu vreau să spun nimic. Spun numai că aşa nu se poate. Cu obiceiul tău de a-i sili pe oameni. Nici aici, nici la Moara, nici la Leşioasa. Nu se mai poate, mă-nţelegi. Noi nu sîntem copii tîmpiţi şi şi nici tu nu eşti... Nu mai eşti. Nu mai eşti Dumnezeu. Nu mai eşti hergotu, Dumnezeul mătii, du-te-n, nu-nţelegi ? ce te-aş mai... şi, dacă nu-ţi vin minţile la cap, mai bea, de data asta nu te costă nimic, data viitoare plăteşti singur. Vreau să spun chiloţeii nevestei tale, dacă vrei s-o faci de rîsul... Un om mare trebuie să-şi primească şi umilinţa ei, dacă e vreuna, nu te enerva, curcanule, nu e nici una, s-o acopere cu o imagine sfîntă. Să spunem, cu o icoană — nu e nici una. Spune, cît ţi-ar trebui ca să cumperi una ? Una, două, trei mii, hai ? La fiecare babă, în fiecare cameră de vechituri găseşti cîte una, dar degeaba, dacă vrei, şi cu cît e mai veche, cu atît e mai făcătoare de minuni. Ei ?

Don' Petruţ îl privea rătăcit. Capul lui muncea din greu şi năduşea. Se umfla, apăsa pereţii grădiniţei cu leandri care însă nu cedau. Buzele i se umflau, crăpau, se ivi o despicătură îngustă de tot. „Ţ-ţ-ţ."

— Prin urmare trei — exclamă Paraschiv. Nu ţi-am spus eu ? Eşti un om mare. Bagă mîna în buzunar.

— Cum aşa, trei ? Ce trei ? — cîrti don' Petruţ. Pereţii pieriră, totul se nărui. N-am spus nimic — şopti don' Petruţ şi se dezumflă.

— Şi acum, uite — urmă Paraschiv ca şi cum nimic nu s-ar fi întîmplat, dar scoase din buzunar mîna goală : — Ca să ajungem la o înţelegere, te duci acum la tribunal şi-ţi retragi reclamaţia. Cînd mi-o pui pe masă, te aştept aici, ţi-o acopăr cu trei miare. S-a făcut ? E o înţelegere omenească ? Într-o jumătate de oră se poate rezolva. Altfel...

— Ce, altfel ?

— N-are importanţă. Fă aşa cum îţi spun eu. Noroc. Şi, cînd te întorci, mîncăm. Hei, novice!

— Ţţ-ţ-ţ — făcu don' Petruţ, îşi desprinse ochii ca bilele din încleştarea în care îi ţineau sprîncenele zbîrlite ale lui Paraschiv, şi se ridică. Gemu. S-a dusss.

Crăpătura întunecată a uşii făcu loc unei întîmplări cum nu mai există. Verde ca mărul cu floarea-soarelui mare şi galbenă, umbrită de o pălărie albă de pai florentină, se îndreptă spre Paraschiv, zîmbi, Paraschiv sări în picioare, răsturnă scaunul, îl ridică, în acelaşi timp se înclină, îşi răsuci mustaţa. Ochii săi de sălbăticiune licăreau, cicatricea rămase ţeapănă, obrazul îi tresări.

— Ne cunoaştem puţin — spuse întîmplarea, surîse în continuare, se aşează. Luaţi loc, dom'le Paraschiv.

Lui Paraschiv nu i se adresa lumea astfel în fiecare zi. Paraschiv îşi trecu mîna peste ceafă. Asta voia să însemne: să auzim, dar totuşi stau şi mă mir.

— Nu vreau decît să vă spun — îngînă întîmplarea, să nu-i daţi bani. Nu ştiu ce aţi stabilit între voi şi nici nu vreau să ştiu. Dar, dacă vă cere bani..., vă rog, nu-i daţi.

Paraschiv aştepta să-şi vină în fire. Pentru asta trebuia să privească, să se mire, să se gîndească, să mai privească încă, să se mai mire încă şi să se mai gîndească încă şi mai mult.

— Să-l lăsăm să-şi menţină reclamaţia? — întrebă ca şi cum şi-ar fi venit în fire.

— Dacă dumneavoastră, ca între bărbaţi, nu găsiţi altă cale...

— Dar, stimată doamnă... doar e vorba şi de dumneavoastră.

— De mine? Da, desigur... La asta nici nu m-am... Dar ne interesează asta? Aşa dintr-o dată?

— Şi mai e vorba şi de tîlhar.

— De care...? A, da. Şi ce-a comis el atît de grav?

Paraschiv era uluit, îşi înghiţi uluirea, spuse şi totodată îşi înclină mustaţa într-o parte:

— Credeam că dumneavoastră... ştiţi mai bine... Cred că ar fi bine să evităm...

— Vîlva ? Bîrfeala ? — îl întrerupse glasul ei. Şi ce-i cu asta ? Şi ce dacă. Cine o să creadă ? — Dar vă rog să nu daţi... spuneţi că mi i-aţi dat mie.

Paraschiv se miră, înghiţi :

— Pot să vă ofer un pahar... ?

— Mulţumesc.

— Vrea chiar stimata... să preia... ? Atunci aş ruga să mi se dea o chitanţă. Paraschiv îşi ridică ochii. Făţiş, direct, obraznic.

— O... — îşi coborî privirile, le ridică din nou. Pentru ce sumă ?

Spuse suma.

Aproape întristată ea adăugă :

— Atît de puţin... înseamnă pentru dumneata onoarea unei femei...

— Despre acest subiect — replică Paraschiv şi ridică din umeri, ar fi mult de discutat.

Ea dădu din cap, iar marginea pălăriei florentine undui.

— Dar nimic despre miezul chestiunii.

— Însă cu atît mai multe despre aspectul ei — spuse Paraschiv.

Ea scotoci prin poşetă, scrise la iuţeală un bileţel, îl desprinse din carneţel, i-l întinse lui Paraschiv.

— Poftim — spuse, am primit azi lei treizeci de mii.

— Stima... — se înecă Paraschiv, atît de mult... n-am la mine.

— Da, ce ? Am spus că-i vreau ? La revedere — pălăria florentină unduia, dom'le Paraschiv — şi se ridică.

— O sută, trei sute de mii, şi tot n-ar fi prea scump — strigă Paraschiv şi o apucă de mînă. Abia mai tîrziu îşi dădu seama de parfum, o recunoscu. Dar atunci începuse să şi viseze la ea. Stimată, o clipă. Am să vă rog să-mi daţi încă o chitanţă. Pentru completarea actelor, ştiţi...

Băgă mîna în buzunar, scoase revolverul, îl puse în faţa sa pe masă şi îl acoperi cu mîna.

— O întîmplare fericită, nu-i aşa ? — întrebă Paraschiv, văzu cum se încruntă o pereche de sprîncene şi cum pălesc două buze sub rujul de pe ele.

Fără un cuvînt ea se aşeză, mai scrise un al doilea bileţel, îl rupse din carnet, i-l dădu lui Paraschiv, luă arma, abia încăpea în poşetă.

Paraschiv o însoţi pînă la uşă făcînd mereu plecăciuni, privi în urma ei pînă ce întunericul din cîrciumă o ascunse privirilor şi se întoarse la masa sa. Atît de dus era pe gînduri, încît goli mai întîi paharul înainte de a zări un plic albastru cu o ştampilă oficială. În plic găsi reclamaţia, o vîrî la loc, rupse totul şi puse bucăţelele în faţă.

Pînă şi un cărăuş, chiar unul care a făcut războiul, poate întîlni lucruri neaşteptate. Nici măcar nu e nevoie să le priceapă. Destul că e vorba de un lucru neaşteptat : o întîmplare aduce o foaie de hîrtie. Iar pe hîrtie scrie că... Bea, Paraschive.

— Să bem, don' Petruţ.

Iar hîrtia înseamnă mai mult decît ce scrie pe ea.

Paraschiv era înspăimîntat.

Dar asta nu era nimic faţă de tulburarea lui don' Petruţ cînd constată, după ce bău, că se afla în faţa unor fapte îndeplinite fără participarea lui şi pe care nu le putea contesta. Începu să plîngă. Paraschiv îl felicită şi-l îmbrăţişă.

Frosin înţelegea cel mai puţin. E drept că bănuia că nu se jertfise în zadar şi că încă nu fusese îndeajuns, era gata şi la alte jertfe. Există astfel de oameni. Numai că nu ştiu de unde s-o înceapă. Era şi el un astfel de om.

Bănuieli și taine

— Măi omule, Túró, să ştii că te bănuiesc — exclamă Paraschiv. Tot timpul rîzi, te ţii de nas, îţi freci coapsele, te roşeşti, năduşeşti şi nu spui nimic.

— Cum asta ? — întrebă Túró mirat, io respundem chind tu întrebat dache place. Io dem soluţia cum tu begat o sute cai...

— Asta ştie s-o facă oricine dacă are un pic de minte. Dar lucrul la care se poate aştepta orice creştin, acela nu-l spui. Ce, eşti şeful meu ? Sînt eu angajat să-ţi istorisesc poveşti ? Mă plăteşti pentru asta ? Tu mă pui să-ţi vorbesc toată ziua, pînă cînd mă doare gura, şi despre tine tot nu ştiu încă nimic. Asta-i *esplotare*, să ştii. De ce mai eşti aici,

de ce nu recunoşti că nu eşti decît pe jumătate aici, de ce nu eşti în altă parte? De ce nu vorbeşti cînd taci, de ce nu taci cînd răspunzi la o întrebare pe care n-o înţelegi?

— Cum asta? — întrerupse Túró.

— Taci, acum întreb eu — îi tăie vorba Paraschiv. Trebuia să-mi spui ce ai de spus în general despre femei, dacă tot eşti aici din pricina unor poveşti de dragoste. Te rog să mă crezi că mă pricep la aşa ceva. Ai spus că o să mai vorbim despre asta, şi ce-am vorbit? *Nix!*... Să ştii că te bănuiesc că nu eşti om serios, sau tu mă bănuieşti şi nu mă iei în serios *pe mine*.

— Ce este sérios? — întrebă Túró şi-l privi pe Paraschiv la fel de cercetător cum îl privea şi Paraschiv pe el.

Fiecare din ei ştia ce ştia, ştia de ce trebuie să se teamă, dar nu şi de cine, şi nu ştia cu ce putea să-l înfunde celălalt necunoscut, de unde venea, dacă nu se putea transforma în acuzatorul sau în judecătorul său, poate chiar şi mai rău, într-un martor mincinos. De teamă faţă de alt necunoscut. Şi aşa mai departe.

— Este sérios — întrebă Túró, rîse şi năduşi ca de obicei, noi aici şédem, sau numai símptom?

Paraschiv era uimit.

— Sau noi tréim, este sérios?

Lui Paraschiv i se micşorau ochii.

— Sau se vórbim, dache tu vrei, despre femei? Şi de ce despre femei?

— N-ai spus tu? — acum sări în sus Paraschiv care se simţea dus de nas. Tu ai spus poveşti de dragoste.

— Io am — voi Túró să intervină şi îşi ridică mîna cu un gest care să-l potolească.

Dar gesturile şi le rezervase Paraschiv, cele de un fel şi cele de alt fel, gesturile de toate felurile şi nu îngăduia nimănui să i le ia.

— Poveşti de dragoste — spuse oprindu-l pe Túró cu un gest larg. Ba îl făcu încă şi mai larg, la asta se pricepea întotdeauna, prin ton şi prin repetiţie. Nici loviturile nu erau prea departe. Dar acum nu era nevoie de ele. Era suficientă intensitatea tonului şi repetiţia: — Poveşti de dragoste, ai spus, poveşti de dragoste, ai spus. Şi cu arătătorul întins îl ţintui pe Túró: — Spune că n-ai spus.

— Pauză.

— Vezi că ai spus. Dar n-am auzit încă nici una. Escrocule. Se întoarse cu spatele. Merse patru paşi încolo, patru paşi încoace, se aşeză. „Ofofof." Continuă mai uşurat : — *Mie* mi s-a spus că o femeie face negoţ cu cai, şi să spun cine-i ea, dar eu n-o cunosc. Ia închipuie-ţi ce tîmpenie. Ia închipuie-ţi că ar fi adevărat şi că femeile ar începe să facă negoţ cu cai ; păi atunci eu pot să mă las de treabă. Şi, dacă poveştile tale de dragoste sînt aşa cum mi le închipui eu, atunci poţi să te laşi tu de treabă. De ce stăm la zdup, măi omule ? Îţi vine să înnebuneşti, ăsta-i sfîrşitul lumii ! Păi trebuie să ştim ce facem, măi omule. Păi trebuie să vorbim despre asta, de ce taci ?

— No — făcu Túró şi ridică din umeri. Noi ce pótem facem ? O se fii mai bine ? Şi o să fii mai rău ce facem, fere se facem ?

— Măi omule, mă aduci la disperare — strigă Paraschiv şi ameninţă cu pumnii săi păroşi. Nu se poate vorbi serios cu tine ?

— De ce ? întrebă Túró. De ce nu ? De ce nu vórbim ? Dar de ce sérios ? Vesele mai bine. Vesele femei mai bine. Sérios femei mereu súperat, mereu acru, mereu aspru, nu cruţeşte, nu indure.

— Necruţătoare, neîndurătoare — corectă Paraschiv.

— Necruţetóre ? Nenduretóre ? Póte — ezită Túró. Rîse. Asta verş. Bucuria lui curgea ca mărgelele, ca un şir de băşicuţe mititele urcînd prin apa limpede. — Dar fere importanţe — continuă. Împortant totdeauna nu este verş, numai la fere importanţe este important facem verş. Potriveşte acolo ca mina la obraz, ca nut şi feder. Dar atenţie ce fel feder, feder chind este pane la pasere forte periculos : la cap, la hértie, la pat. Important todeuna periculos, finche nu recunoşte, finche verş lipseşte. Da, Poroschiv, asta aşa este.

În loc de orice alt răspuns, Paraschiv privea doar şi înghiţea în sec. Acum se întîmpla din ce în ce mai des ca să nu ştie ce să răspundă. Deprinderea de a avea întotdeauna dreptate nu mai era chiar aşa de simplă. E drept că simţea cîte o hachiţă în vorbele lui Túró, dar îşi dădea seama abia după ce el se folosise de ea. Era întotdeauna aceeaşi hachiţă la care Paraschiv nu se aştepta : o cotitură subită în timpul unei goane de idei. Paraschiv gonea pe calea ideilor sale obişnuite, în timp ce Túró sărea la o parte, se ascundea într-un

desiş de cuvinte, stătea acolo se freca pe coapse şi se bucura pînă ce se înroşea şi năduşea. Asta-l supăra pe Paraschiv, fiindcă nu înţelegea, chiar dacă îi explica Túró, care era hazul. Lui Paraschiv i se părea că e primejdios pentru el, fiindcă se credea dus de nas şi nu putea să-şi arate supărarea. În primul rînd, în orice caz fiindcă ar fi eşit cu scandal, iar scandalul era interzis aici. În al doilea rînd, mai înainte ca Paraschiv să fi putut să intervină, Túró se şi îndepărtase, vorbea despre altceva şi rîdea de ceea ce urma, în timp ce Paraschiv, oricît de mult se străduia, nu găsea nici o legătură şi avea impresia că este batjocorit şi vîndut. Ciudată pasăre cu *Federn* ale lui şi brînzoiul ăsta. O pasăre care dădea de bănuit.

— Măi omule — se supără Paraschiv, şi cicatricea îi zvîcnea, vorbeşte odată limpede. Cînd se prefăcea că e mai furios decît era în realitate, atunci ajungea să se stăpînească cel mai repede. Era procedeul lui de a face cotituri. — Să ajungem la ce-i important — exclamă şi strînse pumnii. Pentru a înlătura orice îndoială, se şi grăbi să spună ce i se părea lui că-i important. Era ca o provocare : — Cine eşti tu ? De ce eşti aici ? De ce eşti la zdup ?

— *Hát...* — repetă Túró, de mult eu spus. Sigur. Şi rîse. Şi pe neaşteptate ţîşni din el un şuvoi de cuvinte care părea că izvorăşte dintr-o pălincă de cel puţin şaizeci de focuri. — Poveste — începea şuvoiul foarte nevinovat, poveste frumos. Urit poveste. Forte frumos urit poveste. Dar míncinos, ca nimeni nu crede. Ca nunta fere dragoste. Azi spune, asta, izé... : dragoste romantikuş este...

Aici Paraschiv încercă să adulmece, dar nu mirosea deloc a rachiu băut în ascuns. Aşa încît continuă să asculte, uită şi de bănuielile sale, şi încetul cu încetul începu să întrevadă despre ce era vorba aici, despre ce fel de romantism viclean, despre ce fel de ironie şi că nu era o batjocorire, ci o prefăcătorie, o răsturnare a cuvintelor şi a lucrurilor, despre care nici nu visase vreodată cînd se ocupa de caii lui.

Nohátvaseziche, oarecum în felul acesta expuse Túró faptele în limba lui stîlcită : pentru dragoste, *izéasta*, era nevoie şi de femeie, aici era punctul nevralgic, şi de aceea orice fel de romantism devenea problematic. Nu se putea ghici dacă astfel Túró respingea dragostea sau romantismul. Refuza şi „femeia in gheneral", deoarece la toate femeile nu

era vorba decît de una anumită care se ascundea în toate celelalte.

— Poţi se nebuneşti — ţîşnea din Túró. Ghindeşti, este la tine. Nu este. Acolo este, aici este, plecat este, ba da este, niciodate nu este, altcineva este. Todeauna deosebire este. Hihi ! Se ţinea de nas şi era în primejdie să plesnească.

— Ce înţelegi prin *deosebire ?* — întrebă Paraschiv.

— Expresia.

— A ce ?

— A ceva.

— Ce înţelegi prin *ceva ?*

— Ce face să inebuneşti, dar tu nu ştie de ce. Şi Túró pufni în rîs. Cuvinte la fel, dar sens díferit. Dacă sens la fel, cuvinte şi ton díferit. Tu spui se plece, nu scape de ea. Tu chemat, nu vine napoi. Ea ciorapi cumperat, tragem, purtat, tu rochie cumperat, vólan dedesubt, lánţ mic deasupra. Chíloţaş, párfumerie, beutura tu cumperat. Şi, dupe asta, ce ? Ea ride clatine perete. Vine la tine in camere primevare este. Culcat in pat — şopirle. Culcat la vecin — scandal. Clatine case. Degeaba fer înroşit facem, símbol, tot receşte. De ce mai vorbit ? Baie face — alta este. Vezut aşa, in gheneral femeie mereu baie face, mereu alta, mereu taine. In gheneral, femeie : taina de deosebire. Gróznic vréjitor. Femeie exact aşa cum credem şi cóntrar. Nu credem ? Afare. Expediat gata. Putem se spunem : femeie nici nu este femeie, plútoner este, paznic este, inchisoare este in frumos lume şi aletur frumos gras brinze. Moi, Paraschiv, eu spun : lume in mina este trebuie muşcat ca la mer dacă vrei. Dacă nu, aruncat sau pune sus pe dulap, aşteptat fecut dulce. Trebuie se ştii chind copt este. Gata, stricat, dache moment trecut. Mai bine mere stricat la dracu la coada pune, tu la goane luat, fugit, altceva nix, pelerie porţelan casa in aer zbore. Femeie niciodate cine este ştiut. *Tessék kérem*, me rog, asta „femeie in gheneral" este. Forte simplu, dar forte complicat.

Paraschiv privea prostit de tot, ca şi cum ar fi avut conştiinţa încărcată şi ar fi trebuit să ascundă faptul acesta. De aceea întrebă răstit :

— Ce e complicat, dacă e simplu ?

— Asta — spuse Túró şi îşi duse degetul la nas : — „Femeie in gheneral" nici nu existe, existe numai femeie in spéţial. Fiecare femeie spéţial este, vre se fie şi musai, dacă nu,

nu este sau súspect este. Asta alte capitol : excepţie la lege. Ca gramatica este, lege la vorbire şi nu cunoaşte nimeni numai inveţat şi nimeni nu asculte nu respecte. Numai pedant spune musai şi che profesor prost. Ce este musai, unde este musai ? Chind femeie vedem, musai la dracu. Tu bine trebuie stat pe cal sau fere.

— Măăăi... — făcu Paraschiv şi făcu Túró se freca pe coapse, rînjea, lucea. Paraschiv avu nevoie de cîtăva vreme pînă să-şi revină. Apoi urmă : — Dar cînd calul e un armăsar, comparaţia şchioapătă.

— La dracu — rînjea şi pufnea Túró ţinîndu-se de nas. Atunci iareşi déosebire. Priceput chelereţ ştie struneşte, ştie meşteşug cu mina sau coapse. Sau balte lase, bestie muşcat şi azvîrlit.

— Măi Túró, dacă n-aş fi Paraschiv, să ştii că mi-ar fi frică de tine.

Túró îi puse mîna pe genunchi şi îi spuse cu mare blîndeţe :

— Moi, Poroschiv, ştii tu... — megar fost la nunte chemat şi spus : Acolo sau lemne nu este sau ape nu este. Eu nu aşa megar... Aici unde lemne şi ape este ? In gheneral nunta unde... fere dragoste ? Dar noi tot... *izé* : invitate. Încheie oftînd uşurel : — Dache bal este, atunci noi cu satul intreg tanţem, dache musai, in loc mirease care dragoste nu meritat.

Trei Mării

Pelinița

Poate că pricina tuturor întîmplărilor era faptul că Paraschiv nu avea părinţi. Cum aşa, că n-avea părinţi ? Firește că avea. Firește că un bărbat şi o femeie tînără şi-au împărţit sarcina de a-l aduce pe lume. Dar totuşi cei doi nu puteau fi numiţi părinţi. În cazul lui era cu neputinţă să devii tată şi să fii mamă, deşi amîndoi erau trecuţi în registrul parohial. Încă înainte ca bărbatul să se fi putut că-

sători cu viitoarea mamă, el căzu în război sau fu dat dispărut, în orice caz nu se mai întoarse niciodată ca să ducă fata la altarul părintelui Chiriac. Altul trebui s-o ducă. Acesta însă n-a vrut să ştie nimic despre micuţul Paraschiv şi de aceea copilul fu dat în grija bunicilor, părinţii mamei sale şi nici unul din bunici nu se putea măsura cu el, ţinînd seama că nici pe fata lor nu fuseseră în stare s-o păzească. Cu atît mai puţin putea fi vorba de grija faţă de el cu cît erau mai imprevizibile şi mai lipsite de orice măsură atît blîndeţea cît şi severitatea lor. Deci atît la bine cît şi la rău se poate spune că Paraschiv nu avea părinţi, iar bunicii săi imprevizibili nu aveau nici o influenţă asupra purtărilor sale recalcitrante. A devenit de timpuriu îndărătnic şi mofturos, poruncitor şi iute la mînie, alegea mult şi nu alegea deloc — alegea mult lucrurile şi nu alegea deloc mijloacele.

Încă de timpuriu bunicul începu să se scarpine după ureche iar bunica pe sub mustaţă : de la cine o fi moştenit asta ? Cu toţii sîntem oameni foarte aşezaţi. Ce-o să ne facem cu Paraschiv ? De învăţat n-a învăţat nimic sau foarte puţin, dar ştie tot. Mai mult n-o să mai înveţe, sau numai foarte puţin, nici capul şi nici punga nu-l ţin pentru mai mult, mai mult decît totul n-o să ştie niciodată — şi totuşi Paraschiv ştia cu mult mai mult decît bunicul, încît şi capul şi punga au ţinut mai mult decît zgîrcenia. Bine că băiatul are două mîini zdravene pe care le poate folosi, dacă vrea. Bine că se pricepe la cai, dacă vrea s-o şteargă. Ştrengarul de el, împlineşte paisprezece, împlineşte şaisprezece, în curînd nouăsprezece ani, şi încăierările lui se tot înteţesc. Tot mai rar vine acasă fără să fi băut, tot mai des nici nu mai vine deloc acasă şi lipseşte pentru un timp mereu mai lung. Nu scapă nici o cîrciumă, nici o grădină, nici un şopron. Iar fetele... eheeei, chicotea bătrînul... Oare vor ele să scape ? Pînă cînd căţeaua nu-şi ţine coada în sus, zadarnic aleargă cîinii după ea.

Trebuia să se întîmple ceva. Trebuia să-i intre minţile în cap lui Paraschiv. Trebuia să ajungă să plătească singur pentru boroboaţele lui. Nu se mai putea ca bunicul să-l tot scoată din încurcături sau să-l tot răscumpere pînă în vecii vecilor, fiindcă nici un bunic nu trăieşte în vecii vecilor. La Valea, metoda cea mai verificată pentru a ajunge să-ţi

bagi mințile în cap era să te însori. Trebuia să se însoare ștrengarul, așa tînăr cum era, gîndea bunicul.

Pentru un băiat de țăran nouăsprezece ani nu era prea devreme, iar pentru un armăsar de soiul lui nu era deloc prea devreme, cine știe de cînd începuse el. Prin urmare, ce. mai stătea în calea însurătorii ? O pereche de cai și o căruță o să aibă de la bunicul, fie. De asemenea și ogorul pe care de fapt ar fi trebuit să-l primească mama, dacă s-ar fi măritat, așa cum se cuvenea, cu primul. Înghite-o, fată. Și ce-i mai trebuia lui Paraschiv în afară de asta n-avea decît să-i aducă mireasa. Da, casa și acareturile și, în sfîrșit, tot ce mai ține de zestre. Așadar să căutăm. Se găseau văduve de război cu fete mari, vădane tinere care ar fi putut să se lipsească de argat și de bîrfele despre el dacă ar fi fost deștepte. Bătrînul nu-i spuse deocamdată nimic băiatului. Se sfătui cu bătrîna, așa că lucrurile nu puteau să iasă altfel.

Părerile despre însurătoare. Așaaa. Ce-ar fi putut să fie altfel ? Doi oameni se întîlnesc, se înțeleg, se învață să tragă la jug. Importantă e căruța și să izbutești s-o urnești din loc împreună cu celălalt, odată cu toate cîte sînt încărcate în ea, oricît de puțin ar fi fost la început... Dar merge, și întotdeauna a mers, cu cît mai multe lucruri în ea și cu gîndul să le mai înmulțești încă, fiule. Dacă ai ceva, ești cineva. Și ca să ai ceva, trebuie să dobîndești ceva. Și ca să dobîndești, trebuie să te tocmești, fără vorbe multe. Cu cît taci mai vîrtos, cu atît e mai bine.

Bătrînilor nu le-a venit în minte că s-ar putea ca băiatul să fi căutat cercetat ales el însuși. Așa erau ei. Însă nici în ceea ce îl privește pe Paraschiv nu era încă nimic stabilit și hotărît. Așa era el. Nici nu putea fi altfel — era în firea lucrurilor, dar bătrînii nu le vedeau, sau nu le vedeau așa cum erau, ci așa cum ar fi dorit ei să fie. Iar Paraschiv ar fi putut înșira, fără să scape pe niciuna, toate femeile din Valea care puteau fi luate în seamă. Dar ei nu-l întrebau și el nu spunea nimic. Așa erau ei toți.

Paraschiv era zdravăn, frumos și voinic ca o ridiche de mai cu două rădăcini nu prea lungi : pentru un călăreț înnăscut se înțelegea de la sine că trunchiul se isprăvea cu două picioare potrivite între care să aibă loc un cal. Capul : un cap bun, nu chiar îndopat cu știință de carte, dar un

cap limpede şi care nu se gîndea decît la un singur lucru : folosul lui, plăcerea lui, mulţumirea lui sau cîştigul lui, totuna. Subordona totul acestui ţel sau ajungea să-l supună prin viclenie tinerească şi pricepere hoţească. Fie cu voie bună, fie fără voie, el izbutea chiar dacă trebuia să folosească şi pumnii. Avea şi pumnii potriviţi pentru asta, chiar dacă nu se istovise niciodată muncind şi nu-i folosise întotdeauna cum trebuie. Mai avea şi îndrăzneală, deşi toate cazurile în care recurgea la ea semănau a legitimă apărare sau urmau a fi interpretate astfel. Avea şi intuiţie, care îl prevenea întotdeauna din vreme, adică înainte de a se abate primejdia asupra sa. Şi mai avea şi un al şaptelea simţ, simţul său de îndărătnicie.

Dar, înainte de toate, avea ochi. Ochi mici negri de sălbăticiune cu grăunţe mici luminoase în ei, şi care ştiau să înţepe ca acele. Se pricepea să-şi folosească ochii precum o armă, la tinereţe cu încăpăţînare, mai tîrziu cu şiretenie, tot mai multă şiretenie, deci cu tot mai puţină oboseală pe măsură ce treceau anii, pînă la sfîrşit se poate spune că fără nici un efort. Cel mult cu oarecare convingere.

Şi tocmai pe Maria să n-o fi văzut-o ? Maria de la pîrîu, negruţa, deşi ea se ţinea retrasă în urma surorii ei, Magdalena, aşa că multă vreme el nici n-a priceput ce se urmărea. Poate că a băgat-o în seamă tocmai fiindcă ea era de părere că trebuie să se ascundă. Ea îi plăcuse, nici nu mai ţinea minte de cînd, poate încă de pe vremea cînd mai erau copii şi se jucau jos, pe mal, lîngă Spurcata. Dar dintr-o dată el nu mai era băieţel, nu mai dădea nici o atenţie fetelor, în schimb prindea toţi caii, îi călărea pînă ce-i istovea de tot şi, cînd descoperi din nou fetele, e drept că Magdalena era cea care ştia mult mai bine să rîdă, să joace, să privească pe la coada ochiului şi să se prefacă mai îngăduitoare, aşa că se părea că Paraschiv nu vine decît din pricina ei şi că Magdalena singură poate pretinde să aibă tot meritul, cu toate că Maria era mult mai frumoasă.

Paraschiv nu făcu nimic nici în favoarea acestei păreri, nici împotriva ei, deci nu-şi schimbă cu nimic purtarea faţă de cele două surori. Însă a venit şi vremea cînd a trebuit să-i spună adevărul Mariei, care se întristase. Ea nu-l crezu, totuşi se mai lumină puţin, nu mult, dar foarte puţin, căci îi

venea prea greu. Se întîmplau prea multe lucruri de neînţeles, chiar dacă ea însăşi era pricina lor. Iar ca cineva să dea o anumită impresie faţă de lume şi să-i ofere ei o imagine despre ea în care să creadă că el altceva are în gîndurile sale decît ce face: oare să creadă una ca asta? N-ar fi fost mai degrabă adevărat că el nu vrea s-o păcălească decît pe ea în locul lumii întregi, de care avea nevoie într-un fel sau altul? Gîndul îi rodea bucuria, dorul, viaţa. În fiece clipă ea se vedea ameninţată şi ziua şi noaptea, noaptea încă şi mai mult, gîndindu-se că va trebui să renunţe din nou la Paraschiv fiindcă s-ar putea întîmpla ca el să-i fie luat. Cum aşa, să-i fie luat? Da' ce, era al ei? Ea nu i se dăduse, el nu putuse s-o ia niciodată. De unde să ştie altcineva ceea ce ei înşişi ascundeau?

Poate că şi părintele Chiriac avea o vină. La ora de catehism o învăţase că trebuie să rămînă curată. La început, ea n-a înţeles. Atunci i-a poruncit pe şleau să se păstreze fecioară. Dar ea, deşi împlinise optsprezece ani, tot n-a înţeles. I-a stîrnit doar o teamă nelămurită, un amestec de frică de Dumnezeu şi de oameni. Nu ştia anume ce, dar simţea că popa se gîndea la ceva ce-ar fi putut ea să facă şi nici nu era sigură dacă nu cumva a şi făcut într-adevăr. Pentru nimic nici un popă nu dădea asemenea îndemnuri. Dar el îi atrăsese atenţia cu ocazia primei împărtăşanii şi-i ceruse să respecte cele spuse. Prin urmare ea nu respectase. Un popă vede adînc ce-i în sufletul credincioşilor, e pus în slujbă ca să-i cerceteze şi să-i cunoască. Împărtăşania se mai numeşte şi „taină", iar taina dragostei e sfîntă. Aşa că la auzul acestui cuvînt Maria începu să tremure şi se îngălbeni. Chiar atît de mult şi atît de departe n-o dusese gîndul. Şi atunci popa merse şi mai departe şi îi smulse tainei frunza de viţă, aşa cum înţelegea el, spunînd cuvintele sfinte fără înconjur:

— Să nu preacurveşti! Popa zîmbi în barbă. — Nu cunoşti cele zece porunci?

Maria se sperie. Ea, cea speriată, care nu ştia să se prefacă, se răzvrătea împotriva acelui zîmbet, împotriva înţelesului său şi împotriva sperieturii sale. Totodată era şi dezarmată. Părintele Chiriac era un bărbat frumos, se putea spune chiar foarte frumos, foarte arătos. Poate că numai barba îi era atît de frumoasă, semăna cu bărbile sfinţilor, la

fel strălucea, la fel îi ascundea faţa, la fel ascundea cele ştiute şi trăsăturile omeneşti. E adevărat că Maria nu văzuse nici un sfînt aievea, era convinsă că pictorii i-au văzut şi i-au zugrăvit după chipul şi asemănarea lor, dar în toată Poiana nu mai era nici un alt bărbat atît de arătos, cu fruntea atît de bombată la dreapta şi la stînga în dreptul tîmplelor, proeminenţe care parcă ar fi fost mugurii unor coarne ce urmau să răsară. Nu, cu siguranţă că ea n-a făcut nimic, sau poate că totuşi, poate în vis, uneori avea astfel de vise care o făceau să-i fie frică, atunci cînd popa vorbea cu ea în chip de Paraschiv, sau invers, atunci ea se trezea şi, cu cît se gîndea mai mult, cu atît mai puţin ştia ce se întîmplă. În adîncul inimii se răzvrătea tot mai mult împotriva lui Paraschiv, care o dorea din ce în ce mai intens, şi izbuti chiar el să n-o jignească niciodată în supunerea ei sau să pună la îndoială cîtuşi de puţin dragostea ei faţă de el, nedemnul. Ba el începu chiar să creadă că evlavia ei ar putea să-l purifice şi pe el de nelegiurile comise, căci propria lui evlavie nu era mare lucru, dar nu strica niciodată să ai pe cineva care să intervină pentru tine — iar dacă voiai s-o ai cu trup şi suflet, nu trebuia s-o jigneşti. Era o socoteală simplă.

Curios, el credea în sufletul ei, dar nu în al lui. Adică el credea în ceva din ea ce trecea dincolo de propria lui înţelepciune de căruţaş. Mai bine zis, el nu *credea*, ar fi spus doar acest cuvînt fiindcă nu ştia cum să spună într-alt fel, dar credea cu firea sa robustă în acelaşi timp în fericirea pămîntească şi în fericirea cerească, numai că prin asta înţelegea veşnicia plăcerilor oferite de simţuri atît într-una cît şi în cealaltă viaţă. De ce să piardă una de dragul celeilalte, dacă putea să le aibă pe amîndouă prin Maria.

Încă nu-şi făcea nici un fel de gînduri în privinţa asta. Încă nu bănuia ce fel de zălog îi strecurase viaţa în mînă odată cu Maria negruţa. Şi nici nu-şi spunea încă porc de cîine, fiindcă nu devenise încă. Mai tîrziu le-a făcut pe amîndouă În accesele sale de remuşcare — nu, nu era remuşcare şi nici nu era neapărat clarviziune, poate că era doar bunăvoinţa de a înţelege şi din mărinimie îşi spunea sie însuşi că e un escroc cinstit. Dar pe atunci nu mai era tînărul lipsit de experienţă care credea că gardurile sînt făcute numai ca să treci prin ele şi care, în zăpuşeala unei

nopți de vară, o prinsese strîns pe Maria, în fundul grădinii ei unde iarba îi năpădea mustind de sevă și voia s-o silească, dintr-o mărinimie brusc trezită, să i se dea, așa cum o supusese el acum. Dar nu izbuti. Cu toată violența și cu toate dezmierdările, în pofida căldurii și a sărutărilor, și poate că niciodată inima lui nu fusese atît de mult în floare. Dar izbuti altceva, ceva ce nici nu urmărise. Spre marea lui uimire a fost nevoit să cedeze și să renunțe... și era atît de surprins încît nici nu putea înțelege cum de a fost cu putință.

De unde avusese Maria atît de multă forță ca să i se opună, cînd încă nimeni nu izbutise una ca asta ? Nu era el cu mult mai puternic ? Alteori nu avea decît să-și sufle ușurel în palmă și fotele oricărei fete se desprindeau de la sine, fie că el voia, fie că nu voia. Pentru oricare alta împotrivirea ar fi putut fi primejdioasă. Poiana nu era chiar atît de mare ca să nu afle fiecare tînăr că trupul ei avea un cusur fără leac. Maria negruța nici nu bănuia o asemenea primejdie. Mai mult decît atît, nu numai că o desconsidera ca fiind cu totul neimportantă, ci trecu chiar ea la atac : îl făcu pe Paraschiv să simtă că el era cel pe care-l voia, dacă va trebui, îl va urma și în iad, dar numai trecînd pe ușa bisericii. Pînă atunci voia să rămînă pură, după cum spusese părintele Chiriac, iar Paraschiv trebuia să țină seama de asta.

Ce voia să spună, o întrebă Paraschiv și amîndoi se prefăcură cîtva timp la fel de proști, cu întrebări și iar cu întrebări, cu răspunsuri greșite și cu zicale, străduindu-se fiecare să-l înrîurească pe celălalt prin eforturi în sens opus și amîndoi au recunoscut, mirați, că nici unul din ei nu putea gîndi cît se poate de întortocheat fără ca să-l întreacă celălalt răsucindu-i încă o dată spusele proprii. Paraschiv dorea să isprăvească odată și o întrebă dacă ea înțelege ce prostie e ce-i cere popa... și la ce se așteaptă Barbăchipeș în schimb ?

După care Maria îl privi pe Paraschiv drept în ochii foarte apropiați de ai ei, privea cruciș fiindcă își pierduse cu adevărat cumpătul.

Oarecum răutăcios, Paraschiv mai adaugă :

— Ți-a fost dată, ca s-o dai, / Nu pentru ca aici în rai / Ca o poastă tu să stai — și aproape îi tăia suflarea

strîngînd-o în braţe. Te porţi ca şi cum din silă faţă de o bucăţică de carne goală nu mai ştii nici cuvintele sfinţilor pe limba noastră.

— Vai, Paraschive — gemu ea, cum vorbeşti.

— Nu vorbesc limbă curată ?

— Cum aşa, silă ? Cum aşa, limba noastră ? Cum aşa, nu mai ştiu ce nu mai ştiu ? — întrebă Maria şi căuta să scape de mustăţile lui tulburătoare.

— Nu te mai preface — spuse el şi scuipă departe, peste ea, spre gardul de mărăcini. Chiar atît de nevinovată nu-i nici cea mai înţeleaptă dintre fecioare.

— Cum nevinovată ?

— Că toată viaţa n-a făcut decît să se prefacă.

— Cum să se prefacă ?

— Ca şi cum n-ar fi ştiut.

— Ce să fi ştiut ?

— De ce se preface ?

— Cum se preface ?

— Nu ţi-am spus o dată ? Ca şi cum ar trebui să-i fie silă.

— De ce să-i fie silă, măi omule ? — Nu mă pune să-ţi trag fiecare cuvînt cu cleştele din gură.

— Domol, Mario — spuse Paraschiv, îi mîngîie faţa, nu-i adevărat că trebuie şi nici nu-i e silă, se preface doar — se sprijini pe amîndouă coatele, se aplecă peste ochii Marie, îi luă capul în mîini, iar ea se lăsa. — Ţi-e silă de mîinile mele aspre ? Îţi duhnesc a cai sau a rachiu ? Fi-ţi-ar... Vorbe. Fiecare spînzurat cu funia lui, dar în casa lui nu se vorbeşte despre asta aşa-i ! Şi dragostea e o astfel de funie. Ce părere ai dacă-ţi spun că dragostea e ca un calendar ? Micuţa mea fecioară dragă : e mai necuviincios dacă ne prefacem, ascultă-mă pe mine. N-ai decît să alegi în ce vrei să crezi, în mirosul de fîn sau în cel de tămîie.

Ea nu spuse nimic, dar se nelinişti iar, se trase de lîngă el, se apropie din nou, stătea întinsă, privea la stele, îi dădu mîinile la o parte, le apucă iar, le duse repede la gură, le sărută, îşi înfipse dinţii pînă la os.

El răbdă, fără să mai stăruie, şi spuse doar atît :

— Cine nu spune nimic se dăruieşte cu totul. Cine pune condiţii...

— Eu nu pun nici o condiţie — îl întrerupse ea, speriată. Dacă o iei aşa...

— Da' cum s-o iau ?

— Am să fiu a ta, curînd.

— Şi pînă atunci ?

— Pînă atuuunci, du-te... fără să ne prefacem. Ce-i al meu fără vrerea ta tot nu poţi risipi, şi ceea ce nu-i al meu în nici un caz n-are nimic de-a face cu mine. Dar nu vreau ca din pricina ta să roşesc faţă de mine însămi... şi nu ştiu de ce-mi faci una ca asta.

— Ce ?

— De unde să ştiu eu ce faci la altele ? Da' de ce-mi ceri asta ? Ştiu numai că ar trebui să roşesc dacă aş face-o, însă asta nu înseamnă că eu... du-te, du-te duuu-te, eşti liber. Şi, ca semn că era liber, îl sărută, ca să priceapă.

Pricepu în felul lui şi se duse. Adică plecă şi, încă în aceeaşi seară, o fluieră să-i vină cealaltă Maria, cea care mînca bătaie de la mamă-sa din pricina lui.

Nici această Marie nu ştia nimic despre prefăcătorie. Pusese ochii pe el dinainte. Acum îi auzi fluieratul sub fereastră, deşi încetişor de tot, aproape înainte de a sosi. Stătuse trează, îi auzii paşii şi presimţise ce se va întîmpla, se strecură prin fereastră chiar mai înainte ca fluieratul să se fi stins şi nu pierdu nici o clipă să caute un pretext de ce era numai în cămaşă.

Paraschiv nu făcu nici un fel de mofturi, o apucă, o trase în umbra nucului şi mai departe, spre fundul grădinii, sub stufişuri. Cămaşa ei era numai bună ca să i-o tragă peste cap şi s-o aştearnă sub ea. Nici nu s-a rupt.

Dar încă nu era destul. Veninul nu-i stingea focul, ci mai degrabă îl înteţea. Iar cînd a doua zi a însoţit-o pe Maria sa, Maria negruţa, de la pîrîu pînă la biserică, unde ea voia să aprindă o lumînare pentru moş Neagoe, vecinul bolnav şi să se roage pentru el, s-au întîlnit cu Maria cea castanie, pe care o bătuse mă-sa cu ştreangul din pricina lui, şi o întrebă în trecere :

— Unde te duci, Mario ? — iar ea îi răspunse cu o nepăsare bosumflată şi obraznică :

— La fîn — şi s-a şi făcut nevăzută în rochia ei albă şi verde, aşa că după cîţiva paşi a lăsat-o singură în uşa bisericii pe Maria negruţa, aşa cum dorea ea, s-a întors de

îndată, a pus şaua pe bălan şi a pornit ca vîntul — încotro ? Nu, nu la iarmarocul de la Seaca. Iar lîngă sălciile din dreptul fîneţii, mîndru ca un crai din basme cu coama fluturîndă şi coada în zbor, dintr-un salt fu jos din şa, pe amîndouă picioarele, chiar în faţa Mariei cea castanie, strîngînd fata în braţe zvîrlindu-se sub tufa de alun de alături şi fără nici un aucefacimădoare.

Erau multe tufe de alun pe acolo, un semicerc întreg pe lîngă arcul de sălcii pe malul Spurcatei, un mărăciniş înspre şosea şi un altul drept în faţă lîngă povîrnişul scăldat în soare, iar la mijloc iarba necosită se legăna cu mărgărite şi cu peliniţă, clopoţei, busuioc, şoaldină, sovîrvariţe — şi iarba şi florile au nume tot atît de frumoase ca şi oamenii, frumoase şi nevinovate şi fac tot atît de puţin rău ca şi doi oameni care fac o faptă bună, fiecare din ei de dragul celuilalt. Să bucuri pe cineva amărît, să-l păzeşti de mai rău, să-i păstrezi încrederea în puterea tămăduitoare a dragostei e o faptă la fel de bună — nu aşa ? — ca şi a lăsa să ţi se păstreze ţie însăţi încredinţarea că eşti potrivită ca înlocuitoare. Paraschiv nu avea nevoie decît de tămăduire — cealaltă îi era asigurată, cu toată disperarea lui, dincolo în bisericuţa acoperită cu şindrilă, ea se ruga pentru el, ca să-l scape din flăcările iadului în care se perpelea.

Două femei coborau pe cărarea ce ducea prin cîmpie în jos pe povîrnişul Craiului, fără să fie văzute şi fără să vadă nimic rău. Mira, baba ştiutoare de leacuri şi Anca, fina ei. Oricît de săracă ar fi o bătrînă ştirbă şi singură de tot ea totuşi mai poate fi încă naşa cuiva. Erau încărcate cu legături de peliniţă, mănunchiuri mari, în spinare, în braţe, mai culegeau încă şi sporovăiau mereu.

Dintr-o dată au rămas ţintuite locului, Anca îşi trase capul între umeri, ochii i se înnegriră.

Cînd au mers mai departe, de-a curmezişul rotogolului încă necosit dintre dublul arc al tufişurilor şi al sălciilor, o întrebare rămase plutind în aer:

— Al cui o fi fundul mare şi alb ca luna ?

Un cap se întoarse brusc, altul se ridică. Fără glas. Ochii erau mici de tot şi împungeau ca acele dogoritoare.

Un strigăt plesni peste vale, lung ca un bici, uiuu şi se stinse încet pe povîrnişuri, un fir de fum în aerul nemişcat.

După cîtva timp un călăreț gonea dinspre sălcii spre Valea și spre locul în care șoseaua se întîlnea cu cărarea de peste cîmpii. Acolo ajunse din urmă două femei, una gheboasă, alta dreaptă și cu ochii obraznici, amîndouă încărcate cu uriașe mănunchiuri albastre. Călărețul opri o clipă bălanul din basme, care — și mușca nerăbdător frîul, își arcuia gîtul, juca în loc, coama și coada fluturau în vînt.

— La ce vă trebuie atît de multe flori? — întrebă călărețul.

— Sînt bune de leac — spuse baba, pentru tot soiul de friguri. Foarte bune, tinere, mai ales pentru un anumit soi de friguri. Gura ei vorbea nedeslușit, dar mult mai deslușit păreau să vadă ochii ei pe cine aveau în față. — Mai ales — stropi gura din capul clătinător.

— Mai ales care? — întrebă călărețul privind straniu din coada ochiului.

— Aiasta — spuse bătrîna ca și cum ar fi chicotit, e o taină.

— Și trebuie să rămînă mai departe o taină, ați înțeles? — spuse călărețul. Dacă nu vă țineți gura, o să vedeți voi — scăpără din ochi. Tînăra se holba mai departe la el cu ochii goi. Mustățile îi treceau bine de amîndouă urechile și îi tremurau. — Știți cine sînt eu — șuieră făcîndu-le să-și plece ochii. Începu să tremure și tînăra.

Dădu pinteni bălanului, plescăi ușor și dus a fost. Șoseaua stîrnea praful sub copite, coama și coada dispăreau după colțul din dreapta spre ulița morii, în jurul bisericii și coteau apoi spre ulița muntelui. După cum știa toată lumea, acolo se găsea gospodăria bunicului lui Paraschiv.

Femeile își țineau mîna la gură și se priveau. Erau galbene ca șindrilele cele noi de pe acoperișul bisericii.

— Of — gemură apoi pe rînd fiecare, își făcură cîte o cruce cu trei degete. Asta nu glumește. Asta te străpunge cu ochii. Știi ce i-a făcut lui Pîrțu lunganul, numai fiindcă ăla n-a vrut să-și lase fata să danseze cu el.

— O să rămînă olog toată viața, nenorocitul de el.

Seara, după ce se lăsase liniștea peste Valea, ultimii flăcăi se risipiră și își găsiseră fiecare culcușul, Maria cea castanie dormea adînc, ușa și ferestrele erau închise, cîinii tăceau, mama Mariei, frumoasa Letiția, se ridică din pat, fugi

fără zgomot din bucătăria de vară, prin curte, pînă la cişmea, zdrăngăni dintr-o găleată, clipoci cu apă, se şi revărsa ceva, fugi fără zgomot înapoi, unde ceva întunecat zăcea într-un colţ întunecat şi se auzi din nou zdrăngănit şi clipocit şi plescăit de tălpi goale. După o bucată de vreme deschise încet de tot uşa camerei unde dormea Maria. Patul îi era în dreptul ferestrei dinspre cerdac, luna coborîse foarte jos în spatele nucului şi printre crengile lui îngîndurate arunca o rază împărţită în patru prin geamurile cît o palmă dinspre capătul laviţei. În ungher ardea uleiul roşu sub negrul icoanei. Maria dormea, respira adînc, liniştit şi fără zgomot, multe umbre şi doar răsfrîngerea unei urme de lumină de la candelă în obraji, doar o bănuială, doar atît ca să se întrezărească profilul : fruntea, nasul, buzele ţuguiate pofticios, bărbia, gîtul, arcuirea umerilor şi sînii, o singură linie foarte precisă, trasă dintr-un singur condei de lumină pe şevaletul din întuneric, mai puţin decît o părere sub apele părului. Un cearşaf atîrna pe jumătate în jos, ascundea picioarele de la genunchi, făcea falduri vărgate de lună a cărei licărire străbătea prin zăduful vegetal, îl făcea să înverzească şi dădea încăperii o adîncime pe care n-o avea altminteri.

Vădanei Letiţia îi veni uşor. Dintr-o singură smucitură apucă şi trase în sus cămaşa care pocni. Trupul se arcui, prinse a luci, neted ca oglinda se cojea din întuneric, un sîmbure de migdală tare şi mlădiu, şi se transforma, un peşte săltînd, un copac plutind, descojit, o piatră şlefuită, dansînd, braţe, picioare, împletite într-un nod zvîcnind, un cuib cu şopîrle fugind fără zgomot, dar a şi dispărut totul, şi se iveşte o faţă, gura larg deschisă, un ţipăt fulgerător, care se înăbuşă urît, se stinge horcăind, apoi totul se mistuie, rămîne numai spaima neagră a ochilor care scormoneşte şi dispare în cămaşă, prinsă ca într-un sac. Au şi început să şfichiuie loviturile cu frînghia udă pe şolduri şi pe coapse, sîni poale ceafă, unde se nimereşte.

Letiţia înseamnă veselie. Acum se trezea veselia sîngelui ei stătut. Heli. Simţea cum îi saltă sînii sub cămaşă şi cum sună, sună, sună. Cu o primejdioasă plăcere suna din toacă. Nu era în fiecare noapte învierea. Dar o dată în viaţă trebuie ca fiecare, na, nici focul iadului n-o poate opri. O lovitură în plin îi face să cînte de bucurie şi pe îngeri şi

pe draci, aleluia. Să cînţi de bucurie chiar şi fără glas, tot e o fericire. Letiţia, veselia după cum spunea popa. Ea nu spuse o vorbă. Nu strînse din dinţi. Nu-şi coborî pleoapele. Numai buzele şi le strînse, o dungă ca tăiată cu cuţitul de la o ureche pînă la alta. Şi nările şi le-a supt puţin. Dar mîna îi era grea şi învăţată cu greul. Şi suflarea îi era grea, smucită, înăbuşită, un geamăt din străfunduri, aproape un grohăit cînd plesnea frînghia pe piele, un şuierat cînd ridica frînghia. Iar între ele, vîjîitura. Sus jos, sus jos. Mama unei fete de şaptesprezece ani. Nu era bătrînă. O născuse cînd avea şi ea şaptesprezece ani. Cu atît mai puternic şfichiuia frînghia şi nu încetă să şfichiuiască pînă ce nu i se desprinse primul cuvînt de pe buze, se desprinse cu adevărat, căci ieşi împotriva voinţei ei iar celelalte se rostogoliră clocotiră ropotiră urmînd de la sine, un lanţ greu prăvălit peste două rînduri de podele, o verigă o trăgea după sine pe cea următoare :

— Ce curvă ce eşti bărbat îţi trebuie îţi trebuie un bărbat ha îţi trebuie bărbat un bărbat îţi trebuie de unde să-mi găsesc nu ţi-e ruşine nu poţi să aştepţi să mă faci de ruşine lasă lasă am să am eu grijă curvă ce eşti ca să capeţi ce-ţi trebuie am să am eu grijă eu eu eu...

După primul ţipăt stins în horcăială, Maria nu mai ţipă şi nici nu se mai apără. Nici frăţiorul din camera de alături nu se trezi. Maria doar tresălta şi se zbătea, se zvîrcolea şi plîngea, scrîşnea din dinţi, patul i se umplu de sînge şi de lacrimi, trosneau încheieturile patului şi ale ei ; durerea o pîrjolea ca focul, cu voluptate simţi cum se petrece ceva sub pielea ei, simţea tot mai aprins cum i se concentrează în poale, cum se adună acolo, cum se înnoadă, totodată îşi pierdu cunoştinţa, rămase nemişcată cu un surîs rătăcit pe buze şi cu membrele răsucite şi înţepenite, n-o mai auzea pe mama ei.

Se trezi tîrziu, singură, tot trupul o rană, sînge închegat sau sînge închipuind vînătăi, din ochii ei privea demenţa. Avu nevoie de mult timp ca să priceapă, apoi îi fu ruşine şi nu-i veni să creadă şi îi jură credinţă lui Paraschiv pentru tot timpul cît va avea nevoie de ea.

În dimineaţa următoare baba Mira îşi găsi cîinele zăcînd mort în lanţ, iar alături ciomagul cu care cineva îi spărsese capul. La fel şi la Anca, fina Mirăi. Cele două femei s-au

privit. Nici una din ele nu scoase vreo vorbă. Dar se vedea în ochii lor cum se încheagă o teamă din pricina căreia li se încîlceau gîndurile. Nu îndrăzneau să se plîngă.

Clopotele din Hétszilvás

Un caz dificil. Cazul lui Túró, un caz foarte dificil. Nici nu poate fi povestit oamenilor obişnuiţi, căci nu le vine să creadă. Altceva e cu tovarăşii de suferinţă, ca Paraschiv. Ei au şi o capacitate mai mare de a crede, Maria mă-sii. O femeie obişnuită căreia i s-ar întîmpla una ca asta ar plînge pînă i s-ar face ochii ca cepele, ei, să lăsăm asta. Dar care femeie obişnuită era lovită de o asemenea întîmplare ? Poate că acasă Tilliche plîngea într-adevăr, cine ştie, şi va fi oarbă cînd Túró va ieşi cîndva de la zdup, dacă va mai trăi atît — oarbă la tot ce-ar mai putea pune la cale Túró de aci înainte. Deci întra-devăr un caz extraordinar de dificil, fir-ar să fie, *az atya úristenit*. O poveste de dragoste năzdrăvană, cum n-o găseşti în nici o carte, deşi cărţile spun de obicei destul de multe braşoave despre dragoste şi le spun atît de iscusit de parcă ar fi adevărate, dar nu spun braşoave decît despre cîte o dragoste foarte obişnuită sau de-a dreptul ordinară pe după garduri, sau aşa cum se întîmplă, una peste alta, ioioioi. Dar de data asta e vorba de o poveste de dragoste extraordinară de nebunatecă. Dada.

Nici nu se poate spune cu un singur cuvînt, fiindcă firește a fost o dragoste nemaipomenită. E drept că de obicei şi asta face parte dintre lucrurile obişnuite. Dar în general şi adunînd la un loc, de obicei nu rezultă decît o nuntă la care cineva îi e luat altcuiva de sub nas ca să se căsătorească, cel mult un botez înainte de vreme sau în cel mai bun caz o înmormîntare mai mult sau mai puţin firească, iar nu ca în acest caz nemaipomenit, o adevărată poveste de dragoste, da, dar atît de extraordinar de nemaipomenit de nebunatecă încît Túró a trebuit să intre la pîrnaie din pricina ei. Lucrurile s-au întîmplat iaca aşa :

Într-o zi cu totul obişnuită au bătut clopotele în satul Hétszilvás.

— Au bătut clopotele ? — întrebă Paraschiv neîncrezător, ei şi... ?

Da, clopotele. Ziua-n amiaza mare. Clopotul de duminică, clopotul pentru rugăciune şi clopotul morţilor. Atît de multe clopote avea satul Hétszilvás. Nu e nimic deosebit dacă nu ţii seama de şiretenia acelor clopote. E drept că erau clopote din bronz foarte obişnuit, din care în vremurile de demult se făceau şi tunuri cînd era neapărat nevoie. Însă acum, nu. Firește, şi asta ar fi fost destul de rău. Dar tunuri ? Împotriva cui ? Într-o poveste de dragoste, oricît ar fi de năzdrăvană, nu se trage cu tunul. Şi cine ar fi fost să le toarne la Hétszilvás, cine ar fi putut ? Căci erau cu toţii numai ţărani săraci, unul sau doi mai acătării printre ei, *tessék kérem*, mă rog frumos, dar chiar şi averea lor era mai mică decît media în comparaţie cu moşia proprietarului de care ţinuseră ei mai înainte, ultimul urmaş al grofului de Hétszilvás de la cei şapte pruni după care îşi avea numele şi moşia şi satul. Dada.

— Ei şi ? — întrebă Paraschiv şi-l străfulgeră pe Túró.

— Ştepte se vezi — răspunse Túró, se frecă pe coapse şi continuă năduşind de bucurie.

În afară de ţăranii săraci, mai erau în sat un preot, un dascăl, un ţîrcovnic, un învăţător, un primar, care acum era numit preşedinte al consiliului comunal, al consiliului popular, *tessék*, dar *kérem*, mă rog frumos, nu era comuna chiar poporul şi poporul nu era chiar comuna... ? Şi încă un secretar, un notar, un jandarm — atîţia erau în sat, jos, în vale. În afară de ţăranii săraci, dada.

— Măi omule, Túró, încetează odată cu frecatul pe coapse — întrerupse Paraschiv, povesteşte cum trebuie. Mă enervezi.

— Nervez ? — întrebă Túró şi se miră, viclean, hihi. Aşa trebuie. Ce se spunem chind *tu* povesteşte ?

— Atunci să asculţi — se supără Paraschiv.

— Atunci, Poroschiv — spuse Túró şi îşi întinse braţele scurte, *tu* povesteşte cum ajungem Túró la zdup...

— Lasă asta. Să nu mă duci de nas.

— Ioi, Poroschiv — regretă Túró, ducem de nas, cum poate se spunem ?

— H-şşt — făcu Paraschiv, mai departe. Dar fără fiţe.

— *Istenem*, fiţe ? La nezdrevan poveste de dragoste nu se póte fere. Nezdrevan poveste de dragoste *numai* fiţe. Aşa cum trebuie, nimic, numai intre în el, picipaci, afare şi gata. Fere rebdare, Túró nu ajungem la zdup.

— Dar nici pentru că...

— De ce nici pentru că ? Tocmai ! Mai departe ascúltem.

Sus pe deal, în fostul castel al grofilor Hétszilvássy mai locuiau preşedintele cooperativei agricole de curînd înfiinţată, un contabil, un casier, un veterinar, un agronom, toţi din sat. Împreună cu nevestele lor legitime, ca şi toţi cei de jos din sat, cu excepţia preotului, despre care încă nu se aflase în ce relaţii era cu bucătăresele sale, căci era încă tînăr, n-avea pe nici una stabilă şi era ospătat şi îngrijit pe rînd, pînă ce avea să i se găsească una definitivă. Dar nu era vorba despre el. Nu era nici ţăran, nici sărac sau mai acătării, nu era din sat, şi nici nu-l interesa ce făceau ei pe cîmp, fie jos în vale, fie sus la moşie. Ştia sigur că nu toarnă tunuri, nici din pricina dragostei, nici din pricina urii. El nu avea nimic de-a face cu această poveste de dragoste nemaipomenită, deşi era meseria lui să predice despre dragoste şi deşi au sunat clopotele din Hétszilvás, de fapt clopotele lui, fiindcă atîrnau în turla bisericii a cărei grijă era în sarcina lui. El nici nu ştia măcar — fapt care se datora tinereţii sale — că clopotele care au sunat erau toate laolaltă *un singur* fier înroşit în foc, dada, chiar asta erau : clopotul de duminică, clopotul pentru rugăciune şi clopotul morţilor... şi încă şi mai primejdioase decît tunurile neturnate dar care puteau fi turnate. Dada.

— Măi omule — Paraschiv sări din nou în sus.

— Puţin numai — spuse Túró şi ridică un deget, acuma vine...

Şi acum, într-o zi de lucru foarte obişnuită, vremea era frumoasă, cerul albastru, un cer strălucitor ca arareori în aceste ţinuturi muntoase ale căror păduri de obicei scoteau pe ascuns, pe tăcute şi încetişor de tot norii din ele, peste ele, în jurul lor, deci totul era liniştit, paşnic şi voios, iar Dumnezeu era un om bun, la vremea pauzei de amiază, deci trecuse ora prînzului, mooo, atunci au început dintr-o dată să bată clopotele din Hétszilvás, iar Túró trebui să meargă la zdup.

— Fiindcă au bătut clopotele ? — întrebă Paraschiv. La zdup ? îşi miji bănuitor ochii.

La zdup. Dada. Nu fiindcă au bătut clopotele, sau nu numai de-asta. Pentru că el a şi rîs. Şi l-a lămurit pe Bocskor.

— Şi pentru asta... ? — întrebă Paraschiv printre dinţi.

Pentru asta. Dada. Dar nu numai pentru asta. Dar e drept că a şi rîs şi l-a lămurit pe Bocskor, şi lucrurile s-au întîmplat astfel.

Va să zică Bocskor, opinca, de acolo, de la fosta moşie a grofilor de Hétszilvás, nu-i aşa, văzuse de sus, adică din depărtare, că jos în vale locuitorii comunei munceau cu mare rîvnă, şi anume cu toţii dintr-o dată, cu toţii de-a lungul şoselei, ceea ce nu făceau niciodată în mod obişnuit, şi la început se bucurase pur şi simplu văzîndu-i atît de harnici şi atît de uniţi. A presupus că potrivesc şanţurile şi s-a bucurat în continuare că astfel şoseaua se va îmbunătăţi, încît nu se mai gîndi la nimic. Túró, contabilul său, brînzoiul, se apropie şi el, văzu de asemenea totul, se bucură şi el de ce văzu şi rîse. Dar rîdea din alt motiv şi-l lămuri şi pe Bocskor cînd fu întrebat, căci cel din urmă era şeful lui, de aia trebui Túró să intre la zdup.

— Fiindcă Bocskor era şeful lui ? — mîrîi Paraschiv şi cicatricea îi zvîcni. Nu-i un motiv suficient ăsta.

Pentru a-l lămuri pe Bocskor este. Nu însă pentru a intra la zdup. Nu.

Dada.

— Dar... — sări Paraschiv iar în sus.

— Moment — spuse Túró.

Tocmai atunci au sunat clopotele din Hétszilvás. Şi numai fiindcă Túró îl lămurise pe Bocskor. E drept că mai înainte a şi rîs. Însă, după ce a rîs Túró, nu mai putea să-l lase pe Bocskor nelămurit, nici cu privire la faptul că nu rîsese de şeful lui nici cu privire la faptul că Bocskor nu ştia ce lucru îmbucurător se petrece acolo jos : sub ochii lor, nu-i aşa, ţăranii săraci din Hétszilvás trăgeau o conductă ca să introducă gazul metan în comună. Şaptesprezece kilometri, *tessék kérem*, de la conducta principală de pe şoseaua principală de dincolo, oare nu e ceva ? *Hát*, vă rog, puneţi şi voi mîna, ia faceţi şi voi aşa ceva, vă rog s-o porniţi şi voi

la muncă odată, cu tîrnăcopul sapa şi lopata, şaptesprezece kilometri, *ugve* nu-i aşa, doar e îmbucurător, sau cumva nu e ?

Dada. Asta e ceva şi Bocskor îşi dădu seama, se scărpină, fiind lămurit, în partea din spate a capului, *asztakulináczit*, fire-ar să fie, iar Túró trebui să intre la zdup.

— Dar nu fiindcă Bocskor s-a scărpinat — protestă Paraschiv, vădit revoltat, dar acum rînjea.

Nu, nu fiindcă Bocskor a rîs şi s-a scărpinat după ce-a fost lămurit, scurt timp după ce Túró, îndată ce-a venit şi el, a rîs şi a văzut cum se bucura Bocskor, şi anume se bucura, ca să spunem aşa, fără nici un motiv, fiindcă nu pricepea ce se întîmplă în faţa ochilor săi. Ci după aceea au sunat clopotele din Hétszilvás, drept că mai tîrziu, cu mult mai tîrziu, da, dar totuşi. Şi lucrurile s-au petrecut aşa :

Bocskor, preşedintele, nu-i aşa, *ugye*, s-a dus pe urmă în biroul său, nu putea sta locului fără să facă nimic şi să privească, de altfel mai avea şi alte treburi decît să stea să se bucure şi începu să-şi stoarcă creierii ce se putea face dacă cei de jos săpau. Toată ziua îşi stoarse creierii şi pe urmă a arătat ce storsese. Dada.

Între timp se înserase, ultimii snopi de fîn erau adunaţi, vitele erau adăpate, mulse, îngrijite pentru înnoptare, găinile închise în coteţ, cîinii sloboziţi din lanţ, într-un cuvînt toate muncile încheiate, cînd Túró intră în birou, iar Bocskor îi încredinţă omului său de încredere în mare taină ceea ce îşi storsese din creieri. Era drumul cel mai scurt dintre două puncte. Sau poate nici măcar acest drum, ci numai o anumită cifră mică, extrem de mică, găsită la sfîrşitul unui lung calcul la care ajunsese stoarcerea creierilor : drumul împărţit la... iar cifra era mai mică decît trei dacă puneau mîna cu toţii. „Îţi dai seama ?“ Atît întrebă Bocskor şi rîse. E drept că Túró pricepuse, dar totuşi întrebă, ca să fie sigur, despre care două puncte era vorba. Da. Unul din puncte era la şosea, în vale, iar cel de-al doilea la colţul dinspre vale al moşiei. Şi atunci Túró fu nevoit să admită că mai puţin de trei de om şi de sapă reprezintă într-adevăr o cifră extrem de mică, rîse şi el, dar era prematur şi de aceea trebui să intre la zdup.

— Nu mai spune — îl întrerupse iar Paraschiv. Pentru atît nu trebuia Túró să intre la zdup. Ce fel de escrocherie... ?

— Mooo, frate — făcu Túró jignit, asta nu frumos la tine. Escrocherii — aşa bun şi frumos cauze ?

Dacă Paraschiv afirma atît de sigur un lucru, însemna că ştie el mai bine. Da, îi era clar că evenimentele s-au precipitat, că rîsul lui Túró fusese prematur şi că, aşa cum se întîmplă uneori la oamenii prea zeloşi, unii paşi necesari au fost trecuţi cu vederea, ocoliţi, omişi.

— Mai precis — spuse aşadar Paraschiv, era ca o ameninţare, dar acum rînjea vădit. Nu te grăbi, avem tot timpul.

Dada. Intenţiile lui Bocskor erau lăudabile. Cifra era mică. Tăcerea e semnul că cineva merită cea mai temeinică încredere, atîta timp cît lucrurile încă n-au pornit pe calea legală. Totuşi trebuie să fie existat şi palavragii. Au existat şi necazuri, fiindcă cifra extrem de mică a devenit încă şi mai mică pînă ce-a ajuns în sat, tentaţia a devenit şi mai mare, sau ce-o fi fost, iar Túró a trebuit să...

— Cîine — îl certă Paraschiv, ai meritat, dar spune odată, nu pentru asta.

Fireşte, fireşte, nu numai pentru asta. E drept că clopotele au sunat într-adevăr. Dar, după cum vedea, Paraschiv avea memoria slabă. Prin urmare, frumos, pe rînd : Bocskor se dusese în curte, se oprise lîngă gard, privise în vale, se mirase, se scărpinase, Túró venise şi el, a rîs, l-a lămurit pe Bocskor, Bocskor se retrăsese, se străduise să gîndească, îşi storsese creierii, calculase cifra cea extrem de mică, i-o încredinţase în mare taină lui Túró, Túró a rîs din nou, evident prematur, nu fusese în stare să tacă, poate de bucurie că cifra era atît de mică, iar jos în sat s-a iscat o supărare atît de mare încît primarul şi secretarul au pornit spre moşia fostului grof de Hétszilvás, iar Túró a rîs din nou, căci prevăzuse că aşa se va întîmpla. Dar tot mai rîdea prematur. Da, dar abia mai tîrziu a aflat. Atunci îi spuse lui Bocskor : „Lasă totul pe mine", în urma cărui fapt Bocskor o şterse pe cînd cei doi urcau dealul, iar primarul şi secretarul din satul Hétszilvás şedea cu toţi împreună voioşi la fosta moşie a grofului de Hétszilvás pentru a perfecta afacerea. Şedeau voioşi împreună cu cine ? Cu Túró, pe care Bocskor îl lăsase în calitatea sa de om de încredere şi de con-

tabil să ia totul asupra sa şi care chiar lua acum totul asupra sa. Ce anume ? Tot ce era în stare, şi cu cît eşti mai brînzoi, cu atît duhneşti mai tare, spuse mai tîrziu sfredelul, anchetatorul, căruia chestiunea îi fusese prezentată în mod unilateral sau care nu era decît invidios fiindcă lui nu-i ieşise nimic din ea. Dar pe atunci Túró fusese de mult închis, căci între timp au bătut şi clopotele.

— Numai pentru atît, măi omule ? — mîrîi iar Paraschiv, îşi miji ochiul de peste cicatrice, dar acum strînse şi pumnii ca şi cum ar fi vrut să se repeadă la Túró. Pe tine trebuie să te...

Şi pentru asta, desigur, de acord. Dar numai pentru asta, nu, numai asta n-ar fi fost un motiv suficient. Căci încă nu se bătuse toba, dar, mă rog au bătut clopotele, de cîte ori mai trebuia să repete Túró, *tesséк kérem* — şi au bătut mult timp, pînă ce au fost auzite şi la reşedinţa raională şi a ieşit totul la iveală, dar altfel decît a fost în realitate.

Prin urmare, frumos, pe rînd : mai întîi, după cum ştim precis, Bocskor ieşise afară, se oprise la gard, se mirase, se bucurase, a rîs, a fost lămurit, s-a scărpinat, s-a gîndit, şi-a stors creierii, a calculat, a obţinut o cifră, mică, mititică, mai mică decît trei, *jaj babám*, i-o comunicase în taină lui Túró, care a rîs evident prematur. Cifra era într-adevăr mică, atî de mică încît cineva n-a fost în stare să tacă şi au început cu toţii să vorbească şi primarul şi secretarul, ca să perfecteze afacerea, deci ca şi legal, au urcat pînă la moşia fostului grof de Hétszilvás, unde Túró a rîs pentru a treia oară prematur, dar a şi luat asupra sa tot ce-a putut, deoarece era la curent cu registrele. Vizitatorii au fost voioşi, foarte voioşi, s-au întors acasă mult prea voioşi, de-a dreptul peste cîmp, tîrziu noaptea, foarte tîrziu, poate prea tîrziu pentru a nu stîrni bănuieli cel puţin la nevestele lor, dada. Poate că nici n-au mers pe drumul cel mai drept, nu, nu se poate spune cu siguranţă dacă vrei adevărul gol, căci se poate merge şi în direcţia opusă, în zigzag, urmînd o spirală sau pur şi simplu în cerc şi totuşi de-a dreptul peste cîmp, se poate greşi şi uşa... şi, după cum se ştie, uşa unei case nu-i uşă de biserică. Oricum, au ajuns şi acasă, cei trei, primarul, secretarul şi notarul.

— De unde l-ai mai luat şi pe ăsta, mişelule? — strigă Paraschiv, adineauri n-au fost decît doi.

— Cum aşa, numai doi? — întrebă Túró nevinovat. Túró era de la început cu ei, asta face trei, dache un contabil ştie numere.

— Şi notarul?

— Trebuie se fi strécurat şi el pe ascuns. Nimeni n-a begat same nimic.

În orice caz, dada, ei ştiau să tacă mai bine decît palavragiii sau decît uşile unor case, ştiau să tacă atît de bine încît pe urmă au uitat cît au fost de voioşi împreună cu brînzoiul cel bun. El însă se dovedise a fi tot atît de bun băiat pe cît era şi de bun specialist, după cîte îl cunoşteau, nu voia să-i dezamăgească şi voia să se ţină de cuvînt, chiar dacă ei înşişi l-au uitat pe al lor, atunci cînd ţăranii săraci din satul Hétszilvás au văzut cum oamenii de pe fosta moşie a fostului grof de Hétszilvás se apropie de-a dreptul peste cîmp de conducta îngropată şi încep să mînuiască acolo sapa cazmaua şi lopata. Din pricina asta pe ţîrcovnic îl apucă o groază atît de mare că sosi în fugă în sat, alergînd după respiraţia sa gîfîită, strigînd şi purtîndu-se ca un nebun furios, oamenii de pe stradă cădeau jos, se holbau după el, se împleticeau căutînd să-l urmeze şi sosind tocmai la timp ca să ia parte în faţa bisericii la izbucnirea demenţei ţîrcovnicului care se atîrnă de clopote. Ajunsese la perfecţiune în meseria sa: pe cel mare putea să-l tragă numai cu dreapta, iar pe celelalte două, cel de rugăciune şi cel al morţilor, deodată, dar cu mîna cealaltă, căci era stîngaci, mă rog frumos. Astfel vestea de groază goni prin sat, gîfîit, fierbinte ca fierul înroşit, în sus şi în jos, de-a lungul văii. Ţăranii săraci repede spre casele lor, fiecare pe uşa sa, iar înapoi, cu cîte un îmblăciu, ciomag, bătător de rufe, topor, o secure sau chiar cu pari obişnuiţi rupţi din gard, din nou spre cîmp, limba atîrnîndu-le de-un cot, ochii cît cepele, broboane pe frunte şi împotriva duşmanului din proporiile lor rînduri şi care rîvnea la conducta lor, voia să-i pună o cana, voia să ciupească din ea ceea ce nu i se cuvenea *Tesséк kerém*, apoi asta este, se poate una ca asta, chiar aşa, fără să dea birul cuvenit, ca şi cum comuna lor n-ar plăti nimic?

Túró nu alerga nici el zadarnic de-a dreptul peste cîmp, deşi venea din direcţia opusă. E drept că nu pentru a-şi realiza dorinţa de-a aminti primarului, secretarului şi notarului o tainică înţelegere voioasă, a face pace şi a turna untdelemn peste piepturile agitate — nici n-a ajuns să facă una ca asta. Căci primarul, secretarul şi notarul s-a dat la fund ca gîndacii în gunoi, l-au trimis în locul lor pe jandarm, acesta şi-a înţeles greşit misiunea şi de spaimă telefonase după întăriri la reşedinţa raională şi tocmai sosea chiar în momentul acela cu duba pe care strălucea în toată splendoarea inscripţia CARNE cu litere mari, frumoase, citeţe. Nu i-a folosit nimic lui Túró că la început i s-a adresat prietenos jandarmului, că i-a atras atenţia asupra neînţelegerii, greşelii, erorii, că Túró e şi înseamnă doar brînzoi, nimic altceva, şi azi şi mîine, şi nici n-a folosit cu nimic, că a mai adăugat, pentru a limpezi situaţia :

— *Seggbe telefonállak, te marha*, boule, îţi telefonez în cur, ce măgării faci ! Omul interpretă asta ca o insultă adusă unui funcţionar public, atît era de lipsit de simţul umorului, deşi totul fusese spus foarte amical.

— Măgar eşti tu — răspunse şi se grăbi să-i pună lui Túró la mînă, cum se spunem, clopóte ? pardon, nu aşa mare, *jaj mamám*, adiche *izé*, asta... clotúşe... da, sigúr, cotúşe, şi a fost silit, cu ajutorul întăririlor primite, ca el brînzoiul, să se urce în duba de carne. De ce ? Deşi şi fiindcă, pe baza declaraţiei primarului şi a tovarăşului, dovedise o preferinţă prin nimic justificată. O preferinţă ? Faţă de ce ?

Da, o preferinţă. Faţă de petreceri voioase de tot soiul şi faţă de dărnicie. Dărnicie ? Da' atunci de ce şi clopotele ? Dada. Aici era baiul. Mai aveau şi alţii preferinţe. Cel care ştie, ştie, chiar dacă tace. Dar cercetează. Ce ? Preferinţele oamenilor, preferinţa cîte unei soţii faţă de soţul alteia, a soţiei celuilalt faţă de un al treilea, şi aşa mai departe, împreună cu tot ce mai face parte din preferinţe, poate fi şi putere şi consideraţie sau altceva, *tessék*, ce poţi face ? Totul se înlănţuie, o verigă e legată de alta, însă cea mai slabă se rupe. O femeie dezamăgită, ultima care a rămas cu buzele umflate şi care — e voie s-o spunem ? — ar fi fost cu mare plăcere bucătăreasă, l-a ameninţat pe soţul ei. L-a ameninţat ? Cu ce ? *Hát*, foarte simplu, *tessék kérem* : spu-

nea că o să aibă ea grijă, dacă ar muşamaliza el chestiunea cu conducta, ca şi cum ar fi o podea netedă... şi îl ameninţă cu amîndoi pumnii, păroşi ca dinţii ei.

— Tu înţelegi, Poroschiv ? — întrebă Túró şi îi făcu cu ochiul.

De data asta Paraschiv iar nu înţelegea, dar era curios.

Ca femeie ea ştia, *hát*, cum se poate desfăşura de la capăt un ghem înfăşurat, chiar dacă te joci cu el ca o pisică şi îl încurci atît de rău cum n-a mai fost niciodată. Atunci primarul a sfeclit-o, n-a vrut să mai ştie de nimic şi l-a lăsat pe Túró în necunoştinţa anulării înţelegerii voioase prin care cineva urma să plătească ceva altcuiva. Iar acum oferta făcută totuşi din nou se dovedi a fi o încercare de mituire din banii publici, iar pofta de luptă a ţăranilor săraci o instigare cu semnul schimbat. Preotul a fost şi el ridicat imediat, căci clopotele erau ale lui, iar ţîrcovnicul a trebuit să vină şi el. Mă rog, ăştia erau tovarăşii, fiindcă. Unde mai rămînea încrederea ? Dada. În praful cu care aruncai în ochii altora.

— Şi ? — întrebă Paraschiv cînd Túró ajunse aici cu povestea, unde-i povestea de dragoste nemaipomenită ? — Şi strînse pumnii, dar de data asta a şi lovit cu ei, escroc ce eşti.

— Io, éscroc ? — întrebă Túró, trase cu coada ochiului la pumni, se dădu la o parte şi fu năpădit de broboane de sudoare. *Hát kérem*, ai nebunit ? Dragoste pentru aproape este şi el dragoste, aşa cum popa prédicát. Atunci chind totul uitem, dar nu uitem ce spunem popa : Omeni bun, dragoste niciodate nu sferşit. Dar dragoste potem avem numai pentru ce bun este. No, şi ce este bun ? Aşa cum spus júdecător : Fiicare pentru el cel mai aproape este. Se schepem cu capul la noi mai bun este şi spunem capul la altcineva dat jos la el, mai mare este şi mai multe in el intre, intre totul ce trebui ascundem de dragoste şi mai bine la clopot atirne se sune, nu tunuri turnat. Altfel muine pote adeverat turnat şi gata cu dragoste. Asta io atunci nu ştiut, altfel spunem : sunem, sunem, sunem...

Şi pentru asta a trebuit Túró să intre la zdup. Paraschiv îşi dădea şi el seama, în general era de ajuns. Chiar dacă îşi imagina că o poveste de dragoste nemaipomenit de năzdrăvană trebuia să sune altfel.

Trei Mării

Crinul roșu

Lumînarea Mariei negruța nu folosise la nimic : fie că a fost prea subțire, fie că a fost prea scurtă, vecinul Neagoe murise. Poate că Maria nu fusese îndeajuns de apropiată de el, în orice caz rugăciunea nu-i fusese ascultată. Rubedeniile de departe și de aproape s-au adunat în casa mortului — să-și ia rămas bun de la răposat, părintele Chiriac a fost poftit după ce mortul a fost spălat și așezat în coșciug, pregătirile pentru o înmormîntare frumoasă erau spre sfîrșite iar Maria negruța, Maria de la pîrîu, încă nu venise.

— Paraschive — întrebă cînd acesta trecu pe la ea în dimineața zilei de înmormîntării, tu nu te duci la mort? Doar a fost și vecinul vostru.

Paraschiv socoti că așa se cuvine fiindcă Maria socotea că așa se cuvine. Bătrînii n-au spus nimic cînd au văzut că se îmbracă. O vizită la familia mortului e un lucru demn de toată cinstea, iar în ochii lor, Maria de la pîrîu, negruța, era și ea o fată de toată cinstea. Bunicul o privi pe bunica și ea îl privi pe el, în aproape patruzeci de ani s-au învățat să se înțeleagă : poate că treaba se făcea de la sine dacă ei nu interveneau cu nimic. Multe puteau fi evitate. Multă osteneală din partea lor, iar din partea lui Paraschiv împotrivirea dacă i-ar veni în minte că bătrînii sînt amestecați în treaba asta, chiar dacă ei nici în vis nu s-au gîndit la această Mărie. Bunicul clipa. Dacă Paraschiv se lăsase poftit de fată să meargă cu ea în vizită la familia mortului, nu puteau fi prea adevărate vorbele despre cîinele mort al babei Mira și despre fundul mare și alb. Lumea n-a fost făcută într-o singură zi. Bunicul zîmbi în barbă.

— Te duci și la praznic? — îl întrebă. Nu uita că mîine trebuie să mergi la Pițirig, dincolo de pădure, te așteaptă Nuțu a lu' Gutunoiu. Pînă la sfîrșitul săptămînii fînul trebuie să ajungă la tîrg.

— Știu, știu — răspunse plictisit Paraschiv și ieși pe poartă. Bătrînii nu spun niciodată ce trebuie sau nu spun la timpul potrivit.

Paraschiv n-ar fi avut decît să intre în casa de alături, pe dreapta, atît de aproape era casa mortului. Dar Maria locuia jos la pîrîu. Paraschiv trebuia să străbată tot satul, din care o bună parte se adunase pe şosea, iar pe urmă trebuia să se întoarcă pe acelaşi drum. Merită o fată să faci asta pentru ea ? Of, Paraschive, o faci de dragul unui mort. Aşa susţinea Maria. Morţii sînt oameni răbdători, îşi spune Paraschiv şi zvîrle cu piciorul o piatră la o parte ; ei nu spun nimic dacă cei vii le mai pun în socoteală şi unele lucruri care le-au scăpat în graba plecării. Cei care trag să moară nu se pot gîndi la toate. Piatra îşi ia zborul de pe pămînt, trage după ea o coadă de cometă făcută din praf, descrie un arc frumos şi strălucitor şi nimereşte un cîine în piciorul drept din spate, e potaia zburlită şi pe jumătate moartă de foame a lui Griţu, sălbăticită, acum scoate un ui-ui-urlet, îşi întoarce repede capul, pune coada între picioare şi o ia la goană numai pe trei. În fugă îl sperie pe motănelul tărcat galben şi negru al babei Lenţa întins la soare pe podişca de grinzi şi care se aruncă dintr-un salt sus în salcia de peste Spurcata iar de pe creanga cea mai înaltă, apărat de zăbrelele rămurişului, cu ochii verzi în despicăturile înguste şi negre, pufăie în jos spre Paraschiv. Baba Lenţa, de asemenea înveşmîntată în negru şi apărată de streaşina basmalei, iese pe poarta pe care se încolăceşte ca un şarpe bătătorul de fier, ridică pumnul, şi îi strigă lui Paraschiv o vorbă care sună foarte neprietenoasă în ziua morţii unui bun vecin, atunci cînd tuturor li se iartă păcatele. „Curvarule", strigă baba Lenţa, toată lumea ştie că are limba ascuţită şi Paraschiv nu i-o ia în nume de rău, scuipă printre dinţi în apele Spurcatei. Piatra, cîinele, motanul, scuipatul, toate lucrurile zburătoare au tendinţa să descrie arcuri perfecte.

— Curvar — mormăie Paraschiv, îmi pare bine, *sehr erfreut*, şi ce v-aţi face voi dacă n-ar exista şi aşa ceva.

— Nu mai au linişte nici animalele din pricina ta ? — îşi mai ascute limba baba Lenţa. Lui Paraschiv i se pare o mîngîiere, probabil că are mult păr pe ea.

— Pupă-mă — îi spune Paraschiv.

— Am să-i spun bunicului — zbiară baba Lenţa.

Paraschiv se întoarce cu faţa la ea :

— Nici el n-o să vrea — rîde şi îi zvîrle cu vîrful cizmei o bucată de balegă ce se sparge de singura fereastră a babei Lenţa stropind-o, în loc să zboare drept înainte. Şi toate astea din pricina unui mort, gîndeşte Paraschiv, din cauza lui cîte nu se mai pot..., coteşte după colţ şi intră prin portiţa zăbrelită în curtea Măriei.

Maria era gata îmbrăcată. Maria nu era ca alte femei. Maria nu-l lăsa niciodată să aştepte din pricina unor mărunţişuri femeieşti. În această privinţă ea nu era femeie. Însă el nu-şi dăduse niciodată limpede seama. Tot astfel şi acum se aştepta ca, în timp ce urcau drumul din spatele caselor, pe unde aproape sigur că nu erau să întîlnească pe nimeni, Maria să-l ia la întrebări în legătură cu vorbele despre cîinele mort şi despre fundul mare şi alb. Ea nu sufla însă nici un cuvînt. Oare nu aflase nimic sau lua în serios ce-i spusese ea, cînd îl trimisese la alte fete ? Amîndouă posibilităţile îl făceau să-şi piardă cumpătul. Oare să fie posibil imposibilul ? Dar nu pentru el, chiar dacă şi-ar fi putut închipui că vorbele nu au ajuns pînă la ea. Dar o făgăduială ca a ei n-o putea ţine nici o fată. Era mai presus de înţelegerea lui, şi tot drumul a avut de furcă cu această nedumerire, îl apăsa atît de tare încît mergea încovoiat spre pămînt. Paraschive, Paraschive.

Între timp mortul zăcea întins în coşciug, zîmbea ca de pe altă lume, acum le ştia el pe toate mai bine şi nu făcea nimănui nimic, nici chiar muştelor de pe buzele sale. Oaspeţii veneau şi plecau, era multă jale şi plînsete, prea multă pentru odaia atît de mică. Miros de lumînări, tămîie, trandafiri, garoafe, iasomie şi toate frumoasele daruri pentru mort, colivă, colaci, zahăr pudră, mirodenii, ştergare noi. Bocitoarele îşi făceau slujba, cei îndoliaţi îşi făceau datoria. Cu adevărat întristată era văduva, faţa îi arăta ca un măr uscat plin de zbîrcituri, trăise destul de bine cu răposatul, om înţelept şi răbdător. Ce este viaţa omului, cînta pe nas părintele Chiriac, într-un fel cum nu vorbea de obicei, legăna cădelniţa prinsă de lanţ, arăta foarte sfînt în anteriul lui, iar dascălul, mic, palid, cu pete roşii pe umerii obrajilor ieşiţi îi ţinea isonul, cîntînd şi el pe nas : „Carnea omului ce ca iarba este..."

Maria intrase în camera mortului, îngenunchease, aşternuse florile pe care le adusese, îşi făcuse rugăciunea, acum şedea printre cei veniţi la înmormîntare, aşa cum era obi-

ceiul. Mută, nemişcată, încremenită ca jalea însăşi, doamne miluieşte, nu îndrăznea să-şi ridice ochii, simţind cît de mustrător o privesc ochii popii.

Paraschiv se oprise în prag, îşi făcuse de trei ori cruce, făcuse o plecăciune, păşise înapoi acum aştepta în tindă împreună cu ceilalţi bărbaţi, tuşind şi dregîndu-şi glasul, stingheriţi. Nici unul nu spunea vreo vorbă, fiecare aştepta momentul potrivit ca să plece. Morţii au răbdarea veşniciei, tavanul de grinzi era apăsător, ce este viaţa omului carnea este ca iarba. Doamne miluieşte, cineva îl trăgea uşurel de mînecă pe Paraschiv.

Îşi ridică privirile de pe cizmele sale, o pereche de ochi verzi îi făcea semn să iasă în curte, îi urmă fără să stea pe gînduri, îi urmă de-a lungul curţii pînă în grădiniţa dintre grajd şi şură, urmă îndemnul mut de a se aşeza pe băncuţa de sub bolta de viţă din spatele peretului grajdului.

— Nu mă mai cunoşti ? — îl întrebă ea. Doliul îi făcuse faţa mai palidă, în schimb mai viu îi ardeau buzele, ochii.

— Eşti Maria din Ozana, ştiu — spuse Paraschiv cu suflarea tăiată. Atît de mult doliu, atît de multă jale, atît de multă emoţie din pricina tulburării îi tăia şi glasul. Îmbrăcămintea de doliu a Mariei, vălul, vraja stranie, ba nu : înscenarea. Glasul, ochii, buzele. Glasul trăgea fire, ochii torceau fire, buzele ţeseau o plasă, totul era o vrăjitorie afurisită. Dar era minunat.

— De mult n-ai mai fost pe la Ozana — spuse ea şi zîmbi trist. Totodată dusă pe gînduri şi ispititor, fără să se gîndească la rele. De sfînta Marie mică se împlinesc trei ani.

— Atît de *ezact* ştii ? — se miră el şi lăsă să se vadă puţin din tulburarea ce îl înfiora.

— Era ziua nunţii mele, nu ştii ? Surîsul ei deveni amar. Ridică mîna ca şi cum ar fi vrut să-l şteargă şi îşi vîră un cîrlionţ la loc sub vălul ţinut strîns cu mîna cealaltă peste gropiţa gîtului. Cîrlionţul nu voia deloc să stea cuminte, mereu izbucnea din nou afară, de culoarea focului, vioi, zglobiu, ba aici ba acolo, peste, sub văl, în răscroiala gîtului, tulburător pentru degetele ei şi pentru ochii lui.

— O — spuse el şi se prefăcu nepăsător, am trecut de multe ori prin Ozana.

— Şi n-ai venit niciodată să mă vezi, Paraschive ? învinuirea era în acelaşi timp şi glumă, sau cel puţin o încercare în acest sens.

Paraschiv preţui încercarea şi îi zîmbi şi el :

— De vreme ce tu — spuse de-a dreptul către luminile verzi, ne-ai rămas datoare vizita de mulţumire.

— Ei vezi, uite c-am venit.

— Dar nu pentru mine. Şi să nu-mi spui că în timpul celor trei ani te-ai gîndit o singură dată la mine. Cine eram eu pe atunci şi cine erai tu ?

Ea oftă, privi în altă parte şi faptul îl duru :

— La cine nu m-am gîndit eu în anii ăştia ?

— Ce frumoasă erai, n-am uitat. Mai simţea şi acum un soi de sugrumare care îi strînsese gîtul pe atunci şi care o simţise văzînd-o pe ea mireasă, gheare pe dinăuntru în gît, ca de la un rachiu prea aspru ars, din pere pădureţe. Ascunsese acest lucru faţă de el însuşi, se ascunsese de vederea ei, în gloată, în dans, în băutură. El, cel de şaisprezece ani. Cum poate răbda aşa ceva unul care n-are decît şaisprezece ani ? Cum poate unul de nouăsprezece ani răbda ruşinea pe care a trebuit să şi-o ascundă cînd n-avea decît şaisprezece ? Chiar dacă se numeşte Paraschiv Paraschiv ?

— Frumoasă, Paraschive ? — îngăimă ea şi torcea fiecare sunet, privea în jos în dreptul pantofului ei micuţ, acolo creştea un crin roşu sădit încă de ea, bunicul îi adusese bulbul dintr-o grădină din oraş — frumoasă ? Ce înseamnă frumoasă ? O fată e urîtă. Băieţii sînt...

— Lasă, Maria — se apără el, respiră adînc şi continuă pe alt ton : Ce faci acum ?

Surîsul îi dispăruse. Gura îi era amară. Se plînse :

— Sînt singură, de doi ani, ştii bine.

— Adevărat ? — întrebă el încet.

— Radu e la puşcărie — dădea ea încet din cap. Respiră foarte adînc. Acum... a murit şi bunicul... Oare ştia că glasul ei făcea să-i bată inima lui Paraschiv să-i spargă pieptul ? Îl privi, adaugă pe mai uşor : — Mîine trebuie să mă-ntorc. Nu merge nimeni pînă dincolo ? Îl privea, nu-şi clintea ochii, ceea ce însemna : „Tu nu mergi ?“ ceea ce însemna, mai exact : „Tu nu vrei să...“

El înţelese foarte bine, se gîndi, dar nu se gîndi pînă la capăt, ferindu-se întrucîtva, spuse :

— Trebuie să mă duc la Nuţu a lu' Gutunoiu din Piţirig, dincolo de pădure. Nuţu şi-a vîndut fînul bunicului meu, şi bunicul vrea să-l ducă la tîrg, la oraş. Trec prin Ozana şi vineri trebuie să mă întorc.

— Minunat, ce bine s-a nimerit. Poţi înnopta la mine. Caii tăi au loc în grajd.

— Acum trebuie să mă duc — spuse el slab. Mare jale în casă, multă emoţie pe dinăuntru, multă usturime în gît şi mai jos, unde abia îndrăznea să se uite atunci cînd închidea ochii. Deschise pleoapele, se ridică şi îşi scrînti piciorul, cărăruia din faţa lor abia de era lată de-o palmă ; cogeamite bărbatul se clătină, se îndoi şi, căzînd în genunchii rupse floarea din dreptul gingaşului pantof negru. Speriat ridică floarea, o privi pe Maria, ameţi, învinse ameţeala şi puse cu vîrful degetelor floarea pe genunchii ei. Pe petalele roşii strălucea un bob de soare, staminele cu ghemuleţele de polen tremurau negre, pistilul se înălţa drept.

— O — spuse Maria roşcovana, Maria din Ozana, cu dezamăgire şi bucurie în acelaşi sunet. Luă floarea cu amîndouă mîinile, vălul se desprinse, peste fruntea luminoasă căzu părul. Îl strînse spre spate, strînse şi vălul — avea mişcări care pe el îl îmbătau ; acum îşi ţinea vălul în faţa ochilor verzi, şi în acelaşi timp îl ţinea strîns cu floarea în dreptul pieptului, umbrele îi jucau pe obrajii cu totul şi cu totul de neatins.

— Te aştept mîine, Paraschive — îi spuse.

După aceea el o duse acasă pe Maria negruţa. Pe urmă bău la cîrciumă o ţuică să-i treacă de sperietură, se duse acasă, îşi văzu de treburi, mîncă, se duse la înmormîntare, la praznic : era pretutindeni şi totuşi nu era nicăieri de faţă. Se duse la grajd, la fîntînă, înapoi la grajd şi înapoi în curte, pregăti căruţa, hainele, mai făcu şi una şi alta şi încă multe şi nimic, şi se mira şi totuşi găsea că e foarte firesc ca să-i dea capul lui atît de mult de furcă şi că făcînd toate treburile, se făcuse atît de tîrziu iar el era atît de obosit şi atunci cînd se culcă în sfîrşit nu putu să adoarmă. Ce se întîmplase cu capul lui. Undeva stătea el însuşi culcat, şi undeva, foarte departe, erau şi celelalte părţi ale trupului. Căci capul şi trupul său era capul şi trupul altcuiva, ale unuia care se chinuia. Sau era chinuit, fiindcă cineva îl deochase, îl blestemase, îl vrăjise. Aşa ar spune Mira, baba

ştiutoare de leacuri : ei, ţi-am făcut-o, din cîine untura, sudoare de fată, de ghindă fiertura, broască fărîmată, peri de la o capră, suc de lipitoare, tăciune din vatră, şopîrle unsoare, ceara lumînării, sîmbure de prună, steaua înserării, lumină de lună, foi de chiparos, nu simţi vreun miros ? Ochii îi ardeau, privise în foc, iar mirosul nu-i mai ieşea din nas, stătuse chiar în miezul mirosului, acesta îl învăluise pînă peste cap, şi nu putuse să fugă, dar nici nu voise, nici nu-i trecuse prin minte că ar putea, la ce bun ?, acum ardea trupul său cel străin, pămîntul, cerul, în focul negru pe care-l privise, care-l dogorîse, care-şi înfipsese ghearele în el — ce se întîmplase oare cu el ?

Un strigăt îl făcu să sară în sus. „Maria". Se trezi, nu era nimeni acolo care să fi putut striga. Se culcă din nou, iar îi pîrjolea focul ochii, îi deschise, privi afară. Afară era noapte, beznă. Prin el treceau cuvinte care erau imagini, între ele se torceau raze, se întreţeseau, îl ţeseau şi pe el, atîrna între ele ca într-un leagăn, străbătut de împletitura rădăcinilor lor care ardeau şi-l împungeau, făceau spini şi flori, trandafiri agăţători, trandafiri prinşi în cunună, baba oarba, noapte bună, un mănunchi de peliniţă, nu mă tem deloc, fetiţă, aleluia şi amin, zi şi noapte mă închin, mi-e stomacul încărcat, armăsaru-a nechezat, iapa albă a fătat, pe tălpi goale am călcat, luceafăr şi lună plină, merită să fii de vină ?

Decepentruce se chinuie, se lasă chinuit ? Cum aşa, chinuit ? E curată şiretenie faptul că obrazul se ascunde pe după chinuri nici nu are intenţia să-l chinuiască înţelege el ce vrea pieliţa netedă dinţii buzele ochii totul străluceşte îl luminează pe dinăuntru el însuşi stă întins străin de sine acoperit de peri ca picioarele de păianjen vorbeşte cu sine însuşi ca doi nebuni, ea a fost aci şi n-a fost aci, doamne miluieşte, doahahamnehehemihihi... cine ? popa cîntă pe nas şi prin barbă rugăciunile de mort de moarte de înmormîntare la ce să se mai chinuiască un biet om ca Paraschiv a început şi el să pută a tămîie a busuioc a lumînare a bocete de babă a haine de cărăuş a răşină scîntei licăritoare armăsar de prăsilă fum gros de cîrciumă cărăruie de pădure vrăjitoare culegînd ierburi ce se mai luptă cu cifrele doar n-a băut cerneală ca să-şi năduşească propria osîndă din pricina

unor vise înspăimîntătoare ce mai vise ce mai spaimă de toţi cîinii din Valea gonit prin văzduh şi peste culmi.

Într-un tîrziu s-a ivit şi dimineaţa, nu prea tîrziu, dar destul de tîrziu pentru ca totul să arate altfel. Domol. Prea domol pentru a fi adevărat, în sus pe povîrniş şi în jos, pe aici şi pe dincolo, cele şapte comune străbătute ca cele şapte virtuţi în rugăciune, trecînd prin ţinutul lin de la poalele munţilor arătîndu-şi rîzînd colţii. Livezi livezi livezi, brazde de cîmp întinse ca ştergarele pe povîrnişuri, coame împădurite, tălpi de vale, cursuri de ape, căsuţe căsuţe... Undeva au poposit în iarba înfloritǎ, au mîncat în fînul proaspăt cosit, au mai adăpat caii, i-au lăsat să pască, undeva înainte de a se vărsa Spurcata în Curata. După aceea s-au dus s-au hurducat s-au furişat la Ozana, trecînd peste pod, căruţa n-a uruit datorită prafului gros de o palmă, încît nu se înserase de tot, turmele şi carele cu fîn încă nu fuseseră duse la adăpost, în sat încă mai era linişte. În timp ce se iscă zgomot iar pe urmă totul se linişti din nou, Paraschiv îngriji de cai, Maria de gospodărie, pregăti de mîncare, s-au aşezat, au mîncat totul în tăcere, pe urmă se înnoptase şi fusese o zi foarte lungă, mai lungă decît două zile obişnuite din viaţa lui Paraschiv şi ca turnate în plumb — el, Paraschiv Paraschiv, care de obicei rîdea la fete ... şi ele cădeau jos de îndată.

— Sînt atît de obosită, cine mă culcă în pat? — întrebă Maria şi îşi întinse braţele alintîndu-se.

Paraschiv o culcă.

Cu ghearele şi cu dinţii a deznodat, a descheiat, a tras în sus, în jos, la o parte. A descojit, a desfăcut, a smuls învelişul de pe miez, l-a ridicat, l-a cărat, l-a tîrît de păr, de braţe, de picioare, l-a trîntit.

Se prăvăli în trupul celălalt. Îl sfîşie. Urlă. Sîngeră şi el. Viaţa i se depărta plutind pe Curata, făcea vîrtejuri negre în apă. Trupuri de şarpe cuprinse într-o reţea din solzi de lumină...

Dimineaţa plecă cu căruţa după fîn. Pînă la Piţirig, dincolo de pădure, nu mai era departe. Nu trebuia să facă nimic la repezeală. Fu leneş la sculare. Şi totuşi voia să plece. Şi, după ce plecase, voia să se-ntoarcă. Dincolo de Ozana se întoarse, încă înainte de podul ce trecea peste cotitura cea mare a Curatei. Ajuns în sat, se ruşină dintr-o dată, o coti

pe prima uliță de la răspîntie și pe cel mai apropiat drum de cîmp trecu iar dincolo de capătul satului. Apoi dădu bice cailor, o luă la goană urmat de un nor de praf, în picioare, cu genunchii îndoiți, cu ochii scăpărători, îngrozit de ce ? La pod își opri caii smucit, îi deshămă, îi lăsă să pască, își zvîrli hainele, sări în apă, se scufundă de multe ori.

De fapt nu știa să înoate. Ca și cîinii lovea apa cu toate patru membrele, se scutura dînd din picioare, făcea un tărăboi groaznic în apă, speria somnii și plevușca. Abia de-l mai ținea apa cu toată zarva ce o făcea. Era o îndrăzneală faptul că se scufunda. Dar nu se sinchisea. Stătea sub apă pînă ce simțea că se înăbușă, se ridica la suprafață, se scufunda din nou, înghițea apă, scuipa, se învîrtejea, învolbura apele, iar apoi mai avea încă atît de multă sau atît de puțină putere că abia mai izbutea să se cațere pe insula din rîu. Pe mîini și pe picioare se tîra la mal, rămînea întins în nămol, gîfîia, inima i se zbătea, brațele și picioarele erau departe de el, pe un alt mal, capul înălțat ca un bivol, plin de noroi, ochii ieșiți din orbite pînă la marginea roșie. Stropise și împroșcase apa și durerea, focul, mocirla, ura, inconștiența, simțurile din cale afară de treze. O dată se ridică, își spălă amețit noroiul de pe brațe, picioare și burta ca de larvă, înaintă cîțiva pași clătinîndu-se, se prăbuși în nisip. Soarele îl ardea, îl încălzea, îl pîrlea. Dormea cu gura deschisă, își arăta toți dinții, se trezi, se miră, se gîndi, se ridică, înotă ca un cîine înapoi pînă la mal, se îmbrăcă, își trase cizmele, înhămă caii și plecă mai departe.

La prînz era la Pițirig, dincolo de pădure. Nu știa cum ajunsese acolo. Gutunoaia îl pofti îndată la masă, el însă încărcă mai întîi căruța, îngrămădi o claie cît toate zilele, așa cum învățase de la Billes-Titz : cît mai înaltă, atunci cînd cumperi, și frumos pieptănată și îndesată ; cînd vinzi, mai afînată..., dar și atunci mai poți netezi. Abia după aceea Gutunoiu și cu Paraschiv s-au dus să îmbuce ceva.

Gutunoiu, numit Nuțu, era un bătrînel mărunt și șmecher, el n-ar fi putut niciodată încărca o claie atît de înaltă.

— Ei, Paraschive — întrebă chiar la primul pahar, și ce mai fac fetele ?

Paraschiv îl privi, de undeva de foarte-foarte departe, cum putea cineva să fie atît de mărunt și atît de bătrîn. Și atît de curios. Fetele ? — întrebă Paraschiv, își turnă al

doilea pahar cu mîna tremurîndă şi era limpede că avea nevoie să se gîndească mult ce ar putea însemna acest cuvînt în limba bătrînului.

Bătrînelul îi făcu cu ochiul.

— Nu ştii ?

— Eu ? — întrebă Paraschiv.

— Vrei să-mi spui că s-au făcut toate uşă de biserică ?

— Părintele Chiriac n-are nevoie de aşa ceva — spuse Paraschiv, una singură i-ajunge. Şi îşi goli cel de-al treilea pahar. Acum ştia ce-i lipsise.

— Ce vrei să spui, Paraschive ? — clipea Nuţu.

— Nici o pădure nu-i fără uscături — mormăi Paraschiv.

— O vorbă foarte adevărată, tinere — spuse bătrînelul, îşi dădu căciula de blană pe spate şi nu băgă de seamă că Paraschiv îl întrecea, făcea ochii mici şi privirile ascuţite care împungeau precum cuţitul. Căci în acelaşi timp îşi scotocea cingătoarea de piele lată de o palmă ca să-şi scoată tabachera de tablă, o deschise tremurat, îşi răsuci o ţigară, îşi vîră mîna sub cămaşa purtată peste pantalonii din postav galben cenuşiu din care scoase cremenea şi amnarul, apăsă şi iasca din cutia de tablă pe deasupra şi scoase scînteie.

Paraschiv îl privea curios şi abia începuse bătrînul să pufăie fumul de mahorcă peste masă, că întrebă, ca din întîmplare :

— Nene Nuţule, îl ştii pe Radu din Ozana ? Cel care o ţine pe Maria roşcovana. Nepoata răposatului Neagoe, pe care l-am îngropat eri la Valea.

— Domnul să-l odihnească — spuse Gutunoiu, îşi făcu cruce cu trei degete, stătu pe gînduri, pufăi, apoi urmă : — Pe Radu... ? Fireşte că-l cunosc, cum să nu-l cunosc ?

— Ce-i cu el ? De ce l-au închis, nene ?

— Pe Radu ? Mmda, pe Radu. De... Nu cumva vorbeşti despre Radu, ăla de l-au în...

— Ba sigur că da.

— Mmda, el... E o poveste lungă.

— Zi, nene, că eu n-o ştiu.

— Prin urmare despre el mă-ntrebi, despre Radu, uiteee... Uite, dragul meu, nu-i bine ca poveştile astea...

— Nu face nimic, n-am să spun nimănui, acum m-ai făcut curios.

— Totuşi. De ce tocmai Radu ? Totuşi. Ceva precis nu ştie nimeni, toţi vorbesc.

— Ce ?

— Ei... — spuse bătrînelul, se foi pe scaun şi privi în jur. Un mic furtişag, un pic de tăinuire, puţintică trădare, cîteva chestii cu femei şi cîteva acte false, căci nu erau bine falsificate. Aşa se spune.

— Nu erau bine falsificate ?

— Măi băiete, să ţii minte un lucru — îşi ridică arătătorul, care însă rămase îndoit, şi îşi îndreptă ochii spre Paraschiv, dar păreau orbi, era cu neputinţă ca cineva să poată vedea cu ochii atît de tulburi : — Hoţ poţi fi, dar cu acte în regulă. Poţi face orice, dar să nu te prindă. Hoţul neprins e negustor cinstit.

Paraschiv uită să mai bea. Gura îi era larg deschisă ca atunci cînd dormea pe insulă. Privirile îi rătăceau departe.

— Şi de-asta... ?

Gutunoiu Nuţu ridică din umeri.

— Ştiu şi eu ? Dacă aş şti, aş sta şi eu la zdup. Doamne fereşte ! Cine poate şti ? Şi ce-i aia un hoţ adevărat ? Cei care ştiu au toate motivele să tacă.

— Ei vezi, moşule — strigă Paraschiv şi rîse. Şi dumneata mă mai întrebi dacă ştiu ceva despre uşile de biserică.

— Radu, băiete, — chicoti Gutunoiu, n-ar fi trebuit să-şi vîre mîna sub fusta uşii de biserică a primarului, căci ăla a mirosit ceva şi l-a înfundat pe Radu. Cu ciorapi, rochii, mătăsuri, care dintr-o dată au lipsit de undeva.

— A lipsit mult ?

— Destul pentru cinci ani. Aşa se spune. E drept că el a plătit tot. Adică s-a încasat din ce era al lui. Dar actele n-au fost bine falsificate. E nevoie să ştii singur să scrii ; să ai şcoală, ce poate face un ţăran prost şi de ce nu ţine în slujbă un conţopist ? Fireşte că asta costă parale. Dar ce poţi avea degeaba pe lumea asta ? Pînă şi moartea ne costă viaţa.

— Se spune că toate sînt numai scorneli — spuse Paraschiv şi îşi ridică privirile pîndind.

— Scorneli... ? — spuse bătrînelul şi îşi încreţi fruntea.

— Că, în realitate ar fi un instigator care stîrneşte nemulţumiri pentru ca o nouă ordine a lumii...

— Şşş-t — făcu Nuţu, puse degetul pe buze, privi în jur, făcu „oha" îşi drese glasul şi scuipă în colţul camerei.

Ţuica de Piţirig era bună, îl dresese pe Paraschiv, se simţea ca peştele în apă, un rechin în toată puterea. Rechin sau cîine — totuna îi era acum, vorba e că nu se dădea la fund. Şi dacă rechinul spărgea uşa de biserică ? Cinci ani tot nu putea să stea încuiată. Nu era drept nici cu privire la părintele Chiriac, puteai să-l scoţi din pîine ? Paraschiv nu era omul s-o facă. Foamea e o fiară rea, să mori de foame e o moarte rea, chiar dacă nu puteai găsi consemnat faptul în nici un proces verbal, în nici un act fals. Prin urmare o ordine adevărată în acte, în lume, e bine, o ordine nouă adevărată încă şi mai bine. Dar cinci ani — e rău, într-adevăr rău.

Seara, după ce s-a lăsat întunericul, Paraschiv sosi la Ozana. Maria îi deschise poarta cea mare, stogul de fîn intră fără să se lovească, deşi era atît de înalt şi de larg, te puteai bizui pe caii bunicului, chiar dacă Paraschiv se credea uneori rechin. Întotdeauna avea grijă să nu le lipsească adăpatul, ovăzul şi grajdul şi, lăsînd la o parte unele lucruri mărunte, era un stăpîn bun, era mai plăcut să alergi cu el decît cu bătrînul care nu mai avea mîna foarte sigură.

Noaptea Maria şi Paraschiv au sărit din somn. Cineva umbla pe furiş în jurul casei, bătea în geam, un glas înăbuşit cerea să i se deschidă uşa. Maria se aşeză în capul oaselor, asculta ţinîndu-şi respiraţia. Îl privi pe Paraschiv. Faţa îi licărea în întuneric. Paraschiv o privea de jos în sus, cu ochii mari negri.

O bănuială o făcu pe Maria să tresară. „Radu", spuse ea fără glas. Ştia totul. Dar înainte ca să fi putut face ceva sau să spună ceva, umbra din faţa porţii se şterse. În aceeaşi clipă scîrţîiră paşi. Nenumăraţi paşi. Duduiau apropiindu-se prin curte, pe scară, sub cerdac. Se stinseră printre alergătură, goană, gîfîit. Se trînteau uşi, la grajd, la şopron, la şură. Linişte. Respiraţii. Pe urmă s-au întors cizmele, un ordin scurt şi aspru, de neînţeles, atît era de scurt, din nou paşi foarte grăbiţi, o goană pe tălpi plescătoare, o fugă ca să scape cu viaţă, o prăbuşire, o săritură, un fulger, pocnet, un tunet care mai bubui şi după aceea. Gemete. Rîsete grosolane, mîrîinde de satisfacţie :

— Am pus mîna pe el.

Maria sări din pat, alergă goală la fereastră, părul ei, flacără neagră, fluturîndu-i în urmă, Maria privea țintă afară, în fața ramei se vădea palid profilul ei, frumos, de la frunte și pînă la sîni o linie dintr-o singură trăsătură, un fulger ușor ondulat. Afară se trînti poarta. Mulți pași răsunători se îndepărtau. „Radu!" Țipătul fără glas al Mariei plutea în întuneric. O veșnicie: spaima, groaza, frica — goale. Ca Maria. Disperarea, tăcerea, demența:

Un hohot de rîs. Pornit de mai adînc decît rărunchii. Maria se lăsă pe spate, sînii i se înălțau ascuțiți pe pielea mai luminoasă, se zăreau foarte clar, își arunca spre spate capul, părul îi mătura spinarea, trupul îi strălucea alb, pîntecul sălta, sărea înainte umerii luceau stins, poalele tresăreau, părul o învăluia, se sucea, se zvîrcolea în spasme, lovea din brațe, tropăia, pierdută, scuturată, își dansa rîsetele, își arunca brațele înainte, își mima nebunia ca o bocitoare, jalea ei, se întortochea, se lăsa în genunchi, își smulgea părul, se trăgea în sus de el, rîdea haha și urca o întreagă gamă de rîsete și se arunca dintr-un salt în brațele lui Paraschiv, se freca de el, îl cuprindea cu brațele, cu gheare le, îl înăbușea, tresărea, se înfierbînta, se răsucea și se trăgea înapoi, se arunca peste el, îl trăgea spre ea, îl împingea departe de ea, îl lovea, îl frigea, sugea tot sîngele din buzele lui, îl mușca... dar el o zvîrli deoparte. Nu primea să fie provocat. Nebună, mă rog, dar pe socoteala ei. Înțelegea totul: și izbucnirea ei de ură, ura de care ea s-a frînt fiindcă fusese aruncată deoparte. Ură...? Față de cine? Cine o trădase? Pe cine trăda ea? Cine păcătuise față de ea și față de cine păcătuia ea? Cine o disprețuise și pe cine disprețuia ea? Cine o făcuse să sufere, dar ea nu făcea pe nimeni să sufere? Cum, el nu știa? Știa bine că n-ar fi trebuit să-i facă una ca asta? Ce i-a făcut? Cine a abuzat de cine? Care era puterea care a frînt-o? Era îndreptățită să se răzbune? Pentru ce?

Paraschiv nu era un sfînt. Și nici nu o făcea pe sfîntul. Era un bărbat cu puterea firească, înnăscută, de a-și supune femeia. Dar aici nu făcea decît să încalece o iapă albă focoasă. Ce albă, ce focoasă? Bălană și vulpe, totuna era aici. Și călărea pe ea prin poarta înflăcărată peste care ardea o stea verde. Pînă și în ziua următoare, atît de lungă, stînd întins pe claia de fîn gemînd și lăsînd caii bunicului

să fie ei stăpînii, în sus şi în jos pe şoseaua dintre munţi, steaua cea verde se afla deasupra lui, fie că era treaz, fie că dormea, se afla acolo, mai luminoasă decît livezile şi decît pădurile, mai strălucitoare.

Fierul fierbinte

Túró nu numai că ştia să se prefacă nevinovat, dar chiar era. Altfel nu ar fi revenit asupra unei întrebări care i se părea că rămăsese fără răspuns. Ca să spunem aşa, avea nevoie să poată atinge cu mîna răspunsul.

— Poroschiv — întrebă el, acum este cu fer fierbinte ?, şi nici nu ştia cît de strengăreşte rîdea cu subînţelesuri.

Paraschiv se prefăcu că nu ştie despre ce fel de fier fierbinte e vorba. Dar o dată se exprimase atît de clar, că Túró putu să-i amintească foarte clar şi să stabilească bine cele spuse :

— Fer ferbinte, tu bine ştiut : in organismus.

— Eu am spus fierul înroşit — replică Paraschiv, vădit dispus să se certe numai din pricina unei exagerări de amănunt şi cu intenţia precisă şi ascunsă de a trage chiulul.

Túró stărui :

— Fer ferbinte.

Iar Paraschiv din nou :

— Înroşit.

— Ferbinte.

— Înroşit.

— Ferbinte.

— Înroşit.

Atunci Túró se porni pe rîs. Din inimă şi fără răutate :

— Unde diferenţa este ? Inroşit nu ferbinte ? Inroşit nu roşu ? Roşu nu ferbinte ? Bine se fii. Inroşit, cum vrei tu. Dar unde este dreptate pentru Mária al teu chind mereu numai tu... ?

— Ce mereu numai eu ? — îl străfulgeră Paraschiv.

— Omule, Poroschiv — jubilă Túró, ce minunate eşti.

— Minunat, de ce ? — se răsti Paraschiv la el. Întotdeauna bucuria altora îi era suspectă. Era cu atît mai apro-

piată de batjocură cu cît el era mai lipsit de orice bănuială.

— Mooo... — spuse Túró plin de o admiraţie îndoielnică, chind tu mereu de la unul la altul, înţelegi... Mereu numai la frumos ochi uitem ?

Paraschiv rînjea doar.

— Şi dache — urmă Túró, nevasta la tine şi el... înţelegi ?

— Nu. Dacă şi ea ce ?

— Prinde la tine ? — chicoti Túró. Atunci ce ? Ce trebui ea la tine... *izé*-facem ? Ce inroşit şi unde ? Poate a fost o greşeală din partea lui Túró că se frecă şi acum pe coapse.

Paraschiv se repezi la bereagata lui şi-l scutură pînă-l învineţi.

— Vrei să rîzi de mine, tîmpitule ? Nu-i treaba nimănui... Dar el însuşi se sufoca.

Lui Túró nu-i era frică. Se lăsa scuturat, rîdea chiar, e drept că se străduia să se elibereze şi pufăia :

— Hei, Poroschiv, eu nu Mária de la tine.

Paraschiv îl trînti pe pat, Túró se rostogoli înapoi şi iar înainte, ca o jucărie de copii, iar Paraschiv mîrîi :

— Eu sînt bărbatul !

— Şi ? — întrebă Túró, alt drept la tine ?

— Drept ? — Paraschiv se holbă la el. Se aplecă înainte pe picioarele ca o paranteză şi se holbă la Túró. Ochii i se rostogoleau aproape afară din orbite şi caninii îi ieşeau din gură. Era limpede că nu pricepea. Şi acest lucru nu-i intra în cap lui Túró. Furia lui Paraschiv era un spectacol, la început unul vesel, de care făcea să te bucuri, şi numai cu încetul i se ivi lui Túró o vagă bănuială despre ce-ar mai putea să fie.

Lăsînd cu totul la o parte poveştile istorisite şi omul care reieşea din ele, *jaj babám :* poveştile erau una. Dar omul viu din faţa lui Túró nu trebuia să fie chiar atît de identic cu povestitorul. Trebuia doar să cunoască deosebirea dintre o poveste şi viaţă. Mă rog, *kérem*, dintre povestea unei vieţi şi viaţa dintr-o poveste. Trebuia s-o cunoască şi s-o recunoască. Nu-i aşa ? Şi că viaţa, fiind ceva concret, nu admitea o lipsă de scrupule atît de concretă ca lipsa de scrupule inventată în poveşti. Ca să spunem aşa. Lui Túró nu-i intra în cap că poveştile lui Paraschiv se prezentau

doar ca poveşti şi că de fapt ele reprezentau rapoarte concrete ale unor comportări reale din lumea concretă. În situaţii concrete, pe care povestitorul le găsea de-a gata sau pe care era singur în stare să le producă. Poveste şi relatare — ce deosebire, *tessék*. Dacă el le povestea ! Oare se mai putea povesti şi altceva decît ceea ce se întîmplase ? Dar ceea ce se întîmplase era o poveste. Puteau fi şi mai multe poveşti. Depindea de numărul de oameni care au trăit acelaşi lucru şi l-au povestit şi altora. Nici unul din ei nu se învelea pur şi simplu în cele trăite ca într-un cearşaf întreg. Şi cel mai puţin dintre toţi Paraschiv, cînd se complăcea să se scoată în evidenţă pe socoteala partenerilor săi de joc. Fără să vrea contribuia la poveste, sau mai bine zis la crearea ei din nou. Pe baza unor legi imanente, care e drept că rămîneau neştiute de el, dar care îl sileau să le respecte datorită poeziei conţinută în ele, el întocmea povestea şi totodată era copleşit de ea, pînă şi prin faptul că nutrea dorinţe. De pildă dorinţa de a străluci, de a se impune, de a stăpîni. Iar dorinţele lui erau atît de puternice încît nu numai că nu putea să le renege, ci le şi îmbrăca în concordanţă cu ideile sale. Şi astfel se şi prezentau. Foarte stridente, foarte dure, mustind de sevă. Puţin prea precise lăudăroase ca într-o luptă de cocoşi. Chiar şi în aluzii foarte explicite, aluzia era concretă grosolană ca atunci cînd apuci direct cu mîna, totdeauna drept la ţintă, chiar şi atunci cînd ea era între picioare, şi mai ales atunci, cu preferinţă.

E drept că preferinţa presupune deosebiri şi lasă de la bun început deoparte ceea ce-i mai puţin plăcut. Chiar atunci cînd e nevoie de puţină, să spunem, accentuare. Nu trebuie să fie neapărat forţă. Nici chiar unul ca Paraschiv nu e neapărat întotdeauna ahtiat. În special atunci cînd se teme că s-ar putea ca lucrurile să iasă prost, are el grijă de la bun început să existe posibilitatea de a schimba macazul. Pentru asta are un simţ special. Sau uneori nu. Şi atunci e nevoie de violenţă.

În cazul de faţă e gata să rişte. Nici o primejdie nu-l poate paşte acum. Aşa că scapără, ameninţă, fulgeră, tună. Un adevărat foc de artificii. Se înfoaie, se umflă el însuşi în pene, arată frumuseţea coloritului lor şi se făleşte, deasemeni şi cu bărbăţia lui, ca şi cum ar fi propriul său merit.

Însă el însuşi nu ştia toate astea, chiar dacă altfel ştia totul. De aceea nici nu-şi storcea creierii cu privirea la un asemenea fleac ca o deosebire. Negrul e negru. În afară de cazul cînd avea interes să despice firul în patru. Iar momentul în care ar avea vreun interes, care să fie interesul acela şi de ce să-l aibă iată un lucru pe care-l hotăra el singur, după cum avea chef şi dispoziţie. În afară de asta, nu cunoştea şi nu recunoştea nimic. Şi nu numai fiindcă nu ştia. Era mai tare decît voinţa lui. Sau mai bine zis mai tare decît firea lui care era cu totul altceva decît cea a nevestei sale. Firea lui îi dovedise că în astfel de probleme nu exista nici un drept„ Exista dreptul pe care şi-l lua el singur. Iar firea lui îl părăsise tot atît de puţin cît părăsea şi un armăsar sănătos tun.

— Stai, Poroschiv — strigă Túró, care obişnuia ca în timpul unor astfel de expuneri să şadă ţinîndu-se de nas, dădu drumul nasului căci ameninţa să-i plesnească, şi întrebă : — Tu numai de prasilo armasar este ? Începu să rîdă, din care cauză nasul lui Paraschiv începu să se albăstrească. Tu nu ştiut deosebire intre om... ?

— Măi omule — îi sări imediat tandăra lui Paraschiv.

— ...şi omeneşte, *izé*, moralismus, adichea şade frumos, nu liber la orice.

Paraschiv izbucni. Se întîmplă ceva de necrezut : în loc să se repeadă la Túró, Paraschiv se roti pe călcîie în jurul său, îşi ridică amîndouă mîinile şi, lăsîndu-se puţin în genunchi, şi le pocni pe coapse.

Asta însemna că era limpede că Túró n-a înţeles unde se găseşte, ceea ce era o glumă. O glumă atît de bună încît era chiar *escelentă*. Paraschiv rîdea din toată inima. Era în firea lui Túró să confunde morala cu a sta frumos închis. Era un contabil care nu ştia ce scrie în registrele sale, deşi totul nu era decît o singură mare minciună.

— Măi brînzoiule afurisit, măi... — necheza Paraschiv.

Túró holba ochii, îi trecuse pofta de rîs.

Şi tot atît de subit amuţi şi Paraschiv, îşi acoperi gura cu amîndouă mîinile, trase cu ochiul la vizorul din uşă, în care şi apăruse un ochi, se aşează la loc, ca şi cum nu el fusese în stare să uite pentru o clipă de ochiul acela, poftim, *bitte :* Niciodată n-a fost el cel care, nici nu mai era ne-

voie s-o dovedească, făcu un gest dispreţuitor cu mîna, zeflemisi :

— Lasă-mă-n pace cu astea — se întoarse, vizorul se închise, şi arătă spre pereţii pictaţi şi fără fundal de aur : — Toate astea sînt imagini de sfinţi, nu-i aşa ?

— La fel şi nevasta de la tine pote se spunem — fu de părere Túró. Cu totul nevinovat.

— Ce să spună ? — şuieră Paraschiv.

Túró răspunse şmecher :

— Că tu *nu* spunem şi nevasta un om este.

— Dar e o femeie — îl lămuri Paraschiv pe contabilul care toată viaţa scrisese numai cifre şi din pricina asta credea că poate pălăvrăgi numai prostii : — Nevasta mea e cinstea casei mele.

Túró rînjea. Supărător de nevinovat.

— Dacă nu aduce pe lume copiii mei, nu mai există decît fierul înroşit.

— *Istenem* — spune Túró şi îşi duse mîna la cap. Şi alte femeie nu are copii de la tine pentru che... alte borbat arde cu ferul nume la tine ? Toate erau spuse ticălos de nevinovat.

— Măi omule, brînzoiule — scrîşni Paraschiv. Să ştii că mă enervezi. Era obositor să te stăpîneşti atît de mult. Chiar eşti sau te prefaci atît de tîmpit, măi papă-lapte ?

— Pote io adeverat timpit, dada — surîse Túró mişeleşte de subtil. Io nimic înţelegi. La tine voie fiicare femeie şi Mária la tine nici un borbat, numai la tine, altfel... adeverat... ?

— Da ce crezi că joc teatru ? — îl sfidă Paraschiv cu o privire spre uşă. Da' cine sînt eu ?

Túró îşi pocni mîna dreaptă pe coapsă.

— *Az atya úristenit*, asta şi io întrebat. Tu cine este, că este voie, ghindeşte aşa ?

— Să gîndesc ? — strigă Paraschiv. N-are nimic de-a face cu gînditul, pur şi simplu *aşa este*. Îşi ridică profesoral degetul : — Omule, sînt un bărbat sănătos, tînăr, zdravăn, uită-te la mine. Femeilor le lasă gura apă şi li se udă coapsele cînd apar eu. Ce-nseamnă să gîndeşti ! Şi îi trase lui Túró un ghiont în coaste — Ce gîndeşti, că nu ştiu şi fără să gîndesc ? Nici tu nu procedezi altfel, aşa-i ? Ia mai lasă bazaconiile !

Túró răspunse cu glasul scăzut :

— Eu nu despre inroşit fer vorbeşte, la fel ca sfredel la interogaţia chind tu nu spunem adeverul din dragoste pentru cauza...

— Nu, tu vorbeşti despre morală, papă-lapte ce eşti ! — rîse Paraschiv şi nu băgă în seamă adaosul.

— Aşa ceva eu nu pote spunem — admise Túró. Era limpede că acum căuta să-i fie pe plac lui Paraschiv şi îi făcea pe voie, adresîndu-se bunăvoinţei lui de a asculta şi de a nu băga în seamă ce nu-i plăcea. Femei, spuse şi năduşi, forte mulţumit cu mine. Făcu şi el cu ochiul.

— Nu te cred — bombăni Paraschiv, dacă vorbeşti asemenea prostii. Înţelege, omule, măi nerodule : dacă nevastă-ta nu ştie că eşti atît de grozav şi că faci ce spui, atunci să vezi...

— Nevasta de la mine ? — se miră Túró. De la tine !

— Nu numai ea — Paraschiv sări în sus. Fiecare în parte. Asta ţi-o spun *eu*, idiotule, nu văd nici o diferenţă.

— Dar — ripostă Túró ca un nătîng, dragoste unde rămine ? Gura îi rămase de-a dreptul căscată : rotundă alungită grasă ca o gaură foarte reuşită în şvaiţer.

Dar Paraschiv rîse doar. Rîdea fără nici o urmă de supărare. Ca şi cum ar fi priceput în sfîrşit şi ar fi o binefacere că întruchiparea nevinovăţiei e pur şi simplu un brînzoi :

— Ce, eşti copil ? — întrebă aproape paşnic.

— Tiliche la mine din dragoste aşa ceva nu facem — spuse Túró.

— Dar tu ? — rînji Paraschiv. Din dragoste faţă de ea te duci la altele, hai ? Tu eşti în stare ca din dragoste faţă de ea să fii gelos şi pe altele, dacă te înşală, şi ei fierul înroşit cu tine în buzunarul pantalonilor pînă şi atunci cînd te duci la ele.

— Eu nu aşa sucit — se apără Túró. Eu la Tiliche inţeleg, dar la tine nu inţeleg.

— Şi nu te supără dacă ea te înşală ? — Paraschiv credea că acum l-a prins pe Túró, şi îi pîndea răspunsul.

Însă Túró întoarse doar întrebarea :

— Mária la tine nu superat dache tu inşale ?

Paraschiv se umflă în pene :

— Apăi dacă ea nu ştie !...

— Tu numai credem ea nu ştie. *Te édes jó istenem.* Tocmai asta este înşelare. Înşelare ca şi dubla contabilitate. Ce aici minus este, dincolo plus este sau viţeversa.

— Apăi dacă ea nu ştie nimic despre asta — repetă Paraschiv oarecum nesigur, atunci unde mai e înşelarea ? Nici eu n-am spus despre fier decît că-l încing dacă o prind sau dacă vecinii îmi şoptesc cîte ceva. Dacă ! Pricepi ?

— Pri — spuse Túró şi deşi avea o înfăţişare foarte serioasă, năduşea încă şi mai mult. Tu credem înşelat este numai atunci chind *tu* prinde pe ea.

— Măi, omule, parcă ai fi un cal bolnav — spuse Paraschiv şi îşi miji ochii de tot. Înţelege odată, măi, acolo nu se întîmplă nimic. Femeia e foarte sensibilă... *Spun* femeia, dar nu mă gîndesc la făptură. Ca întotdeauna, între soţi *există* ceva ce trebuie să rămînă nevătămat. Nu trebuie să fie atins. Şi oricît de mult s-ar schimba ei înşişi, acel lucru trebuie să rămînă neschimbat. Făcu o pauză, privi în gol, se uită la Túró care privea şi el în gol şi era limpede că stătea pe gînduri, pe urmă Paraschiv îşi ridică mîinile, le lăsă iar să cadă în jos şi spuse : — Spun şi eu aşa... Aş putea să mai spun — se mai gîndi el şi făcu o mutră de pungaş : — Este ceva sfînt în tot ce e nelegiuit... Şi clipi din ochiul cel cu cicatricea : — Dar numai ea crede în ce e sfînt. Lovi cu palma peste culcuşul de paie şi se ridică un nor de praf :

— Asta este, mă-nţelegi ? Şi asta trebuie păstrat curat. Şi asta se încredinţează femeii. E matca din care ies urmaşii. Mai e nevoie să-ţi spună asta cineva ?

— Mie ? — negă Túró scuturîndu-şi uşurel capul. Nu asta trebui spunem. Dar aluat care intre la matca, cum trebui se fii ? Pote reversat aşa cum vre el ? Nu este făine fine, ţukor, unt, nuce şi *izé*... amirose ? Asta este voie risipeşte ?

— Măi cap de brînzoi, n-ai înţeles nimic. Aşa se-ntîmplă cînd toată viaţa nu faci decît să scrii cifre.

— Ce tu spunem, Poroschiv, intimple finche niciodate nu scrii cifre. Tu numai ischeleşte şi nu ştii ce. Cifre este ce nu pot schimat, aşa cum *tu* vrut. Mosura la om schimbător este.

— Omule, — răspunse Paraschiv şi îşi lovea genunchii cu pumnii, prin urmare era vădit că ar fi vrut să lovească altceva, şi totodată ochii îi scînteiau : — Eu stau la zdup,

iar ea să se drăgostească acasă cu altul? Ar fi ca şi cum m-ar crede mort.

— Dar tu, atunci chind... — se încăpăţînă Túró, voi să întoarcă întrebarea, dar se răzgîndi şi făcu o pauză, teioasă ca brînza de capră din care se trag aţe. Pe urmă adăugă: — Numai de la dragoste la ea atirne jos ce fel de libertate ia pentru ea.

— Ia mai slăbeşte-mă cu dragostea — gemu Paraschiv şi îşi ridică amîndouă mîinile.

— Bine. Atunci nu dragoste. Dar atunci ce este mosura?

Lucrul cel mai uimitor se petrecu, Paraschiv nu ştiu ce să răspundă. Dacă de furie sau dacă se dădea bătut, asta nu voia să recunoască.

— Să revenim la subiect — spuse şi urmă cu povestea vieţii sale, ca şi cînd Túró n-ar fi îndrăznit niciodată să-l întrerupă.

Trei Mării

Mătrăguna

Paraschiv nu era omul care să stea să mediteze. Ideile îi erau totdeauna la îndemînă, gata pregătite şi concret întruchipate în cuvintele cele mai potrivite. Îndată ce avea nevoie de ele, i se desprindeau ca de la sine din gură, rotunde, întregi şi dintr-o bucată fiecare din ele ca un fruct, uneori ca mazărele dintr-o singură păstaie în care se coc, pînă ce fiecare cuvînt era gustos şi dulce sau amar şi scîrbos, atunci izbucneau singure afară sau le scuipa departe, fără să ţină seama de persoane, de loc sau de moment. Însă toate prilejurile nu erau decît nenumărate verigi prinse între ele şi ţinînd de mai multe lanţuri.

Deci camera în care stătea Maria castania era chiar pe pămînt, înspre curte, puteai ajunge la ea fără să fii văzut, dacă treceai pe sub nuc şi nu mai era nevoie să te mai duci pînă la şură. Mama dormea în odaia dinspre uliţă şi se făcea că nu ştie de nimic. Dar nu mai putea răbda şi uneltea din umbră.

Într-o seară o trimise pe fiică-sa de acasă. Ştia că Maria va întîrzia cu vorba tot depănînd lîna la prietena ei, şi va trece de vremea culcării. Paraschiv era plecat la oraş cu fînul, Maria n-avea cum să-l anunţe. Luminile erau stinse, frăţiorul Mariei, Florin, dormea în tinda de alături, fereastra spre camera Mariei era deschisă, Letiţia se culcase în patul fiicei. Îşi număra răsuflările, nu ştia să facă altceva mai bun.

În sfîrşit o umbră sări pe fereasră, alergă fără zgomot pînă la pat, se vîrî în el, o apucă pe cea adormită, fu şi el apucat la rîndul său. Gemete înăbuşite, bufnituri, zbucium. Un pocnet înfundat, apoi un ţipăt sfîşie noaptea. O străfulgerare de piele goală, lucind pe undeva, o fîlfîire de pînzeturi albicioase, un curent de aer, un peşte zburător vîjîind prin fereastră, un zăngănit, un foşnet de ramuri. Gata.

În ungherul camerei umbrele erau roşietice, noaptea duduia, fulgera pînă dincolo de munţi, casa se făcu prea strîmtă, grinzile trosneau, Maria castania se întoarse acasă, furtuna se deslănţui peste capul ei.

— Ai venit, curvo — se răsti Letiţia la ea.

— Ai ochi să vezi doar, ce mă mai întrebi ?

— Ochi să văd cum trec peştii tăi în pielea goală prin geam — ţipă ascuţit Letiţia. Şi eu să tac ? Vino de te culcă, patul ţi-e încălzit. Cheamă-i pe toţi, pe Paraschiv, Pîrţu, Burtăverde. Bărbaţi îţi trebuie, căţea, nu ţi-a ajuns frînghia. Căţea, căţea în călduri ce eşti ! Crăpa-ţi-o-ar să-ţi crape dacă n-am să fac să-ţi treacă şi căldurile. Te sugrum cu frînghia. Ia-i pe toţi între picioare, pe toţi bădărani. O perie de sîrmă îţi trebuie, coarne de ţap răsucite, armăsari. Fi ţi-ar, curvo ce eşti, huo ! Unul îi aşterne celuilalt şi stă de pîndă. De asta ai nevoie cu meresia ta. Şi Grindian a început să dea tîrcoale casei cu...

Cînd Letiţiei îi pieri răsuflarea, Maria spuse, nevinovată :

— Nu cunosc decît pe unul singur. Da' tu de unde ştii atît de bine ce şi-aduc cu ei ?

Atunci Letiţia începu să urle :

— Începi cu unul şi ceilalţi vin singuri. Îşi bate joc de mine, mama ei bătrînă.

— Nici nu eşti chiar atît de bătrînă, ăsta-i baiul — spuse Maria.

Letiţia fugi hohotind din cameră.

Nu trecu mult timp şi Letiţia îl pîndi de afară pe Paraschiv, odată cînd ştia că el era înăuntru. Dar a ţinut multă vreme, ea a pătruns înăuntru şi a găsit camera şi patul goale. În tinda din faţa camerei dormea ca de obicei Florin, întins pe laviţă. Se trezi din pricina zgomotului şi nu mai putu să adoarmă, se răsuci de pe o parte pe alta, pierdu şi cerga cu care se învelea, în sfîrşit începu să strige:

— Mamă, mi-e frică. În pragul uşii spre cameră stătea o umbră care îşi duse degetul la buze: Taci! Florin amuţi dar îi clănţăneau dinţii.

Mama se întoarse:

— Ce-i, mamă?

— Nimic. Florin tremura, privirile i se îndreptau spre uşa din spre cameră, umbra dispăruse, dar Florin îşi sucea gîtul, tot mereu îi fugeau privirile spre uşa neagră.

Mama îşi dădu seama că i se adeveresc bănuielile şi avu o inspiraţie: uşa camerei era atît de larg deschisă încît aproape că se sprijinea de perete. Letiţia se aruncă spre ea, o trase înapoi şi totodată aprinse lampa.

Începu să ţipe isteric.

— Afară, afară. Chem jandarmiiii. Ajutooor... Hoţii-hoţiiii...

Mult timp Florin nu putu să adoarmă, atît de tare se zguduia mama de plîns în patul ei. Florin nu înţelegea ce să fi furat Paraschiv, căci nu lipsea nimic din casă.

A doua zi de dimineaţă mama îl trimise pe Florin după Paraschiv:

— Am vorbit cu el. Adu mi-l încoace, oriunde ar fi, să dai de el, înţelegi? Viu sau mort.

— Ce vorbeşti! — spuse Florin. Cum, dacă e mort?

— Încă nu te-ai întors? — strigă Letiţia şi zvîrli cu vătraiul după el.

Florin o zbughi afară.

Şi Paraschiv sosi. Ca şi cum niciodată vreunul din ei n-ar fi făcut vreun rău celuilalt, sau i-ar fi spus o vorbă rea.

Letiţia o chemă şi pe Maria, îi împinse un scaun lui Paraschiv, scurt şi aspru, spuse morocănos: la loc — îl trimise pe Florin după popă: — Să nu-mi vii fără el! Ştia că părintele Chiriac plecase la crăpatul zorilor cu barbă cu tot la oraş. Şi cu atît mai violent îl ameninţă pe Florin cu

pumnul. Însă el îl văzu pe popă cum se urcase în căruţă cu dascălul şi îi spusese chiar şi mamei, acum scoase limba după ce trecu de uşă, în timpul zilei era îndrăzneţ şi obraznic, fricosul, dar dispăru şi nu se întoarse decît cînd i se făcu foame.

Letiţia îşi petrecu braţele peste piept, îşi vîrî pumnii la subsuori, păşi posomorîtă în faţa lui Paraschiv.

El o privea, rîdea :

— Ei ?

— Ai să te însori cu Maria — spuse Letiţia, cu o dungă de-a curmezişul frunţii. Cu ochii negri mătrăgună. Nu încăpea nici o îndoială care era Maria pe care o avea în minte.

Se vedea după veselia lui Paraschiv că lui nici nu-i trecea prin minte să se îndoiască. Dar de atîta bucurie, întrebă :

— Maria ? Care ?

Letiţia nu ştiuse niciodată de glumă. Şuieră :

— Asta.

— Hoho. Paraschiv se scutura de rîs. Să mă-nsor cu ea ? Ce, eşti nebună ?

— Nebună sau ba, ai să te-nsori cu ea. Gura Letiţiei era îngustă ca cel mai subţire cuţit, nările îi tremurau, sufla greu, abia putea să-şi stăpînească răsuflarea. Puţin aplecată, ca pentru a sări, stătea în faţa lui Paraschiv, în picioarele goale, cu pumnii scoşi de la subsuori şi duşi înapoi ca pentru a-şi lua avînt.

— Eeeeu ? — strigă Paraschiv la ea, sări în sus, împinse scaunul la o parte. Arăta foarte sălbatic, deşi puteai privi printre picioarele arcuite într-adevăr, de groază.

Iar Letiţia chiar se trase înapoi, linse cu vîrful limbii abia zărit colţul drept al gurii, aşa că faţa i se strîmbă puţin. Tocmai atît cît trebuia pentru a stîrni zeflemelele lui Paraschiv.

— Tot atît de bine — spuse şi surîse subţire, îşi băgă mîinile în buzunare, se întoarse şi o privi peste umăr : Tot atît de bine aş putea să mă însor şi cu tine. Şi tu te-ai culcat în pat cu mine. Dacă numai despre asta e vorba, de ce Maria ?

— Neruşinatule — schelălăi ea ca o căţea lovită, foarte piţigăiat şi strident.

Maria se înroşi, îşi muşcă buzele, tăcea cu ochii lăsaţi în jos.

— Aşaaa ? Neruşinat ? Cine ? — rîse Paraschiv. Cine se culcă cu ginerele sau cine culege o floricică frumoasă ?

Maria izbucni în plîns.

— Mamă, hohoti, potoleşte-te, nici nu-l vreau.

Letiţia tresări, ridică pumnii.

— Nu-l vrei ? — zbieră. Nu-l vrei, după ce...

— Nu — se încăpăţînă Maria.

Atunci Letiţia fu copleşită :

— Curvo, huoo ! Îţi dă mîna să nu vrei, după cîte s-au întîmplat ? Cine te mai ia, hai ? Ia să-mi spui. Poate Burtăverde, poate Pîrţu. Floricica frumoasă poate căuta mult şi bine să-şi mai găsească un soţ. Ce-i aici, tractir ? Casă de randevu ? Vă bateţi joc de mine. Mă duc la preot.

— Nu-i nevoie — spuse Paraschiv, vine el singur, doar l-ai fluierat să vină încoace.

— Mă duc la avocat, mă duc la tribunal. Trebuie să te căsătoreşti cu el, trebuie să te căsătoreşti cu ea, musai, basta, da ce sînt eu, ei ?

— Eşti o curvă — şuieră Maria, dacă şi eu sînt. Se făcuse albă la faţă ca penele lebedei de porţelan de pe vasul de flori aşezat pe dulăpiorul îndărătul căruia se pitea. Tu m-ai făcut să ajung aşa. Du-te-n voia ta, şi la Dumnezeu, dacă vrei. Eu nu-l iau, nu-l iau, nu-l iau, nu-l iau. Şi bătea din picior, striga, tropăia în colţul ei, puse mîna pe lebădă, ciocănea cu ea în tăblia dulăpiorului, tuturor le ţiuiau urechile.

Letiţia se repezi la ea, o apucă de păr, o trase de după dulap, o lovi cu dosul palmei peste obraz, se porni s-o ocărească.

Maria îşi şterse sîngele de la nas, picura însă mai departe, se aplecă peste spinarea lebedei, lăsă să-i curgă sîngele, scîncea subţire şi tăios ca sticla care cîntă :

— Omoară-mă, nu-l iau, nu-l iau, omoară-mă...

Paraschiv rîdea. Cu ochii mici şi străpungători. Mustăţile zburlite răutăcios. Buza de sus ridicată. Dinţii dezgoliţi.

Letiţia se întoarse brusc spre el.

— Rîzi, curvarule ? — şopti. Ticălosule ce eşti. Toate fetele trebuie să alerge după tine, aşa-i ?

— Fetele e bine zis — spuse el, dacă stau şi mă uit la tine...

— Nu sînt destule, hai ? Trebuie să te legi şi de văduve, nu ? Cuţitul o să-ţi vină de hac, ca la vier, ca la armăsar, desfrînatule. Aşteaptă numai, că am să ţi-o fac eu. La baba Mira am să mă duc, lasă, am şi martori.

— Asta-i bună.

— Las' că te-aranjăm noi, iubitule. Şi cîinii morţi mai pot vorbi.

— Şi untura de cîine-i bună.

— Ai să vezi tu, băiete. Sau nuntă sau...

— Sau ce ?

— Sau un scandal cum nu s-a văzut încă la Valea, de cînd e lumea şi pămîntul.

— Va să zică scandal, bine — spune Paraschiv. Şi ?

— O să vă vedeţi visul cu ochii. O iei cu binele ? Sau te pocnesc... la cinstea mă-tii, curvarule, afurisit.

Însă acum...

Paraschiv nu era omul care să stea mult pe gînduri. Lua viaţa aşa cum o vedea. Gîndurile şi le considera ca fiind ale lui proprii, chiar dacă nu ştia niciodată că poate i se ofereau gata pregătite de către alţii. N-avea importanţă. Le avea la îndemînă cînd i se isprăvea răbdarea, ca acum, gata şi s-a terminat. Numai momentul nu-l ştia niciodată de mai înainte.

Putea răbda multe, putea şi el murdării tot ce era mai sfînt. Dar mama lui şi cinstea ei, fecioria din care l-a născut. Îl atingea la rărunchi. Dacă cineva îl lovea acolo, nu mai ştia de nimic. Nu mai vedea unde izbeşte şi nici nu se sinchisea.

Apucat şi scuturat de o furie turbată, se întoarse dintr-o dată, smulse scaunul din loc şi-l aruncă drept către perete. Asta nu era încă nimic, şi touşi au apărut imediat grinzile goale de sub tencuială. Apoi ridică masa, o propti în aer, îi făcu puţin vînt şi soba zidită era gata spartă iar camera plină de praf şi de funingine. Pe urmă privi în jur căutînd şi alte lucruri potrivite. În apropierea lui nu mai era decît lebăda pentru flori : porţelanul se făcu ţăndări. Apoi Paraschiv se afundă pînă peste cap în baia purificatoare a înjurăturilor.

De obicei numai furtunile se abăteau astfel peste Crai, atunci cînd se spărgeau digurile, cînd erau ruperi de nori, cataclisme naturale. Din astfel de cauze se produceau vestitele inundaţii în cele şapte sate, începînd de la Vadu pînă jos la Ozana. Poate că de aceea cele mai multe căsuţe se căţăraseră dintotdeauna sus pe povîrniş iar oamenii învăţaseră să privească de sus în jos spre pustiirile produse şi să aştepte cu răbdare, Domnul a dat, Domnul a luat mereu înapoi, să stea să aştepte cînd se întîmpla ce era mai rău (şi, dacă se întîmpla, se întîmpla întotdeauna ce era mai rău), trăsnetul şi grindina, îşi făceau cruce cu trei degete şi totodată scuipau : „...Maria mă-sii de grindină..."

Ceva înăuntrul lui Paraschiv se desfăcu dintr-o dată. Ca o trezire. El însuşi simţea ca un fel de fericire. Atîta forţă era în el. Îl furnica prin ochi, curgea prin toate venele sale, de culoarea furnicilor străvezii care pişcă atît de fierbinte de parcă ar împunge cu foc. Aşa se revărsau şi la el înjurăturile, i se rostogoleau peste buze şi muşcau.

Vedea cum amîndouă femeile se zvîrcoleau cuprinse de convulsiuni, ca după o otravă puternică şi pustiitoare. Da' el încă nici nu începuse bine. Toate înjurăturile lui de căruş, culese inconştient pînă atunci pe undeva de la colţurile de stradă, în pieţe, în taverne, aşa cum ajunseseră la el, i s-au strecurat în ureche, i-au pătruns în sînge, i-au devenit o a doua natură, nu fuseseră decît un lucru de mîntuială, necuviinţe cuviincioase de care nici măcar o fată nu se mai înroşea. Mama mă-si lucrurilor ? O murdărie hără haz, lipsită de spirit. Prin efectul produs îşi dădu acum seama că nimerea în plin. Şi încă cum. Dintr-o dată îl străfulgeră un gînd : trebuia să existe şi ceva mai tare. Hoho, aici se ascundea o taină. Nu erau numai cuvintele ca atare, nu era numai tonul ca atare, nici situaţia. Pînă atunci nu ştiuse : era puterea de imaginaţie. Ar fi putut şti de mult şi mult mai bine dacă i-ar fi spus cineva : ce, crezi că nu ştiu ce spun ? Ehei, dragul meu. Încă nu te-a zgîriat nimeni cu cuvintele, şi nu le-a găsit tocmai pe cele care zgîrîie mai tare ?

Aşa stăteau lucrurile. Erau invocaţii. Descîntece.

Erau bice, harapnice lungi, cum le folosesc păstorii de vite. Cu coada scurtă şi cu sfoara lungă de cînepă şi cu un ciucure împletit duios. Uneori era colorat, ciucurele, o floare înfocată şi pocnea şi muşca, cu dinţii dogoritori, un fulger,

făcea vînătăi, pielea şi cămaşa se făceau ferfeniţă. O mînă deprinsă ştia să ochească, să nimerească acolo unde voia, ca şi cu o armă de foc. Una : peste trup. Două : gîtul. Trei : pîntecele. Patru : coapsele. Pocnetul şi plesnetul cărnii erau totuna. Şi anume astfel : mugurii sînilor de sub cămaşă ochiţi bine, pleoapele strînse, apreciată distanţă, coada harapnicului cîntărită în mînă, un picior dus înainte, genunchiul îndoit, buzele ţuguiate, o mişcare înainte din şold, rotirea braţului, încheietura mîinii zvîrlită înainte, şuieră şi pocneşte... cămaşa şi mugurii crapă, mirată apare o floare, cu spaimă în ochi, negri, strălucitori, cum se poate ce-i asta pe undeva înfloreşte plăcerea. Sau e ochit buricul, nu să nimereşti întîmplător orice oriunde, nu, exact buricul sub cutele largi. Sau în poale, acolo unde se împreună coapsele, a şi început să facă creţuri cuibul păcatelor cu lîna neagră. Sau chiar coapsele, acolo unde încep să se rotunjească au şi început să sară să lucească să curgă picături coacăzele, luminoase ca sticla, iar buzele sug şuierînd aerul printre dinţi.

Aşa putea ochi cu înjurăturile o gură bine deprinsă, putea să-şi ia avînt cu biserica, anafura, lumînarea, vorbele se ofereau, un cuvînt îl trăgea pe celălalt după sine, un lucru îl trăgea pe celălalt după el. Şarpele cuvintelor se încolăcea, se strîngea, se desfăcea, ciucurele lovea şi se deschidea o gură sîngerîndă, cît ai clipi, cu două buze de rană frumos dinţate, cărnoase zemoase mustinde de sînge acolo unde mai înainte nu fusese nimic. În chipul ăsta un trup nesuferit putea fi acoperit de sărutări de jar, în locurile cele mai ascunse, fără ca propria gură să-l atingă, şi era preschimbat într-o singură rană care începea să facă puroi, se acoperea cu o zgaibă şi continua să facă puroi şi sub zgaibă, mîncînd carnea ca lepra. În timp ce un cuvînt îl trăgea după sine pe celălalt de lanţ, huihui, buboiul sălta înainta dădea vrejuri din sine însuşi, precum o plantă, văzînd cu ochii, făcea muguri flori fructe, struguri cu boabe mustoase... o recoltă la care sîngele pămîntului le curgea oamenilor de pe trupuri ca şi cum ar fi fost numai sfinţi în cazne.

Însă în ceea ce îl privea pe el însuşi, Paraschiv nu simţea decît că îi fierbe puterea : viaţa i se împlinise, se rotunjise, putea fi generos, să se împartă, să-i dea fiecăruia ce era al lui, şi fără ca el însuşi să sărăcească. Nu i se golea sacul. Îl apucă o beţie mai puternică decît fusese el pe cînd îşi

avea capul limpede. Gura îi zvîrlea dumicate mai mari decît ea, dumicate care sub buzele lui răsfrînte şi pricepute formau nu tocmai duios şi foarte îmbelşugat gloanţe, strunjite pe îndelete şi, ca să spunem aşa, cu drag, după cum îşi formau şi murgii bunicului Nae gloanţele lor lucioase în jurul cărora se adunau apoi vrăbiile. Nimic nu e de calitate atît de proastă încît să nu fie bun pentru preschimbat.

O să fiţi cu toţii preschimbaţi şi chiar într-o clipită, schimba-te-ar să te schimbe mama dracului.

Şi astfel se întîmplă ceva uimitor: în timp ce gura lui procrea precum pîntecul unei lăuze, Paraschiv descoperi puterea de preschimbare a înjurăturilor sale. Popa n-avea dreptate cînd interzicea să înjuri, dar ştia el de ce o făcea. Păstra ceva pentru sine: o lume nouă, care lua fiinţă şi se ridica sub murdăriile spălate de pe ea. Harul şi mîntuirea mă-sii, chiar şi Dumnezeu însuşi se preschimba într-o înjurătură, toţi dumnezeii şi azi şi mîine. Pînă şi fecioara şi cu fiul ei nu erau atît de ruşinoşi şi de caşti, de asemenea nici apostolii şi cu atît mai puţin sfinţii, ca să nu ştie de ce-au fost osîndiţi la cruce şi cum s-a făcut că în toiul păcatelor au devenit peste noapte sfinţi, rupţi de lume şi sleiţi, aşa cum îi arătau icoanele. Biserica, crucea şi cădelniţa. Tulai doamne, anafura, chivotul şi catapeteasma, sînii goi şi pîntecul Evei, bărbăţia lui Adam, zămislirea, moartea, morţii, lumea şi tot pămîntul înflorit prţ, mamele lor, un talmeş-balmeş infernal, rahat, chit pentru geamuri, dacă nu credeai tainic în purificarea prin noroi, şi cine nu credea în forţa sa tămăduitoare, dacă nici chiar popa, sanchi, palavre, canci. Blestemul era binecuvîntare, înfrîngerea diavolilor cereşti şi a îngerilor din iad. Mai realist decît o rugăciune sau decît o socoteală: tu primeşti cuvinte frumoase, plăcut făţarnice, pocăite, cleios slugarnice, mai capeţi un număr de atîtea lumînări, o stranã sau bani peşin şi nasul ghiftuit de tămîie, iar *eu* primesc o cămaşă frumoasă pentru suflat ţesută din strălucirea lumînărilor, o conştiinţă curată şi care se poate lărgi după voie, încredere în sine proaspăt mulsă sau trasă din butoi. Aşa că sîntem chit, totul se compensează se anulează se desfiinţează se şterge după cum e şi minciuna. Ce se poate cumpăra se poate fura ce se poate renega se poate răstălmăci, invocarea necuratului devine şi ea sfîntă, celui impur, impuritatea îi devine pură.

Aici nu mai era nici fățărnicie, nici gungurit, nici două înțelesuri. Nici medicul nu știe de ele. Foarte realist, Paraschiv porni să-l înfrunte pe dracul. Cu pumnii păroși de cărăuș, ca să spunem așa, pe limba lui. Fiecare cuvînt drept la țintă. Nu mai exista nici un fel de răstălmăcire. Nu se putea înțelege greșit, totul era concret, în orice caz plastic. Și tacticos. Adică fără nici o grabă nelalocul ei. Stai, babă, acum vorbim românește, ca să ne-nțelegem. Într-un ritm potrivit, cu demnitatea cuvenită. Fără să se înăbușe, să se înece sau să șuiere fără rost din gît. Cuvintele trebuie să muște zdravăn cu dinții. Stăpînit. Cu sînge rece. În carne, acolo unde e mai îmbelșugată. Fără nici o tulburare vădită. Cu patosul strămutat înăuntru. Dar și ăsta e un joc și trebuie învățat, sau descoperit. Nici un fel de ostentație.

Vocea pornea numai din piept. Cu satisfacția greutății juste, a părerii obiectiv cîntărite. Cu vîrf și îndesat, un negustor cinstit cu contabilitatea oricînd controlabilă pînă în ultima cută a hainei sufletului său de cărăuș. Calm, liniștit, înaintînd pas cu pas pe teren solid, nu pe nisip aluvionar ca cel pe care Spurcata uneori îl aducea, alteori îl lua.

E drept că uneori pornea cu expresii consacrate: „mama mă-tii care te-a născut, codoașo...", pentru început fără nici un fel de constrîngere și tacticos, chiar dacă răsuflarea și expresia feței erau crispate, dar amîndouă se relaxau în baia caldă și, ca un cîntec întunecat și mîngîios, legănîndu-se înăuntrul său în propriul ritm, urma o serie după alta, cuprindea înfășura încolăcea înșuruba un vers după altul tot mai strîns pîntecul pieptul gîtul Letiției, liturgic:

— ...sămînța tatălui tău care te-a zămislit la beție, putoare, aleluia. Bunică-ta, străbunică-ta, doică-ta și moașă-ta și păcatul din rai. — Cîteva digresiuni și observații lăturalnice, ecoul unei indignări îndepărtate: Nu ți-e rușine să faci codoșlîc cu propria ta fiică, cu carnea și sîngele tău. Dar asta nu era decît o privire înapoi din zbor, un zîmbet, o mîngîiere în răspăr, o sincopă a ritmului. Crăpa-ți-ar, arză-ți-ar, mînca-te-ar, căței, rîie, ciumă, lepră. Muiere jegoasă, nespălato. Mînji-te-ar diavolul cu șapte cozi. Scorpie viperă cotoroanță. Iadul să te-nghită. Cu limba ta păroasă linge rahatul dracilor cu sufletele păcătoase ca al tău, papucul precistei. Cînd te uiți în oglindă, oglinda mă-tii, vezi-ți mutra ta de scroafă bătrînă, cu barba de țap pupată

de dracul. Lovi-te-ar damblaua şi tot ce-i doreşti fetei tale, să nu te mai saturi. Sfîntă Paraschiva făcătoare de minuni, fă-mi plăcerea, bate-o cu o perie de sîrmă pentru blana ei răpciugoasă. Usca-ţi-s-ar pîntecele ca Spurcata în timpul verii, umfla-s-ar de friguri veninoase, rămîne-ar grea ca o iepuroaică. Umple-te-ar dracul de rahat, Sfinte Sisoie.

Pe mine vrei să mă înfunzi să mă ameninţi să mă dai în judecată să mă ponegreşti să mă păcăleşti ? Şi dacă. O faci pe pielea fetei tale. Pe tine te arat bărbaţii cu ce se fudulesc ei mai mult, iar femeile te-arată cu degetul. Vrei să te duci la biserică, du-te într-a ta, să te... mamă mă-sii de biserica ta. Vrei să te duci la tribunal, la baba Mira, biserica tribunalul şi Mira mă-tii. O să spună : de mult n-am mai avut aşa una, ia veniţi cu toţii, toţi peştii şi şuţii, haida-de, daţi-i drumul, turnători şi clevetitori, potlogari, şi iscoade, rablagiţi şi zgîrîie-brînză bandiţi codoşi tîlhari contrabandişti şarlatani şantajişti şnapani borfaşi secături şi făţarnici. Aici e halta poştei toată lumea deshamă se pregăteşte următorul poştalion vă rog s-a şi aşternut cea mai bună caleaşcă cea mai caldă sanie. Şi baba Mira să bage de seamă, mai are ea un viţel care poate foarte uşor s-o pornească după cîinele mort, şi tot aşa şi al Ancăi. Ascultă-mă pe mine, lasă-ţi fata în pace, căci, de nu, poţi să-ţi pui casa pe foc în chip de surcele, împreună cu tot ce ai în ea. Eu mă numesc Paraschiv Paraschiv, aşa să ştii, coropişniţo...

Îi aruncă oglinda de pe perete, tablourile şi un ghiveci de flori la picioare.

— Eu să mă însor cu fata ta ! La paştele cailor, amin.

Îşi făcu cruce, scuipă şi dus a fost.

Letiţia se repezi la Maria, îi zgîrîie obrajii, îi smulse hainele de pe ea, o trase de păr printre cioburi, o trînti jos, o lovi cu picioarele, se zbuciuma ţipa turba muşca şi făcea spume la gură.

Pe înserat s-au şi găsit în grajd doi viţei pe care Domnul în mînia sa îi trăsnise din cer senin. Pe înserat s-au şi îngălbenit trei femei. Pe înserat popa îl şi învinuia în faţa lui Dumnezeu drăguţu', vai, pe afurisita slugă netrebnică, pe blestematul smintit necredincios, lovi-l-ar călca-l-ar trăsni-l-ar pedepseşte-l distruge-l-ar zdrobeşte-l doamne iartă-mi păcatele mele. În aceeaşi seară au şi căzut în genunchi, şi-au

vîrît mîna adînc în cămaşă pe sub sînii spînzurînd în jos, i-au arătat popei inimile lor, negre şi zbîrcite de tot, le-au întors pe dos şi le-au golit ca ciorapii în care strîngeau banii, molîi, unsuroase, aţoase. Scîrţîiau ca pielea scorojită. Şi-au deşertat din ele : inele roase, lacrimi uscate, vise veninoase, gînduri de răzbunare şi dinţi de şarpe, rahat de diavol, ceară de albine, puf de gîşte şi încă multe alte catrafuse duioase. Popa aruncă totul în aceeaşi oală, mestecă, au mai adaugat şi ele o mirodenie sau alta, cu negi de păianjeni, cu muci de iapă, cu gemete, plescăituri şi pocnituri din limbă. Cel cu ciocul de ţap dădea din cap şi tot mesteca înduioşat în oală, ţopăia şi adulmeca bucuros, ridica fustele, se încingea şi, tot făcînd cu hărnicie cruci a fost fiartă acolo cea mai fierbinte fiertură cu care s-a fript vreodată cineva.

Ţapul şi vrăjitoarele — un tablou frumos.

Păcatele mele, Doamne.

Legea şi litera, ce mai pereche.

Tulai doamne, of şi vai.

Iar cucernicia se prăpădeşte de tot.

Ehei, ehei, Paraschive, să-ţi cumperi la cîrciumar o beţie bună şi să-ţi faci o provizie de somn. Ai să ai nevoie de somn, în nopţile cînd ai să stai treaz şi singur.

Păcatele mele, Doamne.

Două triunghiuri

— Ei, geambaşule — spuse în loc de salut anchetatorul cînd intră Paraschiv, acum a ajuns funia la par.

— Tulai, Doamne — spuse Paraschiv, se opri locului, se scărpină în cap şi privi înainte, sincer stingherit nevinovat, uns cu toate alifiile, aşadar invulnerabil, şi totodată ameninţat în invulnerabilitatea sa de un imponderabil mai presus de experienţă şi care putea fi o primejdie. Aoleu, dragă Doamne care îmi faci cu ochiul. Prin urmare foarte şiret. Prin urmare foarte nesigur. Ca un animal în libertate. Dar niciodată n-ar fi admis una ca asta. Un om sigur de sine se prezintă ferm chiar şi în nesiguranţă şi se pre-

face supus. Ce-i sigur e sigur. Dar cu precauţie e şi mai bine. Astfel de cuvinte puteau însemna orice.

Blînd cum nu-l mai văzuse Paraschiv niciodată, Sfredel urmă :

— Iată şi actele.

Paraschiv deveni bănuitor.

— Puteţi să le consultaţi — spuse anchetatorul.

Faptul că i se adresa cu dumneavoastră era ceva nou. Blîndeţea era ceva nou. Paraschiv simţi nevoie să se aşeze.

— Puteţi să vă convingeţi : ştim tot — spuse Sfredel şi dădu părinteşte din cap. Venind din partea unuia cel mult, de aceeaşi vîrstă, faptul făcea o impresie surprinzătoare. Sau suspectă.

Adresarea cu dumneavoastră, blîndeţea, tonul părintesc, totul era nou. Ce face un om sigur de sine faţă de atîtea lucruri noi ? O face pe nebunul.

Acelaşi lucru îl făcea şi anchetatorul. Modul în care se comporta astăzi era o dovadă a nesiguranţei sale. Numai un om foarte nesigur se prezintă atît de sigur. Cînd a mizat totul pe ultima carte trebuie să o şi joace cu condescendenţă. De la egal la egal, atît timp cît nu a fost încă dată pe faţă. Nici înainte şi nici după aceea nu avea să-şi reproşeze nimic. Atîta minte avea şi Paraschiv ca să-şi spună toate astea. Clipind din ochi ca şi cum ar fi făcut cu ochiul.

Nu era nici sînge rece, nicî vreun acord comun. Rezulta din deosebire. Dar în ce consta deosebirea ? Căci totuşi era şi amabilitatea superiorului faţă de inferior (ceea ce după literă n-ar fi trebuit să existe), era şi acord comun ca între călău şi victimă : Nu-i aşa, nu eu sînt cel care-ţi taie capul, ci legea, nu-i aşa legea o cere, iar dacă eu trebuie să interpretez legea astfel, nu-i aşa, n-am nici o vină, căci tu ai o minte isteaţă, nu-i aşa, şi ştii bine că nu tot ce pare ilegal este chiar ilegal, şi înainte de toate că nu pare ilegal tot ce chiar e ilegal în fond. Prin urmare era un soi de amabilitate pe un plan superior. De ce pe un plan superior ? Era mai bine să nu te strici cu oameni, căci din ei era făcută Era înrădăcinată undeva sus, în invizibil. De ce amabilitate ? lumea. Pînă şi o condamnare la moarte părea altfel dacă era spusă pe un ton suav. Dar dacă oamenii din care era făcută lumea răspundeau şi ei mîine pe un ton suav, fiindcă atît de multă suavitate îi călca pe nervi cu timpul ? Amabi-

litatea era mai bună. Era ultima treaptă a unei scări : mai întîi severitate, apoi condescendenţă, apoi o înţelegere mută, nu un acord comun, mă rog şi, la sfîrşit, amabilitatea.

Pe scurt, Paraschiv îşi spuse că n-au aflat nimic. Absolut nimic.

Ia să vedem, îşi spuse Paraschiv, şi noi ce-au adunat acolo.

Paraschiv deschise coperta. Prima foaie purta un titlu tipărit cu litere groase. Nu dădea loc la nici un fel de îndoială. Iar ceea ce scria dedesubt, corespundea titlului. Nu era nici o contradicţie. Şi o minte de găină putea să înţeleagă. Un ordin de arest un ordin de arest, chiar dacă arestatul n-a văzut încă nici unul, nici chiar pe al său propriu.

Numele celui ce urmează a fi arestat să fie trecut cu cerneală. Se făcuse. Cel în suferinţă se numea Paraschiv Paraschiv. Data ştampila semnătura. Totul era acolo. Totul era clar, numai semnătura nu era citeaţă. O încîlceală. Aşa trebuie să fie semnăturile, o ştia şi Paraschiv. Bine. Paraschiv ştia totul. Mai bine decît unul care ştia totul. În semn că aşa este dădu din cap. Întoarse foaia.

Urma un alt formular. Completat cu datele necesare. Acuzarea formulată pe scurt. Era nevoie ? Anume să înghesui lucrurile într-un singur miez încît să fie totuna cu o deformare. Tot atît de bine puteai umfla un ţînţar pînă ajungea armăsar. Se reducea la acelaşi lucru. Complicitate. Omiterea denunţului către autorităţi. Posibilitatea de delapidare. Atît de grav se numea asta ? Era mai grav decît era. Mai grav în toate sensurile. Ţţ-tţ-tţ. Paraschiv ştia totul. Ştia şi de ce se întîmplă aşa. Şi ca dovadă scutură din cap. Apoi întoarse foaia.

Urma un text lung. Bătut la maşină. Cu greşeli : O amplă expunere greşită a faptelor. Atît de prezumtivă încît chiar prima frază se încurca ; nu numai pentru că era atît de lungă că Paraschiv nu izbuti s-o ducă pînă la capăt. O privi multă vreme, dădu din cap ca şi cum, scutură capul ca şi cum, întoarse pagina ca şi cum, răsfoi mai departe, mai repede, şi mai repede, dădu din cap, scutură din cap, numără. Ştia totul. Ştia mai bine decît. Ţţ-ţţ. Atît de lungă era expunerea faptelor, cea *premustivă* ? Era nevoie de aşa ceva ?

Sfredel privea de la biroul său, nu-l slăbea din ochi pe Paraschiv făcîndu-şi de lucru cu ţigările şi cu bricheta. Paraschiv vedea că stă la pîndă, că se prefăcea amabil, îi oferi şi să fumeze ca unuia de o seamă cu el. E drept că Paraschiv se servi cu o ţigară, în treacăt, acceptă să i se dea şi foc, deşi de fapt era nefumător. Răsfoia, strîngea din ochiul cu cicatricea fiindcă îi intra fum în el, ceea ce-i dădea un aer de superioritate, cînd dădu peste o expertiză iscălită chiar de el, cîteva socoteli şi o declaraţie. Declaraţia era iscălită de Gruia, îi cunoştea mîzgălitura. Declaraţia nu era exactă, fiindcă Guria era cel care. Gata. Atîta tot, astea erau faptele. Exagerată în formulare, neciteaţă în expunere, falsuri în socoteli, minciuni în declaraţiile martorilor. Iar totul era atît de îngrozitor de important ca o condamnare la moarte. Cu toată amabilitatea. Fără supărare. Ce trebuie, trebuie. Paraschiv suflă, privi drept înainte, pufăi cu buzele ţuguiate şi degetele neînvăţate, îşi strîngea din nou ochiul. Pentru o clipă cicatricea arătă aproape indecent. Stătea şi se gîndea. Iar ceea ce gîndea i se vedea pe faţă. Suspect, şi deci primejdios, era numai acel act, lung şi de neînţeles cu frazele întortocheate, cu paragrafe, litere, cifre, trimiteri. Răsfoi dînd paginile înapoi, se încurcă iar, îşi smulse privirile, goni mai departe, nu înainta deloc, se împotmolea pînă la genunchi în ape nămol nisipuri plase vorbărie, trăgea un picior afară, cel de-al doilea rămînea prins, izbutea să şi-l elibereze, se simţea cuprins ca de o uriaşă caracatiţă, se proptea ca să se desprindă, rămînea lipit pe loc, cleiul făcea aţe, îi înfăşura degetele, îi lipea ochi, îl buimăcea, picotea, făcea o sforţare ca să deschidă ochii, se foia pe scaun, se îndrepta, clipea, dădea din cap, scutura din cap, închidea coperta dosarului, renunţa. Era ceva lipsit de orice speranţă. Cu aşa ceva puteai să ucizi oameni sau nu să izbuteşti să te aperi era un lucru lipsit de orice speranţă. Hîrtie de prins muşte. Îndată ce puneai mîna pe ea, se lipea strîns tocmai de mîna cu care o desprindeai de cealaltă mînă. Era caraghios să vrei să înjoseşti un om făcînd o muscă din el.

— Asta este? — întrebă Paraschiv privindu-l pe anchetator cu ochii mijiţi ai unui tîlhar.

— Asta este! — aprobă dînd din cap Sfredel. Amabil. Ca şi cum tînărul ar fi un al treilea iar ei doi l-ar fi prins şi acum se bucură.

— Totul ? — întrebă Paraschiv.

— Totul — aprobă Sfredel dînd din cap.

— Sigur ? — stărui Paraschiv şi căută să facă o impresie de superioritate şi de îndoială.

— Sigur !

— Sau mai trageţi cumva cu tunul dintr-o ambuscadă ?

— Nu există — spuse Sfredel şi surîse încă şi mai amabil, nici un fel de ambuscadă. Iar tunul ar trebui să-l turnaţi mai întîi dumneavoastră.

— Şi touşi mai spuneţi — răspunse şi Paraschiv cu un surîs, că ştiţi totul. Trimise un simbol anumit în mama mă-sii.

— Ce vreţi să spuneţi ? — fulgeră ochiul lui Sfredel.

— Cam exagerat — spuse Paraschiv şi bătu cu degetul îndoit pe mapă, nu-i aşa ?

— Lăsaţi asta în grija noastră.

— Oare asta vă e grija ?

— N-aveţi încredere în mine ?

— De ce la dumneavoastră totul se numeşte altfel decît între oameni ? — întrebă Paraschiv. În afară de asta...

— În afară de ce ?

— Nici dumneavoastră — şovăi Paraschiv, nu aveţi încredere în mine.

Schimbau priviri. Nu erau privirile aşa-zis grăitoare. Nu erau nici privirile mute. Erau mai degrabă priviri însemnînd altceva decît cuvintele. Ca şi cum unul din ei ar fi plătit cu bancnote mari şi autentice, iar celălalt scotea tot soiul de bani mărunţi falşi, iar primitorul ştia foarte bine cum va putea să-i treacă din nou aceşti bani. Fie tot lui, fie altuia, mai rămînea de văzut, important era să prinzi şiretlicul.

— Ştiţi şi dumneavoastră ce-i aia un şiretlic — mai adăugă Paraschiv. Dădu din cap. Cu înţeles adînc.

— Ce vrei să spui cu asta ? — îl fulgeră întrebarea lui Sfredel.

Paraschiv privi spre el aproape obosit. Tăcea. Ştia că celălalt crede despre el că s-a trădat, sau cel puţin că a făcut aluzie la ceva neamintit pînă atunci. Ceva de soiul relaţiilor cu lumea excrocilor din graţia celor sus-puşi, relaţiile care trebuie să existe între judecător şi acuzat, călău şi victimă, după cum există raza între sursa de lumină şi

obiectul luminat (fie că e vorba de ochi, oglindă sau obiect), căci fără asemenea relaţii nici un judecător nu-l poate dovedi vinovat pe acuzat, nici un călău nu are puterea să-şi execute victima. Aşa spunem noi. Dar de fapt e altfel. Situaţia ne e binecunoscută reciproc : fiecare-i în lăuntrul său, dar totodată şi în celălalt ; şi oarecum desprins, astfel că e scos ca un al treilea în afara scenei pe care o priveşte ca un spectacol jucat de alţii, deşi el e cel care îşi riscă miza, viaţa sa, dar a uitat de acest fapt. Astfel tăcea Paraschiv şi privea. Îi privea pe cei doi care cuprindeau, fiecare din ei, cîte o parte din el care totuşi era în acelaşi timp un întreg şi înţelegea spectacolul privit din două puncte diferite şi suferea, dar mai privea şi dintr-un al treilea punct şi se bucura. Îl lăsă pe Sfredel să mai întrebe încă o dată, apoi răspunse alene.

— Vreau să spun că Gruia, Maria mă-si, a înfăşurat în foi de viţă pe unul din noi. În hîrtie de prins muşte. Aţi apucat-o tare şi nu vă daţi încă seama că nu mai puteţi scăpa de ea. Dar pe mine mă înăbuşă. Nu vedeţi că chitanţele sînt false ?

— Şi cine le-a falsificat ? Unde sînt cele autentice ?

— Cele autentice ? — izbucni Paraschiv în rîs. Eu sînt geambaş, ştiţi bine. Conţopiştii stau în birou, beau cerneală şi înghit condeie. În treacăt îi mai scăpă lui Paraschiv o observaţie necuviincioasă cu privire la un simbol. L-aţi întrebat pe contabilul lui Gruia, pe casierul lui ? Nimeni n-are un asemenea scris. O altă observaţie cu privire la un alt simbol.

Sfredel devenise foarte atent. Şi el se găsea pe un triunghi în jurul scenei. Două triunghiuri se întretăiau.

— Şi ăia sînt închişi ? — întrebă Paraschiv.

Sfredel tăcu. Plăti cu bani mărunţi.

— Atunci de ce eu ? — întrebă Paraschiv. Chitanţe din astea poate scrie oricine. Îşi ridică privirile întrebător. Ce-o să urmeze acum ?

Sfredel îl lăsă să aştepte.

— Dar iscălitura — se supără Paraschiv, n-o face decît unul singur. Lua-l-ar dracu. Dracul e cel mai rău. Mai bine să fii trimis în mama mă-ti decît la dracu'.

Sfredel nu fu impresionat.

— Vorbiţi mai clar, Paraschiv.

— Am spus că iscălitura asta n-o face decît unul singur. Şi totuşi chitanţele sînt false.

— Ştim asta.

— Şi ? — izbucni Paraschiv, şi ce nu ştiţi ? Ce-o să spună Gruia mîine ? Poate că tot aşa cum ne-a înfăşurat în foi de viţă, o să vrea să desfăşoare pe unul din noi şi, cu acest prilej, o să ne ia şi pielea jos. Atunci să vă gîndiţi la mine. Care mai e situaţia cu copiii lui Saftu ?

— Altă gîscă în ceea traistă. N-are nimic de-a face cu cea de faţă.

— Nu — zeflemisi Paraschiv. Nici o gîscă n-are de-a face cu alta, nici justiţia n-are nimic de-a face cu justiţia.

— Copiii lui Saftu sînt liberi — spuse Sfredel, de cînd a fost arestat Gruia.

— Nu zău ! — exclamă Paraschiv. Şi cînd s-a întîmplat asta ? — întrebă cu privirea iscoditoare. Numai cel de-al treilea din el ştia cît de hotărîtor era acest lucru.

— Toate — surîse Sfredel (iar cel de-al treilea din el deveni foarte atent, fără a o arăta pentru moment celorlalţi doi), le veţi afla mîine. Aţi consultat dosarul ? Tot restul n-are importanţă acum. Tot ce-ar mai fi de spus va fi spus mîine de către cei interesaţi de faţă cu judecătorul.

— Şi o să ne lase şi pe noi să vorbim ?

— Asta — spuse Sfredel şi zîmbi depinde.

— De ce ?

— Paraschive— spuse Sfredel şi se ridică. Surîsul său arăta ca şi cum nici n-ar fi surîs, dreptatea la care dumneavoastră făceţi mereu apel e un cuţit cu două tăişuri. Sînteţi pregătit să o împărţiţi chiar dumneavoastră ?

— Ce înseamnă asta ? — întrebă Paraschiv şi îşi ridică ochii.

— Să tăiaţi — răspunse Sfredel, şi să fiţi tăiat dumneavoastră înşivă. Dacă mai continuaţi să puneţi întrebări, lucrurile stau prost. Am previziuni sumbre pentru dumneavoastră.

— De ce ? — înghiţi Paraschiv în sec.

— Pentru că vreţi să vă tocmiţi pentru dreptate ca un geambaş, cîtă vreme ştiţi bine că nu vreţi decît să daţi o iapă beteagă. Asta nu-i dreptate. Dreptatea nu ştie decît de sine. Dreptatea...

— Aşa cum scrie la carte — întrerupse Paraschiv.

Sfredel urmă fără să se lase întrerupt :

— ...este egoistă. Dreptatea e atît de egoistă încît judecă cu totul nepărtinitor. Numai în propriul ei interes unuia îi ia totul, averea libertatea viaţa, şi i le dă altcuiva, mă-nţelegi ? Chiar dacă ea însăşi e tocmai cel căruia îi ia totul şi nu are nici o legătură cu celălalt, atunci cînd e cazul. Iar cînd e cazul, ia amîndurora totul, mă-nţelegi ? Ea nu face lucrurile incomplet, nu ştie de jumătăţile de măsură, degrabă dimpotrivă. Mai avem încă multe de învăţat.

— Toate astea se pot spune şi despre nedreptate.

— Exact — se înclină Sfredel. Numai că ea e părtinitoare.

— Dar tot atît de egoistă — sfidă Paraschiv.

Sfredel, zîmbind din nou fără subînţelesuri, prin urmare amuzat :

— Cu o deosebire. Desigur că dumneavoastră ştiţi ce e o deosebire, Paraschiv.

— O deosebire ? — Paraschiv privea curios şi încordat.

— Un geambaş părtinitor îl sileşte pe muşteriu să cumpere un cal de optsprezece ani, fie că e armăsar, iapă sau jugănit, drept cal de trei ani. *Eu* trebuie să vă explic asta ?

— Eu nu cunosc — rînji Paraschiv, decît dreptatea cea de trei ani, ca să spunem aşa. Sînt foarte lipsit de experienţă în chestiunile astea.

— Lipsit de experienţă la cai ? se îndoi Sfredel.

— Nu tocmai la cai. Dreptatea nu-i cal. S-ar betegi prea curînd. Fiecare ar potcovi-o aşa cum se pricepe. E o treabă anevoioasă să urmăreşti şi să cercetezi fiecare potcoavă. Eu nu mă pricep la potcoavele cailor morţi demult.

Sfredel îşi clătină capul.

— Paraschive, Paraschive, o să vedem noi mîine cîte potcoave au mai rămas.

— Da — Paraschiv dădu din cap într-un anumit fel... dacă o să mai apucaţi să vedeţi caii şi dacă nu sînt verzi.

— Lăsaţi asta în grija judecătorului.

— Cum să nu, cu plăcere. Numai să nu-i placă şi lui să sulemenească lucrurile.

Sfredel se răsti la el :

— Sînteţi obraznic. Cum îndrăzniţi ?

— Fie-mi cu iertare — suspină Paraschiv şi îşi făcu cruce, păcatele mele, Doamne iartă-mă. Dar uşa se şi în-

chisese în spatele lui. Pardon de *espresie* — mai adaugă cînd paznicul îi trase un ghiont pe coridor. Se lăsă dus la celulă, răbdător. Răbdător şi cu o senzaţie neplăcută. O senzaţie neplăcută sau îndoielnică, în orice caz nu era nicicum senzaţia unui învingător, deşi nu era nici cu totul lipsit de speranţă.

Dar se necăjea că uitase să insiste ca problema copiilor lui Saftu şi a cabanei să nu fie separată de problema cu caii şi ca nu cumva să fie lipsit de prilejul de a-şi juca rolul cel mare. Asta n-ar mai fi fost dreptate, să-i jefuieşti pe copii de apărătorul lor. Era cu neputinţă să ştii care sînt cărţile cu care joacă aceşti oameni.

— Paştele mă-si, mama ei, a lui (a cui ?)...

Trei Mării

Condurul doamnei

Intr-adevăr oamenii din Valea nu mai credeau că bătrînul Nae ar mai fi în stare să-şi ţină capul nemişcat, chiar dacă el susţinea că-l clătina numai din pricina isprăvilor lui Paraschiv. Într-adevăr erau istorii care-l cutremurau pe oricine îl priveau. Aşadar era ceasul al douăsprezecelea ca să se pună totul la cale cu mama Mariei negruţa şi să se asigure acareturile şi zestrea. Cui să i se asigure, asta n-o mai spunea Nae, ci tremura din cap. Dar se pricepea să tremure astfel încît arăta ca şi cum ar fi clătinat din cap şi fiecare pricepea la ce se referea. Ca să-şi obţină fetiţa, mă rog frumos, de asta probabil că se ocupase Paraschiv într-un fel sau altul. Puteai să crezi amîndouă împreună, judecînd după şuşotelile întregii obşti, chiar dacă cuscra voia să folosească bîrfelile ca mijloc de presiune pentru a scădea cît mai mult posibil tocmindu-se la stabilirea zestrei.

Bătrîna se prefăcea mai bătrînă decît era, dar acum i se potrivea foarte bine, iar Nae preţuia acest lucru. Ea îi spuse :

— Nene Nae, ascultă-mă pe mine, cu lăudăroşenia n-ajungi nici să treieri, nici să macini. Pe femei nu le cinsteşte decît cel ce e el însuşi vrednic de cinste, şi nu le huleşte decît cel ce merită el însuşi să fie hulit.

Nae ascultă cu atenţie, îi plăcu. Totuşi acum nu-şi mai sprijini decît în două degete capul pe care pînă atunci îl ţinuse bine cu tot pumnul.

— Cîinele nu scapă — spuse zîmbind pe sub mustăţi, nici dacă îşi muşcă lanţul.

Mama Mariei privi supărată. El însă ştia că de fapt ea nu era.

— Roata cea mai stricată face gălăgia cea mai mare la căruţă.

Nae răspunse blajin :

— Mînzul cel mai sălbatic devine calul cel mai bun.

Ea îşi repezi capul în sus. Îi şedea bine, mai era încă destul de tînără. Exclamă :

— Cu atît e mai afurisit flăcăul, cu atît e mai gras păduchele.

Acum Nae nu-şi mai sprijinea capul decît în degetul mijlociu. Părea destul de îngrijorător, atît de tare îl clătina, deşi rîdea. Orice ai spune, ea îi plăcea.

— Cine se poate împotrivi forţei — spuse fata şi-l trase pe flăcău în pat. Nae făcu o mică pauză, pentru a sublinia mai bine clătinatul capului : — Unii încuie grajdul abia după ce li s-a furat calul.

Femeia părea tare posomorîtă :

— Cine nu aduce înapoi ce-a luat, nu găseşte ce caută.

— Ehei — strigă Nae şi dădu cu totul drumul capului, ca semn că era gata să renunţe la vorbitul în bobi, dar că nu era de părere că el e cel învins : — Vorbeşti, Suzana, ca şi cum n-ai ştii cîte au fost... Tot atît de bine ai putea să spui şi : Am priceput că asta e o moară de vînt, da' de unde vine apa ?

Se ridică, se duse pînă la uşă, şi capul i se clătina atît de vădit, încît ea nu putea să nu observe. În fond nici ea n-avea nimic împotriva căsătoriei.

— D-apoi nu aşa — strigă, stai, nene Nae, nu aşa ne-a fost vorba — îl prinse de cot şi-l aşeză la loc.

— Casa şi ograda — îi spuse bătrînul lui Paraschiv îndată ce lucrurile au fost stabilite, ni le-am obţinut...

— Noi ? — întrebă Paraschiv.

— Nu cumva — îi răspunse Nae, le-ai obţinut tu singur cu tertipurile tale ? Nu era clar dacă mai mult clipea din ochi sau mai mult clătina din cap. Şi asta e necesar — mai adaugă, desigur. Cu clei se prind păsările. Aşază-ţi rîndunica în cuibul pe care noi ţi l-am clădit...

— Mie ? — întrebă Paraschiv. Şi adaugă : — Şi „clădit" e bine spus.

— Poate nu-ţi convine ?

— Să-mi convină ! ridică din umeri. De unde să ştiu ?

— Apoi cum... hai ? — făcu bunicul.

— Apoi aşaaa, hei ! — făcu Paraschiv.

— Se poate una ca asta ?

— Nu fii atît de curios, bunicule. Paraschiv era supărat şi ştia bine de ce.

— Curios ? — îşi bătu joc bunicul, dar dintr-o dată bătu cu pumnul în masă. Am tot dreptul.

— Taci, moşule — se băgă şi bunica în vorbă. El are dreptate.

— Ei, na — se supără bătrînul, se înroşi, iar obrajii i se clătinau moale. Voi totdeauna trebuie să faceţi scandal. Vreau să ştiu ce se-ntîmplă.

— Ţine-ţi capul liniştit, nu-i nimic rău. Ce să se-ntîmple ?

Paraschiv o şterse. Avea făgăduiala Mariei. Ce-l privea asta pe bătrîn pentru altceva decît ca să stabilească anumite condiţii, firește, în care să fie ţinută făgăduiala ? Nu era nici un merit. Scăpase de grijile sale pe care timp de ani de zile le exagerase, iar tinerii şi-au luat pe cap propriile lor griji. Paraschiv îi era nepot, desigur, dar nu era un bou ca să-şi ofere sau chiar numai să-şi încredinţeze banii puşi deoparte cuiva care nu avea deloc. El nici nu spunea că-i avea. Ţăranul pune calul sau boul luat cu împrumut să tragă în propriul său jug, iar vaca ce-a fost numai adăpostită, ei bine, o mulge. Cel ce uşor în alţii se încrede, în patul nevesti-si curînd îi vede. Aşa stăteau lucrurile la creştini şi pentru ce-i făcuse Maria făgăduiala ? Numai ca să se uite la ochii ei frumoşi ? Dar asta îi privea numai pe ei doi. Era numai viaţa lor, a amîndurora. Nimeni n-avea voie s-o stîrbească cu ceva, după cum nici nu putea să-i adauge ceva. Nici chiar popa cu binecuvîntarea lui. Nimeni. Şi nici unul

singur dintre ei doi — iar acel unul singur era firește Maria, celălalt Paraschiv. Așa că începu să facă o socoteală meschină : fiecare mînca, bea, simțea, gîndea, visa, suferea, murea singur. Nici unul din ei nu credea ce credea celălalt. Nu mîncau același dumicat. Un singur lucru îl puteau avea împreună, și pe acela Maria i-l lua, fiindcă i-l refuza. Dar ea nici prin vis nu-și dădea seama, iar dacă el îi cerea ce altele îi dădeau de bună voie, ea nu se lăsa înduplecată pentru nimic în lume. E drept că ea știa că el e hoț, că-și lua cireșele de unde creșteau și că nu le dădea la o parte dacă ele singure alergau după el. Dar aveau toate astea vreo legătură cu făgăduiala ei ? Îi luase el ei ceva ? Ceva ce fusese al ei ? Dacă ei nu-i trebuia...

— Zilele astea am auzit multe vorbe — spuse ea, cînd veni Paraschiv ca să discute cu ea despre bunic.

Paraschiv se foi pe scăunel.

— Fii liniștit, Paraschive — spuse Maria. Nu cred nimic. Eu știu mai bine. Am încredere în tine. Ție nu ți-e ușor, știu...

— Ce ? — întrebă Paraschiv și clipi.

— Cu sîngele tău.

Paraschiv se împinse înapoi pe scăunel. Scăunelul trosni.

— Și ? — întrebă Paraschiv. N-avea remușcări, deși Maria avea dreptate. Dar îi era neplăcut, tocmai *fiindcă* Maria avea dreptate. — Nu are și sîngele meu drepturile sale ?

— Vrei să te cerți, Paraschive ? — întrebă ea. Am spus eu una ca asta ? Îl privea liniștită.

Paraschiv își răsucea mustața. „Hm", își drese glasul, dar dar nu spuse nimic. Ea se pricepea să-l facă să tacă. E drept că nu era singura Marie și nu izbutea să-i ofere lui, ca bărbat nedivizat, în mod nedivizat ceea ce el găsea la toate trei împreună. Ca dovadă : ei nu-i trebuia ceea ce altele își luau. Popa, lua-l-ar, e drept că nu avea dreptate în nimic, în afară de un singur lucru : că omul nu trăia numai pe pămînt, ci totodată și în iad și în ceruri, totdeauna în întregime el însuși, fără nici o reținere. Exact așa și era : cînd Paraschiv bea, atunci bea, cînd se bătea, atunci lovea, cînd iubea, atunci hăi, o vîra cu totul în fîn. Cînd era o petrecere, trebuia să fie îndrăcită, iar el chefuia cu trup și suflet. Dar numai el singur știa că atunci îl surprindea întotdeauna altul, un Paraschiv pe care el însuși încă nu-l

cunoştea, fiindcă acela apărea pe neaşteptate din el şi nici unul din ei nu era vreodată acelaşi. De fiece dată se speria atunci cînd se purta altfel decît se aşteptase şi dorise. Erau tot soiul de transformări de-ale lui şi de fiecare transformare ţinea o altă Marie, un alt vin, o altă încăpere. Ele ştiau, ele erau femei, şi fiecare din ele îşi îndeplinea ce era al ei, fiecare în felul ei, fiecare la vremea ei, fiecare de partea ei : şi astfel ele nu-şi ieşeau în cale nici una celeilalte, nu-şi întretăiau drumurile, nu se repezea nici una să dea în cealaltă ca Letiţia în fata ei. Nici nu se cunoşteau între ele, sau se prefăceau că nu se cunosc şi lui Paraschiv faptul i se părea o confirmare a îndreptăţirii sale. Poate că nu ştiau nimic una de alta, sau se prefăceau numai că aşa ar fi şi totuşi se împăcau atunci cînd se întîlneau, căci asta nu se putea evita.

Între timp însă Maria îi repeta ce-i spusese mereu, despre uşa bisericii şi aşa mai departe, şi era atît de greu de priceput căci el ştia altfel. Şedea acolo, asculta ce i se spune, făcea să geamă scăunele pe trei picioare, asta era singura lui replică şi se gîndea la bănuielile lui, apoi suspină, se ridică, o întrerupse pe Maria :

— Iartă-mă o clipă. Trebuia să iasă afară, o porni încolo, o mică plimbare prin ogradă, prin curticica pătrată îngrădită cu plasă de sîrmă în care se ţineau păsările, peste aria de treierat, prin grădină, pe sub nuc, printre salatele crescute mari la marginea răzoarelor de ceapă şi căpăţînilor de varză, de-a lungul unor tufe şi pe după o pădure de araci pentru roşii, mazăre şi fasole pînă la un crîng de iasomie şi liliac. Era un locşor ales cu multă pricepere, construit sus peste Spurcata, pe o rîpă care de dincolo arăta ca o stîncă la capătul limbii de pămînt pe care o ocolea apa şi, după obiceiul ei, rodea întotdeauna din celălalt mal atunci cînd venea turbată şi cu apele umflate. Cînd uşiţa era deschisă, privirile treceau de pe tron peste sălbăticia din valea Spurcatei, dincolo de păşuni şi de cîmpii, peste povîrnişuri şi peste colţii Iepii şi coama împădurită, tocmai către peretele Craiului şi spre cerul de deasupra, dacă lăsai capul pe ceafă. Şedeai aici într-un loc făcut anume ca să te odihneşti, liber pe o înălţime peste apele pe care le puteai vedea auzi foşnind pe dedesubt şi din spate sosind şi trecînd cu mare iuţeală, nestingherit de zăpuşeala înţepătoare şi izul

usturător care-ţi tăia răsuflarea în alte locuri, îndată ce se deschidea uşiţa. Însă uşiţa asta Paraschiv obişnuia s-o închidă de cînd Magdalena îl surprinsese o dată la treabă, deşi era foarte plăcut să scapi din jug, să întorci spatele, să priveşti spre cerul liber şi să-ţi îngădui un răgaz. Pereţii de scînduri erau împodobiţi de jur împrejur cu poze colorate frumoase şi alese cu multă grijă, aerul intra răcoros şi proaspăt de jos şi printre crăpături, soarele străfulgera, lumina ardea înăuntru, nu erau nici muşte, nici păienjeni, nici alte vietăţi, un covoraş acoperea podeaua, simţeai că totul era pregătit cu drag, şi chiar prin ferestruica în chip de inimă tăiată în uşă se desenau exact colţii Iepii : o privelişte frumoasă, îmbietoare, promiţătoare în toată strîmtoarea cu munţii împăduriţi albaştri în chip de burtă a Iepii tolănită nepăsător şi neruşinat sub cerul albastru.

Sub inimioara din uşă cu crăpăturile dintre scînduri care o străbăteau de sus în jos fusese prinsă o tăietură din ziar. Un desen. Era un fachir gol, numai cu o pînză legată în jurul şalelor şi cu un turban, şezînd turceşte şi suflînd într-un fluier. În faţa lui, dintr-un coş sferic, se ridica gîtul şi capul unui şarpe, cu ochelari, legănîndu-se într-o transă curioasă-apatică-hipnotică sub vraja muzicii. În alb şi negru. Dedesubt scria : „Uneori foloseşte sunetul de fluier.“ Paraschiv aprobă dînd din cap. Desenatorul era un bun cunoscător al sufletului animalelor. Şi el însuşi, Paraschiv, îşi obişnuise caii cu un astfel de ritual şi, înainte de a porni la drum sau de a-şi continua drumul, îşi ţuguia buzele, le fluiera ceva, tiuiuiuiui, el n-avea nevoie de nici un fluier ciobănesc, iar caii îşi depărtau picioarele. După aceea putea porni liniştit fără să mai aibă nici o supărare. Cunoştea şi locurile din jur, prin tot ţinutul, unde era potrivit să fluiere : mărul la cumpăna apelor, dealul dintre Seaca şi oraş, ca să nu mai pomenim de cîrciumile de-a lungul şi de-a latul întregii regiuni.

Acum îşi ţuguie buzele şi îşi fluieră şi sie ceva. El nu era vreun sfînt zugrăvit sau cioplit în lemn. Ştia lucrul ăsta, iar Maria şi popa ştiau şi ei. Fluiera. Nu ca şi cum ar fi vrut să-şi descarce sufletul, căci sufletul îi cînta. Pe undeva el ştia mai mult decît înţelepciunea unsuroasă a popei. Dar atîta lucru recunoscuse totuşi şi părintele Chiriac : exista o dragoste spirituală şi exista o dragoste animalică. Ei şi ?

— Bine, părinte — întrebase Paraschiv, şi cum e cu dragostea spirituală dacă aştept ca ea să-mi dea copii ? Ei nu purced din carne ?

— Ptiu, drace — popa scuipase o dată, ca şi cum n-ar fi ştiut ce-i aia ţap. Bată-te, iartă-mă, Doamne, ce, eşti animal ?, numai asta te interesează ? — şi părintele Chiriac se lovea cu palma pe sub burtă, prin urmare era limpede că totuşi ştia ce nu trebuie să aprobe. Spiritul care îi va dărui copii Măriei tale nu vrea să vadă carnea. Să închizi ochii. Cînd ai în faţa ta orice fel de carne femeiască.

— Dar oare n-o simt, părinte — clipise Paraschiv din ochi, şi cu mîinile şi... ?

— Lasă mîinile la o parte, fă-ţi cruce şi fereşte-te de gîndurile cu păcat, căci...

— Nu ştiu dacă am înţeles bine : dacă dragostea tot trebuie să treacă prin carne, atunci nu poate şi spiritul să...

— Huo, păgînule, piei Satană — sărise popa în sus, vrei să spui că în plăcerea cărnii şi a sîngelui arde spiritul sufletului, după cum floarea urcă în seva trunchiului ? Da' ce eşti tu, pom ? Stă scris că... da ce mai vorbim, nu înţelegi tu asta.

— De ce nu, dacă îmi explicaţi cum trebuie ?

— Sînt zece porunci, şi gata. Ascultă de ele, căci de nu, vei fi osîndit. Pînă şi un înger s-a prăbuşit, paradisul e zăvorît, omul a fost alungat din el. Pentru tine a fost făcută moartea veşnică, a ploua cu foc, a venit potopul. Tu vrei să despici firele de păr. De ce, asta întrebi tot mereu. De aia, măi omule, arză-te-ar, iartă-mă, Doamne.

— No, domol, părinte. Sînteţi afurisit de grăbit. Eu spun că aşa vine treaba : unul ca mine trăieşte totodată în cer, pe pămînt şi în iad. Asta-i şi n-o puteţi schimba. Ia uitaţi-vă la icoanele dumneavoastră. De ce-a fost biciuit Cristos şi aruncat în iad ? Ura şi răzbunarea şi patima, ehei, fie că eşti rău, fie că eşti bun, ele totuşi *există*, prin urmare sînt bune aşa cum sînt. Pentru ce *există* ele, asta n-o ştiţi. Pentru neprihănire, aşa spuneţi ? Şi ? Dacă vă apucă frigurile... pentru ce ? Alergaţi la doctor. Nu vă spune doctorul că tocmai frigurile vă lecuiesc ? Cel mult vă mai prescrie o clismă sau vă pune lipitori şi în chipul ăsta vă lecuieşte oare sufletul ? Sau îl daţi afară împreună cu clisma

şi cu lipitorile lui şi o chemaţi pe baba Mira, fiindcă se pricepe mai dihai şi vă face bine, ce ştiu eu de ce ?

— Blestematule...

— No taci,, popă, taci — îi cîntă Paraschiv ca să-l îmbuneze.

Pe mine nu mă poţi blestema. Am şi au o sfîntă în care cred şi care se roagă pentru mine, fiindcă ea crede în mine. Nu-i spun şi eu Mariei negruţa că trebuie să se păstreze neprihănită pentru mine ? Oare e o nelegiuire ? Dar nu există totuşi şi noroiul cu care vă împroaşcă Mira, şi nu există sîngele ? Şi ce vă mai fricţionează ea dacă nu carnea, şi pare închide ochii cînd face asta, sau cumva nu aveţi carne ? Sau să le desfiinţez eu pe toate fiindcă nu vreţi s-aveţi friguri ? Din ce-a murit Neagoe, dumnezeusălierte ? Din pricina sfinţeniei sale sau fiindcă era un om ?"

— Cară-te, Satană — strigase popa şi deschisese larg uşa. Cu tine nu se poate vorbi, o să găsim noi ac de cojocul tău, hai, şterge-o.

— No iacă, mă duc, că n-o fi prăpădul lumii, da' ce-aţi trimis după mine ?

Paraschiv plecase fără să se simtă vinovat cu nimic. Să meargă mai departe, bine. Dar cum ? Nu putea să-şi facă un nod cînd se ducea la Maria negruţa numai fiindcă aşa voia popa. Şi chiar dacă ar fi încercat : celelalte două Mării îl desfăceau, numai ele ştiau cum, şi asta era de asemenea bine aşa cum era. Ce-i drept, ce-i nedrept, dacă e pur şi simplu necesar ?, iar odată şi odată era necesar...

Acum şedea aici, socotise că Maria îi va aduce învinuiri, i-ar fi fost mai plăcut dacă o făcea, în orice caz mai puţin suspect, el prefera întotdeauna ca lucrurile să fie lămurite fără nici un fel de cruţare, acum era măcinat de gînduri chinuitoare, privirile îi erau fixate pe fachirul gol de cînta din fluier şi pe inima străbătută de razele soarelui, pe pîntecul iepii format din munţii împăduriţi, şi nu izbutea nimic. Lipsa de orice rezultat era suspectă. Îşi trase pantalonii în sus, îi încopcie, era tot atît de bine ca şi un nod, îi prinse frumos în nasturi, asta era chiar mai mult decît un simplu nod, însă era tot ce mai putea face, scuipă în spate şi se întoarse, printre arome de mărar şi micsandre, cu buzele ţuguiate, îi spuse Mariei :

— Mîine duc fînul la tîrg. Mai e ceva de îngrijit ?

Nu mai era nimic de îngrijit. Sau poate totuşi. Dar materialul pentru rochia cu care voia să-i facă o surpriză lui Paraschiv nu trebuia să-l vadă el, nici nu-l putea cumpăra de unul singur. Însă era bine să stea de vorbă cu Don' Puiu din Seaca despre vinul pentru nuntă. Bine. Adio.

— Şi lasă-mă-n pace cu vorbe din astea. Nici eu nu sînt decît un om.

— Ce fel de vorbe ? — întrebă ea.

— Ei na. Parcă n-ai şti. Te şi prefaci acum.

— Ştii bine că eu nu spun nimic. Dar nu făcea nici tu ciuhai.

— Eu ? — strigă el. Fii serioasă, Mario — şi-şi trase pantalonii şi mai sus.

Ca şi cum ea ar fi putut fi mai serioasă decît era şi cere de la el mai mult decît acelaşi :

— Fii tu serios, omule.

Şi Paraschiv plecă fluierînd, porni de dimineaţă la oraş, însă tot cu îndoiala în minte, cu bănuiala în sînge şi cu supărarea în burtă, iar pentru toate de vină era popa, fiindcă nu era în stare să-l facă pe Paraschiv să priceapă că credinţa şi credinţa erau două gîşte în ceea traistă şi anume o credinţă omenească, în stare să şi greşească, şi o credinţă superstiţioasă care crezuse că-i împielităţul văzînd un ţap negru pe întuneric, iar la lumina zilei voia cu tot dinadinsul să i se descînte...

Cînd s-a întors înapoi acasă, Paraschiv a adus din partea lui Don' Puiu din Seaca cîteva butoaie de vin pentru Panţu Mişu, crîşmarul din Valea. În ce mod au ajuns în posesia lui Panţu, asta era o treabă care nu-l privea pe Paraschiv, alde Puiu şi alde Panţu nu-şi rămîneau nimic datori unul altuia, aşa că îi ajută lui Panţu să le bage în pivniţă şi să le dea cep. Încercatul vinului s-a făcut mai mult sau mai puţin oficial, în orice caz între prieteni şi Panţu avea nevoie de ei căci onoarea îi era în descreştere deoarece în ultima vreme servise o poşircă mizerabilă : chiar dacă putea îndrăzni s-o dea de băut ţăranilor săraci care şi aşa nu beau niciodată vin, fiindcă nu erau învăţaţi cu el sau invers, mă rog. Dar unor oameni pricepuţi, *esperţi*, fraţi, cum se poate... ? Ticălosul. Prin urmare acum trebuia apărată onoarea lui Panţu fiind contestată, şi ei îi ajutau, dar

s-au întrecut oarecum cu firea, la fel şi Paraschiv ; la drept vorbind, atît de mult nici nu făcea onoarea lui Panţu ; s-a ajuns la o încăierare cumplită, iar Paraschiv era întins, cuprins de o ameţeală dublă, cu o rană în zigzag sîngerîndu-i sub ochiul drept, curînd după aceea se întinse şi un mort lîngă el, unul adevărat, unul într-adevăr mort, dar asta încă nu ştia nimeni, aşa fiind situaţia, şi cel mai puţin o ştia Paraschiv. Ameţeala lui furioasă se potoli îndată ce o recunoscu pe Maria venită să-l ia şi pe care se străduia s-o întîmpine ieşindu-i înainte în patru labe. Ea aflase ce se petrecea la cîrciumă şi se înfiinţă la timp pentru a-l păzi pe Paraschiv de ce era mai rău : căci la venirea ei mai fusese încă în viaţă cel omorît, chiar Maria îl văzuse cum căzuse jos, putea să şi jure.

Maria îl ridică pe Paraschiv în picioare, îl duse la ea acasă, în casa în care urmau să locuiască amîndoi curînd, era o casă cumsecade, le ieşi înainte pînă în colţ. Totuşi fu foarte greu pentru Maria, Paraschiv fusese întotdeauna la fel de puternic şi de îndărătnic ca şi voinţa sa, dar ea izbuti ca el să nu simtă că intenţiile ei aveau o altă direcţie. Îi spălă faţa şi rana cu rachiu, îl obloji cu frunze răcoritoare, îl legă, arăta foarte eroic, apoi îi luă capul între mîinile ei, îl culcă în poală, îi vorbi cu binişorul şi găsi chiar răbdarea să răspundă la tot ce spunea el, şi spunea foarte multe, îi răspundea astfel încît s-o înţeleagă, chiar şi acum. Uneori ea se uita în jos către el, în singurul ochi ce se făcuse mic de tot, ca o micuţă scînteie de lumină, alteori privea în lumînarea pe care o lăsase aprinsă fiindcă lampa dădea prea multă lumină şi lui îi făcea rău.

— Mario — şi o privi ca şi cum ar fi vorbit cu singurul lui ochi teafăr, dar acum se vedea că şi acesta păţise ceva, de ce te cerţi tu cu mine ? Aoleeeu, capul meu...

— Las' că-ţi trece.

— Oi fi eu hoţ, dar vinul nu l-am furat, pîn'-aici, dreptate trebuie să fie, nu vreau s-aud de nimic. Dădă-documentele mele sînt în regulă, chiar dacă au fost false, pe mine asta nu mă priveşte. Poate că don' Puiu o fi saşiu şi poate că Panţu o fi minţit asta-i treaba lor, pe mine să mă lase în pace, că, dacă nu, le-arăt eu lor.

— Las' că-i bine, acum eşti aici, acasă.

— De băut, am băut, știi bine, sînt beţiv, dar nu-s beat, pîn' aici, mă-nţelegi, dacă nu, te pocnesc de-ţi zboară toţi dinţii.

— Binebine, pocneşte-mă, dar acum încearcă să dormi.

— Am plătit cinstit, de ce mi-a dat mai mult decît... ce, era să nu beau ce-mi toarnă? De ce te certi cu mine, nu știu de nimic, pîn' aici.

— Sigursigursigur, ai dreptate, încearcă să dormi.

— De ce ţi-e frică de mine, doar nu eşti Letiţia, e un vin bun, Mario, e o „Lacrimă" din care trebuie să avem şi la nuntă, i-am spus lui Panţu, auzi, fii bună cu mine, sînt un beţiv, pîn' aici, dar să ştii că te pocnesc de-ţi zboară...

— Dadaaa, mîine, Paraschive, acum taci, trebuie să dormi.

— Da' cu tine, Mario, dada. Nu-i frumos din partea ta, trebuie să-ţi spun...

— Nu acum, Paraschive, hai, dormi.

— Da' cu tine, acum, haide. De ce mă necăjeşti, îi faci pe oameni să bîrfească, trebuie să ştii sînt un om rău, beţiv hoţ curvar, tot ce vrei, ţi-o spun eu, şi toţi dinţii...

— Lasă-i să vorbească.

— Nu, nu vreau să vorbească, ce sînt, sînt pentru mine, un hoţ, un...

— Pentru mine nu, taci acum, nu te mai zbuciuma.

— Da' pentru cine? — sări în sus, îşi smulse legătura de pe cap, o lovi şi flacăra lumînării pîlpîi, umbrele tresăriră se temură se ascunseră ieşiră iar la iveală ameninţară să sugrume lumina şi totodată un pumn o lovi pe Maria în coaste. Ce, eşti şi tu o curvă, de ce-mi spui una ca asta şi nu vrei să te culci cu mine? Ce ştii tu, nimic nu ştii, i-adevărat că vin de-a dreptul din patul Letiţiei, da' cumetrele trăncănesc numai despre ce nu ştiu, nici una din ele n-a ţinut lumînarea, şi pe popa ăla al tău îl scuip în obraz, pînă aici, dintr-o dată urlă la ea şi îi porunci: — Pune asta la loc... şi îi strecură turbanul în mînă şi, în timp ce ea îl lega din nou, el chicoti: — Una a văzut luna, alta şi-a îngropat cîinele, alta îşi învineţeşte fata în bătăi fiindcă ea însăşi n-a mîncat niciodată vreo trînteală, dar în schimb i-ar place mai mult să aibă ginerele pentru ea, alta ar vrea să-şi înşele bărbatul şi să ţină gura ferecată. Vezi tu, aşa sînt ele. Eu le umplu de rahat şi pragul, şi masa, pînă aici,

şi pînă-n gîtul lor, curvele dracului, şi ce-ai tu de-a face cu ele ?, i-o treabă urîtă, ce te amesteci tu în ea ?, tu te zvîrli încolo pentru mine, nu merit eu una ca asta, am şi eu un suflet, nu merit una ca asta.

— Nimeni nu ştie cît şi ce merită. Acum stai liniştit şi dormi, Paraschive.

— Va să zică tu spui că n-am suflet, da' ce sînt eu, animal ? Nu te-am re-re-*respectat* eu totdeauna ? Spune că popa e un ţap negru, dacă nu, îţi smulg chiar acum hainele de pe tine, sau sînt un nemernic, vezi, sînt un nemernic, un nemernic, nu ţi-am spus, ai să vezi, tu nu ştii cine sînt eu, ce pot eu, de ce mă provoci ? ce, eşti ca toate muierile ?, tu nu trebuie să mă...

— Ce, mă ameninţi ? — rîse ea. Haide, dormi.

— Eu nu ameninţ niciodată, eu pocnesc, din dragoste, am sînge afurisit, sînge negru, sîngele meu e supărat pe tine, tu-l dispreţuieşti, spui că-i sînge de animal, blestematul de popă, şi eu sînt un sfînt, sîngele meu te poate mîntui, tu să te rogi pentru mine, sînt un om rău, da, asta sînt, care-i deosebire, dar nu sînt ucigaş, de ce vrei mai întîi să te căsătoreşti cu mine ?, merge şi fără asta, de ce te zvîrli încolo ?...

— Taci, Paraschive, tacitacitaci, nu mai întreba atîtea.

— Da' trebuie să ştiu, eu sînt Satana, aşa a spus, şi eu vreau să fiu mîntuit, poate un înger chiar pe Satana... de ce tocmai eu ?

Ea se mira că trebuie să răspundă, deşi ştia precis că nu era bine s-o facă şi că nici nu era nevoie, pentru că nimic nu va putea fi hotărît atunci, dar n-avea încotro :

— Ce lucruri întrebi tu, Paraschive... Căzu pe gînduri, şi mai mult ca pentru sine mai adaugă, ca o întrebare pusă sieşi : — Apăi eu cred în tine, nu-i aşa ? Asta este, cum să spun, poate ca un har... De ce nu-mi dai pace ?

— Cum ai spus ? — bîlbîie el. Har ? — adaugă cu o privire fixă, ţapul ăla, tot te învaţă să te prefaci. Am să-ţi spun eu despre el... har... ia stai să mă gîndesc puţin...

Şi astfel adormi. Totuşi nu uită nimic. Chiar dacă dimineaţa, după ce i-a trecut ameţeala vinului datorită somnului, n-a mai adus vorba despre asta, nici chiar atunci cînd a aflat foarte curînd că se spune că ar fi fost chiar el ucigaşul. Poate că zvonul n-a făcut decît să se adauge unui

sentiment tulbure, ca o teamă nemărturisită, o vină sau un fel de conştiinţă încărcată de care nu dorea să se atingă cineva, însă care-l făcea să fie subjugat de Maria negruţa în pofida firii sale nesupuse, şi cu atît mai subjugat, cu cît era mai nesupus de fapt. Prin urmare nu o vină propriu zisă, nu... căci sentimentul de vină la Paraschiv era ca un cal bălan de culoare neagră, un cer de culoare galbenă, o nălucire, o ţicneală. Revoltele lui erau întotdeauna îndreptăţite, iar îndreptăţirea e bună. O furtună e îndreptăţită, o furtună nu are conştiinţă... şi nici Spurcata, o fecioară curată nu devine ucigaş, un sfînt nu devine o curvă : sentimentul că ar ştirbi vreo ordine în lume îi era necunoscut lui Paraschiv. Cu atît mai neliniştitor era pentru el faptul că Maria recurgea la cuvinte ca „har" în care ea chiar credea, dacă punea la socoteală credinţa ei în el şi ceva se revolta în el la auzul acestor vorbe.

Dar ce putea crede Maria cînd, vrînd să plece ea singură la oraş într-una din zilele următoare şi căutînd hîrtia de o mie de lei despre care ştia sigur că o pusese în cartea de rugăciuni, văzu că n-o mai găseşte. Oricît de necrezut era, oricît de mult se împotrivea să recunoască şi să recunoască numai Paraschiv intrase în casa cea nouă pregătită pentru ei. Numai Maria avea cheia, maica Suzana se mutase cu Magdalena în partea din dreapta a curţii, în aripa bătrînilor.

O mie de lei, poftim. Economiile trudnice de multă vreme şi economii pentru ce ? Intenţionse ca o parte din bani să fie pentru Paraschiv, voia să-i dăruiască un ac de argint şi butoni de manşete. Cealaltă parte urma să fie cheltuită pentru rochie, nu pentru rochia de mireasă, nu toate o purtau la fel, nu, pentru o rochie aşa cum şi-o imaginase ea şi pe care voia să şi-o facă singură, căci la asta se pricepea, mă rog frumos. Şi nu trebuia să fie un lucru ţărănesc, nu se preţuia aşa ceva, ci o haină elegantă, cu o croială specială, cu dantele într-un loc şi cu volane într-alt loc, mînecile jos strîmte şi sus foarte largi fusta cu falduri care să facă godeuri... ceva ce văzuse ea la oraş, pe o poză la un anticar, într-un cadru întunecat de vreme care încînta şi numai el singur. Ceva foarte frumos, mai mult decît atît, ceva sărbătoresc şi pe care voia s-o poarte numai pentru Paraschiv, la zile mari.

Mario, unde-ţi sînt minţile, Mariio, nu mai ştii ce faci, Mariiio, ce-i cu tine, e cu neputinţă, cum explici, cum poţi scuza aşa ceva ?

Neînfricată, îi ceru socoteală lui Paraschiv, nu putea fi decît o glumă, voia doar s-o sperie...

Răspunsul o ului. Paraschiv nega. Nici în glumă, nici ca s-o sperie, nici ca s-o păcălească, nimic. Nega hotărît, făţiş, categoric, tăgăduia, dovedea, se supăra, se blestema, se jura pe toţi sfinţii, pe cinstea mamei sale. Să-mi sară ochii, mama lor de o mie de lei, crucea lui Cristos şi candela popii. Îţi trebuie o mie de lei ? Poftim, uite şi cinci, dacă-i musai, dar ce credea ea, drept cine-l lua. Şi, înfierbîntat puţin prea repede, se întărîta de supărare pentru o asemenea învinuire pînă ajunse la o asemenea furie încît... aşa ceva ea nu mai văzuse niciodată... încît îi izvorau lacrimile dintr-un singur ochi şi îi udau pansamentul, mă rog, ochiul acoperit plîngea şi el, nu era de glumă... pe scurt, începu să urle de amărăciune că Maria era în stare de o astfel de bănuială, mai cu seamă după o spovedanie ca cea din timpul beţiei de atunci. Frumos. Foarte frumos, Mario, din partea ta, ce, nu ştii că tot ce-i al meu e şi al tău ?... Tocmai eu să fi... ?

Abia acum treaba îi deveni suspectă Mariei, e drept că tîrziu, dar în toată legea. Mai mult decît atît : începu să creadă ceea ce era de necrezut, fiindcă... fiindcă ea avea o credinţă care trebuia să rămînă pur şi simplu neclintită, deci neclintită nici de aparenţe, nici de altceva, raţionamente, inteligenţă sau aşa ceva, căci ce mai era credinţa dacă ar fi fost clintită ? Mă rog, era de acord : era vorba de un furt, ea era cea care fusese furată, Paraschiv era hoţul, iar ea avea încredere în hoţ. Şi ? Şi dacă, ce ? E drept că aşa ceva era nemaipomenit, dar din fericire atît de nemaipomenit că nu putea fi şters de pe faţa pămîntului decît dacă, dacădacădacă... da, dacă ea rămînea neclintită în credinţa ei, iar în ochii ei hoţul... nu era hoţ.

Firește că el trebuia să fie hoţ, mă rog frumos, căci altfel din păcate nu exista nici un prilej ca să-l absolve şi să-şi dovedească credinţa. Dacă ea-l respingea, atunci îşi clintea credinţa... precum şi pe ea însăşi. Asta o înspăimînta. Nimic altceva. Nici măcar urmările, căci în primul rînd nici nu se gîndise la ele, în al doilea rînd nu erau decît efectele

aceleiaşi cauze, iar acum Maria trebuia să ia totul asupra ei, oricît de îngrozitor ar fi fost.

Dar ea nu-şi închipuise că va fi chiar atît de îngrozitor pe cît se arătă acum. Începu să plîngă cu lacrimi de crocodil, ea privea mirată cum erau stoarse, cum făceau ochii să lucească şi să se umezească... mai înainte ca Maria să înţeleagă că în spatele acestor sforţări se ascundea o ruşine nemărturisită, care dintr-o dată se preschimbă... totul se preschimba la Paraschiv... şi dădu naştere unei supărări, era supărarea din pricina lacrimilor irosite în zadar, fiindcă ar fi putut să-l coste mai ieftin, supărarea spori dintr-un salt devenind furie din pricina propriei supărări — fusese o trădare de sine, o dezvăluire a adevăratelor gînduri, şi asta în mod cu totul inutil — şi culminâ într-o izbucnire de mînie din pricina furiei care ştia că e neîndreptăţită.

Atunci se repezi la Maria, o apucă de păr, o trase spre el, îşi înfipse ghearele în fuste, îi smulse hainele de pe ea, hîrşt-hîrşt zburau bucăţile, n-a fost nevoie decît de puţine rupturi, dar bine mînuite, lucrurile plesneau, cusăturile pocneau, ţesăturile se rupeau. Maria, trîntită pe pat, stîlcită în pumni, plesnită cu palmele, zdrelită cu dosul palmei, acoperită de lovituri, o luptă zadarnică, crudă şi totuşi atît de fără milă şi plină de plăcere, încă şi mai fără milă, în ciuda împotrivirii ei, cu cît grăbea mai repede spre ţel pofta lui mută, mai încleştată, mai violentă.

Puterile au părăsit-o pînă la sfîrşit, a rămas întinsă, ţeapănă, mîinile şi buzele lui s-au dezlănţuit, o întoarse şi îl cuprinse spaima din pricina încremenirii şi îngheţării ei. Dintr-o dată, pofta i se prăbuşi în jale ; dintr-o dată mărturisi, dintr-o dată se învinui singur, vaidemine, vaidemine, se acuza, bocea, vaivaivai, lacrimi de tristeţe, lacrimi de remuşcare, lacrimi de patimă, îi vorbea copilăreşte Mariei, se văicărea, vorbea aiurea, vorbea frumos, vorbea urît, se văita cu glas tare şi încet şi toate dintr-o singură suflare, of şi vai, era gata de orice sacrificiu, de orice ispăşire, de orice pocăinţă : uitetelamine, deschideochii, uitetelamine, iartămăiartămăiartămă...

Şi astfel îl copleşi osînda : Maria nu se mişca. Era blestemat şi afurisit. Încă mai plutea asupra lui acuzaţia mai mult sau mai puţin clară că ar fi ucigaş, iar acum Maria zăcea în faţa lui. Nu se mişca. El era singur, nu mai era

nimeni care să privească, era îngrozitor, era un asasin, dar, şi mai urît, era un hoţ. A trebuit să recunoască, asta era îngrozitor, dar Maria nu se mai mişca, îl lăsa singur. Fusese sortit să fie zdrobit, distrus, după cum şi el zdrobise, distrusese, nimicise. Asta întrecea puterea omenească, puterea lui, nu era în stare să facă faţă osîndei. Orice tîrfă, orice feciorie fusese supusă de el, se tăvălise în fiecare mocirlă, sorbise pofticios plăcerea prădătorului a izbînzii a dăruirii : altfel nu acceptase, nu ştiuse niciodată de vreo altă lege. Acum avu o inspiraţie : pîngărise ceva. S-ar fi putut să fie cerul, iar acum se închidea înaintea lui. Dar de ce cerul ? Rahat : ceva mai presus de cer, Maria nu se mai mişca deloc. Simţurile i se cutremurau în friguri, mintea i se învălmăşea, simţurile i se cutremurau în friguri, i se tulburau ; să i se întîmple tocmai Lui una ca asta ? Lumea ieşise din ţîţîni, raţiunea n-avea nici o raţiune. Era sfîrşitul. Maria nu se mai mişca, Maria nu se mai mişca şi nu se mai mişca Mariamaria...

Căzu în genunchi. Zăcea peste ea. O învelea, o încălzea cu căldura lui. Stătea nemişcat, asculta bătăile unei inimi. Se linişti. În curînd păreau amîndoi adormiţi, într-un somn al istovirii, al reculegerii, al însănătoşirii. Abia dacă se mai simţea vreo răsuflare.

O muscă se aşeză pe obrazul Mariei, îşi luă zborul, se întoarse, se plimbă peste pleoape, se opri o clipă în colţul ochiului, coborî de-a lungul nasului, se aşeză pe buze. Maria deschise ochii. Privirile ei urmăreau musca, rătăciră peste grinzile tavanului, rămaseră prinse de vîscul atîrnat acolo încă din ajunul anului nou. Dintr-o dată se sperie : simţea greutatea care stătea peste ea, tresări, din cauza mişcării începu şi Paraschiv să se trezească, îşi ridică şi el capul, privi în sus de pe pieptul ei, îi întîlni privirea. Un surîs nespus de îndepărtat îl întîmpină, buzele ei se dezlipiră, îşi trecu mîna peste fruntea lui.

Lacrimi mari apărură în colţul ochilor ei.

— Paraschive — întrebă, cum o să am un copil ? Pe urmă, cînd el începu să rîdă, cînd negă, haha, ea îşi aşeză capul pe unul din obraji, cu faţa la perete şi lăsă lacrimile să-i curgă drept în jos, pe pat.

El nu mai ştia ce să spună, simţea în gît cum îl sugrumă ceva, îi scăpă un hohot de plîns, scurt şi aspru, cum nu hoho-

tise niciodată de plîns cînd era copil ; ştia că ea îl iertase, deşi îl lăsa să stea în faţa uşii ca un puşti nemernic şi totuşi acum el se simţea purificat, nevinovat ca o floare de condurul-doamnei, cuvios, cucernic, dar era o cucernicie hoţească, o evlavie sfidătoare, o supunere fără voie şi rebelă. Las' pe mine, că ştiu eu ce fac, numai vino-ţi odată în fire.

Cifre şi figuri

Cînd se întoarse Paraschiv de la interogatoriu, Túró şedea şi calcula. Nimic mai uşor pentru un contabil, aşa s-ar putea crede, chiar dacă-i vorba de un calcul mintal fără hîrtie şi fără creion. Dar era mai curînd o stoarcere de creieri. Cu privire la femei. Vedea cum Paraschiv îşi făcea socotelile acasă şi nu se potriveau cu cele din tîrg. Se gîndea la femei în general. Aşa ceva era mult prea unilateral, la debit nu corespundea nici un fel de credit, deşi Paraschiv mai încerca să şi tragă pe sfoară, adică se trăgea pe sine pe sfoară, însă fără să bage de seamă. Femeile în general erau un vînat obişnuit ; femeile în special erau cele preferate, sau cele preferate erau femeile în special, cărora pe de o parte le trecea multe cu vederea, pe de altă parte, nimic. Prin urmare ele aveau drepturi nelimitate asupra lui, asupra lui Dumnezeu şi a lumii, aşa cum o crease el şi în mod special asupra lumii lui Paraschiv, aşa cum o vedea el, asta înseamnă toate drepturile, afară de unul singur, cu privire la care nu ştia de glumă. Numai raportul acestor două grupuri era cîntărit de el şi nu era în stare să priceapă, deoarece şi în ceea ce-l privea pe el calculul continua în subconştient.

Punctul întîi : Femeile în general.

Punctul al doilea : Femeile în special.

Scăzînd punctul al doilea din punctul întîi : rămîne *femeia*.

Túró încerca să-l facă pe Paraschiv să înţeleagă acest lucru. Nu era uşor. Şi acum nu era deloc momentul. Se poate spune că în afară de asta era în general imposibil şi era şi în special imposibil. În general, din cauza inaccesibilităţii fireşti a lui Paraschiv, ca să nu spunem a convingerii sale că le ştie pe

toate mai bine. În special, fiindcă Túró se încurca mereu, nu în cifre sau în operaţiuni, ci în cuvinte. Pe lîngă asta, la început Paraschiv nu era deloc atent, şi, dacă rîdea din toată inima de Túró, o făcea din pricina lui însuşi, şi nicidecum fiindcă ar fi priceput ce urmărea Túró sau i s-ar fi părut că e de rîs.

Dar Túró şedea acolo ţinînd pe genunchi coşul cu merinde trimis de Tiliche a sa. Paznicul adusese coşul, îl percheziţionase, fiindcă în ultima vreme nu mai era voie ca străinii să intre în închisoare şi nici deţinuţii nu mai aveau voie să iasă afară la vizitatori. Nici chiar popa care timp de cîteva zile mai fusese considerat încă o persoană oficială. În coş se găseau, învelite în hîrtie albă, cîteva bucăţi de plăcintă cu mere. Túró îi oferi lui Paraschiv o jumătate, o luă pe a sa, hîrtia puţin unsuroasă rămase acolo cît timp au mîncat. Pe urmă Túró o scoase, o netezi. Era cufundat în gînduri. Atît de cufundat în gînduri încît nici nu se uita la ce ţine în mînă. Abia după un timp îşi dădu seama că pe dosul hîrtiei scria ceva. Şi nici acest lucru nu avea nici o importanţă. Tiliche făcuse cîteva socoteli. Atîta tot.

Şaizeci şi trei înmulţit cu doi. Linie. Rezultat. O sută două zeci şi şase.

Ce simplu. Nimic mai simplu decît asta.

Alături, vertical, a doua linie. Separa al doilea calcul de primul. Fiecare din cele două socoteli era de sine stătătoare, vădit fără nici o legătură cu cealaltă. Fiecare din ele era un fapt separat. Putea unul din fapte să-l înrîurească pe celălalt ? Să-l anuleze pe celălalt ? Se puteau aduna şi însuma ? Şi ce era o sumă, în primul rînd, în general, şi în al doilea rînd, pentru un contabil ? Şi, în al treilea rînd, ce era pentru contabilul Túró ? Chiar dacă nu era decît o sumă abstractă. Mai rămînea oare suma abstractă pentru Túró dacă socoteala fusese făcută de Tiliche a sa, dacă un fapt era aşezat frumos şi ordonat lîngă celălalt şi fiecare din ele reprezenta un eveniment din viaţa unică ?

Şi cifrele ştiu să spună poveşti. Cifrele sînt prescurtarea poveştilor. Chiar şi dacă cifra şaizeci şi trei nu spune nimic.

Dar cel de-al doilea fapt i-l lămuri lui Túró şi pe primul. O sută două zeci şi şase trenul, o sută poşeta, treizeci şi cinci cordonul, unsprezece patruzeci varza, zece bomboanele. Atît.

Dedesubt o linie. Adunat fără greşeală : două sute optzeci şi doi şi patruzeci.

Ia te uită. Cît de precis îşi ţine Tiliche socotelile.

Lui Túró îi veni să zîmbească la fiecare punct în parte.

Túró vedea în faţa ochilor fiecare punct în parte. Concret şi tangibil.

Túró vedea fiecare post în parte în legătură. În legătură cu ce ? Cu Tiliche, firește. Dar Túró privea înşiruirea din afară, dintr-un alt spaţiu, şi totuşi şi ca din focar. Túró zîmbea. În focarul razelor pornite printr-un sîmbure de lumină în care o vedea pe Tiliche.

Două sute optzeci şi doi şi patruzeci. Subliniat de două ori.

Trenul poşeta cordonul varza bomboanele.

Atît.

Pentru ce trenul ? Pentru ce poşeta şi cordonul ? Varza — era clar. Bomboanele ? În sfîrşit. Linia.

Şi asta era clar.

Şi, într-o parte, dedesubt, cel de-al treilea fapt. Nealiniat, singur. Patru sute minus două sute optzeci şi doi. (Cele patru zeci de sutimi s-au pierdut pe drum.) Rezultatul : o sută optsprezece. În jurul acestui rezultat fusese desenată o mică ramă. Totul de două ori subliniat, oblic şi avîntat. Şi încă o dată, drept la mijloc : R o sută optsprezece. (Sutimile pierdute pe drum n-au mai apărut.)

Túró scutură zîmbind din cap.

Túró o iertă.

Túró nu putea niciodată să se supere.

Túró era cel mai puţin supărat acum, în focar.

Túró era înduioşat.

Cu atît de puţin rămăsese Tiliche. Atît de mult trebuise să cheltuiască din puţinul care-i rămăsese. Cel mai scump fusese trenul. Dar celelalte lucruri erau la fel de importante pentru Tiliche. Tiliche era femeie. Tiliche avea nevoie de o poşetă. Tiliche avea nevoie de un cordon în timp ce Túró era la zdup. Tiliche era Tiliche. Dacă Tiliche n-ar fi fost Tiliche, nu i-ar fi trebuit nici poşetă, nici cordon, nici dulciuri cît timp Túró era la zdup. Oare trebuia să îndure şi ea lipsuri fiindcă el îndura lipsuri, fie că era vinovat, fie că nu ? Era şi ea vinovată dacă el era vinovat ? Trebuia să devină şi ea vinovată ca să-i uşureze lui povara, în cazul cînd el ar fi fost vinovat fiindcă au sunat clopotele la Héts-

zilvás. Fiindcă Tiliche era Tiliche, rămînea nevinovată cît timp scria numai astfel de socoteli. Numai astfel de socoteli, căci ar fi putut scrie şi altele. Dar ferească sfîntul să facă una ca asta. Atunci, Túró, adio lume, ea se scufunda îl tîra şi pe el în prăpastie, indiferent ce-ar fi fost atunci prăpastia, pentru el, pentru Tiliche, dar trebuia să treacă prin asta şi cu siguranţă că era înfiorător, chiar dacă Túró ar mai fi ieşit la suprafaţă din vîrtej. Dar numai dacă. Fiindcă Tiliche *nu întocmea* şi altfel de socoteli. Nici pentru chirie, nici pentru avocat, nici pentru divorţ, nici pentru medic, pentru nimic. Îşi va putea păstra postul, aşa îi făcea impresia, că nu era constrînsă. Îi făcea impresia că ea va putea să fie de partea lui, rămînînd nevinovată, ea, o mică secretară. Tiliche însă era Tiliche, chiar dacă unul sau altul ar fi insistat pe lîngă ea într-un sens sau altul.

Cum să priceapă Paraschiv toate astea? Totul depindea de cuvintele pe care le-ar fi putut găsi Túró în limba lui Paraschiv. Limba cultă? N-o cunoştea şi n-o ştia. Învăţase să înjure. Fiecare învaţă mai întîi să înjure, indiferent în ce limbă, cu cît mai drastic, cu atît mai rapid. Lucrurile cele mai subtile le învaţă abia la sfîrşit, iar unii nu le învaţă niciodată. Dar numai foarte puţini nu învaţă în general nimic. Însă acest în general ar trebui să fie în general interzis, ca şi multe altele, dar în special acest în general. Dacă, atunci asta.

Túró îi arătă lui Paraschiv socotelile făcute de Tiliche. Paraschiv nu înţelese decît cifrele. Restul i-l tălmăci Túró. Tren poşeta cordon varză bomboane. Gata. Nici un cuvînt în plus.

— Bomboane? — întrebă Paraschiv. Rînji. Sigur — adaugă, *freilih*.

— Musai — spuse Túró, zîmbea.

— Muierile — spuse Paraschiv şi ridică din umeri, *Weiber*.

Şi?

Atît. Altceva nu mai ştia Túró. Şi ca dovadă ridică din umeri.

— Înţelegi?

Paraschiv nu înţelegea. Sau nu înţelegea ce înţelegea Túró.

— Femei în gheneral — spuse Túró, forte mult. Tiliche unul singur.

— Aha — făcu Paraschiv. Şi tu eşti de părere că ea e mai bună decît celelalte ?

— Nu pentru alţii — spuse Túró, pentru mine.

— Asta-i obişnuinţa — spuse Paraschiv dispreţuitor. Dar obişnuinţa uneori e foarte bună, alteori foarte plictisitoare. Înţelegi cînd ?

— Înţelegi — spuse Túró. Aprobă dînd din cap. Tăcu. Adaugă : — Dar.

— Dar ce ? — mîrîi Paraschiv. Îşi miji ochii de sălbăticiune. Ce dar ?

— Ai înţeles ? — rîse Túró strengăreşte, spune da. Numai nu vre spunem, finche spus *io*.

— Ei — făcu Paraschiv. Ce crezi, că Maria mea nu e Maria ?

— Perfect ea este — Túró strălucea de bucurie. Pentru tine.

— Maria mea — spuse Paraschiv mohorît, n-are voie să cumpere bomboane.

Túró chicotea.

— Şi tu ghendeşte che ea nu cumpere ?

Paraschiv îl străfulgeră.

— Mai bine bobone dechit... — spuse Túró.

Pumnii lui Paraschiv tresăriră ca şi cum ar fi vrut din nou să se repeadă la beregata lui Túró.

— Uite, Poroschiv — spuse Túró şi se împinse mai aproape, în faţă de tot, la marginea patului. Femeie este bun conştiinţe la borbat, înţelegi ?

Paraschiv holbă ochii. Era limpede că nu înţelegea.

— Frumos femeie — spuse Túró, bun femeie. *Pre* frumos femeie — ridică mîna în sus şi o întoarse pe o faţă şi pe alta în faţa ochilor săi, súspect. Conştiinţe ascuns sub frumuseţe. Urît femeie nu bun, dache numai urît şi nu bun lumine la ochi. Ce este urît ? Nu obraz. Urît inima care vede la obraz. Dădu din cap. Bătu cu vîrful degetului pe socotelile Tilichei : — Aici inima : tren poşete córdon varze bobone. Io spunem : dache tace poşete córdon bobone, atunci inima urit se vede în obraz. Spunem io, Túró, tu spunem brinzoi.

Paraschiv rînjea. Paraschiv se mînia. Paraschiv nu putea niciodată admite ceva făţiş.

— Dar ar fi fost şi mai bine fără să-şi fi vîrît dracul coada cu poşeta, cordonul şi dulciurile.

— Moi Poroschiv — exclamă Túró, viaţe ce este fere dulce ? Eftin, da, este. Numai asta, dulceaţe, trebui la tine sau aşa sau aşa. Dar femeie se face, cum se spui, mai scump, dache trebuie pletit mai mult. Tu cumperat flore la el ?

— De ce să-i cumpăr flori ? Le are în faţa casei.

— Flore faţa casei forte frumos — spuse Túró. Tu dat la el ?

— De ce ? Ea le sădeşte în fiecare an.

— Aha ! — făcu Túró.

— I-ascultă — şuieră Paraschiv, vrei să mă superi.

— Cu flore ? — rîse Túró. Cu flore nu supere omeni. Cu flore la nunte merge şi la mormentare. De ce ? Nici la nunte tu nu cumperat ?

— Da, la nuntă — făcu Paraschiv, asta-i o singură dată. Dar de ce şi altă dată, cînd ea are cîte vrea ?

— De ce numai nunte, chind Mária este numai o date Mária la tine şi nu şi alte date ?

— Măi — se răsti Paraschiv la Túró, ştii ce-i aia un pumn ?

Túró ridică din umeri, pe urmă zîmbi pe sub mustaţă :

— Dar Mária la tine ştie ?

Pumnul lui Paraschiv îl şi lovise. În acelaşi timp Túró se rostogoli înapoi şi reveni.

— Io ştiut — spuse Túró. Femeia *una* cu care ramine la sferţit nu bate. Sau bate femeie finche nu este aia *una*. Tu nu ştiut, Poroschiv, ce mult norocos eşti. Alte omeni caute tote viaţa femeie care se cumpere poşeta, córdon, cum zici, dulce bobone. Mária la tine nu cumpere, şi tu nu mulţumit. Nu aşa ? Şi tu nu cumpere flore ? Tu ce dai la el ? Nimic ? Tu numai cere ca se fii cuminte ? Cuminte plicticos este. Tu pentru ce nu plicticos ?

— Eşti un mîrşav, Túró — spuse Paraschiv şi rîse. Spui obrăznicii şi nu-ţi dai seama. Netotule afurisit de deştept. Acum să-mi spui un lucru, de ce are dracu' coarne şi copite de cal, chiar dacă îi luăm jos coada ? Nu-ţi dai seama că în frica unuia de celălalt se găseşte mai multă înţelepciune decît în orice „dulce bobone" ?

Túró privea. Nu-i venea în minte nici un răspuns.

— Dacă scazi — urmă Paraschiv, femeia în general din femeia în special, rămîne aia *una, ezact*. Pe aia a născocit-o dracu' la beţie, şi în mînia lui a stricat-o.

— Mooo —spuse Túró, cum sucește tu pe lume.

— Eu ? — fluieră Paraschiv. Cine i-a pus dracului coada ? Pot eu să i-o desprind din nasturi ?

— Tu nu vede,. Poroschiv — se îngrozi Túró, nastur este numai la cap la tine ? De la tine aterne jos ce vrei tu se aterne la tine.

Trei Mării

Alb și negru

Invitațiile fuseseră trimise, pregătirile erau în toi, casa rostuită cu de toate, pînă și cu scobitori. Beciul șopronul șure fuseseră umplute nu numai cu recolta maicăi Suzana ci și cu o jumătate din cea de pe livezile și ogoarele bunicului Nae, venise toamna, se mai coceau și pîrguiau poamele, muncile anului erau încheiate, putea să înceapă petrecerea.

Maria roșcovana venise și ea din Ozana, între timp Paraschiv mai înnoptase de cîteva ori acolo, de aci înainte n-avea să mai poată veni, așa că sosise ea în vizită la bunica ei, pentru a-i mai alunga singurătatea, iar Paraschiv o mai mîngîia în singurătatea ei era o fată bună, merita atîta lucru.

Maria castania pe care Letiția o bătuse cu șreangul fusese rău bolnavă și încă nu se întremase, o avea pe conștiință maică-sa, și baba Mira, cea știutoare de leacuri, fusese și ea amestecată în treaba asta, astfel că încă nu ieșiseră vorbe, dar la spital Maria nu putuse fi salvată decît cu mare greutate, e drept că acum era din nou acasă, puțin tristă, puțin subțirică, puțin gălbejită, dar păstrîndu-și atracția pentru Paraschiv și pentru toate frumoasele jocuri pe care le jucase cu el, mai mult decît atît, cu și mai mare patimă, căci din pricina lui fusese schingiuită, din pricina lui aproape că murise și din pricina lui se lăsase să fie salvată, se întîlneau parcă ar fi fost conspiratori, deși sau pentru că ea știa că nu ea era cea aleasă și din îndărătnicie se resemna la ceea ce era inevitabil, era și gata să-l ia pe lunganul de Pîrțu, numai să n-o uite Paraschiv și să nu fie nevoită nici ea să-l uite : în ceea ce-l privea pe el, se jură pe cinstea mamei sale, iar

Maria castania rămase pentru tot restul vieţii cu pecetea acestui jurămînt pe buza de jos.

După părerea lor, totul urma să decurgă în cea ma perfectă ordine pînă la încununarea evenimentelor, dar nu decurse, sau mai bine zis ordinea n-a fost cea mai perfectă, fiindcă totul a fost încurcat într-un hal fără de hal, nu foloseau nici înjurăturile, nici rugăciunile, ci numai plata oalelor sparte, iar fumătorilor, răbdare şi tutun, dar Paraschiv nu era fumător, nici Maria negruţa, aşa că lor le veni mai greu.

Cîinii morţi lătraseră, viţeii morţi mugiseră, mortul din crîşma lui Panţu trăncănise, se petreceau lucruri atît de ciudate încît baba Mira nu şi-a putut ţine în continuare gura nespălată atît de ferecată pe cît s-ar fi cuvenit, iar fina ei a început să sufere în mod evident de idei fixe sau devenise chiar dementă : o lună plină mare şi albă cu tot ce putea fi în jurul ei bîntuia prin tot ce spunea.

Toate la un loc s-au legat şi a ieşit un nod mare şi frumos pe care Paraschiv l-a simţit dintr-o dată în gît trebuind să-l înghită, fără ca să ştie cum el, care de obicei le ştia pe toate, ajunsese la una ca asta, dar putea sta să explice mult şi bine celor cu surtucele albastre care, cu o săptămînă înainte de nuntă l-au poftit, nu nepoliticos, dar neînduplecat, să accepte paza lor înarmată pentru a nu fi primejduit de mînia unor tovarăşi de scandaluri de la care nu puteai şti la ce să te aştepţi. Nu aveau ordin să dea crezare asigurărilor lui că nu se teme de nici un fel de violenţă şi din partea nimănui, ci aveau ordin să-l ducă într-un loc foarte sigur şi pentru care există denumiri destul de nedelicate ca la răcoare, la gros, la pîrnaie, la ţuhaus, la zdup... şi să facă totul pentru ca el să fie adus neîntîrziat în faţa judecăţii la oraş, unde nevinovăţia lui să fie confirmată în mod oficial, pe scurt, pînă la sfîrşit, au ieşit totuşi atît de multe vorbe încît el însuşi nu-şi putea dori nimic mai fierbinte decît o astfel de confirmare, iar acum se găsea aici.

Însă cu mare plăcere ar mai fi amînat totul, nu era chiar atît de grăbit şi nu tocmai acum şi tocmai în mod public. Pe lîngă asta, nici circumstanţele nu erau întru totul aşa cum şi le-ar fi dorit şi aranjat el dacă ar fi fost întrebat : cîini şi viţei morţi, mîini nespălate, întreruperea de sarcină,

vin fără stăpîn, atac de apoplexie la cîrciumă urmat de un sfîrşit fatal, un ţap nărăvaş şi o mamă denaturată, toate să-l învinuiască pe el ? Nu putea şi nu voia să creadă, şi totuşi era cît pe-aci să-şi piardă minţile şezînd treaz în celulă, o noapte după alta, deşi în încăperea strîmtă şi goală nu prea avea unde să şi le rătăcească. Luna argintie, morţii îi apăreau acolo, vinul şi dragostea cea pe din trei fierbeau, multe alte lucruri pe jumătate conştiente sau înadins uitate străbăteau cu propria lor lumină bezna în care se afla şi totuşi nu-l luminau.

Ce-i nevinovăţia ? Asta era problema, a lui şi a judecătorului, un om cu totul străin, pe care nu-l văzuse niciodată şi care nu-l văzuse pe el niciodată, ca şi cum n-ar fi existat nimic mai important şi mai urgent pe lume şi toatetoatetoate celelalte ar fi trebuit lăsate deoparte, fiindcă pămîntul n-ar fi putut continua să se învîrtească mai înainte ca rezolvarea acestui mister să fie astfel formulată în cuvinte încît să priceapă pînă şi un judecător şi să nu se mai împiedice de tot ce era misterios în acest caz. Oare asta e nevinovăţia, ca cineva să locuiască la Poiana Merilor, undeva uitat de Dumnezeu, să se numească Paraschiv Paraschiv şi să nu ştie de rele ? Nici cum a ajuns o fată mare să aibă un copil pe care nu l-a mai născut, nici ce oră a bătut ceasul cînd a lătrat un cîine mort, nici cum a ajuns un cîrciumar în posesia unui vin atît de limpede ca lacrima aşa cum niciodată nu s-ar fi putut face pe malul Spurcatei, nici cum un mort poate fi lovit dintr-o dată de dambla fiindcă niscaiva hîrtii false sînt dintr-o dată în ordine, chiar dacă vinul...

Vă rog frumos, domnule judecător, cărăuşul ştie cu atît mai puţin despre vin cu cît e de calitate mai bună, nu ca această poşircă, domnule judecător, vă rog frumos, oare asta-i nevinovăţia, cînd un tînăr e silit să bea pe întuneric un vin acru cum nu l-a servit Panţu nici în vremurile cele mai grele, adică un vin pe care-l lasă temnicerul să curgă în celulă cînd înţelege limbajul mut al micilor bacşişuri — cum, îl lasă să curgă ? îl lasă să picure, ca şi cum robinetul ar fi înfundat şi dintr-un butoi care numai de aceea poartă numele de butoi de vin, fiindcă temnicerul nu se pricepe la vin, e mult prea sărac pentru aşa ceva... şi oare asta-i nevinovăţia, dacă tînărul, care ştie şi asta mai bine, bea totuşi un pahar după altul din acel vin, cu gîndurile mereu la dra-

gostea cea pe din trei, şi care, după cum de asemenea ştie mai bine, este o treime indivizibilă, fiindcă ştie că din pricina dragostei el ispăşeşte ceea ce i-au pus alţii în cîrcă, alţii care-l pizumuiesc ? Maria negruţa în frumoasa ei goliciune rămăsese pură, lacrimile ei erau un vin pe care nu era nevoie să-l bei ca să ştii că credinţa ei în el era un mister, pur şi simplu de neînţeles şi de nerezolvat, în pofida şi tocmai din cauza celor o mie de lei şi a epilogului. Maria roşcovana din Ozana era o diavoliţă din cauză de ură şi dezamăgire, iar Maria castania, mă rog, se jertfea pentru poftele ei lumeşti şi lua asupră-şi frînghia şi chinurile. De dragul cui se purtau ele aşa ? De dragul unui bărbat, al unui păcat, al unei nevinovăţii ? Indiferent ce era, nici una din ele nu se gîndea măcar să pună întrebarea, şi de ce-l întrebau pe el, pe cine privea treaba asta ?

Acum şedea acolo, îndărătul gratiilor prin care mocnea cînd şi cînd lumina tulbure a unui felinar pipăindu-l cu razele sale, şedea şi îşi storcea creierii despre toate cele, deci despre ceea ce el nu ştia şi nici nu voia să ştie, dar judecătorul voia să ştie, fiindcă el însuşi nu ştia şi nici nu voia să ştie că tînărul nu ştia, deşi poate că ar fi trebuie să ştie, aşa că judecătorul nu credea nimic, deşi ar fi trebuit, căci nu poţi crede decît ceea ce nu ştii, chiar dacă o spune altul.

— Căci — îşi spuse în sfîrşit tînărul, de fapt nimeni nu ştie nimic şi trebuie să recurgă la altcineva, de aia-i atît de multă vorbărie. Muierile poartă toată vina, şi tot ce ştiu ele e potrivnic adevărului. Paraschive, Paraschive — nevinovăţia e să ştii tot şi să nu spui nimic. Poate că-i încă şi mai greu să nu ştii nimic şi totuşi să nu spui nimic. Aşa că faţă de un judecător înţelegător sînt de două ori nevinovat. De necrezut. Nevinovat. De necrezut de nevinovat. Căci aşa ceva nu crede nimeni. Ca să ajungi atît de departe, trebuie să-ţi fie foarte rău după vinul temnicerului.

În tot cazul, acum îi venea foarte greu şi lui Nae, bunicului, să-şi păstreze toate minţile. Cu toată iscusinţa de care dăduse dovadă, după părerea lui, în tot timpul vieţii, acum nu izbutea să găsească uşa la care să bată ca să se deschidă temniţa şi să-l scoată pe Paraschiv de acolo. Aşa spunea. Poate că nu numai iscusinţa îl părăsise pe bătrînul Nae, ci îi juca o festă şi socotinţa, însuşire pe care la alţii obişnuia s-o numească zgîrcenie. Dinăuntru, Paraschiv nu putea să-şi

dea seama. Însă în timpul vizitei lui Nae, bunicul, a avut impresia că, în ciuda rapidităţii sale la „combinaţiilor" nu putea urni din loc gîndirea greoaie a bătrînului şi că bătrînul dorea să dea de înţeles că simte un soi de satisfacţie, bucurie de răul altuia sau aşa ceva. Degeaba strica orzul pe gîşte. Un singur lucru izbuti Paraschiv să-i vîre bine în cap, o rugăminte, una singură :

— Trimite-mi-o pe Maria.

— Negruţa ? — întrebă Nae şi clipi.

— Firește — spuse Paraschiv aprins, da' ce credeai ?

— Dè — făcu bătrînul, clătină din cap, pe urmă dădu din cap în mod clar, deci aproba propunerea. Tu crezi — mai adaugă şi clipi din nou, că eşti foarte dibaci. Dar ea a fost încă de ieri la fel de dibace, ar fi venit şi astăzi, dacă n-aş fi vrut *eu* să vin. Mîine vine ea în orice caz. Dar am să-i spun totuşi. Cînd plecă Nae, şi el şi temnicerul dădură amîndoi trist din cap.

Prin urmare a doua zi de dimineaţă sosi negruţa. Era în cea de-a treia zi şi nu stătuse degeaba, cercetase toate căile pe care trebuia să le urmeze o fată într-un asemenea caz şi, deoarece era un caz cu totul neobişnuit se vădiră şi căile sub un aspect foarte neobişnuit şi de asemenea şi oamenii cu care se întîlni pe aceste căi, ei clătinau din cap ca bătrînul Nae, făceau promisiuni, cereau să li se facă şi lor promisiuni, unele balamale de la uşi scîrţîiau atît de tare că au trebuit unse, iar îndărătul uşilor şedeau oameni care după aceea nici nu se purtau chiar atît de măreţ pe cît le erau titlurile, dar totuşi, timpul era atît de scurt că nici unul din ei nu putea garanta că în împrejurări atît de neclare va fi în stare să prezinte nevinovăţia drept dovedită, chiar şi pentru motivul că tribunalul nu se putea întruni în plen atît de repede. Faptul că oficiul stării civile stabilise ziua şi ora, că părintele Chiriac făcuse pentru a treia oară strigările pentru căsătorie, că se şi tăiase porcul, păsările şi au fost copţi şi cozonacii, toate nu reprezentau o obiecţie legală împotriva arestării, Maria a trebuit să înţeleagă că aşa este, iar Paraschiv a înţeles şi el.

Dar ce nu înţelegea Maria era că Paraschiv continua să fie reţinut şi nu avea nimic de-a face nici cu atacul de apoplexie, nici cu vinul lui Panţu, cel puţin nu în felul în care trebuia să presupună legea pentru a fi îndreptăţită să-l aresteze. Toate celelalte nu reprezentau vreo pricină de ju-

decată, sau nu una care să-l privească pe el, oricît de dovedit ar fi fost fiecare fapt în parte.

— Mariiio — spusese şeful de jandarmi din Moara, pe atunci mai era în funcţie predecesorul lui Don' Petruţ, un bătrînel cu o bărbiţă ca a lui Franz Josef, se numea Solovestru şi ştia cum trebuie să te porţi :

— Ce mi-ai adus acolo, se uitase în coş şi sub şervet, o „Lacrimă" de Seaca şi ţigări „Regale" ? Eu mi-s butie de rachiu, şi un pacheţel de mahorcă, cea mai ieftină, galbenă, nu de cea în hîrtie verde, asta-i ce-mi trebuie, ce să fac eu cu lucrurile astea ?... Şi încă ceva, o fată ca tine, Mario, n-are nevoie de aşa ceva, are ea ce arăta — aşa spuse şi o ciupi de obraz, era totodată şi îndrăzneţ şi cavaler, cu atîta „vinoncoa", adică atracţie cît era necesar, şi cu stima de care era nevoie faţă de sfiala ei — mînca-ţi-aş ochişorii, unde i-ai găsit aşa frumoşi ? Ea a fost nespus de încîntată, l-a îmbrăţişat ea singură şi l-a sărutat drept mulţumire şi cu lacrimi în ochi, aşa că nodul nu mai ştia ce-i cu el, fiindcă era învăţat ca întotdeauna lumea să se teamă de el.

Dar o îndreptase spre uşa cea bună, ea s-a deschis, un alt bărbat, care îşi spunea avocat, a făcut împreună cu Maria cel de-al doilea drum dintr-un birou în altul şi expuse cazul grefierului, judecătorului de instrucţie, procurorului, în sensul lor, şi că sensul era cel bun se vedea cale de o poştă. Maria era o fată drăguţă, altfel nu şi-ar fi oprit Paraschiv niciodată ochii la ea. Bărbaţii erau şi ei de părere că mirele unei asemenea fete nu putea fi nici ucigaş, nici tăinuitor, indignarea din ochii ei convingea mai mult decît orice dovadă, fie ea oricît de ireproşabilă, şi ea mai putea să şi jure că cel răpus mai trăia în momentul cînd a venit ea să-l caute pe Paraschiv, mă rog, cicatricea pe care a trebuit s-o panseze, o avusese de mai înainte şi îşi pierduse aproape tot sîngele cînd a sosit ea, mai mult decît atît : în chestiunea atacului de apoplexie existau şi martori, mă rog frumos, ce voiau mai mult ?, iar vinul de Seaca îl trimisese don' Puiu personal, nu fusese furat din nici un paraclis, chiar dacă era vin de împărtăşanie, da' ce, exista cumva vreun reclamant ? Prin urmare Paraschiv era o victimă şi nicidecum un făptaş. E drept că toată chestiunea avea şi o chichiţă : muierile. Întotdeauna erau de vină muierile, iar treburile erau destul de sucite, aşa că trebuiau desrăsucite, să se cadă la o învoială

prin bună înţelegere, ar peştii cei mici să fie scoşi din cauză, şi anume astfel : baba Mira şi Anca trebuiau convinse să renunţe la reclamaţia lor pentru cererea de despăgubire, ce mare lucru erau un cîine şi un viţel care puteau să crape în orice moment ?, dar, mă rog frumos, chiar aşa cum părea nu era situaţia în privinţa acestei curse, muierile erau viclene, însă Paraschiv putea fi disculpat şi de învinuirea asta, căci viţeii i-au tăiat şi i-au vîndut cît ai zice peşte, aşa că ce fel de pagubă au avut ?, dar ca să te zbaţi pentru toate cerea mult timp, oamenii sărmani sînt înverşunaţi iar un proces public nu putea fi nici fixat, nici nu putea avea loc, o săptămînă era mult prea puţin pentru asta, aşa că de ce să mai lase să se ajungă pînă acolo ?

Aşa-l informa Maria, iar Paraschiv rîdea cu un ochi. Şi Maria îl informa în continuare că apucase să se şi ducă la Maria castania cea bătută de Letiţia cu frînghia udă. Aşadar se cunoşteau între ele, erau la curent, ale naibii, şi se mai prefăceau ca şi cum nici nu s-ar fi putut să fie altfel şi ca şi cum n-ar fi avut nici o importanţă, dar Maria negruţa nu-i lăsă să-i scape nimic din cele spuse de Maria castania, era limpede că amîndouă înţelegeau prea multe din ce le despărţea şi le lega pentru a nu se stima una pe cealaltă. Maria cea cu ştreangul nu făcuse decît să-i confirme Mariei negruţa că baba Mira avea o gură murdară şi mîini nespălate. În ceea ce o privea pe ea, Maria cu ştreangul nu voia nimic, nici să reclame, nici să ceară, ei nu-i făcuse nimic Paraschiv, nici spitalul nu trebuia să facă nici o reclamaţie, căci Letiţia avea cel puţin tot atît de multă vină ca şi baba Mira. Iar ceea ce cineva nu cere, nu trebuie nimeni să dea. Spitalul îi dăduse babei ştiutoare de leacuri un avertisment scris, pentru tratamente cu leacuri băbeşti, în special în practica moşitului şi a întreruperilor de sarcină, cazuri pasibile de pedeapsă, iar pe Letiţia voiau s-o pună sub acuzare, dar protesta Maria castania, după părerea ei toate astea pe de o parte nu aveau nimic de-a face cu Paraschiv şi pe de altă parte nu o priveau pe Maria negruţa, în urma cărui fapt această Marie se duse la baba Mira şi aici venea un punct dificil : căci în primul rînd baba Mira văzuse luna plină mare şi albă cu tot ce era în jurul ei şi nimic nu putea fi negat, dorea cumva Maria negruţa să i se descrie totul în chip de dovadă ? Dacă nu, bine şi aşa, paguba ei, dar în al doilea rînd ce caută ea aici ?

un al treilea lucru ? o pată pe onoarea ei profesională ? să nu-şi mai exercite profesiunea ? Cumaşacumaşacumaşa, firește că ea nu-i moaşă cu studii la o şcoală de stat, dar făcuse meserie toată viaţa. Şi ? Acum să-şi vîre singură gîtul în ştreang ? Şi ? Atît ? Minunat ! La vîrsta ei. Şi din ce să trăiască ? Hai ? Şi ce asigurare ? Dîrză şi obraznică se tîrgui pînă îi ieşi un viţel, nu era căzută în cap şi turuia ca o moară stricată, Maria să bage bine de seamă, în afară de ce se ştia mai era ea în stare de multe, şi lui Paraschiv i-a făcut-o, hihi, ce stă şi se uită aşa, fecioara cea cuminte, dada, după nuntă, dacă se va mai ajunge aşa departe, poate să-i facă şi cutare şi cutare, adică Maria negruţa babei Mira, dacă Paraschiv o să poată cu ea tot atît de bine ca şi cu celelalte. Dar viţelul voia să şi-l aleagă ea singură şi urma să fie de fapt o asigurare pentru bătrîneţe, în chip de dar, fără să ţină seama de adevărata stare a lucrurilor, nu-i aşa ? întrebă Maria negruţa privindu-l pe Paraschiv. Ei nu-i trecuse prin minte să strîngă băierile pungii, ştia ea ce ştia şi mai ştia şi ce vrea, toate se vor rezolva într-un fel, destul că învăţase s-o urască pe baba ştiutoare de leacuri şi jura să nu se dea niciodată pe mîinile babei Mira. E drept că bătrîna obţinuse un cîştig, dar abia atunci cînd Maria a ameninţat-o că e foarte posibil să fie arestată şi chiar fără să capete vreo despăgubire, şi ce-o să zică atunci ? Aşa că tot era mai bine să primească un viţel şi să-şi ţină gura.

Cu Anca a fost mai simplu, era lipsită de experienţă, cu mintea mai greoaie, se temea de pedepsele care plouau întotdeauna cînd se întîmplau lucruri de neînţeles, deşi era nevinovată, în afară de faptul că trăncănise şi ea repetînd lucruri pe care nici nu le înţelegea, de împrejurarea că Paraschiv îi plăcea şi ei foarte mult, ceea ce nici ea singură nu ştia, aşa că nu putea fi supărată pe el, şi în afară de asta nici nu înţelegea de ce-ar putea să aibă pretenţii la vreo despăgubire.

— Despăgubire ? — întrebase Anca atunci cînd Maria a vrut să încheie, pentru ce ?

— Pentru ce-ai pierdut, un viţel, un cîine, ce ştiu eu ?

— Pierdut ? — spuse Anca, tot atît de bine ar fi putut să spună şi „cîştigat". Ce-mi trebuie nu pot pierde, şi ce-aş dori nici n-am avut. Aceste vorbe nu i se părură deloc

proaste Mariei, dar în acelaşi timp Anca clătina din cap şi Maria băgă abia acum de seamă că pe nara stîngă un neg, roşu ca o coacăză, începu să se legene şi el. Tare sînt prăpăstioasă.

— Despre ce vorbeşti, Ancă ? — Maria era tulburată şi zăpăcită şi îşi duse mîna la nas.

— Eu ? — întrebă Anca, parcă ar fi întrebat „dar tu ?" Vorbele îi erau tot mai înfierbîntate, privirile îi rătăceau tot mai departe, bile de sticlă în întuneric, de groază, uhuuu : — Eu nu spun niciodată nimic, spun numai ce-o aud pe Mira spunînd şi, dacă spun şi cu, se supără lumea.

— Şi cum să iasă Paraschiv din temniţă dacă tu nu vrei să iscăleşti ?

— Cumadicăcefelde temniţă ce să iscălesc ?

— Apăi el e închis, Anca, fiindcă nu vrei tu, şi trebuie să iscăleşti că vei primi un viţel de la el.

— Eu am văzut luna plină, nu primesc nici un viţel şi nici nu vreau să am un viţel de la el.

— Proastă mai eşti. Atunci scrie aşa — spuse Maria şi gîndi : deşteaptă fată, dacă nu...

— Nu ştiu să scriu — spuse Anca.

— Am să scriu eu pentru tine şi tu ai să faci o cruce. Doar atît, o cruce.

— Şi asta o să-i ajute ?

— Şi ţie, fiindcă o să fie liber iar.

— Luna ? — întrebă Anca.

— Din partea mea, fie şi luna, dar...

— Luna — spuse Anca, nu răsare pentru mine.

— Eşti chiar atît de sigură ? Haide, încearcă, fă o cruce... nu-i deloc greu, vezi... aaaşa. Acum am scăpat de griji...

Deci aveau şi crucea făcută de Anca, Maria negruţa i-o arătă lui Parasohiv şi spuse.

— Ai mai făcut o cucerire, Paraschive, şi nici nu ştii.

Mustaţa lui Paraschiv tresări ca şi cu mar fi vrut să-i sară Mariei în obraz.

— Ce spui — îşi dădu cu părerea Paraschiv, cum nici n-am ştiut, dar ce, tu crezi că îmi împovărez eu inima cu o asemenea cruce de negi ?

Şi încă un lucru mai făcuse Maria negruţa : fusese şi la rudele celui răpus şi adusese cu ea un înscris autentificat de

oficiul comunal din care reieşea că Paraschiv nu fusese ucigaşul şi că nimeni n-avea nici o pretenţie la el.

Astfel umblase ea dintr-un birou în altul, pătrunsă de dreptatea cauzei pentru care lupta, înfăşurată în fota strîmtă, neagră cu alesătură roşiealbăaurie, cu iia bogat înflorată, cusută cu fluturaşi metalici printre stelele şi vrejurile cu flori, pînă jos pe mînecile largi şi străvezii, foarte sărbătoreşte, înadins ţărăneşte, orăşenii trebuiau să vadă că era străină şi privea foarte străin de sub basmaua roşie, foarte mirată, foarte nevinovată, foarte sinceră, foarte îndreptăţită, foarte convinsă, foarte sigură, foarte tînără : „Da ce, n-am furat io vaca nimănui, n-o fi foc dacă-mi caut dreptul". Nu era nimic pe lume ce-ar fi putut să-i fie împotrivă. „Ei, drăcia dracului, da' ce, pe ăla-l loveşte damblaua şi altul să cadă pe bec, da' unde sîntem noi ?" A naibii drăcie... iartă-mă Doamne. Şi îşi făcu cruce cu cele trei degete, aşa cum o învăţase părintele Chiriac.

Cu o zi înainte de cea hotărîtă pentru nuntă veni din nou. Grefierul o privi, nu auzi ce spunea, înţelese fără mintea sa de slujbaş ce voia, în fond nici n-avea nevoie de ea, privea doar şi ochii îi erau cu totul la subiect, Doamne Dumnezeule, ce mai fată, ce ochi negri, ce faţă subţire, ce îndrăzneală, mînca-ţi-aş. Se ridică de pe scaun şi totodată privirile îi lunecară în jos, de-a lungul întregului trup pînă la glezne, puse condeiul deoparte, deci îşi dăduse seama cine era fata cu care avea de-a face, zîmbi pe sub mustaţă stingherit uimit ameţit, aşa că se ridică încetişor, era tare lung şi uscăţiv, spuse „M-mda" ceea ce-ar fi trebuit să pară aspru, îşi ridică privirile de la glezne, le coborî spre fruntea clară, căci, aşa cum stătea acum în picioare, era mai înalt decît ea cu un cap, deşi îşi încovoia spatele ca toţi lunganii care trebuie să stea drepţi, îşi coborî privirile la fruntea tulburător de clară, evită ochii cercetători care scînteiau între mînie şi veselie batjocoritoare, lunecă peste umbrele moi albăstriimaronii din jurul pleoapelor, de-a lungul nasului drept, nu, nu era chiar drept de tot, mai degrabă o leacă încovoiat, atît de puţin încît părea semeţ, făcea o impresie foarte semeaţă şi hotărîtă, cu nările puţin supte, gura îngustă, dezamăgită şi cerînd socoteală, cu colţurile crestate rotunjit, bărbia netedă şi ridicată în sus sub pielea lucie şi smeadă bine întinsă pînă peste umerii obrajilor şi pînă la rădăcina părului, o piele pe care nu zăreai

nici cel mai mic semn, privea țintă, nu știa despre ce-i aducea aminte, maică-maică, își luă dibuind un dosar de pe raftul din perete, dosarul era albastru, o pofti pe fată să șadă, se încovoie, deschise dosarul, se așeză, spuse „Vasăzicăașaaa", gîndi : prin urmare mîine trebuie să fie nunta, fi-ți-ar, miji un ochi, o privi pe Maria cu celălalt, cu inima îndurerată și cu buzunarele goale, ca toți bărbații într-o asemenea situație, i-ar fi făcut mare plăcere să-i poată așterne la picioare o împărăție, dar nici el n-o avea, inima îi suferea mai mult decît putea să îndure, își duse mîna la ea ca semn că așa e, dar. Maria era o fată simplă și nu pricepea deloc limbajul învățaților.

— Taxele ? — spuse ea, puse un plic albastru în dosarul albastru, sînt aici. Și declarațiile.

— Asta-i altceva — spuse grefierul, luă condeiul, îl făcu să scîrțîie pe cîteva hîrtii, spuse : — Atunci nu mai e nevoie de nici o explicație, se ridică, mai adaugă : — Vă rog să mă urmați — se înclină.

— Mmda — spuse un bărbat un etaj mai sus și la a cărui ușă bătuse grefierul și îi prezenta fata. Bărbatul era palid, arăta sever, o privea prin ochelari, nu auzea ce spunea ea, aproba dînd din cap „aha", căci el și pricepuse că așa trebuia să se întîmple, zîmbea : ia te uită la ăsta, la Para, amuți, răsfoi dosarul, o privi pe Maria, spunea una și era limpede că se gîndea la alta :

— Domnișoară, legile, legile riguroase, aha, declarațiile...

— Și taxele — adaugă Maria.

— Da — aprobă dînd din cap grefierul, și taxele.

— ...atunci nu mai e nevoie de nici o explicație — spuse bărbatul după un scurt timp de gîndire. Binebine, rezolvă dumneata, plutoniere, eu am să iscălesc pe urmă — răsfoi mai departe, o privi pe Maria de la șolduri în jos, zîmbi subțire : — Vreți să-l luați cu dumneavoastră... ? Duceți-vă deocamdată sus, să-și strîngă el lucrurile...

Pentru un temnicer, o învoire verbală nu-i un ordin scris, și cu atît mai mult cînd învoirea vine printr-o a treia persoană. E drept că temnicerul o cunoștea pe fată, îl cunoștea și pe bărbat și cunoștea și cazul, avea și o inimă iar inima lui era ca o pungă. Dar avea și o conștiință. Și conștiința lui nu se lăsa adormită. Trebuia să se arate ca un om dur, întotdeauna cei mici în grad trebuie să suporte totul cît timp

nu se va schimba ceva în lumea asta, iar inima lui bate în conştiinţa lui, întotdeauna în conştiinţa lui, şi spune :

— Mda, sînt diferie camere, e greu să termini... în curînd sînt goale, chiar dacă uneori sînt toate ocupate, mă rog frumos, poate că da, dar un ordin scris...

— Chiar acum se scrie ordinul — spuse fata.

— Asta — spuse temnicerul, o spun cu toţii — foarte dur, privirea foarte inaccesibilă, foarte prins de alte gînduri, nu se poate aşa cum... nununusepoate.

— Ba uite că se poate daçă — surîse Maria.

— Ba uite că nu, pe-aici nu se trece — spuse el, ridică mîna, o băgă în buzunar, închise ochii şi se retrase în exerciţiul funcţiunii de pe gangul pe care-l păzea în camera lui, chiar lîngă uşa din zăbrele care era numai sprijinită de perete. Prin urmare îi întoarse pur şi simplu spatele, nemaipomenit, o biată fată mică şi pierdută în straie de sărbătoare. Unii bărbaţi sînt atît de duri.

Maria stătea acolo în straiele ei de sărbătoare, privea printre gratii, spre uşa a treia din dreapta. Nu putea să ţină prea mult : să completezi un formular, o iscălitură, o ştampilă, un număr, mai mult decît o zi, decît ziua asta, nu putea să ţină. Privi în camera temnicerului, văzu spatele paznicului, ea stătea acolo, duse un picior înainte, îl sprijini pe călcîi, întoarse piciorul spre dreapta, spre stînga, se mişca precum arătătorul ceasului, copilul se plictisea, era dîrz, dar răbdător, şi atît de tînără.

— Acum ce mai aşteptaţi ? — întrebă temnicerul fără să se întoarcă şi îşi suflă nasul.

Ea îi înţelese şi duritatea, şi inima, şi conştiinţa, lăsă piciorul în jos, îl răsuci ceva mai mult, din care cauză se deschise uşa din gratii, numai atît cît să se poată ea strecura şi intra în gang. Zăvoarele grele ale uşii celulei au cedat şi ele aproape fără să se audă. Ca şi cum ar fi fost unse.

— Maria — strigă Paraschiv şi se repezi la ea.

Ea îşi duse degetul la buze, închise uşa pe dinăuntru, şi spuse abia atunci cînd izbuti să-l reţină pe Paraschiv de la alte nesocotinţe şi el îi dădu drumul :

— Nu aici, trebuie să fii cuminte... o să fie totul bine, dacă... dă-mi pace.

Ce mai fată era şi Maria ! Deşi toţi bărbaţii au înţeles-o azi, chiar dacă nici n-au ascultat ce le spunea, Paraschiv nu

şi-ar fi meritat eliberarea dacă n-ar fi priceput la ce se gîndea ea şi nu-i spunea deloc. E drept că după zilele din urmă el mai era încă buimăcit, chiar dacă nu voia să recunoască, încă îi mai era apăsat pieptul de teamă şi de milă faţă de sine însuşi, şi înfumurarea lui îl făcea să creadă că Maria nu făcuse şi nu făcea decît ceea ce se cuvenea să facă ea ca fiind de datoria ei. Aşa că el nu căzu în genunchi să-i jure credinţă pe veci. Chiar şi acum rămase întru totul acelaşi Paraschiv, omul dintr-o bucată. Îl supăra că Maria îl mai ţinea şi acum la distanţă, că ea nu voia să-şi dea seama de cîte fusese lipsit aici în celulă şi mai era încă şi acum lipsit, şi nu numai fiindcă i-o interzicea celula. De îndată s-a simţit iar umilit şi bădăran, se apără, se înfierbîntă, atras şi prins, ţinut departe, ca în faţa unei uşi ferecate cu şapte lacăte, osîndit şi totuşi mîntuit totodată.

— Tu-le — sări el în sus, fir-ar să fie...

Cînd fu afară, răsuflă adînc, se îndreptă spre cîrciuma „La călugărul vesel", nu era decît la o distanţă de cîteva sute de paşi şi era şi aproape de gară, de acolo puteau să ia trenul de seară spre Valea, era neapărat nevoie să facă ceva ca să scape de spaimă. E drept că la zdup nu fusese obligat să postească, totuşi era flămînd, înainte de toate era flămînd de viaţă vie. Era el zdravăn şi voinic ca stejarul, dar trebuia să şi ţină socoteală de asta şi să se hrănească în lege cu tot ce i se ivea în cale.

— Haimaria — spuse cu limba uşor împleticită atunci cînd a ajuns atît de departe, haisăbem de jale cu J mare, dar să nu bei prea mult, ştiucăsîntun dar sănuţieilainimă, lacearfolosi şticănumerit şi nici n-am să mă fac mai bun dacă te-mbeţi din cauza mea. Uite că te văd de trei ori în faţa mea, şi atunci pe care s-o iau ? Poate că te înşel cu celelalte două dar numaipetinetevreau... Nu trebuie să roşeşti, Mmamaria, iadul nu ştie ce-i ruşinea. Ura şi dragostea totuna sînt. De unde să ştie un porc ca mine cum să se mai poarte cu tine, dacă tu te transformi mereu...

— Nu mai bea atît, Paraschive.

— *Tu* să nu... — strigă şi lovi cu pumnul în masă, tu-ţi...

Apoi trebui să iasă afară să-şi verse jalea care îi şedea ca un nod în gît, brusc îi curgeau lacrimile pe obraji, îl ardea rana de curînd închisă şi lucea şi arăta groaznic. Pe scări se ciocni de Maria care voia să intre deşi şedea înăuntru la

masă şi-l aştepta pe el. Acum era roşie de tot de mînie sau de ruşine sau de ură sau cine ştie de ce, părul îi era înflăcărat iar ochii aruncau fulgere verzi.

— Eşti liber, Paraschive ? — ţipă şi i se aruncă de gît, rîzînd şi plîngînd.

— Cum, nu ştiai ? — o întrebă.

— Mi s-a arătat — spuse ea şi-l sprijini.

N-a avut încotro, s-a prăbuşit imediat cu ea jos pe scări pînă în şopronul din spatele casei, într-o singură clipită, iar ea nu şi-a frînt nimic, încă la Ozana fusese foarte mlădie.

A doua zi, într-o sîmbătă, o zi senină ca de primăvară cu norişori uşori şi luminoşi, părintele Chiriac îi cunună : Paraschiv şi Maria negruţa, Maria de la pîrîu, Maria cu cununa de mireasă, Paraschiv cu cicatricea, cu ochii înţepători, cu mustăţile lungi, cu pumnii tari. Părintele Chiriac căuta să-l descînte ca pe diavol, atît de puternic îşi cînta liturghia, răsuna biserica, era o beţie de sunete. Flacările lumînărilor reflectate de mii de ori în strălucirea icoanelor, „Doamnemiluieeeşte", cîntau odăjdiile ţesute în fir „gură spurcată ce eşti", şoptea, cădelniţa, „Doamnemiluieeeşte", crizantemele cu aroma aspră, albe şi ruginii, „păcatele tale, spurcatule", murmură Paraschiv, aburul de tămîie, cîntarea „Doamnemieluieeeeşte", Maria în propria ei mireasmă, în vîrtejul de flori şi negura de tămîie, „curvarule", şuieră popa, „fă-ţi cruce", pămîntul se unduia în valuri, „iartă-mă Doamne precum ai iertat...", şi nu se putea sprijini nicăieri, pînă şi Maria se clătina în pantofii albi şi subţiri, totul trăgea de el, pe dinăuntru pe dinafară în jos în sus într-o parte în jurul altarului o dată de două ori de trei ori, numai crizanteme, numai vuiet, îi fugea pămîntul de sub picioare.

Maria zîmbea îndepărtată de neatins rece de piatră. Aburul de tămîie o învăluia, Paraschiv clipea, unde era Maria, de mii de ori în jurul lui lîngă el şoptea de pe pereţi rîdea în jos spre el avea voie Maria să rîdă în durere plîngea în hohote în chinurile renunţării lui şi în cicatricele loviturilor de bici ardeau pe trupul lui frigeau cenuşa se învolbura „în genunchi criminalule" se şoptea deasupra lui şoaptele ieşeau din barbă şi el purcese prin aburi aromitori şi prin strălucirea lumînărilor într-o stranie adormire pe un straniu drum departe de sine însuşi şi de inelul pe care părintele Chiriac i-l punea Mariei în deget „ca o slugă împuternicită...

amin DoamneDoamne aleluia" încă niciodată nu făcuse Paraschiv crucile atît de mari.

S-au întors, mîna Mariei de braţul lui, şi atunci s-a apropiat şi Maria castania pe care o bătuse mama ei, Letiţia, cu frînghia udă din pricina lui, murmură cîteva vorbe, se priviră, buzele ei se mişcau roşii în faţa palidă străvezie, nici unul nu auzi ce spunea celălalt, el îi sărută mîinile, lumea îl împinse, îndepărtîndu-l şi el ştia că ea îi rămînea credincioasă, nu era un rămas bun, şi nu departe de ei stătea Pîrţu şi privea, lunganul, limba îi atîrna din gură.

Maria mireasa lîngă umărul lui Paraschiv închise ochii, nu-şi găsea timpul pentru cuvinte, pentru răspunsuri, prea mulţi se îmbulzeau în jurul ei, prea multe o aşteptau şi începeau să se desfăşoare :

Alaiul sărbătoresc pînă la primărie trecînd prin cîmpii, şi lăutarii, şi ospăţul, cuvîntările, dansul, darurile, datinile, glumele, zicalele, şi iar mîncare şi dans şi vin căldură fum gălăgie mirosuri aburi praf. Şi scripca ţîrîitoare, toba înăbuşită şi monotonă cinci optimi şapte optimi tresăreau braţele şi picioarele tresăltau zvîrlite zvîcnind fremătînd laolaltă cu culorile fluturii luminile pocniturile din cîlcîie plesnitul din palme chiuiturile strigăturile cîntările.

Paraschiv o conduse la locul ei, ea închise ochii, îi deschise iar şi el dispăruse. Simţea că e ameţită, neliniştită, năucită de vîrtej, de clinchetul paharelor şi al farfuriilor, se ridică, se duse pînă la capătul sălii, în spatele stîlpilor de lemn şi al şirului de scaune pînă la uşă, scripcarul ţîrîitor cu plecăciuni pline de tact mereu în urma ei, pînă ce ea îi închise uşa în nas, ieşi pe coridor, acolo era aproape întuneric, trecu prin tindă, închise în urma ei cea de-a doua uşă, „şi se făcu linişte aproape de tot. Erau foarte departe şi gălăgia şi dansul, şi mulţimea de oameni. Maria se apropie de scară, se sprijini de marginea ei, treptele coborau în faţa ei, făceau o dublă cotitură şi ajungeau jos la intrarea principală. Privi în jos spre primul palier. De afară răzbăteau razele unei lămpi şi luminau pătratul. În arcul luminos drept în faţă pe peretele vertical se profilau două umbre.

Maria nu venise pînă aici ca să renunţe acum. Şi ceea ce auzi acum aici nu era deloc atît de simplu pe cît se părea.

— N-am făcut niciodată un secret din asta — spuse una din umbre.

— N-am nici o pretenţie — spuse cea de-a doua umbră, era un profil foarte pur, dar şi al doilea era la fel de pur şi de neconfundat, şi mai avea şi mustaţă. N-am vrut să cred — spune cealaltă voce.

E Maria roşcovana din Ozana, îşi spune mireasa de pe scară, Doamne iartă-ne, şi îşi face cruce.

— Nici una nu vrea să creadă vreodată — spune prima umbră, şi ce înseamnă să crezi, Mario ?

— Am unghii ascuţite — spune Maria roşcovana din Ozana, şi totuşi n-am scos ochii nimănui.

— Şi ? — întreabă Paraschiv.

Mariei de sus de pe scară i se strînge inima, cununa de mireasă o frige.

— N-o ştiu decît pe una care... — urmează Paraschiv, restul e înecat de uruitul carelor. Îndată ce zgomotul încetează : — ...poate că acum ai să începi să mă urăşti şi ai să mă distrugi şi pe mine.

— Da' cum vorbeşti, Paraschive ? — spune Maria din Ozana, nu înţeleg ce vrei să spui.

— Nici pe ţine nu te înţelegi, dar totuşi o faci — răspunde el, şi pe urmă întreabă cu alt ton, mai vesel : — Nu vii să dansezi ?

Răspunsul îi e acoperti de larma de glasuri de pe stradă. Mai tîrziu ea întreabă :

— N-ai de gînd să-i rămîi credincios ?

— Poţi trăi numai cu credinţa ? aude Maria sus pe scară, şi o cuprinde frigul, dacă n-ai pe cineva care să scoată şi un ucigaş din iad...

— Doar nu sîntem ucigaşi — spune Maria din Ozana, izbucneşte deodată în hohote de plîns şi îşi şterge ochii.

— Asta — spune Paraschiv se opreşte şi stă şi se gîndeşte cîtva timp înainte de a încheia, n-o poate şti omul. Poate că nu-i nevoie să ridici mîna ca să ucizi.

Pe Maria de sus de pe scară o năpădesc lacrimile. Paraschiv i-a dăruit de dimineaţă o batistă, acum o duce la ochi, îi respiră mirosul. Totuşi mai aude : „Mîine...", vede cum pleacă umbra Mariei din Ozana, cum se opreşte, se întoarce, aproape, şi mai aproape, ţuguie buzele, sărută mustăţile, o vede cum pleacă, face semn cu mîna, dispare.

În sală Paraschiv îşi ia mireasa la dans şi o întreabă, îndată ce i-a cuprins şoldul cu braţul :

— Mario, mai crezi în mine ?

Ea își coboară pleoapele, le ridică iar :

— Cum să nu ? — întreabă și-l privește drept în ochi : — Cum să nu, dacă într-adevăr există tot ce există...

Ca să vopsească frumos minciuna, ar fi fățărnicie. Ca să vopsească frumos adevărul, ar fi minciună. Prin firea sa, Paraschiv avea o deosebită sensibilitate pentru adevăr. Cînd se întoarse în seara următoare de la Maria roșcovana, află că nu se înșelase.

O chichiță

După o noapte urîtă, dimineața iar era freamăt : alb negru tare încet înăuntru afară rece fierbinte umed uscat dulce acru, prin gaura cheii prin vizorul ușii prin ușa închisă prin pleoape pe după șapte colțuri prin ganguri pe scări în străzi aspru iute usturător orbitor,

cînd după atîtea friguri ușa se deschise trîntindu-se, un potop de lumină năpădi pocnind înăuntru, îl inundă pe Paraschiv, o mînă făcu semn, vino.

cînd, vîrtejul îl sorbi afară, abia dacă mai putu să-i întindă lui Túró o mînă care nu simțea nimic, căci și începuse să lunece mai departe, picioarele se clătinau sub el, ca și cum pămîntul s-ar fi rostogolit în ciuda împotrivirii sale, în timp ce foșnetul și șuieratul creștea în jur, se preschimba în vibrații, în fîșîitul frunzelor de porumb cînd treci prin ogor, zăngănit de coase al limbilor diavolești din tablă, ca și cum pereții ar fi fost plini de ele atîrnate prinse în cuie prinse cu lipici, ca și cum pereții n-ar fi fost făcuți decît pentru așa ceva,

cînd pe ultimul gang și la ultima ușă mai trebui să iasă repede afară iar paznicul se postă în față cu baioneta la picior,

cînd Paraschiv intră în celula scîrboasă cu podeaua găurită iar diavolul zugrăvit rînjea și acolo la el de pe toți pereții, în slove și în chipuri, sub mii de forme.

Dinspre poarta spre care se îndrepta Paraschiv se desprinse un chip. Lua o formă. O fotă. Venea spre el. Fota flutura, lumini roșii umbre verzi. Basmaua cu chenar îngust de flori roșiigalbeneverzi, legată după portul țărănesc. O salbă stră-

lucitoare pe piept. Sărbătorește. Ochii negri sub ploapele umbrite albastremaronii. Fulgere treceau pe lîngă el. Rîdeau. Maria. Veselă puțintel tulburată. Nepăsător interesată. Gîngurind.

Un val de sînge îi întunecă privirile. Cînd năpădește sîngele ți se oprește suflarea. Inima îți sparge pieptul, poarta lovește trosnind peretele, miresme se apropie vuind, mai vuiesc și după aceea : lumea.

În clipa întîlnirii, pe cît se pare vorbind dincolo de el, către o altă ureche, în treacăt, dar spus pentru el, cu un hohot de rîs zglobiu, în toiul unei convorbiri, glasul, glasul Mariei, nu îndreptat spre Paraschiv, ci stînd de vorbă cu un indiferent oarecare, toată viața numai pentru Paraschiv, doar acum nu, în această clipă hotărîtoare, nu pentru el, ca și cum ar fi o bucurie să nu exiști pentru el, să nu cutezi orice pentru eliberarea lui, să nu mituiești paza, să n-o implori, să nu-i cazi la picioare, dar să lași să-ți răsune vorbele, ca și cum ai spune : bine ți se cade, dar glasul, glasul Mariei, nu spune asta, ci îi spune indiferentului, glasul, glasul Mariei, aparent veselă și cu totul cufundată în convorbire :

— Ai auzit, Ilie — spune glasul Mariei, președintele, Gruia, s-a sinucis. Lațul de gît, gata, s-a sfîrșit.

A trecut. S-a mistuit. A dispărut. Pe după colț. Ca și cum n-ar fi fost niciodată vreo Marie, care să vină dinspre poartă pe cărarea cu pietriș îndreptîndu-se către Paraschiv.

Paraschiv se afla în fața judecătorilor săi. Dintr-o dată lumea se spărsese.

Un mecanism uruia : sinucis sinucis Gruia Gruia pe el pe el. Pe el. El însuși.

Fremăta. Fremătau întrebările. Zadarnic. La o parte cu toate întrebările. Lumină. Claritate.

Sala mare. Fremăta. Fremăta de oameni. Președinți procurori grefieri apărători martori. Și toți erau judecători. Atît de mulți judecători într-o singură lume spartă. Împotriva unui singur biet răufăcător. Despre care se spunea că ar fi aruncat lumea în aer. Martori care au văzut. Nu, n-au văzut. Au spus au auzit au crezut, nu, n-au crezut, au gîndit : Dracul negru dracul fără nici o culoare cu trei cozi cu șapte cozi într-o lume spartă și fără Dumnezeu. În care tocmai dracul, și numai el, a mai rămas, precum și un biet suflet,

ca să-l sature. Ieri i se dăduse lui funcţia de diavol, azi înspăimînta lumea, ce-o să mai fie mîine ?

Un glas. Acţiunea Saftu contra Gruia. Copii minori. Ameninţări lovituri de bici obligarea la executare prin. Declaraţia de martor Paraschiv. Da da, nu nu. Cine văzuse ceva ? Oamenii. Care oameni ? Mulţi, printre ei şi Pescaru. Ce ? Că plecase cabana în altă parte De unde ? Încotro ? De la Capra pînă la Plaiu. Acolo a devenit nărăvaşă, ca şi cum i-ar fi crescut coarne. Glasul respinse orice caşicum. Nici un tribunal nu se preocupă de vreun Caşicum, oameni buni, lăsaţi-l pe dracu deoparte. Pe dracu ? Am vrea noi, dar el ne lasă ? E uşor să spui vino, dar e mai greu să spui du-te. Altfel ar fi cu putinţă un asemenea proces al dracului ? Cui îi pune această întrebare, fu întrebat martorul Pescaru. De ce i se pune lui această întrebare, întrebă la rîndul său martorul Pescaru, el nu era nici acuzatul şi nici făptaşul. Această întrebare nu face parte din proces, îl lămuri tribunalul, respinse acuzarea şi îi achită pe copii după o aspră mustrare.

Un glas. Acţiunea penală o sută de cai împotriva Gruia. Fraudă. O sută de cai, o sută de vite din cai, două sute de porci, trei sute de oameni.

Alt glas. Lipsa de dovezi nu înseamnă, aşa lătra glasul, că faptul nu s-ar fi petrecut. Dar el n-a petrecut totuşi deşi. Însă faptul că s-a petrecut faptul, şi anume în mod incontestabil, nu înseamnă că cel acuzat de către acuzat ar fi singurul făptaş sau chiar şi numai complice. Însă acuzatul ca expert, după cum dovedesc iscăliturile, una nu şi alta da. Însă poate că mai mult decît nu şi da. Acest fapt trebuie mai întîi stabilit. E drept că nu a avut acces la chitanţe şi la casă. Dacă e tăinuitor şi părtaş la chitanţele false, şi *în cazul în care*, atunci *care* ar fi partea sa ? Asta e întrebarea. Nu era probabil ca el să nu fi fost părtaş sau nici una din două. Priviţi-l pe omul acesta. Cunoscut în toată regiunea. Ca geambaş, ceea ce era interzis mai de mult. În calitate de cărăuş zilier. În calitate de scandalagiu. De bătăuş. De beţiv. De cuţitar. Uitaţi-vă la obrazul lui. În calitate de una în calitate de alta. Ca să nici nu mai vorbim despre femei. În general să nu mai vorbim despre nimic din cîte s-ar putea vorbi. Dar nu s-ar putea, deşi ar trebui. Celelalte chestiuni, deşi suspecte, nu cădeau sub imperiul legii. Dar ceea ce cădea sub imperiul legii, cădea, în cazul cînd cădea, nu chiar întru totul, deoarece

nu era dovedit, dacă în cazul în speţă, atunci numai dacă, în cazul în care complicitatea era dovedită. Asta-i însă o chichiţă aşa că ar trebui să fie vorba şi de alţi complici. Pe scurt, un adevărat complot.

Primul glas : Dacă acuzatul. Apoi se pierdu într-o frază întortocheată fără vreun sfîrşit pe înţelesul oamenilor.

Paraschiv şedea locului. Chiar în miezul forfotei. Foarte atent. Clătina din cap. Nu pricepea nimic. El, care le ştia pe toate, şi le ştia mai bine decît toţi ceilalţi atoateştiutori care l-au lămurit vreodată în vreo chestiune, un fleac, mă rog, o chichiţă profesională, fie şi aşa, tocmai el nu ştia ce se întîmplă. Ochii lui, ochi de sălbăticiune, nu vedeau fondul lucrurilor, acolo unde era întrebarea întrebărilor. Sau acuzatorii lui falsificau lumea. Dintr-un motiv preconceput care putea fi cu intenţie. De altfel el se şi ferea să vadă prea multe. Înţelepciunea înţelepciunilor. Dacă ezistă vreuna, atunci asta. Cel nou turna tunuri din clopote ca să tragă cu ele în vrăbii. Să nu coşi pînza neagră cu aţă albă. Sau s-o laşi pe femeie. Ca expert în problemele ce privesc cusutul. Dar femeia luminase situaţia cu un singur cuvînt. Oarecum pe dinăuntru.

Nu, spunea glasul lui Paraschiv ca răspuns la repetatul *dacă*. Un glas foarte mic. Nu putea face faţă freamătului. De aceea repeta : Nu nu nu, o dată de două ori de trei ori. Sănătatea aptitudinea vîrsta valoarea cailor, aşa cum erau trecute în procul verbal, numai pentru atît semnase el. Cu mai bine de un an în urmă. Altceva nimic. Putea să jure. Pe sufletul mamei sale, Dumnezeu s-o ierte. Despre alte acte nu ştia nimic şi nici nu se pricepea la ele. El se pricepe la cai. E *espert*. Nu conţopist. Jur. Pe sufletul copiilor mei. Nu o dată de două ori de trei ori.

Atunci pe ce se mai jură, dacă spune nu ?

Jur, strigă el, pe onoarea mea, nu şi nu şi nu.

Un alt glas, răutăcios. Dacă pînă şi pe banca acuzaţilor mai face caz de onoare ? Glasul, tăios, făcu o pauză. Tăios şi glasul, tăioasă şi pauza, două tăişuri de coasă. Zăngăneau. Continuau să se ascută în liniştea cu suflarea tăiată : ar trebui ca acuzatului să i se interzică să fie obraznic. Prin acest procedeu caută să abată atenţia de la problemă : delapidarea avutului obştesc. El nici n-a înţeles încă ce înseamnă acest fapt. Într-o epocă în care se urmăreşte lichidarea vechilor

prerogative şi prejudecăţi, în care clasa muncitoare e pe cale să-şi consolideze şi să-şi apere drepturile în sfîrşit dobîndite, el, în calitatea sa de cărăuş, încă nu s-a încadrat şi păgubeşte în continuare societatea prin tot soiul de afaceri obscure, care rămîn cel puţin suspecte, atîta timp cît nu-şi poate dovedi nevinovăţia, cel puţin în cazul în speţă. Ori, el e acuzat de complicitate. Dacă şi în ce mod se poate disculpa. Jurămintele nu sînt mijloacele de disculpare cerute. Numai faptele contează.

Nununu. Susţinea Paraschiv. Dîrz. Atît de dîrz nu negase încă niciodată nimeni. Ştia un lucru indiscutabil. Îl ştia chiar din gura Mariei. Dar nu-l spunea. Deoarece nu i se dădea voie să jure, pentru moment nici nu ştia alt cuvînt decît nu, şi în special abia bine nu.

Dar aproape că s-a încurcat atunci cînd glasul cel răutăcios l-a întrebat dacă cumva neagă şi faptul că ştie să scrie şi că a scris.

Nu, strigă el cu glas tare şi voia să mai repete încă de două ori, chinuit-plîngăcios.

Mă rog, îi tăie vorba glasul cel aspru. Atît de convingător fusese *nu*-ul său.

Nu, numele meu, strigă el. Mai adaugă : nu avea multă şcoală. Adică ceea ce numesc conţopiştii a scrie, el nu ştia. Un *espert* trebuie să se priceapă la cai, nu la ce scrie în cărţi.

Ca *espert*, zeflemisi glasul cu gura uşor strîmbată, trebuie să ştie însă ce-a făcut Gruia cu caii.

Da unde e Gruia ? strigă Paraschiv. Să fie chemat şi să-i spuie lui, acuzatului, de la obraz şi să dovedească prin acte că ştie şi el, Paraschiv. Deşi Gruia e un mincinos, după cum s-a văzut şi în cazul cabanei căruia i-au crescut coarne.

Primul glas se făcu din nou auzit, cel de-al doilea contrazise. Un al treilea, un al patrulea fu chemat. Fremăta de glasuri. Nu era limpede de unde, dar în sală începuse să se afle ca un zvon o veste, în sfîrşit fu pronunţată prin gura unui martor care era cu totul neştiutor în procedurile legale, nu putu fi combătută negată respinsă : Gruia nu putea fi convocat audiat acuzat arestat condamnat. Fiindcă. Şi doar era procesul său şi acum nu se putea să fie pus altcuiva în cîrcă, oricît de solidă ar fi fost. Sinuciderea lui Gruia anula pe de o parte, dar pe de altă parte întărea în aparenţă bănuielile împotriva coacuzatului Paraschiv, deşi nu existau dovezi tan-

gibile împotriva lui. Dar tribunalul avea nevoie de ele, mai înainte ca. Însă nu putea să şi le procure din acuzaţiile, oricît de înflăcărate, şi din presupunerile procurorului. Căci nu fuseseră pregătiţi pentru o asemenea întorsătură a lucrurilor, şi nici nu aveau instrucţiuni în acest sens. Şi acum ca şi pînă atunci le lipsea dovada cea mai importantă care să-l învinovăţească clar pe coacuzat. Iar el însuşi nega din motive foarte serioase.

Sala se făcea din ce în ce mai mică. Sala se îndepărta din ce în ce mai mult. Sala devenea din ce în ce mai înăbuşită. Sala înghiţea glasurile, timpul, lumina. Sala fu ridicată undeva foarte departe pe o scenă de sticlă ea însăşi luminoasă, undeva sus de tot. Pe scenă asta trebuia acum să se întîmple ceva. Ce ? Tocmai asta.

Dar nu se întîmpla nimic. Ca să spunem aşa. Numai un du-te-vino plin de gesticulări. În tăcere. Dar nimic ce să răstoarne lumea. Faptul că doi nu se puteau înţelege fiindcă un al treilea se prăpădise (s-a sinucis, chiar el) şi că un al patrulea nu putea fi condamnat, e drept că era mai mult decît pur şi simplu complicat. Dar chiar dacă cei doi care se certau aveau foarte mult timp (pentru asta erau acolo şi pentru asta erau plătiţi, din buzunarul poporului) : într-atît de mult timp nu-şi îngăduiau, nu aveau, se temeau că nu pot avea, pentru ca să descurce fiecare nod în parte al complicaţiei multiple. Trebuiau să înghită dintr-o dată tot nodul, aşa încîlcit cum era, sau şi mai bine, şi din motive serioase, să-l pună pe celălalt să-l înghită. Glasul care suna mai calm era pentru, glasul cel tăios era contra. Pentru. Fiindcă. Sau spera cumva tribunalul ?

Tribunalul nu spera nimic şi nici nu găsea că ar fi necesar. Speranţa nu intră în competenţa tribunalului. Aşadar.

Primul glas se ridică. Paraschiv se foi pe scaun, se întoarse la lipsa lui de importanţă, sala îşi reveni şi ea la loc, la mărimea ei iniţială în care fremătau atîţea iar printre ele şi Paraschiv era o părticică ce fremăta, glasul se dregea, declara că acţiunea împotriva lui Gruia a fost închisă şi mai agăţă un adaos cu neînţelese cifre litere puncte prin care se comunica faptul că hotărîrea privind pe coacuzat i se va aduce la cunoştinţă în scris.

A fost chemată următoarea acţiune penală : comuna Hétszilvás împotriva...

Tribunalul s-a retras îndărătul unei uşi mult prea mici, Paraschiv fu trecut printr-o uşă mult prea mică, iar Túró pe lîngă el, dar şi precedat şi urmat, prin urmare condus, şi anume sub pază grea, tribunalul apăru încă o dată prin aceeaşi uşă, un clopot sună, toate dintr-o dată prin funcţionarea unui mecanism precum cel din vechiul turn al oraşului, care pe atunci mai funcţiona, totul pus în mişcare, o mişcare oarecum smucită şi fără voinţă proprie. Abia de-au ajuns să se întîlnească privirile în prag, nici unul din ei nu putu face vreun semn, nici unul din ei nu ştia bine ce-i cu el : cicatricea lui Paraschiv de sub ochiul mijit tresărea, Túró năduşea grăsime şi mucegai ca o brînză de oi păstrată de mult într-o coajă prea strîmtă, atît de verzui arăta. Uşa prea mică se închise în urma celor doi. Deci era între ei şi totuşi nu-i despărţea propriu-zis, decît pentru un timp foarte scurt. Şi chiar şi atunci îi mai lega ceva ca un fel de ţeavă invizibilă prin care curgea timpul lor. Avuseseră răgazul ca în pofida tuturor neînţelegerilor să înţeleagă limpede un lucru : că fiecăruia îi venea rîndul la vremea sa, iar graba nu folosea la nimic cînd totul freamătă în jur şi nici nu rezolva vreo complicaţie. Cel mai scurt drum ca să ajungi la ţel e răbdarea.

Cuprins

O istorie cu tăietori de lemne 5
Butoaie noi 14
Comuna lungă 17
Domniţa — O taină 20
Cărăuşii 38
Domniţa — Lămurirea 47
Capcane, ibovnice şi cai nărăvaşi 63
Domniţa — Schimbarea la faţă 70
Huiduma din pădure 92
Domniţa — Îngropăciunea 99
Minaretul 107
Domniţa — Adeverirea 114
Coarnele 123
Frosin şi icoana — Întoarcerea 131
Un cal cît se poate de obişnuit 147
Frosin şi icoana — Căruţa verde 152
Un hoţ cinstit 164
Frosin şi icoana — Frămîntări 173
O întrebare grea 185
Frosin şi icoana — Curcanul 191
Sultan şi Sultan 207
Frosin şi icoana — Saveta 212
Bănuieli şi taine 228
Trei Mării — Peliniţa 233
Clopotele din Hétszilvás 246
Trei Mării — Crinul roşu 256
Fierul fierbinte 269
Trei Mării — Mătrăguna 276
Două triunghiuri 287

Trei Mării — Condurul doamnei 295
Cifre şi figuri 311
Trei Mării — Alb şi negru 317
O chichiţă 333

Lector: GABRIEL GAFIȚA
Tehnoredactor: LEPOIEV ȘTEFAN

Bun de tipar 9.IX.1980. Apărut 1980. Format 16/54×84.
Coli tipo 21,50. Coli ed. 19,70.

Tiparul executat sub comanda
nr. 1155 la
Întreprinderea poligrafică
„13 Decembrie 1918",
str. Grigore Alexandrescu nr. 89—97
București,
Republica Socialistă România

Despre romanul distinsului nostru
confrate Georg Scherg, scriitor german
ate afirma fără teamă
ult că